

૧ પહોળાની ચેપૂર કાચ મારી લખનવિદ્યામે હવી
એ કમ રત્ન
આસ્તિરત્ન

મવ મુનીશી ચદ્રકાન્તમાગનલ મ ને'
વમે જાણુ-વમને પ્રમપણ

—ચિત્રભાનુ

પ્રથમ આવૃત્તિ બોમ્બે ૧૯૫૪
 દ્વિતીય આવૃત્તિ નવેમ્બર ૧૯૫૬
 તૃતીય આવૃત્તિ બોમ્બે ૧૯૬૧
 પુનઃપ્રકાશન ૧૯૮૨

ક્રિષ્ના ભટ્ટપિપ્પા

૧ પ્રકાશક :

સામ્યવાદી મહાસાગર સમાજ
 શ્રી હનુમા મહા સ્વચ્છતાપાઠશાળા દ્વારા
 ૬૧, બાંદ્રા પશ્ચિમ, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૨૨, ભારત

૨ પ્રકાશક :

પ્રજાસત્તાક એમ. એલ. એમ. સંસ્થા, ગાંધીનગર
 નિમ્નપુર રોડ, અમદાવાદ

એ વજ્રાની ચેપુર હાથ માણે હવનવિદ્યામાં દત્તી
એ પ્રમદલ
ચાલિતરલ

સ્વ મુનીશ્રી ચદ્રકાન્તગાગરજી મ. ને'
તમે જાણું-તમને મમપણ

—ચિત્રબાનુ

દિલનુ ઠીવાનખાનુ

[પ્રકાશનુ નિરૂપ]

મૈાણુસ મુન હખે છે. પણ મુખમાં સાપનેને હખતો નથી.

માણુસ દુન હખતો નથી પણ દુનમાં સાપનેને હોડતો નથી.

જા નને તમના મનમદમાં સપાસેથી દુનિયા મારે પ્રતીત સમસ્યો વિધવિધ પ્રકાસા ભોપ અને ઉપેક્ષા જાણવા છે. માણુસે શું ધતું, શું ન કર્યું. માણુસે કેવી રીતે કર્યું કેવી રીતે ન કર્યું, માણુસે કેવી રીતે વિચાર્યું કેવી રીતે ન વિચાર્યું—દુઃખમાં જીવિને તો જાણવા જાતું પુરુષાને માણુસ સ્વરૂપમાં નમે ત્યાંથી કહે મુજે ત્યાં મુખીની નથી જાણતો. પર વિચારવા કરેલી છે.

લોડા હખે કે ન હખે સોક પ્રવલ્ય કરે કે ચિદાન, મોઝહિતના યાદક ને જાતું પુરુષાને તો પોતાના ચિત્ત, મન અને જનુસાસી સાનેયો હામે. રાહ સાર રિક્તી યોજવાનું કાર્ત મુ' છે. જલમત સમદિવન એનું પરિણામ નેતાં જગત્ જાણે એનું ને રડુ છે. ખારો સાર સેંકડો મીઠી સસિયાઓ એમાં કમવા જતાં જાયે ખારો. / રહો છે. જ્યાં અક્રિયા રીતે એમાં તર-તમના તર જાતી છે. જામે સાર ખારો રહો, પણ એને મીઠા કરીને તરી જવાની વાગત જનુસાસી છે.

જાને જાતને જાણિ પર જ સમદિલો જાખર છે. ને! સમાજ જાણિને નેહલી ધો છે. એના કરતાં જાણિ સમાજને વધારે ધો છે.

મુસ હવ જોખુ. દુને તો જાણે? નાખું પુલક જાખર. વત્સીયા દાખમાં માર્તા જાખરે ખરેખર જાતે રાત છે. માત્ર જોખી

આપ્તારો. એ અને તેમાં સામાનિક પાત્રિકા રાખી અને રૈકવિનિઃ
છાન્ના તમામ પાસાંઓને ખાતરી લીધાં છે.

સ્થિત મુનિરાજ પેલાની એક બાજવી સ્થાવર હાલિ પછારે છે
એકાદ પાંચિયાર એમનું સંકુલન કહવા માનખા ખનુ મારે છે
દેશીક વાર બજાલ જેવા જતોને સામરેલિત કેવળ ખનુ ખાપે છે
ને દેશીક વાર તો. ક્યે નિખાલસ પીસમીંડો બાળ્યા કરાને છે.

મુનિરાજ પેલાના મા પુખાણી રિહ્યા રિખાનખાનામાં સદુને
પેલપેલાની સૈમ લઈને નેતર્યાં છે અને પોતે બલસિયા જામી બેઠા
એ બે બલસિયાનાં પૂનડિયા પેલા બાળ્યા નીચેનાં લેલસ્યેા પચી મારી.

ૐ

ખનુજ પેલાના પચ પાસે લેવાં સેવાં લીધે ન મરિયા ખનુ બાળ્યા
રિયા છાંડે તો. એક જાણી ભેજી.

ૐ

બાળની ભેજી છાંડને જાવંદહ ન તારે ન મારે કે બાળે ભેજીન
પમનું જાવંદહ ન હોય.

ૐ

સુધા લેવાની લેલને ભેજીને બાળ્યાં છે. એ જાણ તેને જાણી નાખે
વશી, બાળુ કે જાણે એ ન લેલે તામ આપ્યો. એ તેમ બાળને ખનુ
જાણી ભેજી કેવળ કે જાણીને ભેજીને સ વાળ્યાં જાણ્યાં છે નામો રેતીકે જાણે.

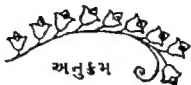
ૐ

સુધા સમૂતિ મિષ રહે છે કે હા મિ જાણીને ન ખાલિ છે જાણ
ચૈરત સમૂતિ મિષ રહે છે કે હા મેજાલની જાણ વાળ છે મિ. જાણી
માનો રાજીખનુ-જાણી. હા જાણે તો મિ જાણી મેજાં મિજાણે. જાણે
જાણે રેતીકે જાણી-જાણી જાણે હા જાણે તેતે જાણી તાજા જાણને મેજા-
ત જાણે હા જાણી જાણીની જાણી-જાણી જાણે હા જાણી જાણી
જાણ મિ કે જાણી જાણી હાજી હાજી ન જાણ.

ૐ

— 1992 —

૧ હવે તો જાઓ !	૧
૨ સુખની શોધમાં	૨૭
૩ ત્ર્યંબકે સમુદ્ર !	૪
૪ ખર્ચ કરેલો જાણે	૪૫
૫ મહાનગરની સાજી	૫૫
૬ મારું મન	૧૧૬
૭ સૌમ્ય મુનિ	૧૨૫
૮ સુખમાં ખર્ચ	૧૨૬
૯ સિંહાસન	૧૪૪
૧૦ જ્ઞાનમગ્નવૃત્તિ	૧૭૬
૧૧ સુખનિહિતાત્મ	૨૩
૧૨ શૌક	૨૧૧
૧૩ જ્ઞાનનાં વિશ્લેષ	૨૧૫
૧૪ ખર્ચના	૨૨૩

ઠહાણુ-ભાવના

ધેત્રી

ધેત્રીભાણુ પવિત્ર ઝલુ મુલ દેવામાં જગા હરે,
મુલ ધામેના બા સહસ્ર વિધા એવી ભાવના નિવ સે

પ્રથમ

ડુલ્હની ભરેલા ડુલ્હીના દેખી દેવ માડુ કલ હરે
એ કલેના અલ્પભાગમાં મુલ લખલુ બાંધ સે

કારકુલ

ડિન, હર ને કમચિલેલા, દેખી નિર્ધા ત રહે,
હસ્તાબેલી બાળિયેલી, બહુને દુખ એવે વડે

આખરુલ

માન મુલેલા લખપતિએ, મારે માંખલા કોમે તુ
હરે ઉપેલા એ મારેની, વેળ કાળા નિવ ખુ
ધેત્રીધિ બા માર ભાળા, હરે અદ્વયલ કારે
સે-સેનાં પણ તાણે, મગલ ગીતો એ મારે

હુનિ અદ્વયલસાગરલ

[૧]

હવેતો જાગો!

હિંમતના હો તો જાગો

જ્યાં હો તો હવે જિભા ચાલો

જિભા હો તો હવે ગતિમાન બનો

ગતિમાન હો તો હવે કાચરૂઠ બનો

જેમ જાગે શબ્દ મનુષ્યને કવચબદ્ધ તરફ જાગજ
વધવાની પ્રેરણા આપનાર મત્ર છે

જાગો! આ શબ્દ જેમ ચતુર્વળી આપનાર છે તેમ
જેની પૂર્વે રહેલો તો અતિશુદ્ધ છે જેને દુનિયામાં તેર
મણનો તો ઠહેવામાં આવે ॥

હવે તો જાગો—આ સામૂહિક વાક્ય જેમ ઘોષણા કરે
છે કે હવે મર્ત જૂલ જતર પડી ગયું, કેટલો બધો પ્રમાદ ?
જૂલ જાગ્યા હવે જાગો! પ્રમાદ છોડો. આપણામાં ધર કરીને

છેલ્લી આજ્ઞાને છોડો ને લવનની સાધના કરવામાં તરત જની બચો. કારણ કે જેનું મૂંઝાંજન ન થાય એવી માનવતાશક્તિ અને વિશ્વમા સદૈવ પ્રાપ્ત ન થાય એવું ઉત્તમ માનવલવન તમને મળ્યું છે તો એને સફળ કરો. પ્રમાદ કરશો તો આ મહામૂઢ પત કારી બેસશો. માટે જ કહેવું પડે છે કે હવે તો બચો!

મહાનુભાવો! આજના આશ્વાસનો વિરથ છો હવે તો બચો! આ વાક્ય એ ગંભીરતાપૂર્વક વિચારણા તો આજના દોઢ હલાકાતના વસ્તુત્વનું સ્વસ્થ સદૈવ રીતે પામી શકાય. હવે તો બચો—આમાં બચો, યજ્ઞ શું સૂચવે છે? આ યજ્ઞ જ્ઞાનકે વહાવનારો છે.

આપુ ઉત્તમ એ માનવલવન મળ્યું છે તે સ્વાર્થના કુદાવામાં રહી અઘોષિયાની એમ લવણ અને મરણ માટે નથી પણ લવનને અમર બનાવવા માટે મળ્યું છે. આજે તમે કેવી પવિત્ર ભૂમિમાં જ મહીમિ છે એનો તો વિચાર કરો. આર્યાવતમાં, ઉત્તમ કુત્રમાં ને પાર્શ્વિક કુદુબ્ધમાં કે એના માટે તમે ગૌરવ લઈ રહ્યા છો અને અમે ગ્રાહ્ય છીએ, અમે ફતિહ છીએ, અમે વશિક છીએ—એમ ગૌરવપૂર્વક બિલીને ફરો છો પણ હું તમને જ પૂછું છું કે બિલકા માત્રથી મહત્ત્વ શું? મહત્ત્વ છે કલ્પપરોપણવાનું સુઘાસારી વાનવું અને પ્રતિભાસપન્ન લવનનું.

મહાન કહેવાથી મહાન ન બનાય

મહાન કહેવા માત્રથી મહાન ન બનાય એના માટે મહાન કાલ કરવું પડે લવનને તેવું બનાવવું પડે.

પિત્તળ પોતાને સોનું કહે તેવા માત્રથી તે સોનું નથી થઈ
જતું એના જગકાટ ઉપરથી એની કોઈ કિમ્મત આકે તો
એ થાપ જાય. સોનાને તો તેજબનો તાપ જામવો પડે કસોટીએ
જાય પડે, જાંજિપરીણામાં ઉત્તીર્ણ થવું પડે, અને છતાં
જાણું ન પડે તે સોનું તેમ મનુષ્યે પણ પોતાની જીવનને
જાંજિપરીણામાં મૂકી, કસોટીએ જાણવવી એક જો અને તેમાં
ઉત્તીર્ણ અને તો જ એ જાતિવાન કહેવાય અને મહાન ગણાય.
એમા યશ્તિદીન થાય એ શી રીતે પાડવે?

કલ્પ્ય કરી મહત્તા સિદ્ધ કરવી પડશે, અને જીવનને
પ્રકાર કરવો પડશે કે જીવનના પ્રત્યેક પ્રકારના વાતાવસ્થામાં
પણ કલ્પ્ય માટે જામે તેવાર હોય. 'ગમે તેવા સમયે જામે
આશિષથી કબીશું નહિ, ખેવથી વ્યુત થઈશું નહિ જમારા
આશ્ચર્યને પ્રાણાન્તે પણ છોડીશું નહિ. આ રીતે મહત્તા સિદ્ધ
કરવા તમારી તૈયારી નહિ હોય તો જલો જીવ યાતિઓનાં
નામ જોઈતા કૌશલ પણ માનવા કોઈ તૈયાર નહિ થાય. માણસ
સારો કે ખરાબ, જીવ કે નીચ જો જાણવી નહિ, આચરણથી
સિદ્ધ થાય છે તમે પણ ઉચ્ચ હો તો ધારા આચરણથી અને
પવિત્રતાથી તમને પોતાને તમે મહાન પૂરવાર કરો.

આપણે જો હજાર વર્ષનો ઇતિહાસ

આપણે ન જામવાને કારણે પણ સુમાન્ય જો
હજાર વર્ષનો ઇતિહાસ વપાસયો તો જાણશે કે આપણે
કેટલા ગમડી ગયા છીએ. એક વાર વિદ્યમાવસીકન કરી જુઓ
તો પરિસ્થિતિ સમજાશે. એક દિવસ રામની સંસ્કૃતિ પણ
આપણી સંસ્કૃતિ ખાસે જાણી જાયતી. આ સંસ્કૃતિ માટે રામમાં

પણ જોશ હવે દેશપરદેશના પ્રવાસીઓ જા સર્જૂતિના મુજાકે કુલજાન કરતા તે / સર્જૂતિ જાણે મન-પ્રાણ અને જીવે છેકો જાણેજાણે લેવી દેવ જોમ લાગે છે જાણે તમે કઈ વિચાર્યાં જાણી પહેળ્યા છે ? કાળી સામગ્રીમાં ભર કર જોશ । જાણોના શરીરમાં જનાવેનો જાતમા પેઠે ।

સવ-મન-તોની જોશવ-તી જા ભારત ભૂમિમાં જાણે છવનની કિમત નથી ધમની કઈ મળના નથી, તરવજાનની કઈ પડી નથી—જા શુ કહેવાય ? જાપણા મુવાનેને મુરોપનાં પવત, નથી ને તજાવે વજેરે કહ મ જર્ણા; પણ મ જા વમુના કે સર્જૂતિનું પ્રમજ્જાન કે વિલીન થવાનું સ્થાન ક્યાં—જે જાણે ન મળે, જરે મકારના જાણ તરવચિન્તકોના નામ જોશી જનારને જોના પોતાના જાણવાકર્મ ધરેલા છવનકાજાણના નામ પણ ન જાણે. જા કેન્દ્રી સોચનીય નિધિતિ મળાય ?

જાણ વિચિત્ર જ્ઞાન મિત્રવે; પણ વરનું જ્ઞાન પહેલાં મિત્રવે જે મારું કહેવું છે. વરનું જ્ઞાન ન મિત્રવવાને મારવે જાપણા જ મુવાને દ્વારા જાપણી સર્જૂતિ જૂઝાવી જાય છે ને જાણની સર્જૂતિ નવજાણવિત થાય છે માટે કહેવું પડે છે કે જૂઝ જાણા । જહુ જિવનરો જિવમા પણ લવાય કરે છે જોની જ જાપણી પણ હયા છે જોડો વિચાર કરાય તે જામજાય કે સર્જૂતિ જાણે તમારું જાણવું પણ જાણાદ રૂપ છે તમારા જાણેવાનો કેન્દ્રીક વાર જાણાવતનાં કુલજાન કરે છે પણ તે પૂણ રીતે સમજ્યા વગર અને છવનમાં જાણાં વગર માત્ર જાણ ઉપરથી સંજોના સાધિયા પૂરી જાય છે—જોની કિમત જાણમાં થતા લવાય કરતાં જાણે વધારે ન

જાકી યજ્ઞ. મા? જાણો! આપણને મળેલા આધ્યાત્મિક ને સાંસ્કૃતિક વારસાની કિંમત સમજો, તો જ મળેલા આ ઉત્તમ માનવજનમની મહત્તા જાણો.

જ્ઞાનસર્વ

આજના પ્રવચનની પ્રાગ્બુધ્ધિકા આપણે વિચારી તથા હવે મુખ્ય વિષયનો વિચાર કરીએ. આ દેશ જ્ઞાનસર્વના પુનરુપ હતો, સુધમની સર્વાં વર વર થતી જ્ઞાનસર્વ એ જ ધન અને સ્વસ્વ મનાતું કારણ કે આ જ્યાં સૂક્ષ્મોત્તુ જ્ઞાનસર્વ એ મૂળ છે! એને ખોવાયી તેમજ વિલાસ અને મોહ-ચોખ્ખા સેવનથી આજ દેશ પતન પામ્યો છે. આ દેશનું ક્ષાત્તેજ વગેરે સ્વત્ર આદ્યરૂપ કર્તા એ જગ, એ રીર્ષામુવિદ્યા એ શૌચ એ વીરતા અને એ દીવચિન્તન આદિ આજે એમાનુ કઈ ચોખ્ખુ મળતું નથી. એનું કારણ આપણે સુધમને ઊઠ્યો અને અસુધમને સ્વીકાર્યો તે છે.

વિષય વિલાસ વિનોદ ને વિહારનાં સાધનો આજે સર્વા પ્રમાણમાં જાડી પેઢી તથા છે ન્યસનો અને કુ?વો માટે તો કહેવું જ શું? હું તમને જણાવું કે આ દેશમાં આની શી જરૂર? ઉચ્છાદિ આદિ હતા પ્રદેશમાં તો સમજ્યા કે ઉખા માટે (stroped) સ્ટ્રોપ આની કાચ જરૂર પડે પણ આ સમસીતોષ્ણ દેશમાં એની શી જરૂર? જાને હઈને આ હિંદમાં કેટલી જોતરી વધી? માત્ર રૂપિયો કમાનાર માણસ પણ ત્રણ-ચાર આના આમા વાપરે આ કઈ થયું? આજના કાન્તિકારી મુવાનને આ વિના કિય ન જીવે! મોં પર મુરખી ન આવે, જાણે આ દેવીને માનીતો સુધામ!

હવે તમે કશાજ શ્યા પીતા હો, પણ જોના વિના શકે જ નહિ, ક્રિય ન હો ટાળિયા ઘસવા પડે-જે કઈ સ્થિતિ કહેવાય? આપણા આપ-દાદા શ્યા વિના શર્મા જ કપતા હતા અને આપણે શ્યા પીને બગીએ છીએ એમ તો નથી ને? બચ્ચન અને સુચમ

તમે યાન્ત્રી, હું જે કહું છું તેના પર વિચાર કરો. આને બચ્ચનોને લીધે કેવી સયમકીન સ્થિતિ થઈ છે તેના વિચાર કરો. મનનો, વાણીનો કે બહુનો જોડેનો પૂણ સંયમ છે ખરો? તમે તમારી જીવને હવે સ્વતંત્ર માનતા હો પણ વાસ્તવિક રીતે સ્વતંત્ર છો ખરા? હન્દિયોનો ગુલામ જે આઝાદ નહિ પણ બંદીવાન છે વિષયોનો ઘસ જે સ્વતંત્ર નહિ પણ પરતંત્ર છે વિમરો પાછળ સચ્ચઈને સુચમકીન છવન બતાવવું જે ઉન્નતિ નથી પણ અવનતિ છે પણ તમે તમારા જીવનને પૂછો કે તમે આજે માલિક છો કે ગુલામ? વાસનાઓના ઘસ બની સ્વતંત્રતાની ચાતો કરવી જે કેટલું કાશ્વર્ય જણાય!

સ્વતંત્રતાનો હક્ક ચાતોથી નહિ પણ કુણ અને લાગણીથી મેળવવો જોઈએ પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિ એમ કહે છે કે હક્ક જે માનવીને અનસિદ્ધ છે! પણ પૌર્ણી સંસ્કૃતિ એમ કહે છે કે હક્ક પોશ્ચાત્યી-લાગણીથી પ્રાપ્ત થાય છે આ મે વચ્ચેનું અંતર સમજવા એવું છે એક અન્યાય ઓકરો પરિશ્રમણ સ્વાતંત્ર્ય મારે તો જોનો પિતા જોને પરિશ્રમણ સ્વાતંત્ર્યનો હક્ક આપે ખરો? કોઈ કલિયાણા અને બાળા દેનાર માણસ વાણીસ્વાતંત્ર્યનો હક્ક માપે તો જોને અપાય ખરો? અને અપાય તો શાજ કલિયા કેટલા થાય? નાથન

માજકને મત સ્વાત અનો હાલ અપાય ખરો ? બિચારીને આચારસ્વાત અનો હાલ અપાય ખરો ? મૂર્ખને વિચારસ્વાત અપાય ખરો ? તાત્પર્ય એ કે જ્યોત્સ્ના હાથમાં હાલનું મહાન શસ્ત્ર ન અપાય. જ્યોત્સ્ના હાથમાં ગમેલી વસ્તુ લાભને બદલે હાનિકારક નીવડે. વાતરના હાથમાં રહેલી તણવારની જેમ વસ્તુ મુંદર હોય તો પણ સચ્છીવાર જાના થોડે જાપ કર થઈ જાય છે.

શી જેવી પોષક વસ્તુ પણ એ વખત પોવાય જોડે જોર જની જાય છે. જાથી પોર્વાત્ય સંસ્કૃતિનું કહેવું છે કે સ્વતંત્રતાનો હાલ જોન્નને હોય અજોન્નને નહિ ! ઇન્દ્રિયો પર સંયમ ન રાખો અને સ્વતંત્રતાની વાતો કરો. એમાં શું વળે ? સંયમ વગર તો સ્વતંત્ર માણસ પણ પરતંત્ર જની જાય. પૃથ્વીશક્તિ સ્વતંત્ર મટી પરતંત્ર જન્મે. શાથી ? સંયમ જુમાન્મે ને સુજીવાના મોહમાં ઘેરા જન્મે તેથી !

સુદર ચિમ માટે શુદ્ધ ભૂમિ જોઈએ

પ્રજ્ઞાપણ એ જોવો શુદ્ધ છે કે જોની પાછળ બધા જુલો તણાઈને આવે છે. હજનશુદ્ધિ જોનાથી થાય છે સાધના જોનાથી સધાય છે. દૂરની વાત તો જ્યાં હો પણ આ દુનિયામાં પણ નૈમિત્તિક પ્રજ્ઞાધારીને જોઈને સૌ કોઈ નમી પડે છે. બધા જોના પર વિશ્વાસ રાખે છે. કોઈ જોને વન્દનીય અને પૂજનીય ગણે છે.

પ્રજ્ઞાપણ એ મહાન શક્તિ છે. એ વિના હજન થત નાહીન કહેવાય. એક વિદ્વાને કહ્યું છે કે Strength is life and weakness is death. પ્રજ્ઞાપણની શક્તિ એ હજન છે અને વીચલીન-શક્તિહીન હજન એ મૃત્યુ છે ! ચિત્તિત ફક્તની જુશબિથી અમરજો જેમ એ ચાઈને આવે

૭ તેમ જાણવવાની પણ જીજ્ઞાસુએ જોવાઈને આવે છે.

સુખ જિએ જોઈલે સોઠોઃ કામિ લાગી જ નાવ છે તેમ
પ્રજાનવ રૂપી તેજની સુખ જિએ જોઈલે જીન સદ્ગુણોઃ જોની
મેમે આપણાં લગનમાં પ્રવેશી કામ કરવા મઠી પડે ॥
લમારે સદ્ગુણોને લગનમાં વસાવવા કોવ તો ભૂમિ સુદ કરે ॥

જાણે છું જાણી જૂમિ શુદ્ધ કરવા જાણી છું જાણું
 હવે કવરો વાળવા જાણો છું કવો કવરો ? વિવધ જાને
 વિદ્યાસને કવરો તેને જાણે મારે સુવમના જાણી કાઢવાનો
 છે વમને કાઈ વધિ તો નથી ને (? સંસ્કારાન્ધાજ્ઞાન મારું
 મુને દેવતા મોં જાણે જાણી જાણી મારાજાણીને કહું)
 જા કોલમાં કવરો કાઢવા વિના તમે જાણમ જિજ્ઞાસો ખરો ?
 પહેલાં તમે કવરો સાદ કરાજો પછી કપર જાણમ પાણરી
 પલ્લ જોમ ને જોમ જાણુદ જૂમિ કપર જાણમ નાજી કોલ
 તો શું પરિણામ જાણે ? મૂળ જ કોલ ને ? જુનિયામાં કોઈ
 કવરો માણસ ઉઠરે જાણી નાજીને સુરો ? નહિ જ જાણે
 તળાઈ રેશમની કોલ પલ્લ ત્યાં ન સુવમ કાણુ દે જુગન્ધ
 મારે તેમ પ્રમાણિજ્ઞા, સજ્જનતા જાણુત્વ જાણિ જુજોને
 જાણવા મારે પ્રથમ સુવમ જોઈએ જે જુજોના નિવાસ મારે
 જુમિજા શુદ્ધ જોઈએ

મળી, મેલી ખાદ્ય-દેહરાવાળી જીવ પર ચિત્રકાર પાસે
ચિત્ર દોરાવીને કહીને કે ચિત્ર સાફ નથી એમાં બેને દોર
નથી દોર શૂનિને ॥ રીવાજ મેઝખી બોલે. અરાબ જીવ
પર તો સારો ચિત્રકાર પણ ચિત્ર ન દોરી યકે તેણી
ખરકારેલાં મેઝા વચ્ચે પર વચ્ચે પણ સારો રમ રી રતે

કરી શકે ! તાત્પર્ય જો કે હીવાલ મુંઝવે હોય તો ચિત્ર મુંઝવે
માથા વજ્ર ધોખા હીલ તો રમ ચડે, છપન વિશુદ્ધ હોય
તો સાચુલો વિકસે !

બ્રહ્મચારી સત્યકામી હોય

જેનામાં બ્રહ્મચર્ય નહિ હોય તેનામાં બીજા ત્રણે તેજા
જુલો હશે તો પણ તે નિષ્ફળ જવાના મુવજ વચ્ચે તમાલતી પોષક
છે સાક કે સિત્તેર પિયે તોલાના લાવની છે પણ મસ્વા
પહેલાને તે જપાચ ! અને જો જાની જાર જાપો તો જો મિનિટ
મોઠો મસ્વાનો હશે તો ઉઘડો વહેલો મશરો, કેમકે જેનામાં
પચાવવાની શક્તિ નથી હાથકાત વિના આરી જસુ પણ
વિપરીત પરિણામને લાવનારી નિવડે છે મુવજો અને મુવતીજો
માટે આ વાત અતિ જરૂરની છે બ્રહ્મચર્યના ખમીર વિના
સદ્ગુણની જો ત્રણે જોઈ શકે નહીં હશે તો પણ જો વાતો
નિષ્ફળ અને વચ્ચે છે વાચકી અને બચ છે

જો કિવસ જોવો હોય કે આર્થાવતનુ પ્રત્યેક વર
બ્રહ્મચર્યના બ્રહ્મચર્યની શુભત્વ કર્તુ વાતાવરણ સમમમય
કર્તુ પણ જાણે કમનચીજે હાલત ભુલે છે બ્રહ્મચર્યના
નીર જોસણાં જાય છે રમ્તે રમ્તે કેવાં ? બ્રહ્મચર્યનું જૂન
કરી નાખે તેવાં ! સુદ-કોલેજનું વિદ્યાર્થી જાણકર્તુ વાતાવરણ
જોઈને સંજમી વિદ્યાર્થીને તો ગ્રાસ જ છટે !

સહચરિણ

સહચરિણ અને અતિસપ્કર્ષને કદુ પરિણામ દેખાય
છે તે મારે તમને કહેવાની જરૂર જરી ! તમે પ્રત્યક્ષ નથી
જોયું ? જાપામાં નથી વાચુ ? સાક જાનો સુઝ-અધ્યાપક

શિખાને પસળી બેસી અને થયું કે જગતમાં જ્યાં જ્યાં મૃત્યુ છે ? જમ્યાપક બેઠેલો કેવો પવિત્ર પુરુષ ! જે પવિત્ર પુરુષ-જરે, સમાજનો એક જગતગદાર માનવી, શિખાને પસળી બેસે તો પછી ઊઠેલીઓનાં મા-બાપ જમ્યાપકે પર વિશ્વાસ કેમ રાખી શકે ? રક્ષક જ સરક્ષક અને અને જમ્યાપક જ અપરક્ષક બને જ્યાં સ્થિતિ તમને ચોક્કસ નથી લાગતી ? સાહિત્ય

આજના છત્રીઘરોમાં નટ-નટીનાં હાથચાલો સિનેમાના રૂપેરી પદ્ધતિ પર લખાતાં લખકર દર્શ્યો અને નરદાન્ત્રી હાથ આવે ત્યાં સુધી પહેરાવી વેપનૃપાઓ પ્રહસનને પાંચનાર નથી તો બીજું શું છે ? પુસ્તકના ચાચનથી જ્ઞાન મળે પણ આજનાં પ્રગટ થતા પુસ્તકો તો જ્યોત્સ્વ્યવિદ્યોત્સવનાં ચિત્રો ! નોવેલો બેઠેલો વિદ્યાર્મની ખાલીઓ ! આત્મ સાહિત્ય લેખતાં મુખ્યત્વે અને મુખ્યત્વે થાયે તો એના જ જગતમાં તો જુએ જ મુશ્કેલ ને ! ચિત્રો

તમામ જગતમાં ચિત્રો કેવાં છે ? તરવીરનાઓનાં વસ્ત્રો ધારાવા હોય એવા ચિત્રો એવું ચિત્ર દેવનું હોય તો પણ મદ્યમા નુપત્ત કરનાર છે હોય તો ફેડી રો. નટ-નટીનાં ચિત્રો રાંચા હાથ તો રંગની રેન્ડે ફાટા થાયે તો સતતા, જ્ઞાનીના ખ્યાનીના કે કોઈ વિવશાત તપસીના રાષ્ટ્રો જ્યાં તો છત્રીઓ ફાળી ફિન નટીની ! પ્રભાતે છત્રીને રંગ ને રંગ કરવાનાં ? નટ અને નટીનાનાં ને ? માટે કુર્કુણ કે ભૂમિકા એવી રાષ્ટ્રો કે એને પરીણ પટે પ્રહસન કરો તો સાચા આઝાદ બનાવો. આત્મ કોઈ રીત આઝાદ થયા છીએ ? પણ આઝાદીની ખરી

હકેજત ક્યાંય દેખાય છે ? મુજ પર ઘ્યાનિ ચાલી ? પ્રજાવર્ગ
હોય તો મોં પર તેજ બમકતું હોય અને બીજા સુલેા સકળ
ભાવે આવી વસે, આ વાત શાદ કરેા.

પાંડવ-હીરવોના મુદ્દમા શીખપિતામહ હીરવોના પક્ષમાં
હેતા મુદ્દના આરભજાને ધર્મરાજાએ સહવીર બાઈ શીમને
શીખપિતામહ પાસે આશીર્વાદ લેવા જવાનું કહ્યું શીમે આશ્ચર્ય
પૂવકે કહ્યું : બાઈ ! આપ આ શુ કહેા છે ? જે તો હીરવોના
પક્ષમાં છે : જે કંઈ વિજયનો આશીર્વાદ આપણને આપે ?
પરાજિત થાઓ જેમ જ કહેને ! ધર્મરાજાએ કહ્યું : ના
જેમ નથી સાચો પ્રજાચારી સત્યકામી હોય છે અસત્યકંથી
નથી હોતો માટે તુ જેમની પાસે જ અને આશીર્વાદ માગ

શીમ મોટાભાઈના વચન પર વિશ્વાસ રાખી ત્યાં નથો ને
શીખને પડે પડ્યો. હીરવોએ આ હસ્થ જેવું અને માન્યુ કે
હમણા જ પરાજયનો આશીર્વાદ લઈને જો જશે પણ બધાના
આશ્ચર્ય વચ્ચે નેહિકે પ્રજાચારવાનું શી મપિતામહે શીમને કહ્યું :

સત્ય તમારા પક્ષમાં છે માટે વિજય તમારો છે । ” આ
સંબંધી હીરવો કોઠા પહોં ગયા. આવું પ્રજા સત્ય જોવાવનાર
હોય તો તે પ્રજાચાર છે-સચમ છે । આવા આજીવન પ્રજાચારી
શીખ પિતામહ જેવા પુરૂષો અને નેમિનાથ જેવા તીથ કરે
જે ભૂમિમા થયા જે ભૂમિના માણસો પ્રજાચાર થી કેળાવા પાછા
કરી ગયા છે । માટે જ કહેવું પડે છે કે હવે તો બચેા !

આદર્શ માટે અર્થતા શીખો

જે રેશમા આવા નરવીર પાક્યા ત્યાં પ્રજાચારનો ઉપદેશ
રેવો પડે જે દુ જાને વિજય નથી ? આ રેશની નારીઓ પવ

કેવી પવિત્ર હતી ? મહાન સતી સીતાને ગાદ કરો ત્યુ ખડનો
મણી રાવણુ જેના અશ્વોમાં પડતો હતો ત્યુ એ મહારેવીએ
જેનાં મયોજનોને ઠોકરે માર્યાં

રાવણુ એટલે કેવું ? જેને ત્યાં કેવા વૈભવો ! અપ્પા
જા છા રાજ્યોએ જેની સેવા કરે, ઇન્દ્ર જેની પાસે કાજર રહે
જાને જેની સત્તા સાથે સૌમ અણાએ જેવા રાવણુ સીતાને મ્હુ :
“ તુ આ માટે ભટકતા રામના પાછળ અભાદ સાથ છે ? જેની
સાથે વનમાં ભટકવાનું કમીન પર સુવાનું જાને સુખ રૂણ
ખાવાના, જેનાં કરતાં મારી ઇચ્છાને વાળે શા તે હો માનિની !
હું તને મારી બિચ પટથણી જનાવું જાને તારી તમામ ઇચ્છાઓને
પૂર્ણ કરવાનું જા જલપત્ર વાથ અશ્વોમાં પડું । ”

વિચારે ! જો કે જાણુ રામદત્તા રામ જાને સેઝાર વન-
જ મદ, નીલ જાણુ અશ્વોમાં નમતો રાવણુ જાને સપત્તિથી
ઇક્ષ્વતુ રાજ્ય ! ત્યુ સીતાએ-સિવજયતી સીતાએ, એ જમી
સપત્તિને ઠોકરે મારીને મ્હુ નસમમ ! જાણુ બેઠવાં સાજતો
જ્યુ તથી ? યશ્મ છે રાવણુ તને યશ્મ છે ! પિછર હો વારા
મ્હુ જાણુ વૈભવને ! તારી સપત્તિ વિચાજ છે વિચાટ છે
જ્યુ વાથ જાતમા ગામણે છે રામની સપત્તિ તને થોડી
રેગલી હી જ્યુ જેનો જા મા મહાન છે વિસાટ છે ! રામ
રેગ છે જેની સાથે તારી જાને યશ્મજાવતાં તને યશ્મ
રેગલી જાણુ ! જ્યા સામર ને ક્યાં જામિયિયુ ! ત્યુ
રેગજો નથીએવું જાને તારી વાતેજ મારે તથી સાંભજની ! ”
રામદત્ત જા કેવું જાણુ હતાન છે ! જુન રામ જાને
કેવેલે હો મ્હાજાઓને જા કહેલે કે રામાવણુમાં

એક શાન્ત નજર ફેરવી આવે સીમ્બપિતામહ અને સીતા
એવા જે માનવીઓ ઉચ્ચ આદર્શ માટે ખપી જનારાં સાચાં
રત્નો હતા બર્નાડશોએ પણ ઠીક જ કહ્યું છે—

The secret of happiness is being used up for a purpose recognised by yourself as a mighty one.
કોઈ મહાન હેતુ માટેની વીરત્વભરી લવનસાધનામાં જ સુખનું
સ્કંધ છે સાચો જ્ઞાનક જોઈતો હોય તો સંયમની સાધનામાં
લાગી જાઓ વિલાસ-પ્રધાન વૃત્તિઓનો પરિત્યાગ કરો.
શ્ચિત્ત્વ! સામર્થ્ય! પ્રભાવની શ્રેયમાયી ભવે અને શિષ્ય થાઓ!
હેવાના વિચારોનું દરેક અંકપાત્ર તો?

લવનમાં સફળાવના ન હોય, મન ઉપર સંયમ ન
હોય, ઈન્દ્રિયો ન કાબૂ ન હોય તો જે લવન નરક જેવું
દુઃખ પી બને છે

નર-નારીના હૃદયમાં હાલ જ્યાં ને માંસ
હું જોને સુદર ઠંડો જેમાં દુઃખ છે ખાસ.

હાલ જ્યાં ને માંસ તો નરમાય હોય ને નારમાય હોય,
જે જેમા ફરે શો? મેલતા છે સંયમી લવનની સંયમી લવન
મહાન છે સંયમ વગર શરીરદા - માંસનો કોષળો છે ઉદારપૂર્તિ
તો જ્ઞાન પણ ફરે છે આ સંસારમા માનવીની મહત્તા જે કાંઈક
અધિક છે તે અસંમયી! જગતને શાન્તિ-શાંત પણ જોનાથી જ
છે સંયમ વિના દુનિયાને ત્રાસ પમાડનાર તો સમજર છે

સંયમ વગરનું લવન મીઠા વિનાના જનાજ જેવું મીઠું
છે લવનમાં વાસ્તવિક રીતે સફળતાની સુવાસ આવે પછી
બહારમણ કંઈ નથી.

સંજમ એ કુલાનું ફૂલ છે એ તમારી પાસે હશે તો તમનેય મુજબ જાપશે ને તમારા સમાજમાં જાવનારનેય મુજબ જાપશે. આ વાતનો મનની સાથે જોડાન્તમા વિચાર કરી જોજો. આ કાર્ક કોઈને કહેવાની વાત નથી હુકમની વાત છે.

ચિંતાને મપી જ્વતની શોધ કરી, ફોટા પાઠવાના કેમેરા યોખ્યા પણ મનના ફોટા પાઠવાની શોધ હતી સુધી થઈ નથી. હુકમના વિચારો અપવાનો કેમેરા જો કે હતો શોધાયો નથી, પણ માનો કે જોરો કેમેરા નીકળે અને તમારા હ્રુત વિચારોના ફોટા લેવાય તો તમને લાગે છે કે તમારી પાસે કોઈ નિયે ? જરૂર, સચો કાર્ક પણ પાસેથી જાગી જાય જાગી ! તમારા જનિત્કનીય વિચારો એ ફોટામાં પ્રિન્ટ લાય તો સચો જાપ પણ એમ કહે કે જાના જાવા વિફલ વિચારો ? જરૂર, કારુ છે કે જોવા કેમેરા હતો સુધી નીકળ્યા નથી એમ જાંતરવાના ફોટા લેવાય તેમ વિચારોના ફોટા લેવાય તો ફુજિયા જ એક વગર પિસાનું મસિદા તાલકે જની જાય !

બીજી એક વાત માણસની છાતીમાં છે તો માંસના લેખા; પણ માનો કે છાતીમાં વીસવીસ તોલો સોનું જાણું હોય અને જલેર ધાવ કે જેમ, છીપમાં મોલી, હાથીના કુલસ્થાનમાં મુજવાદગ, મૂગની ફૂટીયા કસ્ટુડી છે તેમ માણસના કહેજમાં સોનું છે તો એનું પરિણામ કેનું આવે ? તમે જ કહેો મારે જોલપુ નથી માણસ એકલો ફરી શકે ખરો ? શાગે મલકાર નીકળી શકે ખરો ? માણસ માણસને છવતો રહેવા કે ખરો ? આ તો સારું ધનુ કે કહેજમાં મુજબ મૂક્યું નહિ, નહિતર જાજની સંજમદીન જાજનાવાળા વાવાવરણમાં તો લુહમ થઈ જતો !

હિંદુ એ જાણીતો છે

આને જગતમાં કહેણ, અવિશ્વાસ આદિ દુર્મુલો રેખાય છે તે આપણી ભાવનાઓનો પડયો છે આપણા હૃદયમાં વિશ્વના પ્રાણીઓ માટે ક્રમાણુબુદ્ધિ હોય તો વિશ્વના પ્રત્યેક માનવીને આપણા માટે સહુબુદ્ધિ હોય. પણ આપણા હૃદયમાં તારા-મારાપણાની જ વૃત્તિ રમતી હોય તો બીજા હોદ્દા આપણા માટે ક્રમાણુ કેમ કહે છે ? ભાવનાઓનો પડયો જ આ વિશ્વ રહેતો નથી. આ સિદ્ધાન્ત પર તમને એક પ્રસંગ જ લગાવું.

ધર્મ રાજ્યના વખતની આ વાત છે. એક જેઠુતના જેવરમાંથી એક ચક્ર નીકળ્યો. જેઠુત હતો તો ગરીબ પણ પ્રમાણિક ! આવો ચક્ર નીકળે તો આજે પ્રમાણિકતા કેવી જણવાય ? પણ જેઠુતે તો વિચાર્યું : જમીનનો માલિક રાજા મલ્હાર તો જેવરમાંથી નીકળેલા ચક્રનો માલિક પણ રાજા ગણાય. હું તો જમીન જેઠુ બેઠેલો જેવીથી પાકેલ અનાજનો જ માલિક.” એમ વિચારી એ રાજાને ચક્ર આપવા ગયો.

ધર્મરાજાને નમીને એણે કહ્યું “ મહારાજા ! મારા જેવરમાંથી સોનામહોરથી જરેહો આ ચક્ર નીકળ્યો છે અને તે આપનો ગણાય. આજે એનો સ્વીકાર કરો.” ધર્મરાજાએ એનો અસ્વીકાર કરતા કહ્યું “ ના બાઈ ! એ જેવર તો તને વેચાયેલું છે માટે એનો માલિક તું ગણાય ” પછી તો રાજા અને જેઠુતે ઘણીજ ચર્ચા કરી પણ ધર્મરાજા કંઈ જો દે ? પણ જેઠુત તો એ ચક્ર ત્યાં જ મૂકીને ચાલતો ગયો.

એમ કરતાં દિવસો ગયા પખવાડિયાં ગયાને મહિનાઓ ગયા, પણ ચક્ર તો ત્યાં જ ! આવી ઝરીબીમાં આવો ચક્ર

એઈ જલજલા જળી જાય પણ જ્યાં તો પ્રમાણિતતાથી જણ
પણ ન હતો. પણ જ્યાં જ્યાં સોનામહેરોથી ભરેલા જણ
મળે તો ? જાણે, પણ મળે જ શાનો ? જાણ્યું વિના એવું કંઈ
મળતું નથી. એક કવિએ કહ્યું છે :

‘વરે વરે વિષાળામિ વોઢમે રસકૃપિકા ।

સામ્યહીના ન પક્ષમિતિ શરૂરના વસુન્ધરા ॥

હમલે હમલે પત છે ચોજને ચોજને રસકૃપિકા છે પૃથ્વી
તો જલુ રત્નોવાળી છે પણ સાચાહીનને ન મળે ન દેખાય.

ધર્મરાજ રાજાને મળેને જુએ છે મહિના મુખીને જણ
જુણમાં પડ્યો રહ્યો. એક રાત્રે રાજાને વિચાર આવ્યો : ‘મેં
મૂઠ કરી કે જણ મેં ન લીધા. જેડૂતે તો મહુ હતું કે માલિક
વધે છે વાત પણ જરી છે પૃથ્વીનો માલિક હું એટલે
સેત્રનો માલિક પણ હું. સવારે જણ જણમાં મુખવી રહ્યા.’

તે જ સમયે જેડૂતને પણ વિચાર આવ્યો : ‘મેં મૂઠ
કરી કે હું મળેને મૂઠી આવ્યો. જલ્દા રાજાને તો મહુ જ
હતું કે જેના જેવરમાંથી ? વસ્તુ નીકળે તેનો માલિક તે.
પણ હું મૂઠ્યો. જાલ, સવારે જવા જા હું છે જઈને જો જણ
કપાડી આવ્યું.’ એમ વિચાર કરી જો લઈ ગયો. સવારે રાજા
સભામાં રાજા જુએ તો જણ ન મળે. પૂછ્યું તપાસ કરી,
એટલે જણવા મળ્યું કે જણ જેડૂત લઈ ગયો છે. એટલે જેડૂતને
બોલાવ્યો. જાને લઈ જવાનું કારણ પૂછ્યું.

જેડૂતે સાફ સાફ કહ્યોમાં કહી રીધું : ‘મહારાજ !
જાણે તો તેજ વિચે લઈ જવાનું મહુ હતું પણ મેં મૂઠાંને
નહોતું માન્યું. પછી વિચાર કરતાં જાણની વાત ખરી લાગી.

જેવર મેં વેચાતું હીપુ છે માટે માલિક હું છું અને તેથી હું
લઈ જાયો છું ” શબની તમામ હલીલને તોલી જો બાલતો યયો.

અન્તે ધમ શબને વિચાર કરતા સમજાવું કે મારી જ
ભુદિ જાદુ થઈ જોતું જ આ પરિણામ ! મળનો માલ હાથ
કરવાની મારા દિલમા ઇચ્છા થઈ જોન્દે જાનો વિચાર પણ
પડ્યાયો-જાની બાવના પણ બહાણી કેમકે બાવનાનો પડથો
પડ્યા વિના રહેતો નથી દિલ જો તો જાણીસો છે
જ્ઞાતમા પરમાત્મા કયારે જને ?

આજે તો આ દ્વાતતુ ચિત્ર મત્વજ છે માથા મધાનથી
માલીને સામાન્ય મલ્લજન, તમામ, જોકળીજને ઉતારી
પાટવાની છેતરવાની કમવાની પોતાની બળમાં ફસાવવાની
જને શીશામા ઉતારવાની રમત રમી રહ્યા છે આ સ્થિતિમા
પુરુષોમા સાચુ પુરુષત્વ જને સીઓમાં સાચુ સીત્વ લા રતું
હોય તો નૈતિક બાવનાનો ઉદય માંગે છે

જનનિ શોજો પાશવતા વરજ જેઆતા જનતને પકકાર
હયો છે The beguiling of mankind and woman-
hood is the danger of passion in man

મનુષ્ય કે સીમા સાચુ પુરુષત્વ કે સાચુ સીત્વ ત્યારે
જ આવે છે કે જ્યારે ઉત્કટ બાવનાનો લેઓનામા ઉદય
થાય છે જેનામા આ બાવનાનો ઉદય ન થાય તેના માટે તો
કવિજો કહ્યું છે મનુષ્યરૂપેણ મુગધરસ્તિ મનુષ્યને જ્યારે
મૂઝની મારે કવિજો સરખાબ્યા ત્યારે મુગધાઓજો પણ વંધી
હીધા : જમિ જોવા નથી પણ નિહરે તો શુ કરે ? જોમદ
બેને જરા ઈન્દ્ર કરે, પણ માનવી નિહરે તો ? માનવી તો

ચોક્કાપૂરક સુદ્ધિપૂરક સામાનું કાચજી કાઢે, દુનિયામાં કંઈ જાણી ન શકેવા દે એવાનમેકાન કરી નાખે.

મનુષ્ય એ સઘમી હોય તો તે મહાન છે : માવિનો દિગ્ગંથો ॥ વિશ્વનો ઉદ્ધારક છે પરમાત્માનું પ્રતીક છે.

પણ જાણની કલાએ જાપણા દેશવાસીઓના હૈયાં પણ કાળમીંઠ પચ્ચર જેવા બનાવી મૂક્યાં છે ન મને પ્રેમ, ન મને મમતા ન મને કમહીં સામાનાં દુઃખ-દર્દ એક દેવામાં જાણુ જાણ્યા એક જો, પણ જાણે તો પડોશીને કે સગા ભાઈને જાણનાં આસાં હોય અને પોતે દૂધપાક-પૂરી જીવવતા હોય! આ કંઈ દયા ॥ તે વિચારી શેલ કેવી કલ્પ! જરા વિચારી લુઓ! તમને કેવી કુલકલની નિહા વળતી છે!

કુલકલ ખાટે કહેવાય છે કે યોદ્ધ વામતા ત્યારે જો છ મહિને જીવતા ત્યારે મારે પણ તમારી જામળ ત્યાર કે છ મહિના ઉપદેશનાં યોદ્ધ વગાડવાના ને! કિ છે જાજ જીવે-ત્યા છે દુકાનો જાજ છે મહાસજ દીધ યોદ્ધ છે સાંભળવાથી વસ્તુત્વજ્ઞા ખીલે, વરસાદમાં ક્યાં જવું જોમ વિચારીને તો આ કલ્પરે માલુસો નથી જામ્યા ને!

ચાહ સજો તમારે તમારું જીવન પલટવાનું ॥ જીવનમાં સઘમનો રજ લાવવાનો છે મહાન નેતા, પચચમ્પર વજેર જે મહાન યજા છે તે સઘમથી યજા છે જાપણે જાપણા જાતમાને પરમાત્મા જાણવાનો છે પણ જાપણે જાતમા પરમાત્મા ક્યારે જને! નિહાપૂરકનો સઘમ જાણે તો ને!

સ્થિર બનો.

જાજ તો ચાલ જો છે કે સાંભળુ નહી.

દરેકને પોતાના વિચારો બીજાને ઠસાવવા છે. માટે જ તો આજે
અજાણિયાની જેમ વાદે વાદ નીકળી પડ્યા છે. વાત ત્યાં મુખી
વધી છે કે સામે એ પોતાના વિચારો ઝીલવા—આંખજવાલેવાર
ન થાય તો હાથ લપાડવા પણ વિચાર ન કરે.

ધારાશાસ્ત્રી ન્યાયાધીશને પોતાના વિચારો જણાવે પણ
કર્ક સ્ટેજ ઉપર પચી જઈને કે બોચી પકડીને સમજાવે
જશે? પણ હું બસ હું કે આજના નવનવા વાદના હિમા
ચલીઓના વિચારો સ્થિર નથી હોતા. ચિંતનમાર્ગી પ્રયત્ન
નથી, માત્ર ખુસ્તકો વાચીને બાફવી ઉછીન લીધેલા વિચારો
જ છે. અને એ બાફવી વિચારો પરાણે ઠસાવવાનો મથલ
થાય છે કેટલું કામચાપક છે? તમારા વિચારો એ નૌલોક
અને સુદર હોય તો જગતના યોગદા મૂકે. સુદર જો તો
એનો જરૂર સ્વીકાર થશે. અને ન સ્વીકાર થાય તો ઉરકેરાઈ
જવાની કંઈ જરૂર નથી.

હિંદુ ઉત્તરીને વિચાર કરો કે મારા વિચારમાં શું દોષ
છે કે હોદો સ્વીકારવા નથી. પણ આ વસ્તુ ક્યારે અને?
એ મન પર સચમ દોષ અને ચિંતાની સ્થિતિ હોય તો
એ વિના એ/હી ખીરજ પણ ન આવે અને સાર—અસારનો
વિચાર પણ ન આવે.

ઠાટો સ્થિર હોય તો માપ (તોલ) નીકળે, પણ ઠાટો
હલતો ચાલતો ચલજ હોય તો માપ ન નીકળે. તેમ ચિંત
સ્થિર હોય તો મહાપુરુષોના વચન સાંભળવામાં રસ અને
આસ્વાદ આવે, તેની અસર થાય, અને પોતાના વિચારમાં
રહેલી ગુટીઓ પણ જણાય, માટે ચિંતાની સ્થિતિ કેળવો.

જાને ચિત્તની સ્થિતિ ત્યાગવા માટે પૂર જૂમિકા રૂપે પ્રહાર્યકને
બલબર પાળે
અસુખને પતન

પ્રહાર્યક પગાય જોટલે જૂમિકા શુદ્ધ માથ. પછી પ્રમા
વિજ્ઞા વગેરે શુભો. આવી એમાં પ્રતિબિંબિત થાય, જૂમિકા
જાગૃદ્ધ હોય ત્યાં સહજુઓનો વાસ હોય ખરો કે ? જાણની
સ્થિતિ વધારે. કમળ એક ખ્યાનથી ઉભા. સમય પૂર્ણ વગેરે
કરનારનું પણ ત્યાંથી બહાર નીકળ્યા. પછીનું યવન વધારે
ચાલીશ કલાકનું ટાઈમ ટેલક વાસા. દુનિયામાં હવેલક બરે
અપ્રમાણિક વરીકે જ એની છાપ કરો. કેટલું દુ ખલ !

પહેલાના સમયનો હજેનનો એક રાજકો જાણુ —
એક છાપનો ફરિયો દોહસો છાપાં લઈને વેચવા નીકળ્યો.
જાને જાણુમાયુ. વરનું કામ જાણી પાણુ. જાને વરે જણુ પહે
તેમ હતું. હવે જો તેમ કરે તો છાપાં વેચાય નહિ. સમય
મથા. પછી કોણ લે ? જોટલે જો ટેલક ઉપર જો દોહસો છાપા
મૂકતો. જયો. પાને પૈસા માટે પેટી પણ મૂકતો જયો. જાકકોને
સૂચના માટે છાપાની કિમત લખી એક ચિઠ્ઠી મૂકી જયો.

ધેર જઈ કામ પતાવી જો જાણ્યો ત્યારે વખામ છાપા
જાણી નયલ. જાકકો જો લઈ જયેલા જાને પેટીમાં પૈસા પણ
પૂરેપૂરા નાખી જયેલા. કેવી સખ્ય પ્રમાણિકતા ! હિંદુસ્તાનનો
કોઈ ફરિયો જો જાણે જાણતરો કરે તો શુ પરિણામ જાણે ?
મારે નથી કહેવું તમે જ કહો છાપાં તો કીક પણ મેજ કે
પેટી પણ રહેવા દે ખરા ? ત્યાં સદાચારના સરકાર અધિકારી
જયા. તેઓ જાણાય મટી જાણાય લયા. જાણીથી સદાચારના

સરકાર પલાયન થયા

આપણે હજુ આપ મટી જનાય થયા નથી, પણ આપણે પૂરજોશથી જો તરફ ધસી રહ્યા છીએ અને જો પૂરને અટકાવનાર હોય તો તે માત્ર સચમ જ છે પરિમિતતા તજવા દાવક સરકારીનું આપણે અનુકરણ કર્યું અને અગ્રીકૃત કરવા દાવક હુલોનું અપમાન કર્યું તેનું કેવું ભયકર પરિણામ આ મુ તે જોઈ શકાયા તમને સમજાવું

હિંદનો જોઈ વિચાર્યો જાપાન ભલુવા ગયો ત્યાં જોઈ પુસ્તકની જરૂર પડી પુસ્તક ત્યાંના જોઈ પ્રમિદ પુસ્તકાલયમાં હતું પણ જો થયું ક્ષીમતી હતું આ વિચાર્યો જો પુસ્તક પુસ્તકાલયમાંથી લઈ આવ્યો અને વાચ્યું તેમાં મહત્વના ચાર ચિત્રો હતાં જેના મનમાં હતું કે તેવા ચિત્રો બનાવી લઈશું પણ જો બનાવવા અશક્ય લાગ્યા અને જેનાથી જો ન બનાવી શકાયા મનમાં થયું કે ચિત્રનાં ચાર પાના તરફ વળા દે ને? ક્રિમીએકસ ખાતાને ઉત્તરવા નવા થોપ । કરવા થોપડામાં લાલમેઠકશ્વી; જો બધું થાય છેને! જોઈ મહારથી જોને આ પુત્ર હતો ને! જોઈ જોને વિચાર આવ્યો!

બૌદ્ધો પાનાના જ જમાથી ચાર પાના તરફ વળાવવામાં શું વાપી? કોણ જુલો છો?" જોણે પાના ફાંટી લીધા અને જ વ પાછો પુસ્તકાલયમાં આપી આવ્યો પણ પાપ કરી છુપાય છે!

પાપ છુપાઈ ના દૂર દૂર તો મિત્રા થાય,
શમો ફની ના રહે, રહે લેણી આવ.

રૂપી લપેટામેલી આગને ગમી જોઈથી દબાવી રાજે તો પણ ભરકો થયા વિના રહે જ નહિ. પાંચ દસ મિનિટમાં જ

ભરકે. પાપકૃપી આત્ર પવ્વ બાબા વિના રહેતી નથી. જે વિદ્યાર્થી જુદા જાડી જાઓ પછી ત્રણ માસ પસાર થઈ જાય.

એક દિવસ જેનો બાપાનીસ મિત્ર જેને ત્યાં જાઓ. પેટો કાંઈ કામે ભર્યો ગયો અને જા મિત્ર પોતાના મિત્રને ત્યાં મું કુંદર આકિત છે તે ફેરવા લાઓ. ફેરવા ફેરવાં એવે પેટા ચાર ચિત્રો બેઠાં એવે વિચાર કર્યો કે જાની પાસે જા ચિત્રો ક્યાથી ? જા તો પેટા પ્રસિદ્ધ પુસ્તકના ચિત્રો છે અને જે પુસ્તક તો જા પુસ્તકાલય સિવાય ક્યાય ન મળે. એમ વિચારી ચિત્રો ત્યાં મૂકી, એવે પુસ્તકાલયમાં તપાસ કરી, તો જણાયું કે ત્રણ માસ પહેલાં જેનો મિત્ર પુસ્તક લઈ ગયેલો અને એમથી ચિત્રો ફાડી લીધાં.

તે મિત્ર પુસ્તકાલયના અધિકારીને જા વાત જણાવી અને અધિકારીએ તપાસ કરી જે ચિત્રો પાછા મેળાયાં પવ્વ તમે જા બહીને ખુશી (૧) થયો કે જે પછી ત્યાં એવો એક ખાસ થયો કે હિંદુસ્તાનના કોઈ પવ્વ વિદ્યાર્થીને જા પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તક જાપ્તુ નહિ. ફેરો નિયમ ! તથમ વિના પ્રમાણિકતા આટલી હદે પકાવન થઈ છે માટે કહેવું પડે છે કે હવે તો થેતો.

વિદ્યના કચરાને ઘરમાં ઘાલવો છે ?

તમે જમતને સુપારવાની માટી માટી વાતો કરીને સમજને ભરબાક ન કરો. હમણાં એક વર્ષને માટે માત્ર એક જ વર્ષને માટે તમે બીજને સુપારવાનું માટી વાળો અને માત્ર તમારી બાતને જ સુપારો પછી જુઓ કે પરિવાર કેવું આવે છે !

All are good if we are good

સાહેબ પાપકામી જામ પત્ર જાખ્યા વિના રહેલી નથી એ વિચાર્યો મેં આ જાખી જાખ્યો પછી ત્રણ માસ પચાસ રૂપિયા.

એક દિવસ એનો જાખનીય મિત્ર એને ત્યાં જાખ્યો. એણે કાંઈ કામો જાહાર કર્યો અને આ મિત્ર પાતાના મિત્રને ત્યાં મું મુંદા આકિત છે ત દેવા લાખ્યો. દેવાં દેવાં એણે પેલા જાખર ચિત્રો એપા. એણે વિચાર કર્યો કે જાખી પામ જા ચિત્રો જાખી? જા તા પેલા પ્રસિદ્ધ પુસ્તકનાં ચિત્ર છે અને એ પુસ્તક તો આ પુસ્તકાલય ચિત્રો જાખ ન મળે. એમ વિચારી ચિત્રો ત્યાં મૂકી, એણે પુસ્તકાલયમાં વપાસ કરી, તો જાખામું કે ત્રણ માસ પહેલાં એનો મિત્ર પુસ્તક લઈ ગયેલા અને એજાથી ચિત્રો કાઢી લીધેલા.

તે મિત્રે પુસ્તકાલયના અધિકારીને આ જાવ જાખી અને અધિકારીએ વપાસ કરી એ ચિત્રો પછા મેળાખા. પછુ તમે આ જાખીને જુથી (?) કર્યો કે એ પછી ત્યાં એવો એક જાખો થયો કે હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ વિચાર્યોને આ પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તક આપતું નહિ. કેવો નિવમ! સુખમ વિના મમાલિકતા જાટથી કરે પચાસ રૂપિયા છે. માટે કહેવું પડે છે કે હવે તો એનો

વિચારના કથકાને ઘણાં ઘાજવો છે?

તમે જાખતને મુખાસ્તાની ધોટી ધોટી જાલો કરીને સુખમને જાખા. ન કરે. હમણાં એક વર્ષને માટે, માત્ર એક જ વર્ષને માટે, તમે જીજાને મુખાસ્તાનું માંડી જાલો અને જાખ વખારી જાખને જ મુખાસો પછી જુઓ કે પરિણામ કેવું જાખે છે!

All is good if we are good.

કચરો મહોત્સાહ અને મહોત્સાહનો કચરો પોતાના ઘરમાં
 મહો કેવી લાગ્યો બહુ-રજા ! ઘરનો કચરો હરિયામ નામ
 વાને બાકે વિચનો કચરો ઘરમાં નાખનારને બાકોસ માનવા
 કે બેકોસ ? *charity begins at home* ! શુભ સંજ્ઞાત
 પોતાની બતથી જ કવી બેઈએ.

વાણી નહિ વર્તેન

જવને સુધારવા માટે પણ સકેન કરવું પડ્યો, જતરમાં
 દૂલસી માસી પડ્યો, પોતાની સુવાળી વૃત્તિઓને ખચેદવી
 પડ્યો. પત્રેપત્ર સાવધાન રહેવું પડ્યો અને કિંબામાં કિંબાં
 પ્રહોલને કાપી પડે તો પણ જોને ફાળવી દેવા પડ્યો. માથ
 ચાતા કરે કાઈ નહિ વળે. બોલનાર તો મેં લગુજ પ્રવચન
 કાઢેને બેધ છે બેધઓને માટે આ વાત નથી. અહીં તો
 હવનમાં કોરનાર બેઈએ.

થી સુધાહરાવ મહારાજાની અખ્યક્તિમાં એક ભાઈ
 એક બહેન સહામા " અકિસા એ વિષય પર રોકે કચાક
 મુખી પડુ છારુ બોલ્યા. એ વહનખ સુભગી સભ્ય સ્વચ્છ
 મર્ધ મર્ધ નભા જોના પ્રવચનથી પ્રભાવિત મર્ધ મર્ધ કંતા
 જાને વિચરે હતો, વહનના સરીરે મચીનો પચીનો મર્ધ મર્ધ
 હતો. પચીનો ભૂત્યા માટે એવે ખીસામાંથી ફમાલ કાઢ્યો
 ત્યાં ફમાલ આવે ખીસામાં રહેતું હતું પણ તરત કોઈની
 બદલ જામ્યું અને પડ્યું બાસપીક પર !

આ સુધાહરાવ ગાલકચાક વિચરણ હતો. એમને
 ઉપરનાર કચાનો હતો એમણે કહ્યું, આ ભાઈ અકિસા પર
 સારુ બોલ્યા છે બોલવાની છદ્મ અને સહિત સાર્થ છે પણ

[૨]

સુખગી શોધતા

જગતમા દરેક પ્રાણી હવનભર મુજની ઝંખના કરે છે એ અપ્રાપ્ય મુજને પ્રાપ્ત કરવા માનવી જગતમા એકે એક પહેલે ફરી વળે છે ને એ મુજ પ્રાપ્ત કરવા માટે જાકાચ-પાલાદ એક કરતો હોય છે છતાં એ સાચુ મુજ મેળવી શકતો નથી કારણ કે મનુષ્ય સાચા મુજની મ્થલ બ્યાખ્યા સમજી શક્યો નથી

સાચા મુજનુ કશ્વનાચિત્ર એની પાસે પણ નથી અને એનુ રપદ ચિત્ર ન હોવાને કારણે જ માનવી આજે દુઃખી છે આજે જગતમાં મદાન ગણાતા માનવીને પણ પૂછી બુજો કે સાચુ મુજ તમને સાપાસુ છે? સાચા મુજનો ખાતચાદ તમે કર્યો છે? ત્યારે પ્રત્યુત્તર એક જ મળ્યો

હવે તો જાણો! હવે તો જાણો!

આજ મહાન ધર્મને તમારા હૃદય-મંદિરમાં પ્રવેશવો
હોય તો પાપને મજબૂત કરો ભૂમિકાને શુદ્ધ કરો.

જાજના બ્રાહ્મણમાં યુરોપ કે અપાનના કેટલાક
દુષ્ટાનો આખ્યા છે એ ઉપરથી તમે એમ ન માનતા કે મને
જ્ઞાતવામ્નીઓમાં જન્મદા છે અને તો માનવજાતમાં પૂર્ણ
જન્મ છે નીચી વાળી કહે છે કે એકવીસ હજાર વર પૂર્ણ
ધર્મની પવિત્ર ભરતારમાં ફરકવાની છે । એ/દે માનવીના
ઉદ્ધારના ભાવિ માટે મારી વીર ઝંખના છે એ/દે જ પૂર્ણ
સદાચી દુ કદુ ॥ કે સુધર્મની ભૂતિ એ જ આવી ભૂતિ છે

બ્રહ્મિને, સમા નો રેશનો કે વિશ્વનો ઉદ્ધાર કરવો
હોય તો સવમ પહેલાં એ/દે-તો તમે અત્યારથી જ
સુધર્મની સાધના માટે આત્માને સુશક્તિ કરી તમારી
પવિત્ર સાધનામાં લાગી જાઓ.

ત્રયમનો પ્રકાશ આપણા જનતા પાસે જન્મવાનો
એવી સાધના પૂર્ણ કે આજનું બ્રાહ્મણ પૂર્ણ કરવામાં આવે ॥

જળવાય તો જ મનુષ્ય મુખી થઈ શકે

પણ હમણાંયે માણસની મુખની ઈચ્છા મૂઝવણ જેવી
 ■ મૂઝ જેમ ઉનાળાના દિવસોમાં ધમધમતા તાપમા પાણી
 પીવા માટે વશળા મારે છે અને મૂઝવણ જોઈ જોને મેળવવા
 દોટે છે. છતાં પાણીનું જોકે ત્રિ કુ પણ મેળવી શક્યું નથી,
 અને મરણને શરણ થાય છે તેમ માણસ પણ તત્કાલ
 ધનિક માણસનું માત્ર બાહ્ય મુખ જોઈ જોમા જ સાચા
 મુખની જાનના કરી જો મેળવવા માટે લવનભર દોઢ મૂકે છે
 છતાં પરિણામે નથી તો જો મેળવતો બાહ્ય મુખ કે નથી
 જાગવી શકતાં પોતાનું મૂઝવણનું લવનભર જો મુખ સોધવા
 બંધાય જ કરે છે

જોકે ડાહ્યા પૂણ ન સાચ ત્યાં તો બીજા મુખની ઈચ્છા
 જ મી જલ છે બીજી ઈચ્છા પૂણ કરવા માણસ પ્રયત્ન કરે
 છ ન અધવાળે જલ છે ત્યાં જગી કાંઈ ત્રાંછ જ દરખાસ
 આવે છે આમ માણસ જો અપાત્ર મુખને પૂણ કરવાની
 જલ જાનનામા લવન વંદી નાખે છે પલાને, પાસે કાંઈ
 ન હોય ત્યારે લાખ મેળવવાની ઈચ્છા જલ છે લાખ મળે
 જોઈ દર લાખ મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે દર લાખ મળે
 અરજ કોઈ મેળવવા વડવા મારે, ને કો મળે જો સે દર કો
 મેળવવા જગજો-આમ ઈચ્છાઓની ધ મગ સાચવા જ કરે
 પણ ઈચ્છાઓના અન્ત ન આવે

અનુષ્ઠા માનમને સીધે માનવીને આપુ મુખ ન મળે
 જો સદા ■ પૈસા જો જ જાડસ છે ને પૈસામાં જ સામુ
 મુખ છુપાયેલું છે એવું માનમ ને સિદ્ધાંત પાઈ જલ જોઈ

કે જાઈ વધારી જેમ અધે પણ મુખની સોધમાં જ હીજે,
પણ આમુ મુખ દલુ મુખી તો મેઝવી શક્યા નથી. જેટલે
આ હીતે માનુસ હજારો ને લાજો વરોધી સાચા મુખને
પ્રત્ય પસ્તિમલુ કરે છે, પ્રવાસ જેટ છે વિપત્તિ સદે છે
છતા નામુ મુખ મેઝવી શક્યો નથી.

અતુમે હજી

સામુ મુખ મેઝવવા માટે મન વચન, અને કાયા જે
ત્રણ મહાન અને અદ્ભુત સાધન છે મુખના સાધન જગતમા
ક્યાય શોધવાની જરૂર નથી, જે તો આપણી પાસે જ છે
મન, વચન અને કાયાનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કસામાં આવે
તો જે દ્વારા અદ્ભુત આમુ મુખ પામી શકાય ને જોનો
વિવેકવિદોલો. દુરપચે જ થાય તો આપણા જ હાથે દુઃખના
કુનરા જાકાઈ વધા આપણા વરોને અતે પણ માણસ મુખ
મેઝવી શક્યો નથી. જોનું કારણુ જે જ છે કે સપત્તિમા અને
વિપત્તિમા મન, વચન ને કાયાના ચોત્રનો મુક્તિ રાખી શક્યો
નથી. મુખમા ઉભવત બની ને દુઃખમા મૂકાઈ ગયો.

જા દિપાલરી વૃત્તિને લીધે જ માણસનુ હજન મુખ
વિકલુ ને અમમતોલ બનુ છે. મુખ મેઝવવા હજીતા
પ્રાથમિક સાધકે સપત્તિમાં પૂજ ઉત્સાહમાં જાવી ઘેલા ન
બનવુ. અને વિપત્તિમાં ગભરાઈને કવ બહીન કે વિવેકહીન ન
બનવુ. પણ તેનો અદ્ભુત ને અસોલ રહી સામનો કરવો. દુઃખ
જે પણ ઉભવત હવન-વસની જોકે કાળી કિનાર છે
હજનનુ જોકે પડવુ છે. જેમ માની હવનમા સમતોલ
પણ અગત્ય જોઈએ. હજનમાં વિચારવાપૂર્વક સમતોલપણ

હીંમે સુખને ભેઈ શકતો નથી ને દુઃખીનો વિચાર સુધ્ધે પલ્લુ કરી શકતો નથી.

હાહરો જિતરનાર જેમનીયે ભેઈને જિતરે તો એ સુખેથી હાહર જિતરી બાપ છે તેમ જ સાધના સુખપૂર્વક લખતું હોય તો આપણાથી નીચી કક્ષાના ગરીબો કઈ રીતે લખન લખે છે તે ભેવાની જાણ છે. જોઈએ ભેઈને હાહર જિતરનાર જેમ જાણના વિન્યા રહેતો જ નથી, તેમ પોતાનાથી સુખી કોણ છે એ જ ભેવા કરનાર માણસ પલ્લુ સુખી બની શકતો નથી, તે દુઃખી સાથ છે લખન પંચમા ગળડી બાપ છે માટે સાચા સુખને શોધનાર માણસે દુઃખી જગત ઉપર પલ્લુ એક વાર નજર નાખવાની જાણ છે.

જગત જાણે દુઃખથી ભરેલું છે કેટલાય જોવા મળુઓ છે કે જેઓ પેટનો ખાટો પૂરવા માટે દિવસભર કાળી મશૂરી કરે ॥ છતાં જો મળુઓ પે પૂરતું ખાવાનું અન્ન પણ મેળવી શકતા નથી. સરીર કાપવા માટે પૂરતાં વસ્ત્રો પણ મેળવી શકતા નથી, માદમીમા સિખાતા દોષ છતાં રવાનું એક બિંદુ પણ મેળવી શકતા નથી નિરાધાર રખડતા દોષ છતાં રહેવા એક ઝૂપડું પણ પામી શકતા નથી.

અરે! કુતરાને તો રહેવા બજોલ હોય પણ કેટલાક માણસોને તો જાણે રહેવા એ પણ નથી, ઉપર આકાશ ને નીચે ધરતી! આવા દરેકો ભેવા છતાં જોમના દુઃખનો વિચાર કરે. ક્યાં વિના દરેક માણસ પોતાના જ દુઃખની વાત કહે છે બીજાની ગરીબી ને બીજાના દુઃખનો વિચાર ન દોષને કારણે સમુદ્ધ માણસ પણ સીખારીના જેવી ઈન

કહેતું જ પડે કે તમારી મુખની કાચનાઓ જામક ને ખોરી
 ॥ વ્યવસ્થાનિક ને અસિદ્ધાન્તિક છે એ કાચનાની પરમૂળથી
 મનિ કસ્વાની જરૂર છે એ વિના માનવચરિત્ર મુખની સોંપમાં
 જિંદગી ફારી બેસશે.

જગતમાં મુખના સ્વપ્ન સેવનારા વિવિધ પ્રકારના
 મનુષ્યો વસે છે કેઈને જૂન જ ખન મેળવવાની ઈચ્છા હોય
 છે તો કેઈને પુત્ર મેળવવાની વાંછના હોય છે કેઈને
 વિશ્વજન મેળવવાનો તકસાર હોય છે કેઈને કીર્તિ પ્રાપ્ત
 કરવાની અભિલાષા હોય છે તો કેઈ ને સત્તાનું સિદ્ધાસન
 પ્રાપ્ત કરવાની મહેચ્છા હોય છે બૈદિક મુખની, બાવી કવિક
 બેવચ્છાઓ હોય છે તેમ સાથે સાથે અનેક પ્રકારની અથ
 હીન ચિન્તાઓ પણ વસેલી હોય છે.

વિદ્યાના ક્ષેત્રમાં હોય તો કેઈ ઇરિસ્ટર જરૂર કેઈ
 મોટી દિગ્ગ મેજવે તો બીજાને અરેબાઈ બાવે છે વેપારના
 ક્ષેત્રમાં હોય તો કેઈ જૂન પૈસાદાર થાય જરૂર વેપારમાં ફાળી
 બધ તો બીજાને ઈર્ષા થાય છે રાજકારણમાં હોય તો કેઈ
 પ્રધાન થાય જરૂર હોય હોદ્દા પર બધ તો બીજાને અગ્રવર
 થાય છે ત્યાગવિદીથી સાધુ-સસ્થામાં હોય તો કેઈ પૂજ્ય
 જરૂર હોય માન્ય થાય ત્યારે અન્યને એ બોધને અવિજનમાં
 અચન હાથે છે—એમ માણસ એમ વાસ્તવિક મુખ સમજી
 શકતો નથી, ને મેળવી શકતો નથી, તેમ અન્યનું બાહ્ય મુખ
 આંતરિક બોધ પણ શકતો નથી.

માનવીની રહિ જાએ વિકૃત બની છે એણે મુખને
 એવા માટે પહેરેલાં વસ્ત્ર સાચ જાણ છે એ જાણ વસ્ત્રાને

હીપે મુખને જોઈ શકતો નથી ને દુઃખીનો વિચાર સરખો પલ્લુ કરી શકતો નથી.

હાથે કિતરનાર જેમ નીચે ભેંધને કિતરે તો એ મુખેથી હાથ કિતરી જાય છે તેમ સસારમા મુખપૂર્વક લવણુ હોય તો જાપણાથી નીચી કણના ઝરીતો છૂંટીતે લવન લવે છે તે ભેવાની જરૂર છે જો ભેંધને હાથ કિતરનાર જેમ જળકણ વિના રહેતો જ નથી, તેમ પોતાનાથી મુખી ડોણ છે એ જ ભેવા કરનાર માણસ પલ્લુ મુખી બની શકતો નથી તે દુઃખી થાય છે લવન પચમા ગળાવી જાય છે માટે સાચા મુખને સોખનાર માણસે દુઃખી જગત ઉપર પલ્લુ જોઈ વાર નજર નાખવાની જરૂર છે

જગત જાણે દુઃખથી ભરેલું છે કેટલાય ભેવા મનુષ્યો છે કે જેઓ પેટનો ખાટો પૂરવા માટે ક્વિસમર કાળી મચ્છરી કરે છે છતાં એ મનુષ્યો પે/ પૂરતું ખાવાનું જાન્ય પલ્લુ મેળવી શકતા નથી. શરીર કાંકવા માટે પૂરવા વળે પલ્લુ મેળવી શકતા નથી, માંદગીમા રિખાવા હોય છતાં દવાનું જોઈ બિ દુ પલ્લુ મેળવી શકતા નથી, નિરાધાર રખાતા હોય છતાં રહેવા જોઈ તુ પલ્લુ પલ્લુ પામી શકતા નથી.

અરે! દુતથને તો રહેવા બખોલ હોય, પલ્લુ કેટલાક માણસોને તો જા ? રહેવા જો પલ્લુ નથી, ઉપર જાકાશ ને નીચે ધરતી ! જાવા દરેક ભેવા છતાં એમના દુઃખનો વિચાર સરખો ક્યાં વિના દરેક માણસ પોતાના જ દુઃખની વાત કહે છે બીજાની ગરીબી ને બીજાના દુઃખનો વિચાર ન હોવાને કારણે, સમૃદ્ધ માણસ પલ્લુ સીંચારીના જેવી દીન

ચાતો હતો નજરે પડે છે તેવે સમયે મનમાં ઘાવ કે આપાતે સમૃદ્ધ હોવા છતાં પોતાની ભત્તને મુખી નથી જનારી માત્રો, તો બીજાને મુખી જનાવે શી રીતે? અને એવા પાસેથી મુખની આશય રખાવ પણ શી રીતે?

આજનું આપણું આ દેખાતું મુખ એ લગ્નપ્રસંગ પર હાજીના હાવેલા ઘાગીના બેવું છે આ આટલી મુખને હીપે આપણે ઉમત્ત જના છીએ, પણ આપણે હવનમાં કોયે વિચાર કરવો જોઈએ, કે આ આપણી પાસે આવેલી વસ્તુઓ પોતાની છે કે માગી હાવેલી છે? એ માગી હાવેલી હોય તો આ ત્રણ શા માટે? આ સ્વલ્પ સુર વસ્તુઓ પર મુસ્તાક થઈને હવન કરી ન જવાય, માટે આપણે આપણા આત્માને એક સીધા પ્રશ્ન પૂછવો જોઈએ આપણે જે માન મેળવ્યો છીએ, જે પ્રતિજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીએ છીએ, તે શું આપણા આદિમકે અસ્તિત્વના પ્રશ્નવર્તી મેળવીએ છીએ?

તો નકારમાં જ ઉત્તર આવશે.

આપણી કોઈ નશા સા કરે કે કોઈ ધૂળ વખાણ કરે જોઈએ આપણી છાતી નજમજ પડેાળી ઘાવ છે ને મનમાં ગદાપથી ઘાવ છે પણ કોયે વિચાર કરતાં માત્રમ પડ્યો કે એ મધી વસ્તુઓ જઘારની છે જાણ આજનરને હીપે માન ને સ્થાન મળે છે એ વસ્તુઓ આપણી નથી. આપણી પાસેથી ક્યારે જતી રહે તનો જરોસો પણ નથી, માટે માણસે એવી રીતે પૂછવા પ્રતિજ્ઞા મુખ ને જ્ઞાનદ મેળવવા જોઈએ કે આ મધી કણિક વસ્તુઓ કદાચ વાલી જાય તો પણ માણસાઈ હંમેશા હીપવી રહે અને આપણા મુખને દુખનો પ ન હાયે?

જાને માણસ કે ? ભૌતિક મુદ્દર પદાર્થો ભુજે છે તે તે મિત્રવવા ચલ કરે છે અને જોમા જ પૂજુ આનંદ માને છે; પરંતુ જોના પરિણામોની ભવ કરવાનો વિચાર કરી કરતો નથી. ઇચ્છાઓ ને આશાઓના પૂર્ણમાં માણસ હવનભર તણાવે જ જાય છે જો પ્રવાહમાં તણાતો માણસ પોતાના પારેલા સ્થાને પહોંચી શકતો નથી, એવેલા આદર્શને પામી શકતો નથી, ને ભાટી માણસની જેમ હવન પૂરુ કરે છે

મિત્રો ! સાચા સુખની શોધમાં નીકળ્યા છો તો જૂન મંબીર બની વિચાર કરો. બાહ્ય વસ્તુઓ તમને વાસ્તવિક શાન્તિ આપશે ખરી ? આકબરથી મિત્રવેલી પ્રતિષ્ઠા ને જૂન તમારી વિદ્યાય વેળાએ સુખ પર સ્મિતની મુદ્દખી લાવશે ખરી ? જોહો ! તમે સુખ મિત્રવવા જૂન વર્ષો ખર્ચ્યા છે અને હંભુ ખર્ચો છા. આ પ્રયત્નિ દુ તમને જોક પ્રયત્ન વાદ કરાવુ ને જગમગાવૂર છે

જોક વખત જોવો હતો કે દિલ્લરનાં માન અને મ્યાનની જગતના સુત્રાપીચાને ઠર્વા આવતી, જો જ દિલ્લરનો આજે પત્તો પડુ નથી ચોદા જ વચ પૂર્વે જો આખા વિશ્વને મૂંઝવતો હતો. જોની પાસે લાજો રજુવીર ચોદાઓ હતો મહાન મુત્તરીઓ હતા મહા સેનાનીઓ હતા જાલે બુદ્ધચરિતાઓ હતા ચિતક પ્રચારકો હતા અને જોની પાસે અનેક વિષ આધુનિક મુદ્દની વિશ્વાગ ને વિરાટ સામગ્રી હતી જોના વચન પર આખુ જમની પોતાનું બિનું છિનુ લોદી રેલવા તેવાર હતું

જનત કહેનું કે દિલ્લરનો જય જ દોષ, પરાજય

તો સ્વપ્નમાં પણ ન દોષ ! પણ જો જ જમતને સામગ્ર્ય પડ્યું
 ને જોયું પડ્યું કે જમતનો જો બલેદ સત્તાપીઠ કિરકર
 થઈના છતાં બામમાં ક્યાય ફેરફાર થયો. જોનું આજ વિચાર
 ૫ ૫૧ નામનિશાન પણ નથી—જોનું નામ જૂનાઈ ગયું
 જોની પાછળ જોના સમસ્યની જોડ જાણી લીધી કરનાર પણ
 ફેરફાર નથી કર્યો. જે સુખને માટે લોકો ઈર્ષ્યા જમતમાં
 જગત્તા હતા જો કિરકર અને જોનું સુખ ક્યાં થયું ? ફુનિ
 થાના ફેરફાર માણસને કહેવું જ પડે, કે જો સુખ પાતાવું
 ન હતું પણ પારકું હતું માગી લાવેલું હતું—જનમનુર હતું—
 સંધાના રંગ જેવું અપલ્લવી હતું ।

રહતા બાબ્યા પણ હસતા બધે

જોડ કવિ કહે છે :

જળ દુમ આપે જમતમે જમત હસત દુમ રોત;
 જળ ઠરવો જોડી કરો. દુમ હસત જગ રોત

આ આજ પછિજો ૫૧ જ્યાં વિચાર કયા આપણે
 જમતમાં બાબ્યા, જન્મ લીધા ત્યારે રહતા હતા તે જમતે
 આપણે નિર્દોષ ધન હતો. નિર્દોષ લવનને લીધે આપણે છું
 કરીએ છીએ જો આપણે બધુતા નહોતા, આપણે શા માટે
 બાબ્યા છીએ ? મુખ છું ? ને વારતનિકે સુખનાં સ્વપ્નાં શા ?
 જો આપણે સ્વલ્પ રીતે સમજતા નહોતા જોડે રહ્યા હતા
 જો સમયે નિર્દોષ બાળકોને જોઈ થઈને ને ગામના માણસો
 હસતાં હતાં કાશ્વ કે રોડને ત્યાં પુત્ર જન્મી જોડે જાનકા
 જન્મ કાશ્વ જ કોઈ ને ? પણ હવે તો આપણે સમજ્યા થયા,
 વિચારક થયા વેપારી થયા પ્રીત જુદિયાળા થયા. હવે ફુનિયા

એ રીતે છેલ્લી કે આપણા મોં પર સદ્ગત બોલે તે જિંદગી સફળ થવાનું રિમત હોય, જ્ઞાનનંદ હોય સતોપની રેખા મોં પર ઉપસતી હોય સતોપનો પ્રકાશ મોં પર જળકાળ માસ્તો હોય અને આપણાં સદ્ગત બોલે તે સદ્ગત બોલેને શાંત કરી લોકોને જાણવો પ્રવાહ વહાવતા હોય આ રીતે મરણ થાય તે જાણવું કે જિંદગી મેળવી તેા કેળવી !

પણ તે સમયે હાથ હાથ ! મારું શું થયું ? મારી મિલકતનું શું થયું ? મારા કુટુંબનું શું થયું ? એવા એ દેવતા સર્વાં શબ્દો ને ઉજાડી નીકળ્યા તેા સમજવું કે જિંદગી મેળવી પણ કેળવી નહિ અને કેળવ્યા વિનાની જિંદગી તેા ઘીસ હોય તેા પણ વન્ય જ છે

તત્ત્વચિન્તક કહે છે જેમ માણસ જન્મ કપડાં ઓઢે તે નવા કપડાં પહેરે છે તેમ માનવ જીવ શરીરને ઓઢીને નૂતન શરીર ખાસ કરે છે જેમ જન્મ વળે છે તેમ જીવ શરીર ઓઢતા પહેરતાં માણસને જ્ઞાનદ આપે છે તેમ જીવ શરીર ઓઢતા ને નવા શરીરને ખાસ કરતાં પણ જ્ઞાનદ થવો જોઈએ, સત્તા સુખનું લક્ષણ આ જ છે

જૂનું શરીર જોડે જનમદિનો આ સંસાર અને નૂતન શરીર જોડે જ્ઞાનદિ જનત મોક્ષ !

આવે અપૂર્વ મોક્ષ મેળવતા જીવનના આવા તવાસીને તેા જ્ઞાનદ જ થાય કાણકે જેનું સવચ્ચનનું રહે ॥ પણ લોકો જાણે મરણથી મક્કામાં છે જેનું કાણકે જે છે કે જે જાણે છે કે જીવનમાં કાંઈ સાચી વસ્તુ મેળવી નથી કાંઈ સદ્ગત નથી કહ્યું નથી, શાન લીધું નથી, ગિરજ

પાળ્યું નથી, તથા કર્મા નથી, ને જ્ઞાનના જ્ઞાની નથી, એટલે જલ્દીથી મરીને બીજી જાતિમાં જવા એટલે જા બધું મતાસ । ત્યુ વચ્ચે તો નહીં મળે, પણ જા બધું વચ્ચે પણ નહીં રહે, અને નિસધાર રીતે નરકમાં ને તિથ થમા બરકપુ પડ્યું ને ત્યાપમાં ડહાણ ઠાણજી પડ્યું જાજ કારણે માણસો મરણથી મનસાવ છે

માણસ પાસે છતાં સિદ્ધાસન કે મિત્ર કૃપિયા દેવ તો પણ એ જ્ઞાતિને વેળા વિના મુખી હોતો નથી બદાર એ ભલે મુખી હોતાતો દેવ પણ એના જ્ઞાતિને લગનમાં જણાવતિને લગનજ સજમતો દેવ છે ચિન્તાએ એના પર શીખાની જેમ જમતી દેવ છે એ દેવદર એના દેવાને સિદ્ધાની જેમ દોરી જાતા દેવ છે મારે જ કહું છું કે જ્ઞાતિની તમારી મુખની કપતા જવાસ્તવિગ્નપ્રમાણ જ મેકી છે

મુખ પેશા કે વસ્તુમાં નહીં પણ જ્ઞાતિના દુરવમાં દેવુ સિદ્ધિ જ્ઞાતિના દુરવમાં મુખ દેવ તો જગતની દરેક વસ્તુ જ્ઞાતિના મહાર જેવી લાગશે એ જ જ લગનચોપ કાળે કહું કે જ્ઞાતિના જ્ઞાનદ જ્ઞાતિના દેવામાં પેડેલો છે જ્ઞાતિના દેવામાં જ્ઞાનદનુ મ તથા કરેજુ પ પુ છે ! પણ જ પ મન જ એ શક્ય નથી ને તરણુ જની જાજા વિધમા જ્ઞાનદ જા પીધ દો છે જેમ કમ્પૂરી મુખની દુલીમા / દેવ છે પણ એ જાણુ નથી તેથી જાજા જનમા બરકે છે જ વિધાથી જન જાવે છે એ વિધા તરફ દોરે છે અને માન છે કે એ વિધામા કમ્પૂરી કરે, પણ મરી રીત એ જની પાનની પાન જ છે

જાએ જાજા વિધામાં પણ જાજ જ જની રહુ છે

જમત, જહાર મુખ શોધે છે પણ જતણમા તે કદી તલાસ કરતુ જ નથી સાચુ મુખ મેળવવુ હોય તે બાદ પદાર્થો-માથી મન વાગવુ બેઈએ, ઇન્દ્રિયો પર વિજય મેળવવો બેઈએ, હવનમંથન કરવુ બેઈએ શિવ સ્થિર બનાવવુ બેઈએ અને મનના વધતા વેગને અટકાવવા આત્મનિરીક્ષણ કરવુ બેઈએ આ રીતે સાધના કરીશુ તે જ આપણે સાચુ મુખ મેળવી શકીશુ

આજનો ચોપી ટેમ

આત્મિક મુખને પૂછ રીને નહીં સમજનાર જાપાનીસોએ પણ દરિયજય માટે અનેક પ્રયોગો કર્યા છે જાપાનના ટોકિયો શહેરના ત્રણ હત્થાળ પર ત્રણ મહાકાશ વાહના પૂતળા મૂક્યા છે જે ત્રણે પૂતળા દરિયજયનો બાધપાક આપે છે

એક વાહરાએ આજ બંધ કરી છે આજ બંધ કરીને એ જોગ કહેવા માગે છે કે સારી વસ્તુઓ ભેળે, અને ખરાબ વસ્તુઓ ભેવાનો પ્રસન્ન આવે તે મારી જેમ આજ બંધ કરશે બીજા વાહરાએ પાતાના કાન બંધ કર્યા છે એ જેમ પેતવે છે કે સારી વાત સામગવાનો પ્રસન્ન આવે તે સામગએ અને ખરાબ વાત સામગવાની વેગ આવે તે મારી જેમ કાન બંધ કરશે ત્રીજા વાહરાએ પાતાનુ મોઢુ બંધ કર્યુ છે એ જેમ સૂચવે છે કે સારુ ભોક્ષુ અને ખરાબ ભોક્ષાનો પ્રસન્ન આવે કે નિન્દા કરવાની વેગ આવે તે મારી જેમ મોઢુ બંધ કરી મોન સેવવુ બાદ રીતે આ ત્રણે દરિયો પર વિજય મેળવનાર પણ મુખ મેળવે છે તે સંપૂર્ણ રીતે દરિયો પર કાબુ આવી જાય તે સાચુ મુખ

મને એમાં આશ્ચર્ય પડ્યું શું છે ?

પણ આજે સૌકોને લજવા-ઉદ્વિગ્ન ઉપર કાબૂ નથી. નિન્દા કરવાની ટેવ પડી ગઈ છે. આજે એકનું વાટે, આવડી કાઢે બીજનું વાટે, પરમ ક્ષિપ્રે ત્રીજનું વાટે આમ વાટ, વાટ, ને વાટ બસ વાટવાની જ ટેવ પડી છે. પણ કોઈના સહસ્રકુળ બાવા કે પ્રમથા કરવી એની તો ટેવ જ નથી. થાક રાખને કે નિન્દા એ બહુ જ ગૂંચી થીજ છે નિન્દા એ આજનો એક ભવનો માનસિક ઘેપી રોગ છે. માણસ જેમ નિન્દા કરતો. જ્યારે તેમ એ રોગ અભિવૃદ્ધિ પામતો જાય.

જરૂરનું થયું કોઈ છે તેને વારંવાર બાજુ આવે છે ને માણસ જેમ જેમ ખસતો જાય છે તેમ તેમ રૂઝ ધમ્મતને બાંહે વધતી જાય છે તેવી જ રીતે નિન્દાને માટે પણ કહી શકાય. જુલ્મીયાળો થયું ખણીને જાતે વિકૃત બને છે તેમ નિન્દક પણ પારસી નિન્દા કરી પોતાના લજાને વિકૃત બનાવે છે. જુલ્મી જઈ કોઈ બાંહે નાના છોકરાઓને કાંઈ દુઝાં બાંધી છે ને ? તેમ હવે નિન્દકના માટે પણ કપાતા પાટા બાંધવાની જરૂર છે. કાશ્મીરે નિન્દકો પણ બાળકની જેમ અજ્ઞાન છે નિન્દકો નિન્દા કરીને સુખ મેળવવા નથી, પણ સુખ ખોઈ રહ્યા છે માટે સુખના શોધકોને વાચા આપી ઉદ્વિગ્ન. પર કાબૂ-વિજય મેળવવા પ્રયત્ન કરવો એઈએ.

તમી એઈ ગયા કે ઉદ્વિગ્ન પર સંયમ ને બાહ્ય વસ્તુઓનો ત્યાગ, આ બે વસ્તુઓ દ્વારા સુખનો સાધ્યત્વ જાય છે એમાં પણ ત્યાગથી જ લજા-તૃપ્તિ જાય છે તે બહીષ્કાર છે એ માટે પ્રભુ ક્રી મહાવીરદેવનું લજા આપણને દર્શાવે

છે તે જ રીતે શ્રી રામચ દ્રુતનો છવનપ્રસન્ન જ બાદશાહ પ છે
આ પ્રસન્ન જ સખ્ય છતાં કફલુ છે ! ત્યામનો આ પ્રસન્ન જ સાંભળતાં
આપણા દેશ બરાઈ બાપ છે ને નવન આમુષી છલકાઈ
બાપ છે : પણ આમાંથી તો આપણે પ્રેરણા લેવાની છે આ
પ્રસન્ન જ આપણને જો જ સુચવે છે કે આશા—અભિલાષાને
કચડીને પણ ને ત્યામ કરે છે ત ઉચ્ચ આદ્યના શિખરે
પહોંચે છે જો આશા કે અભિલાષા વિના જ મ પૂણ ત્યામ
કરાય, તો તો પછી પૂછવું જ શું !

આ પ્રસન્ન જ જીવન રીત વિચારજો. મુખ રાજ્યમા
કર્તુ કે વનમા ? ભોજમા કર્તુ કે ત્યાગમા ? સિકાસનમા
કર્તુ કે દેવામા ? દેવામા આનંદ ન હોત તો શમનુ તેજ
પવે દુરથ બધ પડી જાત પણ જોવું કાઠ ન થયું પણ
ઉઠ્યો. માન કચડી ઉભરીને ચાલ્યો બાપ તેમ રાજ્યમા
છોડી જો વનમા આસન થયા કશું કે જો બાણના દના
કે ત્યાગ જો હવામા હમી તો છવન સદા મુખથી હલે છલ
બરેકુ જ રહેશે માટે કર્તુ છ કે હકિયો પર કાવૂ મિજ-
વવાથી આત્મા શાન્ત બને છે ને ત્યાગ કરવાથી આત્મા
નિરોધ બને છે—આ બે અલોક સાધનોના પ્રતાપે આત્મા
આ મામા જ મુખનો ખજનો ભુજે છે

[૩]

જાગ, ઓ સપૂત!

ઓ પ્રતાપી પૂવ ભેના યજ્ઞ ! ભગ ! કિસો મર્ડિયાં કરા
જામ એલીને તો ભે ! તારી જ નહતે મામે લીન, જનામ
ને ગરીબ માનવો જાન વિના જાગતા હોય ત્યારે ॥ ગુણ
દહ મુદર ને સ્વાદિદ ભોજન, કંઠે કંઠે કેમ જાણી શકે ?

તારી જાણુમાં જ વજવા તારા જાગુઓને લાજ રાંધવા
પૂરુ વજ વજ ન મળતુ હોય ત્યારે તું રજાવાન કંઠે પાવે,
મુદર વજાના સજ્જ જની મહાલી કેમ શકે ?

તારા જ જાણુઓ વેર હેર, દેવની મહાજાગ્યામા
સગમતા હોય ત્યારે તુ વિલાસ ને વિનોદની માફક રાખ્યામાં
પાલી કેમ શકે ?

જા ભેતાં વાક જન આજે વિલાસની જમતાથી કંડુ
પની ગુણ છે જોમ તને નથી લાગતુ ? તુ તારા પુનિત પિતા

શી મદાવીરના સિદ્ધાન્તોનો કોઈ તો નથી કરતો ને? તારા હાથે જાનું ફૂર પાપ યાપ જો દુ હમ્મતો નથી. દુ હમ્મતુ ॥ તારા અમર વિજયને ।

કારણ કે તું જેન છે । તારી પામ્મ જે પાંખો છે અદિ આ અને સત્ત્વ । આ જે પાંખો કપાડ ત્ય તું જેન મટી “જન” બની લઈશ । તારી શોભા આ જે દિવ્ય પાખામાં જ છે આ જે માયા તને મેલ જનાવનારી છે । તને ગગનવિહારી જનાવનારી છે ।

આ અદિ આ ને સત્ત્વની પાખાથી તું દિ માન્ય ભ । કાથી મુગમતી દુનિયા પર પસ્ત્રિમણ કરી મહીશ, વિશ્વન પ્રેમ ને શાન્તિને સદેશ પાકવી મહીશ, આન્તિનો ફૂલ બની મહીશ માટે આવધાન થા । આ જે પાખા કપાડ મર તો સમજ્યો કે તું પરુ છે ભ મરો છ તારી આ જે પ્રિય આજ્ઞ પ્રમાદથી રજે કપાઈ ન બાપ માટે જાનુન જન । કોઈ ખાવા છામે દે । જામ જામ્યા ખાધ ને નિમામ્ય હવન હવ મુખિ નદિ મને । મુખિ મેજવનાર શી મદાવી ને તું ચાદ કરે જાવે કેવા મદાન ગુબ કે પો કેવા જગા ’ ભે—

જેવે દેવ પૂર કનર—પ્રિયાબનો મામનો ફરી, ભવખીનને નિભવ જનાવી અને માનવમ્મ રહેથી અજર શક્તિને । પરમે જનાવી મદાવીરપદ આમ કેવ દન

જેવે સાવત્સરિક દાન દ અદગક મુપેન્તિ વગાવી અને દીન દીન, જનાવ ને ગરીબોને વધાવોમ્મ દાન વગ મુખી જનાવી—દાનવારપદ વિમુખિન કયુ’ વન

જેવે વેમવાથી છવકાવ થ ત્મરિશને છેડે, પાતાના ખાસ પ્રિયજનોથી વિજરા પરી, અને મદાવીરનો પદજવ

કરી ત્યાગવીરપદ મુશીભિત ક્યુ કંતુ

જેણે ત્રિશિન્દરાજોમાં ધ્યાનમગ્ન રહી, વાસનાજોનો નાશ
કરી અને દરિયો પર વિજય મેળવી શૂરવીરપદ ચોભામ્યુ કંતુ

જેણે અદિસા ચત્ર અસ્તેશ સંભમને બકિચનત્વને
પોતાના હવનમાં વણી, જોનો જ પ્રચાર આહવન કરી અને
માનવતાની સોદમ મહેસવી—સમર્પીરપદ બલકૂત ક્યુ કંતુ
જો જ નરસીરનો તુ પુત્ર !

જેના નામથી પ્રિયજ્ઞનો ઘીક પ્રકો જો મહાવીરનો પુત્ર
જન્મી, તુ અમ નિમામ્ય હવન હવે જો તને સોસે મરુ !
હા ! પ્રાણપાન થા ! તારા નિર્મામ્ય હવનમાં મહાપ્રાણ ફૂટે !
તારા જનિથી ક્રિયાજો કંપી બલ જોયો બલ રોપણા કર !
પાપના પક્ષા ચીરાઈ બલ જોયુ તેજ તારી અંજોમાં લાવ !
દિગ્મતને ક્રિયાકથી ગાજે કદમ લગ ! તારી અદમ્ય શક્તિ
જોનો પરથી જગતને બતાવ ! પ્રભુ મહાવીરના સિદ્ધાન્તોને
અણુનમ નિર્મલપૂવક હવનમાં ઉતારી, જોમને અમર બનાવ !
ગાંધી વામદી વાતો ના કર.

આચારનિકોલ્લા લાપણોથી કાઢવજે તેમ નથી જોવા
નિર્મામ્ય લાપણો સાંભળી— સાંભળીને પ્રભા ગાંધી ગાંધે ! અડે
લાળા—પહેંગા કાલ કરવા મૂકી દે અને જોયુ આચરણ કરી
બતાવ કે તારુ નિમળ શસ્ત્રિ ભેડે ડુનિયા વિલ જન્મી બલ !

હાક ચિસ્ત કેળવ હવન—વિહાસમાં નકલર કસ્ટી
વાસનાજો સામે જગવો પોકાર વાસનાજોનો જન્મજો નાશ
કર ! આ તારા વિહાસના આગ મા અન્તરાય કરનારને ઉજેડીને
ફેંકી દે. જરા પણ મલકાતો નહિ. કોઈથી અજાતો નહિ.

કોઈની શેમાં તણાતો નહિ ! જા ! જોકે પળની પણ વાર ક્યાં વિના જાદિ સા ને સન્ધના સિદ્ધાન્તોને વિશ્વમા ચિકિસાવવાના તારા આ મહા-કાચમા લાગી જા

પણુ યાદ રાખજો ! નૈતિક સુચમયી જરાજ કમરકસાનેજ આ માટે પ્રયાણ કરે ? સુચમમા જરા પણ સિવિહતા ન પ્રવેશી જાય તે માટે પૂણુ કાજલ રાખજો વાસનાઓ તારા પર વિશ્વ ન મેળવી જાય તે માટે શાસ્ત્રની મજબૂત કિસ્સે જાળી કરીને, જાવિરત જાજૂતિપૂવક લખન-વિકાસના આ મહાપરિ વિહરજો

ચીજળીના ઝળકારા યાચ કે વિપત્તિના વગેરેજિયા વાચ જણાવતા કાન ફોડી નાજો જોવા કદાચ-સદાચ યાચ કે પ્રસમના મેયની જાજ નાજો યાચ તોચ તારા નિશ્ચિત પથને ઊઘીયા નહિ નિશ્ચિત કરેલા ધ્યેયને પહોંચતા પહેલાં જોકે હમણુ પણ માત્રથી ખસતુ જો મહાપાપ છે જો દિવ્ય સંદેશને મૂકતો નહિ ! વિશ્વમા જોવી કોઈ સક્તિ નથી કે જે તારા નિશ્ચિત ધ્યેયથી તને સક્તિ કરે તારી વિશાળ શક્તિઓ જોઈ સાચર પણ તને માત્ર જાણ્યો !

આ કલ્પના નથી વાદપદુતા કે લેખનકળા નથી; પણ કેવળ સત્ય છે નહાર છે વાસ્તવિક છે આત્મ જન્મ છે જને છે જને જનશે માત્ર મદદાની જ જાગરવજતા છે વિશ્વથી જાતમસદ્વાચાન મહામાનવને જ વરે છે

આ માત્રમાં કોંટા પણ છે ને કીચ પણ છે- કાટથી કટાળી ન જવાય જને કીચકમા ખૂચી ન જવાય તે માટે સુચેત રહેજો વિપત્તિના સમયમાં યાદ કરજો તારા જાત્યાની

અનંત વિરાટ શક્તિઓને ! તારી વીર-અજનાથી વિપત્તિઓ
કાપી ઊઠશે, દ્વિધો મૂછ ઊઠશે, વામનાઓ જાગીને ખાખ
થશે, અપકાર નાશ પામશે અનંત પ્રકાશથી વજ્રદ્રવ્યે લીપક
તારા પંથમાં પ્રકાશ પાથરશે અને પ્રકૃતિ મધુર સ્મિત કરી તારે
મુશ્કામતમાં કરશે !

પ્રાણ અમૃતના બોહ્યા આત્મનું ! અધિક વને શું કદું ?
તારું વિશદ રૂપ નિશ્ચને રેખાકંડ !

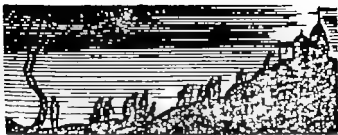
વહાલા શક્તિઓના મહાર આત્મનું ! તારી શક્તિઓના
મંદિરમાંનું એક અમૃતનું રત્ન નિશ્ચિત સામાનમાં મૂક !

પ્રકાશમાં નિકરનાર પ્રિય આત્મનું ! તારા સાચા
પ્રકાશનું એક કૃપાકિરણ બા નિશ્ચિત પર ફેલા નિશ્ચિત તારા
અવન્ત પ્રકાશ માટે વળી રહું છે

વીરનો સપૂત બા કામ નહિ કરે તો પછી કેવું કરશે ?

માટે આજે જ સીપાચીના પતિવધાવન દિવસે અવનમ
નિશ્ચયપૂર્વક કાર કામ નિવૃત્તિમાં લાવી !

[૪]

દર્મ કહેવો ડોળે?

માણસ સવારમાં ઘાત સાફ કરી બાજસીમાં મોડું
 જુએ ॥ બપોરે જમીને બજારમાં જતી વખતે પણ મુખને
 રૂપરૂમાં લેઈને બજારમાં જાય છે ને સાંજે બજારમાંથી આવીને
 પણ કાચમાં પોતાના મુખને પારી પારીને જુએ ॥ આ
 જહેમત શા માટે? માણસને જોય છે કે મારા મોઢે પર કાચ
 કાચ તો નથી લાગ્યો ને? અને હું પોતે કેવો રોળાડ છું? ॥
 પણ બાજસીમાં મુખ લેતી વખતે કોઈનેય જોવો વિચાર
 નથી આવતો કે આ બાજસીમાં રોળાડ છું તે હું નથી, પણ
 જોનાર જો છે છું આ રોળાચ છે જો પ્રતિબિંબ મારા
 આત્માનું નથી, પણ શરીરનું ॥ બાજસીમાં રોળાચ છે જો
 માફ નથી પણ બાજસી છે

શરીરના સોનદર્ને હું મારું સોનદર્ માની લેતા છું

અને મારું મૌનજ દુ વીસરી ગયો છું જે શરીર નાશવત
 છે બરી જ જેને મૂંઝીને જવાનું છે જે બગી જવાનું છે
 સખ ધડને ઊડી જવાનું છે એના અવલોકનમાં કશાકોના
 કશાકો નીકળી આવે છે અને જે આત્મા શાશ્વત છે કરેલા
 કર્મનો સોજા છે એના માટે આપણને જરા વિચાર સરખો
 જ ન આવે; આ કેવું આશ્ચર્ય ?

અન્યથા કેવું છે એનો વિચાર જાણતો નથી અને
 ફાતક માટે માથાફૂટ થઈ રહી છે શરીર ઉપર લાગેલા
 ઢાલને જુએ ॥ પણ આત્મા પર લાગેલા ઢાલનો વિચાર
 કેમ જાણતો નથી ? શરીરનો ઢાલ તો પાણી ને સાબુથી
 ધોઈ યામરૂ, પણ આત્મા પર લાગેલા ઢાલ તો આપણા
 લોહીના અમુચી પણ નહિ પાલાવ !

શા ઉપર લાગેલા ઢાલને અવાવનાર આરણીયે અનેક
 ઠેકણે મળ્યો, પણ આત્મા પર લાગેલા ઢાલને ચીખનાર-
 અવાવનાર કોણ ? પોતાના મુખની કઠ્ઠપટ્ટા માટે માથુસ
 શરમાવ છે જે કઠ્ઠપટ્ટાને ટાળવા અનેક પ્રયત્નો કરે છે
 પણ આ માની કઠ્ઠપટ્ટા પહે પહે વધી રહી છે અને આ
 કઠ્ઠપટ્ટા મુખને ઘર્ષ કરી દુઃખિન્ય પવિત્ર પામમાં ઘર્ષ રીતે
 જલ્દિ, એના માટે ચિંતા કરનારા કેટલા છે ?

જ્યાં અનન્ત નિઃશ્વ આત્માઓ નિરાકે છે એવા
 સિદ્ધીના પવિત્ર પામમાં જ્યાં માટે આ આત્મા લાગે છે
 જરા ? જાણસીમાં જે મુખ પારી પારીને જોવાય ॥ જે મુખ
 ઉપર નિઃશ્વસપ્રાત, અસત્ય, અસંયમ, અનીતિતા કેટલા
 અપવિત્ર ઢાલ લાગેલા છે ? જ્યાં માનવી જવ કરીને ફરે છે !

પોતાના સ્વલ સૌન્દર્યને આરસીમાં બેઈ મલકાવ છે ! જત
રતુ રૂપ, આત્માનુ સૌન્દર્ય અને પવિત્ર લવનનુ લાવડપ
મુલાનુ એનુ જ આ દુખાદ પરિણામ છે

એટલા માટે જ લવનદ્રશ્યો કહે છે ભાઈ ! તારે
આરસીમાં મો બેવુ હોય તો બે; પણ સામે સામે આત્માનુ
અવલોકન પણ કરતો બ. આત્માનુ નિરીક્ષણ વધતા આ
સ્વલ રૂપનું આકર્ષણ ઘટશે અને આ સ્વલનુ આકર્ષણ
ઘટતાં આત્માનુ સૌન્દર્ય વિકસશે

प्रत्यहं प्रत्यवेक्षत नरप्रतिमात्मनः ।

किं मु मे पश्यितुस्य किं नु सत्पुरुषैरिति ॥

દેાજ પ્રભાતે માણસે પોતાના આરિત્યનુ પોતાના વહેતા
લવનનુ અવલોકન કરવુ બેઈબે બેવુ બેઈબે કે મારુ
લવન પણ બેવુ છે કે સત્પુરુષ બેવુ ? સત્પુરુષોનુ લવન
કેવુ નિમજ છે ને મારુ લવન કેવુ મલિન છે ?

આ સુસારની ફલવાદીમા મારુ લવન શુદ્ધાખતા ફલ
બેવુ સુવાસિત છે કે લસણ બેવુ દુગન્ધથી ભરેલું ? આ
જગતમાં જ મીને મે આશીર્વાદ મેળવ્યા છે કે શ્યાપ ? આ
દુનિયામાંથી વિદાય લેવી વખતે મારા મુખ ઉપર આંસુ કય
કે કાસ ? હું જાહી શુ કરવા જાઓ હતો ને શુ કરી
રહ્યો છું ? હું કર્યાંથી જાઓ હતો ને કર્યાં જવાનો છું ?
મારુ સ્વરૂપ કેવુ છે ને હું જાએ કેવુ માનુ છું ? આવા
પ્રશ્નો લેણીમાંથી જાગે તો જ માણસને પોતાની સ્થિતિનુ
જ્ઞાન થાય કે—

હું મનુષ્ય છું મનુષ્યત્વને શોભે એવું લખત મારે
 લખવાનું છે અને આ શરીર દ્વારા જ મારે મુક્તિ મેળવવાની
 છે અને મુંદર માનવદેહ મળેલ છે તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ મળી છે
 અન્ધની વેદના સમજવા યોગ્ય કામજ હૃદય મળ્યું છે આવી
 મુંદર વસ્તુઓને હું કેમ રે ની યાદ ? પણ એવું લખત
 લખવા કાંઈ આ મહામૂઠી જિંદગી નથી મળી.

આત્માને નિમજ કરવાને, લખાને મુગધથી ભરી
 દેવાને મુલ અવમર સાંપડ્યો છે કેટકેટલા ત્યાગી પુત્રોએ
 આ માનવલખનની ઝીરવચાણાએ માર્ગ છે તે શ્યા માટે ?
 ત્યાગીઓએ આ દેહમાં શું વિચંપતા નિકળી ? આ દેહમાં
 એમને શું અભ્યવા જાણી ? શ્યા માટે પણ્યોને અને મનુષ્યોને
 એક જ કદાએ ન મૂક્યા ? શું જાનેમા લખત નથી ? છે જ
 તેમ જ જાનેને આકાર-નિદ્રા-જલ ને કામની ચમાન લાગણી
 નથી ? તે પણ છે જ તો પછી જાને વચ્ચે સેદ શ્યા માટે ?

તો પછી માનવીને ઉચ્ચ કક્ષાએ મૂક્યો જાને પણ્યને નીચી
 કક્ષાએ શ્યા માટે મૂક્યા ? જાનીઓને શું આ માનવ-દેહનો મોઢ
 હતો ? ના તેઓને આ દેહની કિમત તો કંઈ જ નથી. પણ
 કિમત છે એક ધમ ની, જાને તે ધમ આ માનવદેહ દ્વારા જ
 શક્ય છે એટલે આત્માને અજ્ઞાનનાર ધર્મને લીધે આ દેહની
 કિમત પણ વધી જાને માનવ લખનની ઝીરવચાણા અચણી.

ધમ માનવ-લખનને તેજશ્વી જાનારે છે ધમ આ
 લખનમાં સરકારના માણુ ફૂકે છે ધમ માણુસને સ્થિતિ ગામી
 જાનારે છે જાને એની દેવતાના સિદ્ધાસન પર પ્રતિષ્ઠા કરે
 છે ધમ નિઠોણુ લખન એ તો આત્મા વચરના શરીર એવું છે

કે જેમા ન હોય નૂર કે ન હોય પ્રકાશ, ન હોય પ્રાણ કે ન હોય પવિત્રતા. લવનમા પ્રાણને પવિત્રતા રેઠનાર ધમ જ છે.

ત્યારે આપણને વિચાર આવશે કે ધમ એ લવનમાં આવો આપક છે તો તે દેખાતો કેમ નથી ? મૂળ લાગે ત્યારે ધમ ખાવા કામ લાગતો નથી, તરસ લાગી હોય ત્યારે ધમ પીવા કામ લાગતો નથી, ટાઢ વાળ ત્યારે ધમ ઝોઢવા કામ લાગતો નથી, દેવુ સુકવવુ હોય તો તે દેવા પીટે આપવા કામ લાગતો નથી અને ભવકારમાં કોઈ વસ્તુના વિનિમયમાં ખસુ ધમ ઉપયોગમાં આવતો નથી તો પછી ધમનું મહત્વ શું ?

આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં નાનીઓ જણાવે છે કે ધર્મ એ તો વાકના મૂળિયાં જેવો છે મૂળિયાં ફળની જેમ ખાવામાં કામ લાગતું નથી. કારના બીજાં જ બોની જેમ જલાર દેખાતા નથી. તે મૂળમાં ફાગેલા-છુપાયેલા હોય છે, છતાં એ ન હોય તો ટકી રહેવાની વાકાત બહારમાં નથી જ વસેા ફળે છે ખીલે છે. મીઠા ફેવો આપે છે આ જામી બાક દેખાતી કિંવાબોને આધાર તો મૂળિયાં છે આ ધમ. પશુઓને સાપડો નથી, એટલે એ કનિષ્ઠ છે હીન છે.

મદુખ આ ધમને પામીને મેઠ અને બહસાગી થયે છે આ ધમથી માનવદેહ જીરવાનિવ છે.

ધમની ખાવી પ્રથમ સાંભળી સહેજ પ્રશ્ન થાય કે ત્યારે ધમ કહેવો કેને ? સૌ પાતપાતાના જ મગત અને અવિગત કિંવાબોને ધમ કહે છે અને એ જ ધમના નામે હટે છે વધટે છે અચાન્તિ બીધી કરે છે અને માનવને માનવતાથી દૂર લઈ જાય છે શું જાને ધમ કહેવો ? આ

પ્રમનું સમાધાન જૈન દર્શને જદું સારી રીતે કયું છે. પ્રમનું લક્ષણ બાંધીને માનવજાતને જોકે સુદર મત્ત પીસ્યું છે અને પ્રમના રહમને યોગ્ય જ શબ્દોમાં વ્યક્ત કર્યું છે.

મૈત્રી, પ્રયોદ કારુણ્ય ને મધ્યસ્થ-ભાવ જો પ્રમનાં આર લક્ષણ છે. આ ભાવનાઓથી મુક્ત જે ક્રિયાઓ થાય તે પ્રમ

પ્રમનું રહેલું લક્ષણ છે મૈત્રીભાવ.

પરિભ્રમનું પવિત્ર ગણ્યું મુજ અર્થમાં વધારા મે;

દુઃખ પશ્ચિમ સામ નિર્મલુ સિદ્ધિભાગ્ય નિર્મલ મે

જે મનુષ્યના હૃદયમાં પ્રમના જાડુર દૃઢતા હોય, તેને જાણુ જગત મિત્રોથી ભરેલું હોય, તેને જાણુ વિશ્વ પ્રેમભર્યું હોય. જેના દેશમાં પ્રેમ હોય, મૈત્રી હોય, તેનું દેવું શું મિલતું હોય? હું કહી દુઃખી થયો, થઈ; પણ બીજને જાણે વજત ન જાણે. મારા સ્વસ્થતા હોયે પણ બીજા જાત્રાઓ તૃપ્ત થાઓ. સર્વ પ્રાણીઓ જાંબનથી મુક્ત બને. સૌ રોગહીન બને. સૌ સ્વતંત્ર બને. પરાધીન કોઈ ન રહે.

આ મૈત્રીભાવના પામી પ્રમના બીજા લક્ષણમાં પ્રયોદ ભાવના જાણે છે.

લક્ષણી લીલા કલ્પિતન રેખા, હવે પાઠ દાન મે;

મે સંતોષ વચ્ચુદ્ધારમાં, સુખ અનન્ત અર્થ મે

આ ભાવનાનો જન્મ મહાત્માઓના જદું માનમાંથી થાય છે. આ પ્રયોદભાવનાના રત્નથી રચાયેલા દેશનાંથી માણસ મહાપુરુષોને જોઈ જ્ઞાનદ પામે, જગતને મજબૂત થયે તર્ક કરતા સંતોને જોઈ આ ભાવનાવાળું દેવું તાલવા મંદિરે જોને જોમ થાય કે—આ સત્યપુરુષ જ જગતને કમ્પાણે. મારા જ્ઞાનનારા છે આ ભોમિયાઓ વિના ભવ-વનમાં

મૂલ પટેલાઓને માગ કાણ ચીપે ?

આ સંસારરૂપ મરુભૂમિમાં આ સંસ્કૃતનો જ શીજી છાયા આપનાર વૃક્ષો જેવા છે પ્રમોદભાવવાળો માણસ આવા પુરુષોને બેઈ જોમના જણોમાં ફળી પડે. તમે તમારા માટે આ ભાવ વિકારી બેજો. તમે મિત્રો સાથે વટથી વાસ્થા જતા હો, અને માગ મા સંતના હથ ન થાય તો જોમના પત્રમાં પડો જરા ? માગ મા જોમના પત્રમાં પડતા શરમ આવે, અને અમલદારને, કોઈ વધ અધિકારીને મૂકીને નમન કરવા શરમ ન આવે. સત્તા અને શ્રીમ તાર્ક આગળ માણસ મૂકી પડતો હોય અને સુવમ અને ત્યાગ આગળ માણસ અક્કલ જઈને ચાલતો હોય તો માનવુ કે તેના હૃદયમાં પ્રમોદભાવનુ દીવાલુ છે જે પછી ધમતુ ત્રીલુ લક્ષણ છે કાનુસ્વભાવ

દીન, દુર ને ધમ વિદેશ, રંગા ધિર્માર્ગ સ્તે,
અમલદારી અધિપતિ, જાનુને. સુધ જોત વડે

કેના દેવામાં કરુણાભાવ વિકાસ પામશે હોય એનું જેનું જન્મવના લવો માટે સંકાનુભૂતિથી ઇચ્છાનું હોય || તે બીજાનાં દુ જોને પોતાનાં દુ જો માને અને એ દુ જોને દૂર કરવા સતત પ્રયત્ન કરે છે દીન જાતમા પ્રત્યે એ દેવાની સંકાનુભૂતિ જતાવે છે ધમ વિકાસા અને દૂર જાતમા જોને બેઈ એનું હૃદય હયાદ જની જાય છે અને જોને થાય છે કે—આ લવો! જાપકા પાપ કરીને દુગતિમા વાસ્થા જશે! આ જ તો સત્તા ને શ્રીમ તાર્કના ધમ કર્માં કોઈનુ ય સાંજગત્તાં નથી, કોઈ દુઃખીની સાથે પણ બોલા નથી, પણ જોમનુ પુણ્ય પરવારી જશે ત્યારે આ લવોનું શુ થશે ? તે વળતે જોમનો આધાર કોણ ?

આને જે હસતા હસતા પાપી કરી રહ્યા છે એ પાપી
 પોતાં પશુ નહિ છોડે. જે દુવામાંથી આ માણસો તુલ્ય જ્ઞાન હતું
 પાપી ઉઠેલી રહ્યા છે એ દુવો તો અતે જિના આસુથી ભરવો
 પડ્યો. જગતની દૃષ્ટિએ રોળાતા આજના આ મુખી છવો એ
 આવતી કાલના દુખી છવો છે—આવો કરુણાકર્ષો વિચાર
 આવતાં, કારુણ્ય આવવાવાનું હૈયું અશર્ધ આવે છે અને જોના
 નવનોમાંથી આમુની ધારા વહેવા લાગી બચ છે

ખમતું ઘોડુ હસવું તે મધ્યસ્થભાવ.

ખર્જ ભૂલેલા જ્ઞાન જાગરે, ખર્જ જીવવા હોય મુ
 મેં કરેલા મેં ખર્જની, તેમ કપવા પિત્ર પદ્મ

આ સાવનાજાગે માણસ પાખા દિવ્યક્રમા પદ્મતાં માનવીને
 જ્યાંજ્યાં પ્રવલ્લ કરે પણ પાતે બીજને પાપી બનાવવાનું
 નિમિત્ત તો ન જ બને. અખમના માર્ગે જવા મેઈ પણ
 પ્રાણીને સ્વયં હાથ ત્યાંમુખી એ અઢકાવે માત્ર ભૂલેલાને
 માત્ર થીપે, પણ માર્ગે જીવવા બચ જોને જવલે માર્ગે
 જનારો કહે: તને કેવો ઘણો જોઈ છે? તું વાક કામ કરને,
 જામે અમારું ફેલી લઈશું તારે અમારામાં પડવાની જરૂર નથી
 તારી સલાહ અમારે નથી જોઈતી. તો જ માધ્યસ્થ સાવનાજા
 જોના પર કોષ ન કરે. દુલ્લતાને વાસ્વા પ્રવલ્લ કરે પણ સાધિ
 દુલ્લતા માણસ ન વારે તો જોને જા પાણીમાં મળે તો ન જ મારે.

જે મનુષ્ય આ ચાર સાવનાજાક જીવનની કિંવા કરતો
 દેવ, જોનામાં સ્વાધિભુક્તિ કે પરવજના કેમ હોઈ શકે? એ
 તો જોમ જ માનતો દેવ કે: હું આ દુનિયામાં જાઓ છું
 માનવાની મુશ્કેલ ફેલાવવા. તો પછી માણસી તો જ્યાં પણ

જૂરુ કેમ શાપ ? જગતના જલ્લામાં જ મારુ જલ્લુ છે જગતમાં જશાંતિ હોય તો હું શાંતિથી મૃત્ રીતે લૂપી થકુ ? હું જેમ મુખ, શાંતિ અને આબાદી ઈષ્ટુ છું તેમ બીજાને પણ બેની જ તૃપ્તિ છે તે મારુ અત્યારે કવન્ન બે છે કે-બીજાને શાંતિ આપવી અને બીજાને જશાંતિ ન શાપ બે રીતે મારે લગુ જગતની જશાંતિમા મારો ફાલો ન હોવો બેઈબે

જગત હું ખી હોય ત્યારે હું બેશ-આરામમા કેમ લૂપી થકુ ? માનવજાત સકલમા સપકાયેલી હોય ત્યારે હું છુપાઈને મારી બલતુ રક્ષણ મૃત્ રીતે કરી થકુ ? મારે તો અપેક્ષાવુ બેઈબે, મારા બાઈબેલુ રક્ષણ કરવુ બેઈબે આ સમયે હું મારી બલતુ વિદોષન કરી, સોના કમ્પાલુ માટે મખી બાઈ તો જ હું સાચો ૫મીં ૫૨-સેવા બે જ આત્મસેવા છે અપણુ બે જ મારુ કવન્ન છે બેઈબે જ મારુ કમ્પાલુ થવાનુ છે

ત્વમ મેત્રી, પ્રેમી, કારુણ્ય અને માધ્યમસ્થાવ રમવા હોય ત્વમ માન અપમાન, સ્તુતિ કે નિંદા કોઈની મૃત્ જ પક્ષી ન હોય બે કોઈ દિવસ પ્રશસાથી કુલાલ નહિ અને અપમાનથી મુઝાય નહિ બેને પોતાના અપણુનો જ આત્મસતોષ હોય બેને બીજાના મતની બીજાની પ્રશસાની જરૂર ન હોય તે કોઈ દિવસ બટકે નહિ, થાકે નહિ બે બેમ જ માને કે હું મારા આત્મસતોષ માટે કરુ છું જામાં હું શુ મહાન કરી રહ્યો છું ? બરે જઠ પણ મેત્રી કરે, બલ સમપણુ જિ તો પછી હું મેલન બાટલુ પણ ન કરી થકુ ?

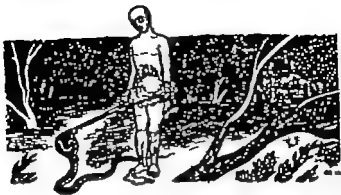
હમ અને પાણીની મેત્રી કેની જન્મ છે ? હમ પોતાનો કમલકા ૧૪ પાણીને આપ્યો અને પાણીને પોતાની બલને

દૂધમાં વિદ્યોત્પન્ન કરી, બને એક બન્ધા. દૂધ એ દૂધ ન રહી
 ને પાણી એ પાણી ન રહ્યું. મૈત્રીભાવનો અથ જ એકલા છે
 એકલામાં સેવ ન હોય. સિન્નપણુ પણ ન હોય. હવે દૂધ જૂઠા
 પર બેસે ત્યારે દૂધ અરમ થતું જાય છે. તેમ પાણી બનતું જાય,
 કાચુ કે પાણી માને છે કે એણે અને રાજ આપ્યો તો મારે
 એની ખાતર બળતું એકજો બને પાણી બનવા હાથે છે—મત્રી
 જાય છે ત્યારે દૂધ વિચારે છે—મારે માટે પાણીએ માણુ આપ્યા
 તો મારે એની પાછળ જગી મરતુ એકજો બને પછી એ
 ઉભરો થઈ અગ્નિમાં ઢ પડાવે છે, મિત્ર પાછળ મળી મસ્તા તેજાર
 જાય છે ત્યારે માણુસ શુ કરે છે? દૂધમાં પાણી રહે છે મિત્રને
 પામતા દૂધને ઉભરો થાંત જની જાય છે—ઉભરો બેસી જાય
 છે અને પછી માણુસો તસ્ત દૂધને જૂઠા ઉપરથી ઉતારી દે છે.

આ જ કહી મૈત્રી! જઠ જેવી વસ્તુ પણ મૈત્રીભાવ કેળવ્યા
 પછી સુવસ્તુ અપણુ કરવા વડપર બને છે તો આપણે તો ચેતન
 કહેવાઈએ. આપણે વિચાર કરવાની જરૂર છે કે આપણામાં
 આવો મૈત્રીભાવ આપ્યો? કદી આવી ત્યાગની કાવના જન્મી?

માટે જ ચિન્તકો કહે છે કે પમત્ર પહેલું પચવિતુ મૈત્રી
 છે. આ મૈત્રીનો ઉદય થયા પછી આપણે ગમે તેણુ મહાન કામ
 કરીશુ તો ૫ આપણામાં ‘અદમ્ નદિ’ આવે. એમ જ થયો કે આ
 તો મારુ ક્તવ્ય છે અને માનવ વરીકે હું મારા ક્તવ્યે કરું છું.

આવી ક્તવ્ય કાવનાને જગાડવા માટે, પ્રજાતે આત્મ
 ચિન્તન ને હૃદયનિષ્ઠા કરણુ એકજો બને કામની આરસીમાં
 મુખ્યાને એવા કરતા મહાપુરુષોના આસ્થિકાથી આરસીમાં
 આત્માનુ ઈન્દ્રિય અવરોધણુ, એ જ ક્તવ્યજનો માત્ર છે.

[૫]

માનવતાના સોપાન

બપ્પા થઈ રમેમણી બપ્પા હુ સસુ હુરમો ।
બપ્પા થો સુરી હોઈ બરિસ હોઈ પરચ થ ॥

—શિવપ્રભાસ સુરભ

[પોતાના જા માને જ કમવો તેઈએ, એને શવ અને દેવનાથી
જીવતાં કરવો તેઈએ જમ કે જાડી બપ્પાનો બપ્પા થઈ રમેમણી
જ ખરેખર હુ નવ છે ઘન જાડા જ જા લોકમાં અને પરલોકમાં
સુખી થાય છે]

માનવસત્ત્વ એ એક એવું સ્થાન છે કે એને એક
છેડ પડ્યતા અને બીજે છેડે દેવતા. માનસ વિવેકપૂર્વક

પ્રસ્થાન કરે તો જો દેવ બને અને વિવેક જૂઠું તો પશુ ! માણસ પશુવા બની ન લપસી જાય, જો માટે લવનપ્રદાઓને માનવતાનાં અચૂક સોપાન નિર્મિત કર્યાં છે. માણસ જીવિપૂર્વક જો સોપાને ચઢે તો જો સોપાનદ્વારા પ્રદાશને પામી શકે.

સોપાન જોડે પંચમિયાં સોપાન ઠેનાં ? માનવતાનાં પશુતાનાં તકિ પશુતાનાં સોપાન ન હોય, જોનો તો જાડો હોય પવન હોય કુશળ તો માનવતાનું હોય તો પછી જો માનવતાનું મૂલ્યાંકન કરતાં તો જાપણને જાપણનું જોઈ જો ને ? જોનું મૂલ્યાંકન કરતાં ન જાવંટે તો જા માનવસવને દેશ નિષ્ફળ જાય જા જાવને દેશ નિષ્ફળ ન જાય અને સદાચ શાય જો માટે માનવ સવની નિસરવડીનાં સોપાન ચઢવાની જરૂર છે.

માનવતાનું એક પણ સોપાન જે માનવી જઢવા નથી, જોવો માનવી જાણદિજો માણસ ઢેખાવ છતાં જાતરમાં તો પશુતાનું પ્રદાશ ન જ કરીને ઘેંકો હોય છે પશુતાનું પ્રદાશ ન પોતાના લવનમાં ન અસર્ક જાય જો માટે માણસે સતત જીવિપૂર્વક પોતાના લવનનું અને જીવનથીનું અવલોકન કરવું જોઈ જો. માણસે માણસાર્જના કુલોવડે જા દુનિયાને માનવતાથી ભરીલી વત્તાવવાની છે. દેલોની દુનિયા બનાવવાની નથી.

માનવ જ્યાં વસતો હોય ત્યાં તો હવામાં પણ દુલની જેમ માનવતાની સુવાસ હોય. પણ જાને જાપણા કમલાએ જગતમાં માનવતાના અચો જોણા ચર્ક રહ્યા છે. જમવાન મહાનીશની અદિ-સાથી ભરીલા જગતના ચિત્ર સાથે જાજના વિજ્ઞાનથી શાલક જોવા જગતના ચિત્રને સંરખાવી જોને !

અ પુત્રાન્તરિંદ્ર એ જા ૩ દા નુ આ વિષય ના ૪
દ્વાર મુદ્રિત

જનકજીવન ચિંતન

અહીં જનકજીવન ચિંતન વિષયનું ૧ કે ૨ કે ૩
અથવા અન્ય કોઈ પણ અંગ્રજીમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં મુદ્રિત ન
પણ તે વિષયના અંગ્રજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪

અહીં જનકજીવન ચિંતન વિષયનું ૧ કે ૨ કે ૩
અથવા અન્ય કોઈ પણ અંગ્રજીમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં મુદ્રિત ન
પણ તે વિષયના અંગ્રજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪

અ કે આજના આજના ૧ કે ૨ કે ૩
અથવા અન્ય કોઈ પણ અંગ્રજીમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં મુદ્રિત ન
પણ તે વિષયના અંગ્રજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪

અથવા અન્ય કોઈ પણ અંગ્રજીમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં મુદ્રિત ન
પણ તે વિષયના અંગ્રજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪ અંગ્રેજી અથવા ફ્રેન્ચમાં લખેલું ૧ જાન્યુઆરી
કરો ના ૪

જાંખી હોય જરી? એટલે જ પ્રશ્ન થાય છે કે ઉપરોક્તને
 હવન મુધાસ્વા માટે સાંમજનનાશ માથા વિચાર સુ ઓવા કેટલા?
 કેટલાક આગમો અને શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે છે પણ તે
 હવન મુધાસ્વાની જુદીથી કરે છે કે જાડી જેમાંથી પણ
 વિજ્ઞાનના મારફત પ્રયોગો કરવા માટે કરે છે?

કહેવાય છે કે શાસ્ત્રો જમનીમા જમાં ત્યાં વચાવ્યા,
 યોધાવ્યા અને જેમાંથી જલુવત અને પરમાણુચક્ર સિદ્ધ
 કર્યો, જ તે જેમાંથી નીકળ્યો તો એટમબોમ્બ (atombomb)
 ને? શાસ્ત્રોનો પણ કેવો ઉપયોગ? એ સજનકાર કરું
 તેને જ સફારક બનાવ્યું! કાણુ કે માનવ માનવતાના
 સામે મારથે જઈને કોણ છે સામા મારથે ઉસેલા માનવને
 માનવતાના નિકટમાં લાવવાના સાધનો હવનદ્રાજો બાણુને
 જાંખી જાય છે જે સાધનોનો વિચાર જા પ્રસવે કરવાનો
 છે ક્રમેક્રમે જે સોપાનદ્રાષ, જે સાધનદ્રાશ માનવતાના
 સિદ્ધાસન પર બાકેલ વચાનુ છે

માનવતાના સિદ્ધાસન પર બાકેલનાં બાર સોપાન છે,
 સૂરતા પકિવાઈ, વહવાપણુ અને ઘવાપણુ!

જા બાર નામ સાંજળી તમે મહાકાઈ ન જતા. મનમાં
 જેમ ન માનવા કે બે બારને મારી ચાકુ છ માટે કું સૂરો
 છ યોડુ બવયો છ એટલે પકિત છ જાકતાં જતવડે છે
 માટે વહવા છ અને યોડુ ઘાન છ જ એટલે ઘવા છ
 અને મહાકાઈ કહેલાં બારે સોપાન કું જાડી ગયો છ એટલે
 માનવતાના મહાસિદ્ધાસનને માટે યોગ્ય છ

ના હું આ નહોતો પીતો, પણ આ મને પી રહ્યો હતો. હું આને આપીન હતો.

બીડી પીનારા પણ ઘણીવાર તાનમા આવી કહે છે કે— અમે બીડીની મજા માણીએ છીએ બીડીએ તો સ્વત્ર ની સીડી છે. આવું બોલનારાઓનું ફક્ત અર્થમાં ફેરુ જવાઈ જાય છે અને આખી રાત જુ જુ કરી કીચે નહિ અને પાટોશીને કીચવા પણ કે નહિ, ત્યારે જોને જમર પડે છે કે બીડીની મજા હું નહોતો માણતો, પણ બીડી મારા કાગજની મજા માણતી હતી.

આજ સ્વત્ર ત્રતાના નામની આજ પેઢાનારાય તે: પણ મને છે, પણ સ્વત્ર ત્રતા એ કયા પંખીનું નામ છે એ તો મને સમજાવો ! છતાં પર જ્યાં કાળુ સજવો નહિ ને છાતી ઝેડીને સ્વત્ર ત્રતાની ગાતો કરી છે ? માણસની આંખે અપવિત્ર રૂપ અને અછા: કારણને માટે વલસતી હોય; છતાં જસ-અમરનો નિશ્ચય કર્યા વિના બુદ્ધિબુદ્ધી વાનીએ ચાલવા વહાવટ કરતી હોય કાન ન સાચાગવા લાપક ગાતો અને જિન્દગીમાં અંતરજાલ વેવાર હોય, આમની અપવિત્ર અને મુવત્તર રચણો માટે ઇજ્જા કરતી હોય મન બીજવું મૂકું ચિતવતું હોય નાકને સુદર મુગાસ આજવા માટે ફરતવતાં લિપેઈ ડોમગ પુષ્પોને કમ્પરમાણુ કાઢતો હોય નાહિરશાહે માણસનાં માથા કાપી જેમ જાણતામા મદમાં, તેમ માણસ પણ સુદર ફેડોને છોડી છૂટાં કરી ફરતાનીમાં મદતો હોય, દુર્ગંધ કદી ગરીબાથી દૂર જાયતો હોય, તો કઈ રીતે માનવ કે માણસ અન્નિયોને છૂટી છે અને એ સ્વત્ર ત્રતા જન્મે છે ?

આ તો સાચું છે કે માણસના દેશમાં સામાના વિચારોને જોવાની ભારી નથી. જોની ભારી હોત તો કેવું પરિણામ આવત ? માણસ છપ્પન ઈંચનો ઢગલો પહેરી શાક ખઈ આગળ બેસી શકે છે તે બેસી શકત ખરો ? માણસના વિચારો જો બારી દ્વારા બીજા માણસને દેખાત તો માણસ માનવ હાજત કે હાનવ ? આ દૃષ્ટિએ તો દેશમાં વિચારો જોવાની ભારી ન કરીને ફરતે માનવ જાતની હાજ રાખી છે ને ? માણસ કેવો ફર જાન્યો છે એનો એક દાખલો તમને આપું.

શ્રોત્ર દિવસ પર હું એક સાધને બગલો આદાર દેવા ગયો હતો. એના બગલાના શીવાનખાનાની શીવાલ પર હરણ અને રાકનાં શિંગડા ચોખા માટે લગ્ન કરતાં આ એક મને ચુકું. 'માણસ કેવો ફર જાન્યો છે ! પોતાના ઘરને શબ્દગારવા માટે હરણ અને રાક જેવાં નિર્દોષ પ્રાણીઓને ભારીને એના શિંગડાંથી ડોકોલાને વધારે છે અને પોતાની જાતને કલારસિક કલેવડાવે છે ! માણસે વિવેકશક્તિ ખોઈ ફવાઈ જાની, ઇન્દ્રિયોના પ્રવાહમાં તણાઈ અને આત્માની અનંત આનંદમય શક્તિ પર ખાળી ફર પુ છે

આત્માના સામર્થ્યને કલુન્યાર વાસના છે વાસનાના વશોએ આત્માના પ્રભુને હાકવો છે આ જ કારણે વાસનાના સામાન્યમાં આત્માને ઘણા પિછાનવા પણ નથી પિછાનવા હોય તો પણ જો માટે સચિન્ત નથી.

આત્માને નીરજે, એના સામર્થ્યને પારજે, તો એને સમૃદ્ધિથી હલકાતા રાજપિરાજનો વૈભવ પણ તુચ્છ લાગે. જો આનની જેમ સત્તાપીઓની અને શીમતોની ખોટી ખુશામત ન

કરે. તમને ખબર હશે કે બર્નાડ શોએ અમવાન મહાવીરનાં
અમાણ્ય વખતે ચીકસપિયરનું મહાવાક્ય ઉપચારી એકું કર્યું :

Give me that man who is not passionate
I love and I will wear him in my heart's core

[મને એવો માણસ આપો કે જે હિંસાને છતી હેતુ, ને
હસનાને-સ્વિચ્છે. મુલાખ ન હેતુ, એ કુ પાસ હેતુનાં એકમ
એક ખૂણમાં રજાવીશ.]

બર્નાડ શોનું આ વાક્ય કેટલું જાણ્ય છે ! જે કહે છે કે
માસ હેવાના રીવાજનાનામાં શહેનશાહીની છતી નહિ ટકુ
પણ હિંદુઓને હુલ્લાશની છતી ટાંચીશ. વાહ ! કેવી માત્રમી !

હું તમને જુલું : તમે તમારા વિચાર રીવાજનાનામાં
કોની છતી ટાંચી છે ? શમની કે રમાની ? ખમની કે ખનની ?
વાત્સલ્યની કે વાસનાની ? જ્યાં હો, જો તમે નહિ કહે તોય
આકરો. પણ જો વાત ચાલકસ છે કે વિલનું રીવાજનાનું છતી
વિના ખાલી તો કહી નહિ જ રહે. તમે વિજાસની છતી નહિ
ટાંચો તો વિનાશની છતી એની મેળે ઢિંગાઈ જશે. વિનાશની
છતી પસંદ ન હોય તો વિજાસની છતી લાવો. અને વિજાસની
છતી લાવવા માટે વાસના પર વિજય મેળવો !

સિકંદરના વિદ્યાર્થી ઉપમેલી વિનાશની અવકેશ છતીને
જૂસી નાખવાનો વિચાર ઈ. સ. પૂર્વે ૩૨૫માં બેલ્સિટોટલને
આવેલો. મેસિડોનીઆના મહાન નિજમી સિકંદરે દિનિજય
કરવા પ્રયાસ કર્યું અને ભારત અગ્રી કૃત્ય આદરી : ત્યારે તેનાં
બુરુ બેરિટોટલે, એને હુલનની મહત્તાનું ભાન કરાવવા એની
પાસે એક માત્રમી કરી.

‘યદિ જો હો શકે રાગમ । તો જૈની ગુરુજો સે જાના ।

જિનને જ્ઞાનમે પાવર ગાહે તરવમે જાના ॥

મુદને જાતે પાપબળી પાછા ફરવા સિકદરે બેરિસ્ટોટલે
માગણી કરેલા સાધુની શોધ કરાવી. શોધ કરવા બેના ઐનિકે
મારે તરફ ફરી વળ્યા. ઘણી શોધ પછી બેક નદીકિનારે બેઠેલા
બને આત્મસમાધિમા રૂબેલા બેક મસ્ત સાધુ મળી આવ્યા.

ઐનિકેબે કહ્યું : મહારાજ ! આઠો જલસી કરો દિગ્વિ
જ્ઞી સિકદર તમને યાદ કરે છે તમારુ તો કામ થઈ ગયુ !
બરે તમારો ઉદ્ધાર થઈ ગયો જલસી કરો જલસી.”

તમે વિચાર કરી જુઓ. સિકદર સતને શુ ઉદ્ધાર
કરવાનો હતો ? પણ જા તો રહ્યા હાસ ! બે તો બેમ જ માને
કે સિકદર બેને પ્રેમથી યાદ કરે તેનુ સાબ્ય ઉપદેશ ગયુ
તમને પણ અદિના કોઈ પ્રમાન જા રીતે બોલાવી માનપાન
આપે તો ખુશ ખુશ થઈ જાઓ ને ? બને બધે કહેવા ફરો
ને કે મારે તો પ્રમાનો સાથે દોસ્તી છે ! હુ જામ કરુ ને તેમ
કરુ પણ જા તો મસ્ત સાધુ હતા

બેરિસ્ટોટલે બધીને જ જાણા સાધુબેને લાવવાની
માગણી કરી છે ઘડીકમા રીડે ને ઘડીમાં ખીંચે તો તે સત કેમ
કહેવાય ? બે તો મેરુ પવતની જેમ અટોલ દોષ મેરુ જાણીર
વાણીમાં સતે કહ્યું :

સિકદર કેણુ છે તે હુ જાણતો નથી. તમે કહેો એ
કે બે દિગ્વિજ્ઞી છે તો જ્ઞાનદની વાત છે, પણ મદાન
વિજેતાને મારો બેક નમ્ર પ્રશ્ન પૂછો તમે દિગ્વિજ્ઞ તો
કયો પણ ઇન્દ્રિયવિજ્ઞ કયો ? ઇન્દ્રિયોનો વિજય કયો દોષ તો

તમારા અરવોમાં આવવા હું તૈયાર છું પણ તો માત્ર જતવને જ હત્યું હોય તો મારે આવવાની કંઈ જરૂર નથી.

સિક્કરને આત્મા શું વસ્તુ છે એની ખબર ન હતી એને તો વિશ્વવિજયની પૂન લાગી હતી એ પૂનમાં જ એ પાતક બન્ધો હતો. આવા પૂનીને આત્મચિન્તા માટે કે આત્મ અન્વેષણ માટે સમય ક્યાંથી હોય ? જ્યોતિષ્ઞાના રહે રવાયેલા સિક્કરને સતે પુછાયેલો પ્રશ્ન આવ જ નૂતન લાગ્યો. એને તો એમ જ લાગુ કે પોતાનું નામ શાંતળીને લલચલા ચોદાઓ પલ્લ મૂકી પડે ત્યાંજા નળી કોણ કે એ સાથે કંઈ પ્રશ્ન પૂછે છે ?

રામજો મળ્યા, મહારાજો મળ્યા, વીર પલ્લ મળ્યા અને ખીર પલ્લ મળ્યા, પણ આવો પદ્મર કરનાર તો હંજુ સુખી કોઈ નહોતું મળ્યું પ્રશ્ન કરનારનું કેવું સામથ્ય ? અને જાનો પ્રશ્ન ? એ તો વળી સાવ જ વિચિત્ર ! અને છતાં ફેટલો બેસે તબીર ને દુઃખસ્પર્શી ? એટલે એ બંદે જ મુનિ ખાસે પહોંચ્યો. મુનિને પ્રેમાળ પદ લાલ શાંતળર્વા જ એના દુઃખર્મ લાવનાનું પૂર આવ્યું.

સત્ ! આપ મારી સાથે જમારો અતિ માનથી હું આપને માથા દેશમાં લઈ જઈશ. વિજયવાત્રાના પ્રસ્થાન કાલે મારા હુરુ એરિયોટરે જૈન સતને સાથે લાવવાની માત્રણી કરી હતી તો આપ જમારો મુદરવાહનો સમ્ય મહેલો, જાનકી ઉત્તરાવા ઉજવનો હીરા માણેક ધોલી. એ એકંએ તે આપને માટે તૈયાર છે માત્ર તમે મારી સાથે જાઓ...

વિજયના ગવણી છલકાયેલો પેદો એક પાડી એક સખ વચ્ચાવા લાગ્યો.

કેટલાક શ્રીમતો અને સત્તાપીઓ જોમ જ માને કે પૈસાથી ને સત્તાથી જ બધું ખરીદી શકાય છે. જોમા સતો થોડા જ બાકી રહે છે ? જો દોઢોની વાત શું કરવા કરીએ ? તમારી જ માન્યતાનો વિચાર કરો ને ? તમે થ જોમ જ માને છો ને કે-ધનથી ધમ ને સ્વચ્છ જ બધું મેળવી શકીશું. માટે ધન લેશું કરો. આક ! મોઢના સામાજ્યે જગત ઉપર કેવો ઘેરો વાલ્યો છે ?

પણ અહીં તો મુનિએ પોતાનો ધર્મ સમજાવ્યો. ધન, શાંતિ, વૈભવ વનિતા વગેરેનો સ્પર્શ પણ ન કરાય જોવી. મરણધર્મ ની મર્ષાદા સમજાવી, અને પોતાના ધર્મસિત્ર અને મર્ષસિત્રને એવી ત્યાં ન આવવાની મહત્તમતા જણાવી.

પણ સિંહદર જેટું નામ ! જો શેનો માને ? જોનો અવ ઇછેમયો. આજ્ઞા આજળ ધમ કેવો ને મર્ષાદા કેવી ? પરતીને મૂળવી નાખે જોવા સત્તાવાકક શબ્દોમા સિંહદર પ્રગટ્યો.

મહાશય ! ધમ ને મર્ષાદા જો તો નિર્જિવિતું આસ્થા સત છે. જો ઉપદેશ કેઈ શબ્દોનીને આપજો અત્યારે શું મર્ષાદા અને ધમ સાજગવા નથી આવ્યો પણ તમને લેવા આવ્યો છું. તમારે આવતું જ પડ્યું. મારી આજ્ઞાનો અનાદર કે પ્રતિહાર કરનાર શબ્દોવિશય પણ પૂજર્માં મળી ગયા. જો તમે જલ્દો છો ? તમે મને ના કહેશો તો તમારી શું સ્થિતિ થશે તેનો વિચાર તમે કર્યો છો ? ...” જોનો હાથ સોનાના મૂઠાથી જમકવી તલવાર પર ગયા અને તેજસ્વી તલવાર આતમમાંથી બહાર નીકળી.

મોઢની જેટું શાંત ને મધુર સ્મિત કરી આતમજલ્દાથી અજકલ્પતા શબ્દોમાં મુનિએ કહ્યું. સિંહદર, દિવિજથી સિંહદર !

જરા શાંત થાજો. આ સમયગણ્ય નથી, પણ સમતાંગણ્ય છે !
 અને તદ્દવાર તો શાજન ! શરીરને છેડે પણ તમારી સામે તો
 આત્મા છે આત્મા શક્તિથી ઉદ્યતો નથી, પાણીથી ભીંજતો
 નથી, જ્વનથી સુકાતો નથી, ને પ્રથક અગ્નિની જ્વાળાઓથી
 પણ ઘાજતો નથી. આત્મા તો અમર છે નાશ પામે જો તો આ
 શરીર છે શાજન ! શાશ્વત આત્માને અશાશ્વત તદ્દવાર ઝર્ક
 રીતે કાપી શકે ! ”

લગનમાં કદી નહિ સાંભળેલી સતની અભેદ વાકી
 સાંભળતાં ચિંતરતુ હૃદય આત્માની અલીકિક દુનિયામાં વિહરવા
 લાગ્યું આત્માની પ્રથક સંક્રિતનું સાત જોને જ્યાં લાગ્યું.
 મૃત્યુના સુરુ જેવા આ સતના યજ્ઞો સાંભળવા, જોના કાલમાંથી
 તદ્દવાર સરી ઝર્ક સમયગણ્યમાં મોડા પડે જોને મરણિયા
 ઝર્ક દુમતા લાગ્યો વીર પીઠા જેવા હતા; પણ મૃત્યુના
 મહત્ત્વમાં પણ આ સતના સુખ ઉપર અમરતાની જે મનિ
 ઉપસી જાયી, તે તો સાચા અલીકિક હતી. આની સાથે જોયે
 મોઢનીય સરખામણી ન થાય !

આ યજ્ઞો અલીકિતાથી વિચારવા જેવા છે આવા
 મસ્તોપધનના વિવેક સમયે પણ મુનિ કેવો નિષ્કલ ઉપદેશ
 આપે છે ! મરણ કે જોમણે ધનિષ્ઠોના વિવરોને લટી,
 આ મસ્તોપ જાણુ છે ધનિષ્ઠોના વિજેતાને મરણ મૂંઝવી
 શકતુ નથી, જોયી તો મરણ પાતે જ પ્રજે છે ! મરણને લગ
 વખો છે મરણનું નામ સાજાગી કપે છે; મરણ કે અમરતાની
 વાત કુટાર્ક અને કાયાની માયા નથી. કાયાની મમતાને
 માણસને પામર જાણ્યો છે, સત્યહીન જાણ્યો છે અને હિંસક

જાવનાથી તરબોળ બન્યાંઓ છે એને જામરતાનાં બીવ ગાયાં છે
એ તો વિપત્ર વિપત્તિમાં પણ નિર્ભય ને વાત્સલ્યભર્યો હોય.

બહોશિક નામ જ્યારે ચારે બાજુ પોતાની વિવદ્ધિ
ફેંકતો હતો ને માણીઓનો ચક્રાર કરતો હતો ત્યારે પ્રેમદ્ધિ
હઈ પ્રભુ મહાવીર ત્યાં પહોંચ્યા. એમને જોતા જ વિવદ્ધ
પત્ની જાઓ. ફેંકાટો મારી, પ્રભુના બરણે એરથી ઢાળ મારી
ફૂર જાઓ. એના મનમાં એમ જ હતું કે હમણાં મારા
કાલિદ એરથી મૂંઝવિત થઈ જા માણસ મારા પર બળકો
પણ ત્યાં તો પ્રભુએ એમની જમીનરી પ્રેમદ્ધિ એ વિવદ્ધ
પર વર્ષાવી અને બોલ્યા

“ જો બહોશિક ! જ્યાં સમજ ! બૂઝ ! તું કોણ હતો
તેના તો તું વિચાર કર તું તો એક વખત પવિત્ર સાધુ
હતો, પણ ક્રોધ કરવાથી, અને પ્રેમની દ્ધિ બેવાથી તું મરીને
સાપ થયો. મૈત્રીની દ્ધિ બોધને એરી દ્ધિ કેળવી, એટલે
તું સત મદી સપ થયો ! ”

સમવાન મહાવીરની પ્રેમના પ્રકાશથી ભરેલી અમરવાળી
આંસળી સપને પણ આત્મગ્ધાન થયું એણે એરને જમી
અમૃતનો માગ લીધો. સવ સમપણ કરી, અનશન સ્વીકારી,
અમરત્વને પામ્યો.

જાહ ! પ્રેમનો કેવો પ્રભાવ ! પ્રેમના સામ્રાજ્યમાં કોઈ
વેદી નથી, કોઈ એરી નથી, કોઈ અપમ નથી, કોઈ ઉપમ
નથી, કોઈ ઉપ્પ નથી કોઈ નીચ નથી ! ત્યાં તો કેવળ
નિલયતા અને વાત્સલ્યનો પ્રકાશ વિલસે છે !

મુનિએ કહ્યું ચિંતર ! માનવી મૃત્યુથી બાકાત છે

મારુ કે જેણે ઇન્દ્રિયવિન્યાસ કર્યો નથી એ જેણે ઇન્દ્રિયોને
લટી જ દોષ તો તો એ જોમ જ કહે —

જનનના પ્રવેશ દારે, મૃત્યુ તો જીવિતીકા,
એ જીવું નહો પાકીતરિ, નવીનને પહેલતી,
મિ મૃત્યુથી કે પાતી ૧૮ થી ૧૯ ૧૮ થી ૧૯ ?

મૃત્યુ આવે તો આવવા દે. એ નવાં નવાં વસ્ત્રો
પહેરાવનારી મુદર સેવિત્ર છે એને એઈ જલસાએ છે આ
માટે ? પણ આ મુદરી તેને જ નવાં ને મુદર વસ્ત્રો પહેરાવે
છે કે જેણે લવનમા કઈક સાચાં કાર્યો કર્યાં હોય, જેણે
સંવત્ર પાળ્યો હોય પ્રેમની કંથા ફેલાવી હોય વાતસલ્યનો
પ્રકાશ પ્રાપ્યો હોય એવો માણસ તો મૃત્યુ-કુમારિને એવા
જ્ઞાનક પામવાનો, પણ જેણે ઇન્દ્રિયોને લટી નથી વેર-ઝેરનો
દાવાનળ પ્રસાદ્યો છે એવો માણસ તો મૃત્યુનું નામ
સાંભળવા જ કંપી જવાનો-મૂલ ઊપાનો ! તમે મરણથી
જલસાએ છે કે નિહાળો છો ? એ જલસાવા હો તો એ જવનું
મારણ થીપી કાઢો

સદેવ જ્યોનો જાણાવ જાને ઇન્દ્રિયવચ્ચની સ્વમ્ભવતા તો
મૃત્યુના ભયદ મારણ નથી ને ! એ સિવાય બીજું શું કોઈ કહે ?

સતના આ પ્રભાવશાળી વીર વચનો સાંભળી શિકેદર
એમના ગરવોતમાં હળી પડ્યો જેણે કહ્યું : “ હવે મને સમજાય
છે કે માથા મુકેને જેન સાધુની માગણી કેમ કરી ! માથા
અભિમાનને બાજવા જ એમણે સહામણ કરી હતી. આત્મા
માટે દેહને દૂર કરનારા વીરો પણ આ વિશ્વમાં છે. એમ
આજના દસન પહેલાં મને કોઈને કહું હોત તો હું ન માનત.

પણ આજ આપના હયાતથી તો એ સત્યની મને ખાત્રી થઈ ॥ આપના મિત્રનથી મને સમજાયું કે જનતાને હવનાર હરતા. પણ ઇન્દ્રિયોને હવનાર મહાન છે-શુસ્વીર છે ! પીર ને વીર તે જ હોવાથી કે જે વાસનાનો ગુલામ નહિ, પણ જે સતોષનું સત્યાન છે. આપ મને કહી જોવો સુદેશ આપો. જે હર્ષ દુઃખ મારી માત્રેમ તરફ જઈ અને એ જમર સુદેશ મારા હવ નમા ઉતારી, એ દિવ્ય સુદેશ મારા દેશજીવોને પહોંચાડુ ! "

તેમુ ત્યાગનો પ્રભાવ કેવો છે ? સિંકદર જેવો. ધમ ધી પણ ત્યાગ આનંદ ગૂંઠા પડ્યો વિદ્યની જોવી કોઈ લાગત નથી, ? ત્યાગ સામે પડકાર કરે ! સૂરનો ઉદય થતાં જેમ જાગૃતના કુચરા. પણ જોગનગી બધા તેમ ત્યાગનો મહિમા પ્રગટતા સોઝીએ જોની આગળ જોગનગી બધા ! અને તેથી જ કોઈને જ નહિ નમનારો આજ સિંકદર નમ્ર જની સત્યા ચરણોમા દબી પડ્યો. જોના આત્મના દાર ઊપડી ગયાં અને ઉપદેશ પ્રદેશ કરવા ધોત્ય બન્ધે.

તમારે પણ ઉપદેશ સાંભળવા માટે આવી નમ્રતા અને વિદ્યાસા કેળવવી જોઈએ ને ? નમ્રતા અને વિદ્યાસા વિદ્યાના શોવાને ઉપદેશ સાંભળાવે છે તો જોના વચ્ચે પર પાછી રહેવા જેવું છે. જોથી જનેને ગુરુચાન. પાછી નિષ્ફળ બધા ને પડો ખાલી ને ખાલી રહે. એ કે આ તો વિવક્ષાએ ચાલ છે નહિતર વચ્ચાને તો જોઈતે લાભ છે જ એ તો એક કશાક નિષ્કા જ કરતો હોય છે પણ સાધારણ રીતે આજવાનકારે પણ સલા નિરીક્ષણ તો કર્યું જ રહ્યું કે-જામાં કોની ઉટલી પા...

પાત્રવાનો પ્રભાવ કેઈ અનળ છે !

પાણી એકત્રુ એક જ છે પણ પાત્રના વોદથી પરિણામ ભુદ્ધ બાવે છે સ્વાતિ નક્ષત્રત્રુ પાણી છીપમાં પડે તો માવી થાય, ફળદ્રુપ ભૂમિમાં પડે તો સારુ અનાજ થાય ને સુપન્ના મીઠા પડે તો ઝેર થાય.

પાત્રાધ્વાત્રર્ચિરેકોઽસ્થિત ઘેનુષ્ણમયોરિષ ।

દુષ્ણત્ સંઘાસત હીર હીમત્ સઘાસતે વિષમ્ ॥

પાત્ર અને અપાત્રત્રુ કેટલું અતર છે તે બતાવવા માટે આ એક મુદ્ધાપિત જ બસ છે ગાથને તુલ્ય—ઘાસ અવકાવો તો તેનુ દૂધ થાય અને સુપને દૂધ પાળ્યો તો તેનુ કલ્યાકલ્ય ઝેર થાય ! પાત્રનો કેવો પ્રભાવ !

મુનિએ પણ સિંહ દરમાં હવે નમત્યા અને જિજ્ઞાસાદ્વારા પાત્રતા એઈ અને ક્ષુ તમિ ને બાપી ન શકે તો તમ્મરે હેનુ નહિ..... ! ”

મુનિત્રુ આ સંસ્કૃતપૂણ વાક્ય જોમને ન સમજતુ જોડે સિંહરે ક્ષુ : હું આ મહાવાક્યનો અર્થ સમજી શક્યો નથી જોડે કૃપા કરી આપ મને વિસ્વાસથી સમજવો ”

કરુણાપૂણ સતે કહ્યું—સત્ત્વ ! કોઈનુ બૂટેલું પત તમિ જોને પણ બાપી શકે છે, કોઈનુ વૂટેલું સત્ત્વ પણ તમિ પણ બાપી શકે છે, પણ કોઈના લીધેલા માણ તમિ પણ બાપી શકે જ્યાં ને માણ દેવાનો અધિકાર તમને નથી તે માણ દેવાનો અધિકાર પણ તમને નથી માણસ નથી વસ્તુઓ બાપી શકે છે પણ જો લગ્ન કોઈને જ બાપી શકતો નથી, તો પછી બીજાનાં લગ્ન મુદ્દના બંધનાથી દેવાનો

હમ તમને કહેણે જાઓ.....

સતતા જા વચનો સામગી જોનો આત્મા નાચી લીધો.
મુદવિરામ અને જલદિ સાનો મદામત્ર જોને આવચનોમાં દેખાધો
જોને જલદિ સક લવન લવવાની પ્રતિજ્ઞા હર્ષ મુનિને પ્રેમ અને
જદુમાનથી નમન કરી, જો પોતાના રેસ ભણી ઉપડ્યો.

જોસ્તિરોટલે સિકરને પૂછ્યું : કેમ, મે મજાવકી
વન્નુ હા થા ? ન હાથી શક્યા ને ? ભાઈ ! મારે જો મતને
જલદી લાવવા નહોતા પણ મારે તો તમારુ પેન ઉતારકું હનું
સત્તા ને સ્ત્રીમતાઈથી જગતની બીજી કોઈ પણ વન્નુ જરીલી
શકાવી હોય તો પણ ત્યાગ તો નથી જ જરીલી શકાતો. મુત્તા
ને સ્ત્રીમતાઈ આગળ બીજી કોઈ પણ વન્નુ પીગળી શકે
પણ ત્યાગ જ જોઈ ઉત્તર જોને જલ્લમ રહી શકે છે. સુવ
વન્નુને ભય છે પણ ત્યાગ જ જોઈ જલ્લમ છે. જોરિ ગેટકની
જાવાત આમગી સિકર જોમને લેલી પ પેલ.

[૨]

છમ જરનિ વર્ણન :

સત જોને સિકરના જા મધ્યે દાપ દડિયોને જિતે
તે મૂર જાવાત જાપજો વિચારી ગયા. હવે જાવે છે પરિત.
પરિત કેળી યાજ જો મોઢો પોષતી જેમ જોલી જલ
કે ભડમ સરપૂત મોલવા માટે જોટલા માથથી તે પરિત ન
કોંવાય. પરિત તે જ કોંવાય કે જ પધને વિચેકપૂત જાજ
સ્તો દાવ પોતાની ફરજ જે મમજતો દાવ જોને જાતાર
પોતાનુ મામ જાજ મું છે જોનો વિચાર કરી, જયોજને
જોલી યોજનો જાવ કરનો દાવ, તે પરિત કોંવાય જાવો.

પહિલ જા હુનિવાના સોજમાં રાખે ખરો ? જે વિલાસનાં સાધનો મેજની નાથે ખરો ? જે જગતની સંપત્તિમાં માથે જેમ તમે માને છે ? ત્યારે સાચો પહિલ જા હુનિવાને શુ માને ?

માથો પહિલ જા હુનિવાને એક વિશાળ મુસાફરખાનુ માને. જા મુસાફરખાનામાં રાજ હાથે આવે છે અને હાથે જાય છે માણસ માને છે : ફૂંક ફૂંકે છે જે ફૂં-પદના થમ હમાં ટોચનાથ પલ્લ પૂજમાં મળી બધા જેઓ એક ફૂંક મારી જગતની રાજ કરી શકતા હતા જેમની રાજ જાએ સોપીયે જઈતી નથી. જગતના ત્રણે જોવા સત્તાપીથ કે પત્રવાન માણસને પણ જા જગતમાથી જવાનુ છે જે તો તકી છે ને ?

માણસ મોટો છે મારે કંઈ સત્તુ જેની વાટ એકને કિમુ રહેવાનુ નથી. મૃત્યુની ગાદી તો સતતવિવસ જાતી જ જાય છે અને જે જેના જપાટમાં આવે, તેને ઉપાડતી જ જાય છે જગતની ગાદી તો યોગ માણસની શરમને હીપે જાયથ થભતી રાખાય પણ જા મૃત્યુની ગાદીને ત્રણે જોવા સત્તાપીથ પણ થભતી રહે જેમ તમને હાથે છે ? તમારો પૈસો મૃત્યુની ગાદીને એક સેકન્ડ (S-ccond) પણ નહિ રાહી રહે ? જેમ માણુ યોદ્ધાવે નહિ યાત્રો. જરા સ્પષ્ટ સંજોમાં કહે, તો જા સામાન્ય માણસોને પણ ખબર પડે કે જા યોગ જાડતા સીમત હોવા છતાં પણ કહે છે કે જમારો પૈસો ને જમાવી આવડત જમને જમાવશે તો નહિ, પણ જેને સદુપયોગ ન થયો તો જમને જેથીને નક મા હઈ જશે. કેમ જા વાત ખરી છે ને ?

મુખી માણસોએ તો વળી જા વાત ઉપર જૂઠા વિચાર

કરવો એઈએ સસારને મુસાફરખાનુ છે બહી જમે
એનું સેચુ કરીશુ તોય છેઠવા વિના છૂટકો નથી હું બા
વૈજવને નહીં એકુ તો બે મને છેઠયો હસતા હસતાં નહિં વચુ
તો રહ્યા રહ્યા વચુ પઠ્યો. બાપડા થઈને છેઠવા કરતાં
બહાદુર થઈને છેઠા ને। એથી લોકો પણ વમારી ધાછળ એમ
કહે કે—ખરો જાહનો વીકરો નીકળ્યો સોગ્રોએ બેને નથી છેઠયો
પણ એણે સોગ્રોને હાત મારી ધન્ય છે જાના ઠકાપણને।
સસારમાં રહ્યો પણ એમાં ફસાયો નહિં ધન મળ્યું પણ એમાં
મુઝાયો નહિં સસારને મુસાફરખાનુ માની નીકળી ગયો।
રજીકુસનો ત્યાગ

શ્રી રામના વનવાસની વાત તો જગપ્રસિદ્ધ છે ને ?
સમાવણનો એ કજલ છતાં સોઢામણે પ્રસ જ વિચારવા જેવો
છે આખી જયોધામાં જ્ઞાનદની હવા ભગી છે શ્રી રામ
જે દુહા રાજ્યાભિષેકની તૈયારી થણાજ ઉત્સાહપૂર્વક પૌરજનો
કરી રહ્યા છે આ ઉત્સવ એકલા રાજ્યનો નહિં, પણ પ્રજાનો
પણ ખરો કારણ કે આવા બહા કુમારના રાજ્યાભિષેકથી પ્રજાને
શાન્તિ ને સુખ મળવાનાં ॥ એટલે આજની એમ કેવળ રાજ્યને
જ ખરે એ ઉત્સવો નહોતા થતા, પણ પ્રજાના તન, મન અને
ધન પણ એમાં મળતાં એટલે એ ઉત્સવનો જ્ઞાનદ કેઈ
એવ જ આવતા ।

આ સમયે શ્રી રામ શૂળારણ્યકર્મા વખાણ કાર પહેરી
રહ્યા છે હાથમાં હીસથી જડેલો મુગડ હોતા તે વિચાર કરે
છે:—આ મુગડના કારને વડન કરવા હું સમમ છું ખરો ? આજ
હું નામરિક છું આવવી કાલે હું રાજા થઈશ, અને આખી

અયોધ્યાની જવાબદારીનો ધ્યાને મારા મિત્રે આવ્યો. તો આ વિચાર જવાબદારીના ભારને ઉપાડવા કું સમર્થ હું ખરો ?

રાજ્યાભિષેકના જ્ઞાનદર્શા પ્રસંગે, ગંજીરબની શીશમ વિચાર કરે છે. આવા પ્રસંગે પોતાની જવાબદારી ને હાથકાંડનો વિચાર કર્યા વિના આજકાલ સત્તાની પદાપદી માટે જે દોહાદોહ કરે છે એનું જ આ કલેશમય પરિણામ છે.

સૌને સત્તા એઈએ છે શક્તિનો કે સુવર્મનો વિચાર કોઈને થ કરવો નથી. જ્યાં સત્તાની જ શૂળ બંને ત્યાં કેટલું કારણ પરિણામ આવે તેનો જ બહી વિચાર કરવાનો છે.

જે સમયે શીશમ પોતાના કંઈ બની વિચારણા કરી રહ્યા છે તે જ પ્રસંગે કૈકેયી પોતાના તુલ્ય સ્થાવનો વિચાર કરે છે.

શ્રી ઇશ્વરચંદ્ર પન્નુ આજે જ્ઞાનદર્શા છે પોતાના હાથકાંડ પુત્રનો. રાજ્યાભિષેક થવાનો છે પોતે આજ દિવસ સુધી ઉપકટેલી રાજ્યપૂરા પોતાના ચેબ્બ ઉત્તરાધિકારીને આપે મુકામ છે એની ખુશાલીમાં જો મનમાં મહાકામ છે પોતે મુક્ત જને છે અને ચેબ્બના હાથમાં રાજ્યનો દોર સોંપાય છે રાજ્યની દિગ્ગે લખતનો આ ઉચ્ચ પ્રસંગ શાન્તિથી થવી જાય તો પોતે હવે લખતના ઉત્તરાધિકારી પૂર્ણ આત્મસાધના કરી શકે એમ જો માને છે.

શ્રી ઇશ્વરચંદ્ર સુદર વજ પહેરી મહેલમાંથી બહાર નીકળ્યા બધ છે ત્યાં બારણામાં જ કૈકેયી આવી ઊભાં રહ્યાં. આ ચતુર શીજે આજે સોજે શબ્દગાર રાજ્યા છે માલુમને મત બતાવી દે એવો એનો ચૂંચાર છે સ્થાવની મદિરાથી એની મસ્ત આંખો ફૂલી રહી છે. સીંદર તું આકામ વ્હ રહ ઉપર

પણ શુ કામ કરે છે તે તમે વિચારી બેજો.

શાનીઓ કહે છે કે પ્રયોજનકારી પદાર્થોથી દૂર રહો એનો મારકણો સ્વભાવ હતો નથી એર તે એર છે વૃદ્ધનેય મારે ને યુવાનનેય મારે લણેલાઓને મારે અને અલણનેય મારે એ બાજ તે મરે. પણ કહે છે ને કે જમી તો કહે વૃદ્ધ સમા. અમારી ઇન્દ્રિયો શિથિલ થઈ કહે જમને વિષયની ભૂખ ન લાગે. અમે તો કહે જનાસહ્યા છીએ-પણ હું કહું છું કે જ્યાં દો જો રૂકને. તમે કેવા જનાસહ્યા છો તે શાનીઓ અને માનસ શાસ્ત્રીઓથી અભ્યવસુ નથી પણ ઇન્દ્રિયોના ટેલીસ વિષયો અને જસો ને બાવન વિઠારેમા મમ રહેવું અને પાછી જનાસહિતની થતો કરવી.

કેટલાક વૃદ્ધોમાટે કહેવાય છે કે શારીરિક શિથિલતાને લીધે બાહ્ય દ્રષ્ટિએ શાન્ત દેખાતા હોય પણ સિનેમામાં કે નાટકમાં જાય એટલે નટીઓને ભેદ વિતરે તો જાઈ જાય. નીરખીને જ્યાં જૂઠાઓની જનાસહિત. વૃદ્ધ કયા હતા વાસના ન લાય તો જો બાળા મુળને મુખાને લઈ જાય જેમ વાગ પાગ થવા જાય તેમ તેમ હેતુ પણ ખોટું થવું ભેદ જો.

શ્રી દયરાવલ ઉપદેશ સાંભળ્યા પછી વિરાગી જન્મા છે એમણે પોતાના દેવાને કેળવ્યું છે એટલે જો વિચાર કરવા આવે છે કે કહે શબ્દનો માર ઉતારાં દુ રંગનો બનું ને સચમની સાધના કરુ જો જ પ્રસન્ને બાવળામાં કિસેશં દેહેપીન ભેદ એમણે પૂછ્યું.

હા બાવળામાં કેમ? બાળે તમે ઉદાસ છો જજાઓ છો? બાજ તો જાનકેનો દિવસ છે ને ભેદજો તે મરિા બાળે

કઈ જ માંસુ નથી.

ત્યારે કૈંધીએ કહ્યું : શુ માસુ ? મારે બીજુ માંસવાનું શુ હોય ? તમારી જેમ મારો કાસત પણ ત્યાગના ૧ જે ૨ માથો છે મારા હાથમાંથી તો પતિને પુત્ર બને બાપ છે એટલે પુત્રને રાક્ષસનો માથા એક જ છે રામને બદલે કાસતનો રાક્ષસિયેક કરો અને તમે રાક્ષસીએ આપેલું વચન પામો એ જ પ્રાપ્તિ ના.

કૈંધીના આ વચનો સાંભળતાં શ્રી ધ્યારવલ્લને પોતાની છાતી પર મોટી ચિંતા પડે હોય એવો કારણો આશાત થયો જાનકા કહી ગયો. થોડી થીલ ગયું એકદમ મૂર્છા આવે ને ધરતી પર જાગવા મળું તથાસ્તુ—”

મોહનુ સામાન્ય કોઈ અન્ય છે મોહ જે વૈશંભ જાણિત દેશભોના બંધને પણ તોડી નાંખે છે નાનિક સાવધાન ન રહે તો કિનારે આવેલી નીકાને પણ મોહના મારાજી સાવશ મખદરિયે જેથી બચે !

શ્રી ધ્યારવલ્લની મૂર્છાના દુઃખદ સમાચાર જાનતાપુરના માણસે શ્રી રામચન્દ્રલને આપ્યા. આ સમાચાર સાંભળતાં વિનથી શ્રીરામ સ્વગ્ધ જાની ગયા. આ વખતે શ્રી રામચન્દ્રલને એક જ વિચાર આવ્યો : ‘માડુ કવન્થ શુ ? મારો ખમ શુ ? પુત્ર તરીકેની મારી ફરજ શુ ? પિતાલની હાથ જો જ મારી ક્રમ્મ. પિતાલના વચનનું પાલન કરવું એ જ મુપુત્રનો ખમ ! પિતાના વચનનો કામ કરે તે પુત્ર નહિ પણ પધ્ધર ! એ સપૂત નહિ પણ કપૂત !

પરિવર્તનથી આ રીત વિચાર કરી, એમણે તેજી જગદગાં થતો રત્નમુગ્ધ હાથમાંથી નીચે મૂક્યો અને વિચાર

કથો કે ' હું જ્યાંસુધી જયોધ્યામાં હોઈ ત્યાંસુધી જરતનો રાજ્યાભિષેક થાય નહિ, અને જો રાજ્યને સ્વીકારે પણ નહિ. અને જો રાજ્ય ન સ્વીકારે તો પિતાલના વચનનું પાલન કઈ રીતે થાય ? અને વચનનું જોડું બીજું પાપ પણ કયું ? વચનનું જોડું બીજું કોઈ પણ કથો ? જો વચનનું જોડું પાપમાં હું નિમિત્ત બનું ? જો કદી ન બને. બસ, ત્યારે રાજ્ય છેડી વનમાં જઈ અને જરતનો માગ નિષ્કટક બનાવું પિતાલની પ્રતિજ્ઞા જાળવું રહેલું."

કરુણાદ્રવીર માતા શ્રી કૌશલ્યાલના પવિત્ર આશીર્વાદ હઈ શ્રી રામચંદ્રજી બાલી નીકળ્યા. આગળ શ્રી રામ પાછળ પુષ્પવતી શ્રી સીતાજી અને જોની પાછળ શ્રી લક્ષ્મણજી ત્રિભૂતિને જ બહાની વાટે જતી એક જયોધ્યાનાં નરનારીઓ રૂદન કરવા લાગ્યા. આંખોમાંથી આંસુની ખારા વહેવા લાગી. આનંદમર્થ સૂરને છેકલી સરવાઈઓ બધે પડી. ચોક્કસ વાતા વચ્ચે જામતું ગયું. પ્રજાના હૃદયના બધેને તોડી નાખે જોવી વિધેયગની વાસળી વાગવા લાગી. પ્રજા શ્રી રામની પાછળ બાલી નીકળી, ત્યારે શ્રી રામે સૌને પ્રેમથી સમજાવતે પાછા વાળ્યા અને જો વન સળી બાલી નીકળ્યા.

પ્રથમ કોણ આચરી શકે ? પંડિત દેવ તે પંડિત ધર્મનો ને કર્તવ્યનો વિચાર કરે છે ત્યારે મૂળ રક્ષણી માથાફૂટ કરે છે. હું શ્રી રામ પાસે તો રાજ્યના માલિક ન બની શકત ? જો આજના લોકોની જેમ કહેત કે થાણા ચૂરણી કરો. મતદાન કરાવો. બહુમતી કેને મળે છે ? મને કે જરતને ? એ પ્રજાનો પ્રેમ કેટલો સપાકન કર્યો છે જોની

મારે ક્યોટી કરવી છે ? જેમ કહી શી રામે ચૂટકી જ જમા
કંપશામ્બુ હોત તો ? તો શું થાત ? જાજ ચૂટકીવાળાએ
પ્રસે જે તજરેશી પ્રજા ભુજે છે એ જ નજરેશી શી રામને
પણ પ્રજા નીરજત !

બીજા જેકે ચાત વિચારો. શું શી રામ જેમ ન કહી
ચક્રત કે જા યોસાની ભુદિ તો હવે પ્રજા ભઈ છે એણે
શું કરવા બીજા પત્ની કરી ? અને શું કરવા જાણુ વજર
વિચારુ ? વજન જાણુ ? એણે જાણુ છે તો એ જાણે મારા
કાળના પાત્રને ભરતને જાપનાર જે કોણ ? એ જૂઠાના વજન
નને પાજવા હું કઈ જાણ્યો નથી ? જાવી રહીશ કરી હોત
તો ? પણ એ જમાનામાં જાજનાં એવા સ્વાર્થી વહીવો નહોતા.
એ જમાનામાં જાજના એવી કાળની મારામારી નહોતી. સૌને
પોતાના ધમ ની પદી હતી સૌને પોતાનું કલ્પ વાદ જાણુ કરુ

શી સમયકાળ તો જેકે જ ચાત સમજવા હતા કે ત્યાજ
કરવો એ મારો ધમ છે પોતાના વજનને જાજ જ સમજુ એ
માફ કલ્પ છે

જા કલ્પનિયાની જાસર શી સીવાલ પર પણ પદી,
અને એટલે જ એમણે પણ પોતાના પતિના માન ન જાણ્યો
એમણે વિચારુ ? પતિને પત્ની જાણી નીજાણુ એ ચર્તાનિ
ધમ ! પતિના ભુજે ભુજી ને પતિના દુખે દુખી થાય તે
સતી ! સતી તરીકે મારે જાણ્યો બીજુ કંઈ જ કરવાનું ન
હોય. પતિને મામ એ જ મારી મામ !

શી લક્ષ્મણને શું : વહીવ જાણ વનમાં જાય ને હું
જાણી પાપો શું ? એ પોર જાણવામાં જાણ-જાણીની સેવાને

અપૂર્વ અવસર મને ફરી નહિ મળે ? શુદ્ધિપલ્લભાઈને વિશેષ કેમ વેદાય ? અને શ્રી લલમણુજી પણ સાથે આવી નીકળ્યા બેઠુને ? શીએ પોતપોતાનો ખમ કેવો બજાવ્યો !

તમે તમારી દુકાન આ રીતે ભાઈને આપી આવી નીકળ્યા તો તમને તમારી પત્નિ શું કહે ? તમારે ઘર પત્નિ તો કરી ને ? એ કે તમારો સ્વભાવ એવા તમે કંઈક અપુર્વ અપલ્લભ્ય કરો એમ લાગતું નથી, છતાં પણ પાસે કે આ ઉપદેશ સાંભળ્યા પછી તમે કંઈક એવું અપલ્લભ્ય કરી બેસો તો એ મુમાઝાર સાંભળી તમારી શ્રી પ્રસન્ન થાય કે સંપેલા થોડા પલ્લુ જૂથમાં ફેંટી મોંડું બહાવી બેસી બધા ? આ પ્રસન્ન થાશે છે ત્યારે શીએ પોતાના ઘરની સ્થિતિ પણ વિચાર્યો તો બેઠુંજે ને ?

શ્રી ભરતજી બહારગામ છે ત્યાંથી તેમને બોલાવવામાં આવે છે આવીને ભરતજી માતા કેકેપીને પ્રણામ કરવા બધ છે પુત્રને આશીર્વાદ આપવા કેકેપીએ આનંદથી કહ્યું : જરૂર ! તારી માતા તારા દિવની કેટલી ચિંતા કરે છે ! આજની રાત સાંભળવા તું હંપેથી નાચી ઊઠવાનો. આજ મેં મારા વસ્ત્ર નની માંગણી તારા પિતા પાસે કરી લીધી છે હવે શબ્દાભિરેક શમનો નહિ, પણ તારો ચવાનો.

શ્રી ભરતે કહ્યું : મા મા ! તું આ શું બોલે છે ? ઇશ્વારુ કુળમાં આ સ્વાર્થાધિવા કેવી ? તને હંજુ માથમાં અને શ્રી રામમાં સેક લાવે છે ? મા હું માનતો હતો કે તું મારી કસ્ટોડિયનરી માતા છે પણ આજ મેં અવગુ કે તું માતાના વેશમાં પૂવતું વેશ લેવા આવેલ કોઈ વેશજી છે ! આહ ! આ ઉત્તમ કુળમાં સ્વાધ અને યત્તાની દુર્ગંધ કેવી ! મા, તું તારો

ધમ શ્રી. સ્વામીમાં જાપ બની, તે આશુભવનમાં ડેર રાત્રી પિછાર દો સ્વામી પતાને ।” બાટલુ કહેતા કહેતાં તેા જો મૂર્ખા પામ્યા હાસ્યાશીઓ દોઢી બાબ્યાં બહનનુ નિરોપન અને કુલાજબજનુ સિચન જોમના પર કરવા લાબ્યાં.

આ પ્રસંગ બાદે તે ત્યારે, બાપજી દેશનિ પશુ કસ વપાસવાની કહર છે બાપા સુખદ સમાચાર બાજની કેઈ માતાજી બાજના કેઈ કુવાનને બાપ્યા હોય તેા કુવાન શુ કહે । બાપી વાત સાંભળી માતાને કપોડે રેવાની વાત તેા દૂર સ્ત્રી, પશુ સાંભળીને નાચવા જ માટે હવે થી પુલકિત થતેા જો કહે “હિ । રાજ્ય મને મળી ।”

બાપ બાહ્ય બાહ્યાં જોતી હાજતી જ અસહી બધને । રાજ્યાધિરોહી વાત દૂર સ્ત્રી અને ગાંધાઓના દવાખાના સેગા દેશની ખમાશમાં કિતરણુ પડે ને । ધરણુ કે બાપે સૌને સચાની લાહસા બગી છે જો બાબનુ પદાર્થોને સોગવવાની લાહસાવાજને પહેલા તેા જો મળે નહિ, મળે તા દહે નહિ, અને દહે તેા લોગથી ચાકે નહિ.

બાપ જન્મવમાં જોયા તેા શોધીશી સ પત્તિ માટે સગા બાઈઓ કેટલેં જડે છે વર્ષો સુધી લડે છે વધીકા લોલિ-સિટી અને બેરિયરીનાં ધર જારે છે પોતે ફના વર્ષ બધ પશુ નમનુ અચય ન બાપે । બાનુ ધરણુ જોજ કે સૌ પોત પોતાનેા ધમ શૂંચા છે

ધમ બાજરે તે પશ્વિત અને ધમનિ શ્રી તે મૂખ શુ બસવને બાપાનુ નાટક લખજવા નહોતુ બાપાનુ । જો પ્રજાને જોમ ન કહી શાસ્ત્ર કે “પ્રજાજનો ।” શ્રી રામચદ્રન

વિશેષથી અતિ દુઃખી છું મારે સભ્યની કંઈ પડી નથી પણ શું કરું ? મારી માતાએ જાવી ફરજ પાડી છે એટલે સભ્યનો આ કાંટાળો મુગટ મારે અનિશ્ચાએ પણ વહેન કરવો પડે છે ।

જાવી જાવાની સવાઈ શું અરવલ ન કરી શકત ? અને સભ્ય ન પચાવી શકત ? પણ અરવલ પૂત નહોતલ પૂત હોય તે જ જાવી રમતો રમે । એક ઠવિએ કહ્યું છે —

सुख पश्यसाध्वर बाधा नवनरीष्या ।

दृश्य कर्तरीमुख त्रिषिध पूर्वसाध्वरम् ॥

દેખીએ કેવું નાટક અજરે છે તે જાણ્ય કહ્યું છે મેં કેવું કાવત્રું રાજે, તો કહે છે કે સૌમ્ય કમળ એવું રાજે, અને વાછી તો ચંદનથી જ ચીતળ; પણ હૃદય ? હૃદય તો કહે છે કે કાતર એક હો કાતર । જ્યાં જ્યાં ત્યાં પીંચે થી કાપવાની જ વાત કરે એકના બે કરે, બેના ત્રણ કરે અને ચારના આઠ કરે ભાગ્ય શિવાય વાત જ નહિ. છતાં મોટી તો સુખ અને એકતાની / વાત કરવા હોય ।

કોઈ સભામાં તમે ગયા હો તો તમને ખ્યાલ હશે કે સભાનો પ્રમુખ કહે છે હું આ ઉચ્ચ સિદ્ધાસન માટે ત્યાગક નથી, પણ તમે મને આ અવાજદારીજયું સ્થાન સોંપ્યું છે તો મિત્રોના આગ્રહને હું કેમ નકારી શકું ? આમ બાંધનાર અહિંને એ સભાનો પ્રમુખ ન બનાવ્યો હોય તો એ પ્રમુખ કેવું દુઃખદ પરિણામ આપે એ માટે કહેવાની અરિથાત જરી ? તમે જ કહો. તમે તો જાવી થઈ સભાએ એક છે

એમ શ્વસંજ્ઞામમાં બોદાની મ્હાનમાથી ચમકતી તક્તવાર

નીકળે તેમ જોનાં મુજમાંથી પણ તીણી ને તમતમતી કેરી
 વાણી જ નીકળે ને ! વાણીની વલવાર જોવી વીંડે કે સલાના
 દુકંદેદુકામ જઈ આવ ને ! વાણીવાર તો આવ્યા રૂબીઓ માથામાં
 રૂઈ નથી જોમ છલિ જગતને ઉતરે છે અને આકસ્તરી રીતે
 જોમ સૂચરે છે કે એ છે તે અમારામાં છે અને અમારામાં એ
 નથી તે જગતમાં રૂઈ જ નથી પણ જરતલ આવ્યા ન હતા
 એ તો મહાપુરુષ હતા.

મૂર્ખો ઉતરી જોડદો ધી જરતે પૂજ્યુ : સીરામ ક્યાં છે ?
 ઉતર મળ્યો : એ તો જગમાં વ્યાપ્ત બધ છે !

આ શબ્દો સાંભળતાં જોમનું હૃદય મૂલ ભ્રમુ અને
 સીરામને મળવા એ જયોધ્યાની સુની શેરીએ દોડવા લાગ્યા
 સિવામ પત્રવાળા અને વિજયારેલા વાળવાળા જરતને દોડોની
 જાંમુલીની જાંજો, જોઈ જ રહી શુ જોમને સાર્થ પ્રત્યેના
 શુદ્ધ પ્રેમ ! શુ જોમને ત્યાગ ! જયોધ્યાની સુની શેરીઓમાંથી
 જોકે જ અવાજ આવતો હતો, આવું નામ આવુજાવ ! સગા
 સાર્થ ન દોષા છતાં કેવો અદ્ભુત પ્રેમ !

સી જરત તો સીરામની પાછળ દોડવા જ જતા હતા.
 દૂરથી સી જરતને જોતાં જ સીરામનું હૃદય જગર્થ જાન્યુ
 જગારવિ કઠોરવિ શુભિ કુસુમાવિ તે જોનું નામ.

હવે જોમને પચે કઠોર રીતે જાણનાર હૃદયનિઘપવાળા સી
 રામનું હૃદય આર્જના અનેક આગળ મીલુ એવું બની ગયું.

જરતે પોતાનું માથું એતું સીરામના જરતે મૂક્યું તે જ
 પહેલાં સીરામ જરતને સિંચીને દેરે દેરુ દલાવ જો રીતે જોડી
 પડ્યા અને સાર્થજોની જાંજોમાંથી જાંમુનાં વરણાં વહેવા

શામ્લા બને દિલોમા એક બીજા માટે અદ્ભુત સાગરોએ
 ઉઠાવી હતી. આ પવિત્ર ભૂમિ એના સાગરને ઝીલવા તે
 સમય કવિનું પાત્ર પલ્લુ નાનું પડે. એ મિલનમા કેવા ભાવનાના
 તરંગો ઊઠશે ! જરસપરસ એમ જ ધામ કે અમે એકબીજામાં
 સમાઈ જઈએ. આ પ્રેમભીના હૃદયને એનાર શ્રી હરમણ અને
 શ્રી સીતાબાની આજો પલ્લુ ધન્ય બની હશે ને ! શ્રી હરમણ
 મનમાં એમ જોશ્યા હશે

બધો જવા, ખારે જવા, રહેલ નામ તુમ્હારા,
 જવ તો મધો વાંકિયારે મધો નામ તુમ્હારા.

કહે તમે જ કહે બહુએ ! આ વિરહ હૃદયને એવાં
 માતા ધરતીને કેટલો આનંદ થયો હશે ? આ ધરતી ધરતી
 માતાના દેવામા પોતાના કુપાત્ર સત્તાનોના વેર-ઝેરના કેટ
 કેટલા દાવાનગો બગાડા હશે, એમા આ વાત્સલ્યભીના હૃદયે
 માતા ધરતીને કેવી અપૂર્વ શાન્તિ આપી હશે ? કહે ધરતી
 ત્યારે કેવી દરિયાળી ને નવપદ્મવિત્ત બની હશે ? ભાર્ગ ભાર્ગ
 વચ્ચેના વાત્સલ્યનો આ આનંદકેટોય પીને તે આ રૂઢ
 ધરતી પણ ત્યારે નવજીવન બની ગઈ હશે ના ? એને પણ
 એમ થયું હશે કે ના ના મારા બધાં સત્તાનો કુપાત્ર નથી
 આવા મુપાત્ર પણ છે !

જાંજના આમુ દુઝિને શ્રી બસને કહ્યું : “ બપો ! આપ
 આ ગું કો ? હાં મન બની એકલા મૂકી આપ જનમા જયો ?
 તમારા વિશેએ હું કઈ દીન રહી શકીશ ? આપ જનમા ત-
 કામા ભમતા હો ત્યારે હું મદતની શીંગી છાશમા આનંદ
 રહું ? આપ જ મહામા સુધા ફગાવે પર આલ્પવિદ્યા મહાજન

હો ત્યારે હું ઉપાસ રસવાળાં સોજન કરું ? આપ જમીન અને
 ઘાસ પર આઘોટવા હો ત્યારે હું પાણીમાં અને સપ્પામાં પોતું ?
 ભાઈ જો ખાસભાઈ ! આતું કરી જન્મું છે ? શું તમે મને
 આટલો દલકો માન્યો ? શું તમે મને રાજ્યનો હોશી માન્યો ?
 ભાઈ તમારા વિના આ અધોધાતું તો મું પશુ તણુ ભુવતું
 રાજ્ય મળે તો પશુ હું જોને તુચ્છ માતું ।

ભરતલ યોગ્યા અને વળી આગળ યોગ્યા.

મારું મન તો સંવેમન્ય રહે રંગાયું છે આ રાજ્યના
 કિચકમાં મને કાં નાજો ? કૃષ્ણ કરી આપ અધોધામાં પધારો
 અને મને મારા માર્ગે જવાની અનુદા આપો ।

જે પછી શ્રી રામે જોમને વણી રીતે સમજાવ્યા પશુ જે
 ન માન્યા. જે વખતે કાં રામના હૈયામાં કવચ અને લાગણી-
 જોતું કદ તુલ્ય અમ્મું હતું

જોકે બાલુ ભાઈનો નિમળ પ્રેમ માતાની મીઠી મમતા
 સ્નેહીજોની લાગણીભરી કુર-આ સૌ જેથી રચાં હતાં. બીલ
 બાલુ કવચનો કોર પથ હતો. પ્રેમ મમતા અને
 લાગણીજો... એને કવચી કવચના કોર પથે જવાતું હતું
 શ્રી રામ સમજવા હતા કે આજ હું પોતે જ જે કવચનો
 પાક નહિ જણુ તો પછી અનિશ્ચય મારા કુટુંબીજોને
 કવચનો પાક કઈ રીતે લણાવી શકીશ ?

મમતાથી આક્ર બનેલા હૈયા પર કુમળી લાગણીજોનાં
 આલોની અસર તીવ્ર થાય છે પશુ જેને કવચનું જન્મર
 ખંડેરું હોય છે જે તો આવા આકરા થા પશુ સમતાથી

અમમય છે જો તો કુમળી હાગળીઓમા જૂની બાર છે અને
એમા જ અન્વાર્ધ પડે છે કવચને કઠોર બની સ્વીકારે છે
તેનો વિદાય થાય છે અને જે તરંગોમા તણાય છે તેનો
વિદાય થાય છે !

શ્રી રામે કવંચનો કઠોર પથ સ્વીકારવા કહ્યું ભાર્ગવ
વંદાતા ભસ્ત્રા તારાથી વિષ્ટા પ તા અને કેન્દ્રું દુ ખ થાય
છે જો દુ અત્યારે નહિ વણવું હું તો તને અત્યારે કઠોર
બની આનંદ કરું છું નાનાભાઈ જો મોટાભાઈની યોગ્ય બાણા
માનવી એઈ જો આ રણજંગની મર્યાદા છે તો દુ બાણા કરું
છું કે પિતાશ્રીના વચનને અખંદ રાખવા માટે તારે આ
મામ સ્વીકાર્યા વિના છુંકો નથી હું પાછો ન આવું ત્યાં
મુખી, મારી બેસ્યાજરીમા તારે અયોધ્યાનું ચિકાસન સાચવવું
અને રાજ્યપૂરાને તારે વહન કરવો જો મારી બાણા છે

અટલું બોલતાં બોલતાં તો શ્રી રામના દેશના બધા તુટી
રહ્યા હતા એમની અજના જૂજાઓમા જે અમુ છટકામાં
અને શ્રી ભરતના મસ્તક પર પગના વનમણી વજા ગયા
ઉપાડતા શ્રી રામના ચરત્રોમા માથું મૂકી શ્રી ભરતે કરુણ સ્વરે
કહ્યું ભાઈ ખાશા ભાઈ! હું રણજંગની મર્યાદા બહુ છું
અને બાણા ગુરુજીવમહાદેવનીવા જે નીનિવચનને પણ બહુ છું
પણ સ્નેહને અપીલ બનેતું હૈયું કાઝીમાં રહેતું નથી."

માનવીના મનનું માન આવા પ્રયત્ન જે જનીતો છે પાતેમા
તો વણા ભાઈ પિતાના ભાઈ જો મારે શુભેચ્છાઓ બધા કરતા
દોષ છે, પણ અપારે ત્યાગનો અવો કેલક વિગમ પ્રયત્ન
બારે છે ત્યારે એના બાનુપ્રેમની કસોટી થાય છે

હમણાં જાહી ટીપ કરીએ અને જોમાં માત્ર રૂપિયા
નોંધાવવાના જ હોય અને જાણના ન હોય તો ટીપ કેટલે
પડેયે ? હાજ, કીડ કે જાળજ કઈ માપ રહે ખડુ ? કાચ
કે રૂપિયા કાચાવચામા કેવું કે વ્યૂમ અને ? જાણના હોય તો
જિતા છે નો ? તેમ જાતુલાવ વિધિવાત્સલ્ય નિરોધ પ્રેમ વગેરે
શબ્દો વાપરવા સહેલા છે પણ જ્યારે કસોટી પર જડે છે
ત્યારે જ જોની કિંમત થાય છે

આજે શબ્દો સોંધા જન્મા છે કલબ માંડુ જન્મુ છે
કલબનો ટીપડા પ્રગટયો તો જ પ્રકાશ મળશે. કલબ વિનાના
જાણણી તો છે જોના કરતા જાણકે વધશે, જેમ આજના
શુભનાં જાણકોનો પરથી લાગે છે

હૃદયના કિશકુમાં કોતરાર્થ બધે જોવી અર્થીર વાણીથી
શી રહે કહું : જાણી હું જાણુ છું કે પ્રેમ જગતના છે પણ
જો તું કેમ જુઠી બધ છે કે પ્રેમ કરતાં પણ કલબ મકાન
છે ! કલબની વેદી પર પ્રેમનું જલિદાન આપતું જોમાં જ
માનવી મકાન છે

ધર્મસત્યને જાણી જાણી, પેલું જાણીવળ્યું રોજ,
જાણકાન વડે ધિર થા રો, કિન્તુ નહા રાજ રોજ

માટે કહું છું કે શોકે કર્યા વિના કલબના પથે લાખી બદ
જા વધેનો સાંજગતા શી જાણથી ન રહેવાતું જેમનો
જાતમા મમતાથી ક્રવી જશે જેમણે કહું : જાણી આ વાત
હું જાણુ છું પણ માનવીનું મન જો નિમજતાના પરમાણુઓથી
વધારે છે જેટલે કે ક્યારે જો ક્રવી બધ છે જ્યાં હું
જાણી જાણી સિરોવદ મહુ છું

‘આપ મને શાસ્ત્રપૂરા વર્તન કરવાની આના કરો છે. તો હું પણ પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે જ્યોત્સ્નાના મહાન શિદ્ધાસન પર હું નહિ બેસું : પણ શ્રી રામની પવિત્ર પાદુઓ બિરાજશે શાસ્ત્રાભિષેક કરતો નહિ, પણ શ્રીરામના ચરણની આબદીઓનો યથો આજથી ભરત એક રાજા તરીકે નહિ, પણ શ્રી રામના ચરણોની પાદુઓની આજ્ઞા ઉઠાવનાર સેવક તરીકે સ્થિર.’ એમ કહી આંસુ નીતરતી આજે શ્રી ભરતે શ્રી રામના પગની આબદીઓ જેથી લીધી, (બહી સલામ તાળીઓનો જોશાર ભગ્ગાટ થતા પ્રવચનકારે કહ્યું) તમે ચાંત શાઓ તાળીઓ ન પાડો શાંતિથી સાંભળો : આ તો તમને હાગણીઓનો ઉજવો આપ્યો છે એટલે તમે તમારા હૃદય બ્યક્ત કરો છે.

આ પ્રસંગ ઉપર તો તમારે તાળીઓ પાડવા કરતા કોરો વિચાર કરવાની જરૂર છે આપણા હૃદયના આલેખ જાતુભાવ અને સાચા ત્યાગ આવી બધે તો આજ સંસાર જે સંગતો હાલે છે એને જાણે એ સ્વચ્છ ન હોય બની બધા કલહના જ ગારા કરતા આ સંસારમાં પ્રેમધર્મનાં આવા સુખાનિન્દુઓ જવા માટે તો સંસાર કેવો મધુર અને ભવ્ય હોયે ! પણ વિષય અને સત્તાના દ્વિષાઓએ આ સંસારમાં અથ અને કામના જ ગારા કરીને આ સંસારને દાવાનળ જેવો બનાવી રીધો છે.

હૃદયના કહે છે કે તમે આ સંસારમાં નન્દનવન જેવા હિંમત હો તો આ સંસારને એક મુચ્છાકરણનું સમજીને હવેલ રહે ત્યાં સુધી તો શ્રી મૈત્રીને પ્રેમભર્યા સંબોધી રહે.

જને જ્ઞાની પણ આવે તો ગણાયો નહિ, અને મૃત્યુને ખસી દેવા દોસ્ત! કંઈ થયો નથી. હું તેવા જ છું. આથી, હવે વિશ્વ જ્ઞાની કંઈ જ જણ નથી."

એથી, મૃત્યુ માટેની જાણી તેવારી છે? નથી. કાશ્વ? કાશ્વ કે માણસ લગ્નનો ધમ સમજ્યો નથી. ધમ સમજ્યો હોય તો જો કહે કે મરણ જો તો પ્રતિ છે અને જન્મ જો જ વિકૃતિ છે. મૃત્યુ કે જે પ્રતિ છે સ્વભાવ છે એથી ગણાયુ શા માટે? જે અનિવાર્ય છે તેથી હરે છું તમે! મૃત્યુ ન બેધર્મ હોય તો જન્મને જટકાવે. અને જ મને જટકાવવા માટે લગ્નનો ધમ સમજો.

જે માણસ મનુષ્ય જનતા છતાં પોતાનો ધમ સમજતો નથી તે કોણ કહેવાય?

સજામાંથી જવાજ્જ જાણ્યો. પણ એવે."

જને પશુભાવ જાગરે સિદ્ધિ એવો જ કહેવો. સિદ્ધિ સાથે માણસની સરખામણી કરે તો તમે જહાજ જઈને મારે મારે છું કહો! કહેવો કે માણસ એવા માણસને જ જહી સિદ્ધિ સાથે મરણ્યો. પણ તમે તે કહેવો તેનો મને વાંધો નથી. જાણ તો હું તમારે જ મોટે કળૂક કથાવવાનો છું કે ધર્મને જૂઠું તો માણસ સિદ્ધિ એવો હર જોઈ કે નહિ.

માણસે સિદ્ધિને ત્રણ કલ્પો વિશેષણો જાણ્યાં. જ જહી, દિ સદ્ અને દૂર અને એના જ પ્રતિસ્પર્ધી ત્રણ મેઝ વિશેષણો પોતાની જાત માટે વાપર્યાં છે. શહેરી, જહી સદ્ અને સૌમ્ય. પણ આ વિશેષણો કોના માટે કેટલાં સાચક છે એવો વિચાર તો કરવો જ રહ્યો ને!

સિંહ શિકાર કર્યારે કરે ? જૂખ્યો થાય ત્યારે જૂખ ન હોય તો જો કોઈનો જ શિકાર ન કરે જોની બાબુમા થઈને જોનારુ બાળક પસાર થાય તોય જોની સામે જો મીટ પણ ન માટે કારણ કે જોનું પેટ ભરેલું છે પે/ ભરેલું હોય તો બધા શિકાર શા માટે કરે ? કારણ કે જોને સંબંધ કરવાની જરૂર નથી

હવે તમે સિંહની સામે મનુષ્યને મૂકો અને મનુષ્યને વિચાર કરો. મનુષ્ય શિકાર કર્યારે કરે ? જૂખ્યો હોય તો જ જો શિકાર કરે કે પે/ ભરેલું હોય તોયે જો જમવને લૂટ્યા જ કરે ? આ ? હોકોને નીચાવનારા કાળાબલ્લર કરનારા વસ્તુઓનો અધિરમિત સંગ્રહ કરનારા બજારને દિશા—નીશા કરનારા શુ બધા જૂખ્યા છે ? હોકોને વૂચી કરોડોના માલિક બન્યા છતાં લૂ/ આંગળી નથી જેમ પત્ર વધતું જાય તેમ શિકારીવૃત્તિ નિકસતી જાય આનુકારણ્ય શુ ? કારણ કે માણસને પેટ નથી ભરતુ પણ મોટા પગાસ ભરવા છે છતાં આપણે કહીએ છીએ કે માણસ ચહેરી છે અને સિંહ જ બલી છે ! સત્યાપમાં મળ્ય રહેનારો સિંહ જ બલી ગણાય અને આસ લોપથી જમવને લૂટનાર માણસ ચહેરી ગણાય ?

હવે બીજી વાત પર આવો. સિંહ શિકાર કર્યારે કરે ? કર્યારે જૂખ લાખી હોય ત્યારે. પણ જો શિકાર કેનો કરે ? નાનકડા ટંકર કે સસલાનો જો શિકાર કરે જેમ માનો છો ? ના ના. જો નાના સુદ્ર પ્રાણીઓનો શિકાર કરી ન કરે. જો પિતાના સમિ વહિયા હોય જોના પ્રાણીઓનો જ શિકાર કરે. મરો મત્ત લાખી કે જોના ઘોડા પ્રાણીઓને જ જો પકડે.

હવે મનુષ્ય કોનો શિકાર કરે ? શુ પોતાના જેવા સમૃદ્ધ માણસને જો ઉતરી શકે જશે ? જો તો કેઈ સોજા નિર્દોષ અને જોણુ શણેલાને ઉતરવાનો. પોતાની મોટા માણસનો શિકાર કરવા બધા તો જોનાં રાંત ખાટા થઈ બધાં જેવા મોટાના તેજમાં તો માણસ પતંગિયું થઈ ને પડતો હોય છે એવાનો શિકાર કરવા બધા તો જો પોતે જ કોનો શિકાર થઈ બધા માણસ તો પોતાનાથી જે ઉતરતો હોય, જોને જ શીશ્યમાં ઉતારવાનો અને સોજાને ઉતરી મનમાં મલકાવાનો. છતાં બાકીય તો સુજો-માણસ જાદી સકળને સિંહ કિંસક હંલા જ તુ પર ત્રાપ નહિ મારનારો સિંહ બચકર ગણાય અને નાના નાના માણસોને જ ઉતરવામાં જહાંડુરી માનનારો માણસ દયાળુ મધુચ

હવે ત્રીણ વાત સિંહ શિકાર ક્યારે કરે જો બચુ, શિકાર કોનો કરે, જો પશુ બચુ હવે શિકાર કઈ રીતે કરે જો વિચારીએ. સિંહ જાણુધારો કોઈનાય પર ન ગ્રાટકે ત્યારે જો કઈ રીતે ગ્રાટકે ? પહેલાં જો વચના કરે ગ્રાહ નાએ, પૂછકુ પછાકે સામાને ચેતવણી બાપે અને ચાવધાન કરી પછી જો ગ્રાટકે !

જ્યારે માણસ સામા માણસને ઉતરનો હોય ત્યારે ચેતવણી બાપે જશે ? જો વચાકને જોમ કહે જશે કે 'જ્યારે ત્યાં અસુર્ય મોઢાચ છે તવો માલ જતાવી બૂનો માલ જવાય છે કાજાબબર કસાય છે જ્યારે ત્યાં જાવનારે સાવધાન થઈને જાવવાની જરૂર છે' જોમ કહેનારો વેપારી તમને કોઈ

મળ્યો ? એ કે નહિ હોય એમ ન કહેવાય, પણ હોય તો
જેવા કેટલા ?

એવો કોઈ જા સજામાં છે ખરો ? નથી

ત્યારે વેપારી પોતાની દુકાન પર છુલે છે ?

પ્રમાણિકતાના પાટિયાં સત મહાત્માઓનાં ફોટા, મહાન
નેતાઓની છબીઓ—જા બધુ શા માટે ? જાહેરમાં જરાય ન
માનતો હોય જાહેરમાં એક પણ સિદ્ધાવને ન માનતો
હોય છતાં ખાસી પહેરીને ફરતો હોય છે જા બધુ શા માટે ?
દોઢેના રિલ પર પ્રમાણિકતાની છાપ વેસા વા માટે ને ?
જાને પ્રમાણિકતાની છાપ પઠયા પછી માણસ, માણસની સાથે
વાતો ફરતો હોય ત્યારે મોંઘામાંથી સાફ જરૂરી હોય એવું
બોલતો હોય છે માણસની એવી જૂરૂરી છાં કે સામા માણસ
એ વાણીના ઘેનમાંથી જાણી જ ન શકે

માણસ પોતાના ધરાકને સમજાવતા શું કહે છે ? જરૂર,
જાઈ ! હું તે બહુ બિલક ખરો ! જાઈ બહુ બિલકીને કેટલા
જાવ કાઢવા છે ? આવજો તો સાચું જ બિલકીએ, એક જ
કાચ, અને હું ખોટું કહેતો હોઈ તો જાઈના જગાના સમ !
એમ કહી ધરાકના બધે હાથ નાંખે, પણ એને ક્યાં ખબર
છે કે જાઈમરી જાવ તો જા જાઈને તો નાકવા—નિશાવવાનું જ
નથી, એને તો માત્ર મ'ખાલરી સમ જ જાવા છે ને ?

જા સીતે માણસ મનમાં કહી શકે કે તો હોય,
વધનમાં વળી કહી શકે બિલકો હોય અને કાચાથી વળી
ગ્રીનું જ ફરતો હોય, છતાં કા કન્યા માણસ સૌમ્ય બહુમ
અને એવજાની જાણી સિદ્ધ કરનારો સિદ્ધ ફર જણાવ !

આ સરખામણી કરીને હું શું કહેવા માગુ છું એ તમારા પાનમાં જાઓ જ કહ્યો. હું આખી માનવ ભત્તવે સિંક સામે નથી સરખાવતો. પણ એ ધમ મૂલ્યા ૭ જેવા બોની આ વાત છે એ પોતાના ધર્મને સમજે છે એમને પોતાના કલ્પન જ્ઞાન છે તે તે માનવકોટિમાં દેવ છે પણ એ ધર્મને મૂકે છે કલ્પને વાત કરવા નબલ વિવેકને ઊંઠે છે તે તે! આ સિંક કરતા કોઈ રીતે મેઝ નથી જ લહે એ સહેલી, જદિ સહ કે સૌમ્ય કહેવાતા હોય વિરોધભોળી મહત્તા નથી પણ વિરોધભોળે અનુરૂપ લગન લગનારની જ મહત્તા છે

આમ બુજો આ વલિયાત દોકાશ મારીને કહી રહી છે કે—સમજ કઈ ગયો છે એટલે હું જાબના પ્રવચનનો ઉપસહાર કરું છું જાબના પ્રવચનમાં આપણે માનવતાનાં ચાર સોપાનમાંથી બે સોપાનનો વિચાર વણા જ વિસ્તારથી કરી ગયા

પહેલું સોપાન તે ઇન્દ્રિયવિકલ્પ ઇન્દ્રિયોને જિતનાર છે શૂર અને જે શૂર અને છે તે બીજા સોપાન પર ચઢી પકિત બને

પકિત થતોડિયો ન હોય પણ ધમ નું જાગરણ કરનારો હોય મીઠાઈ એ જણાવવા કરતા એક એક સૂઝા ધોતલાને પીરસવામાં માનતાથી હોય તે પકિત! પકિત ચાણીવિશાસમાં ન માને પણ જાગરણને માને!

માનવતાનું ત્રીજું સોપાન તે વહવા. કલ્પથી રવિત્ર મધેલી વાણીને વહે તે વહવા

ચાતુ સોપાન તે ચતા. ચતા કોણ? આજીના કિતને વિનવતો હોય, લવ માત્રના કલ્પાણમાં જેટલ મન રમતુ

હોય અને અભયદાનને આપતો હોય તે હાલ

ઈન્ડિયો પર ઠાવૂ મેળવે. મનોમલને દૂર કરે. ખમ નુ
આચરણ કરે, અને આ સ સારમા માનવતાની સૌરભ મહેકવે
જે જ શુભેચ્છા

[૩]

સત્ય

ત્રિવિધજના કોઈ ઉન્નત સિખર ઉપર બેસવું હોય તે
જેકદમ દૂરકે મારી ઉપર ન જવાય પણ કંમેકમે સોપાનદ્વારા
ઉપર પહોંચાય તેમ માનવતાના ઉન્નત સિખરે પહોંચવા
માટે પણ જ્ઞાનીજાએ આર સોપાન નાખીશ્યા છે. શૂર પદ્ધિ,
વજ્રા ને હાલ

જેનામાં હોય હોય તે શૂર, જેનામાં પદ્ધિ હોય તે
પદ્ધિ, જેનામાં વજ્રા હોય તે વજ્રા, જેનામાં હાલ હોય તે હાલ

જ્યા પ્રવચનમા વિચારી ગયા કે શ્વર્ગમાં હોય તે શૂર
નહિ, પણ ઇન્ડિયોને હોય તે શૂર. શાઓ બધી જાવ તે
પદ્ધિ નહિ, પણ ખમને આચરે તે પદ્ધિ. તેવી જ રીતે
વાળી વિદ્યાશ કરનારી જે વજ્રા નહિ પણ શ્વર્ગને ઉચ્ચારે
તે વજ્રા

ઈન્ડિયોમાં જેક સત્યા છે સત્યના સિદ્ધાન્તની સમા.
Padlock Society આ મહાનમાં ઉમરાવ કુટુંબની મંદિરને
બરીલ કુળમા જન્મેલો માણસ પણ સત્ય થઈ શકે છે જે
મહાનની વિચિત્રતા જે છે કે જેના નિષ્ક્રિયાને નહિ પાળનાર
વજ્રાપ્રધાનને પણ માન ન મળે, બધારે જેના નિષ્ક્રિયાને પાળનાર

જેક સામાન્ય જાણિતે પણ માન મળે, એનું એનું બંધારણ છે અને એના બંધારણીય સિદ્ધાન્તો અનુસાર જે વર્તે તેજ એનો સ્વભાવ અણગમ.

આ મહાન્યા સર્વો મુઠ્ઠીભર જ છે પણ જે છે તે પૂરે પૂરા કસાયેલા છે એમા ઘણત્ર વનારે આટલી પ્રાથમિક વિધિ કરવાની કોય છે ત્યાં જેક ચાંદીનું તાણુ ને સોનાની ફૂંચી છે સ્વભાવે એ તાણાને ત્રણ વાર ઉઘાડવાનું ને ત્રણ વાર બંધ કરવાનું કોય છે આ રીત આપણને કેટલી વિચિત્ર લાગે ! પણ આપણે એ સદા ઉતરીયું તો આપણને ખબર પડશે કે આ ઉઘાડ-વાસ કરવાની પાછળ કેવો અન્ય ઉદ્દેશ છે !

તાણુ વાસનાયો આવો સંકલ્પ કરે છે : આજથી હું મનથી કોઈનું જ બૂરું ચિન્તનવાનું બંધ કરું છું વચનથી કોઈનું જ ખસખસ બોલવાનું બંધ કરું છું ને કાયાથી કોઈનું જ ખસખસ નહિ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરું છું. ચાંદીના તાણાને સોનાની ધાવીથી બંધ કરું છું એટલે ચાંદી જેવા ઉજ્જવળ મુખને હું પ્રતિજ્ઞાની મુવલુ ફૂંચીથી બંધ કરું છું આ મુખફૂંચી તાણુ ત્યારે જ ઊવડો કે બ્યારે બાધાંથી સત્યની કે પ્રશ્નસાની વાળી ટપકો. અસત્ય કે નિન્દા ખાટે તો આ મુખ હવે પછી બંધ છે મારાં નખન સત્યને બોલે, અસત્યને નહિ, મારા કાન સત્યને સાંભળશે, અસત્યને નહિ, મારી છાત્ર સત્યને ટપકાવશે અસત્યને નહિ ! મનથી, વચનથી, કાયાથી કોઈનું બહું થશે તો કરીશ; બહુ ન થાય તો કંઈ નહિ, પણ કોઈનું બૂરું તો નહિ જ હું.

આ જ વાતને જાણવના તેજસ્વી સતો હજારો વરથી

પિતાના સુનનદારા કહેતા જાન્યા છે,

વચન—રત્ન મુજ દેણી, જુર મર રીએ તણ,
પણ કોમ તો બિલીએ નાણી વચન રસાલ.

વચન જો તો રત્ન છે મુજ જો જા મહામૂલ્ય રત્નોને
સાજવાની વિભેરી છે રત્ન કંઈ જેમ તેમ જાને જ્યા ત્યાં
રખાય ? જો તો બધે વિભેરીમાં જ શોધે. પણ વિભેરી સરામજ
કંઈ બધે રખાય ? વચક આવે, કંઈ ખરીદનાર આવે, કંઈ
સારો પારખુ આવે તો વિભેરી જોણવી જ પડે. પણ જોણ્યા
પછી તો જો રત્નો જોવી રીતે સચ્ચાઈથી બતાવવાં કે જોનાર
દેલી ભૂલે જો વચન-રત્નમાં પ્રિયતાના પાસા દેખ, દિવ
ચિન્તનનો અપાર કો, સત્યનાં પ્રકાશિત કિરણો દેખ, તો
જોનારા પણ વાકે વાકે ! પોકારી બાધ !

હું કહું છું કે સત્ય, વચ્ચે ને પચ્ચથી ભરેલું આપણું
વચન દેખ તો જોની જાણજ કોઈનૂર હીરો પણ કંઈ જ
કિસ્મતમાં નથી !

કણ વખત પહેલાં જાગમ-સાક્ષિમાં વાળીના આઠ
કુલો મેં વાંચ્યા હતા. મને થયું કે જા આઠ કુલોથી કુલ
આપણું વચન દેખ તો તો જા સ સાસમાય શાન્તિનું સ્વમ
લેણુ આવ ! તે આઠ કુલોને હું આપની જાણજ મૂકે છું
વાળીને પહેલાં શુણુ તે મધુરમ્ !

આપણું જોણુ જોણુ કોણુ જોણુ કે જેમાંથી મધુરતા
ટપકે મીઠાશ કરે, વાળીમાંથી સૌંદર્ય નીતરે. સાંભળનારના
હૃદય પછુ જો પ્રિય વચન ફરી સાંભળવા તલમે વાત જોણી
જોકે જ હીર પણ જોકે માણસ જોણી મીઠાશથી સ્મૃ કરે કે

સાલગનાર જાનનદણી યેલી જલ જ્યારે જે વાત બીજે જેવા
કહુ શબ્દમાં મૂકે કે સાલગનાર હસતો હીય તો રહી પડે.

મધુર શબ્દોમાં માતાને કહુ હીય કે કેમ છે મારી
મા ?'તો માતા ખુશ થઈને કહેશે કે 'જાવને માસ જા. પણ
જે જ વાત કહુ શબ્દમાં કહી દેાય કે 'કેમ છે મારા જાણી
વહુ ?' તો ઉત્તર મળશે કે 'તારુ કાજલુ જાઈ ?' શબ્દોમાં
કેવો જલ છે ? જેજ વાત રમૂ કરવામાં પણ કેલુ જ તર ?
કરિએ કહુ છે :—

જન્ય જન્ય તુ મા મે ? જન્યો દલ ન પંચ,
પિત જન્ય જ્યોત મે, પિત જન્ય જી વાન.

શબ્દને હાથ કે પગ કાઢે નથી, પણ જેનામાં જેવી
લાક્ષણ છે કે સુદર રીતે જોનો ઉપયોગ થયો હીય તો જે
હાલેલા દેવાના થા જર મહમપદ્મનું કામ કરે, પણ જે જ
શબ્દ જલુવડ રીતે વાપરેો હીય તો કેલ્યા વિલમાં ન હીય
તોય જનમ કોસો કરે. જોટલા માટે જાણી વાળી મધુર
હીવી જોઈએ.

મધુરવાનુ તો સમજ્યા, પણ મધુરવાના નામે ખુશામત
જાવી જલ તો ? તો તો જુજમ થાય. જે વાળીજ પદ્મનુ
સાધન થાય. ન જોલવાને કોઠાવે જોલે, જને જોલવાને કોઠાવે
મીન થઈ જલ, તો કેવુ જયોગ્ય થાય ? જોટલે વાળીને
બીજે જુવ છે ત્રિપુલ્લ.

જ્યન જેમ મધુર હીય તેમ સાથોસાથ ત્રિપુલ્લ પણ
હીતુ જોઈએ જેની વાળીમાં ત્રિપુલ્લતા હોય તે જોટી ખુશામત
જો નહિ. કેલ્યા જોટી રોમાં તથાથ નહિ જને કોઈ જનાવવા

જાવે તો જનસરે જોને ચેતવ્યા વિના પક્ષ રહે નહિ.

જેક ફલજુલ પતિ વારવાર પોતાની પત્ની આમળ પોતાનાં કુળ, જ્વિતિ, ગૌરવ અને કુદરતના વખાણ કરતો. આથી જાં કટાણી જતી. જેક વાર પતિજો પૂછ્યું : 'મારા મગજો પર વારે પ્રેમ કેવો છે ?' નિપુણ શબ્દોમાં પત્નીજો ઉત્તર વાળ્યો. માણનાથ ! આપનાં મગજો પર મારો પ્રેમ કાં ન હોય ? હું તો મારી સાચી કસ્તી આપની સાચી વધારે ચાહું છું.' આ મધુર છતાં નિપુણ ઉત્તર સાંભળ્યા પછી જોના પતિને અર્ધ બધુ કે જાહીથી જોડી બહાર કે સુશામલ સાંભળવી નહિ મળે. આ ઉત્તરમાં મધુસ્વા ને નિપુણતાનું મિશ્રણ છે.

ત્રાંને શુભ છે : સ્તોત્ર. સ્તોત્ર જેટલું થોડું જોલણ બહુ પક્ષ થોડું જોલણ બહુ પૂરતું જ જોલણ બહુ જોલણ જોલણ કરનારના વચનની કિમત હોવી નથી. બહુ જાણવો. જનાર જ્યાં ત્યાં ને જ્યારે ત્યારે વિજ્ઞાનમય દેનાર વાચાળમાં જાણી જાય છે. જોના પર હોડોને વિશ્વાસ બેસતો નથી. જે જોલે તો હોડો. જોને શાન્તિથી સાંભળે નહિ. જને સાંભળે તો જોના પર વિશ્વાસ બેસે નહિ, માટે થોડું જોલણ બહુ પડે ત્યારે જોલણ જને થોડા શબ્દોમાં વધુ કહેવા ચીજવુ.

જેક પ્રસન્ન મને વાદ જાવે છે. ઝુંબડમાં પૂ. આજમો દ્વારક આજ્ઞા મહારાજ સી સાવરાનન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજને વદન કરવા. જેક ચુકસ્ત જાળ્યા હતા. બે માળ જરીને પેલા આઈ ઉપર જાળ્યા. આવનારનું ચરીર જરા ભારે હતું. જે હાંફી જવા વદન કર્યા પછી સ્મિત કરી જોમલો હતું :—

ધાકેળ, આપ તો મહુ જ હશે નિશાને છે !

મહારાજાશ્રીએ સ્મિત કરી મામિક ઉત્તર વાળ્યો :
હા ભાઈ ! જમી હશે બીજે બેટલે જ તો તમે વડના
કરવા આવો છો !

આ વાતમાં પ્રકેષ હતો અને સદ્ગુણના સિદ્ધાંતન
પર બીજે બેટલે તમે વડના કશો છો સદ્ગુણો ન હોય તો
બહી કોણ આવે ? આ દૃઢ ઉત્તરથી પણ આપણુ મન જાનક
પામે છે કશુ કે આ ઉત્તરમાં મધુરતા, નિપુણતા ને અસ્પર્શતાનું
સામભાવુ સમિશ્રણુ છે !

કર્ણાવલિનુ—શ્રીશ્રી કુણુ તે જાણ કર્ષ કામ કીય
તો જ બોલુ નહિ તો મોન રહેવુ મોનથી વાણીનું મૂલ્ય
વધે છે મોનથી વાણીમાં ચિન્તન આવે ॥ મોનથી વક્ત્રમાં
તેજ આવે છે અને મોન પછી પ્રગટેલી વાણીમાં કોઈ અવજન
નુસે હોય છે જેની વાણી સાંભળવા વળું હેવા તકમક
હોય છે પદ્માવતી પદ્મવિને ભક્તિને આજ કેટલાક કોઈ કેમણે
આણુ હે તોય જાણુ બીકે અચારે સચિવામાં શોધિત અક્ષર
વચર કી ન બોલે. જેનું પરિણામ જે આમ્મુ કે આપણા
આમેવાનેને સાંભળવા કોઈ તૈયાર નથી, ત્યારે શોધિત અચારે
શુ બોલશે જે માટે લોકો સાંભળવા તકલી રહ્યા છે ! માટે
કામ વિન્યા નકામી વાત ન કરવી અવકાશમાં પણ આપણને
વળા માણસો બિચા બેવા મળે છે કે એમને બોલવાનું ન
મળે તો આદરો થયે ! બોલે ત્યારે જ જાપ વગે. જે બોલે
ત્યારે જેની વાતમાં ન હોય આણુ કે ન હોય જમ. એમ આવે
તેમ બાંહે પડે ફેંકે શામે ! જતે સાંભળનારના મનમાં યાજ

કે આ જણ ક્યારે જાય ? માટે જરૂર પૂરતું બોલવું

ગરહિસમ્-આપણી વાણી ગવનિહીલી હોવી ભેઈ બે પાવવાતમા આપણદાર્ઠ કરવી, પોતાની જ વાત આગળ પસવી, પોતે જ કહું અને શું નથી કહું એનું કળાવુથી વિવેચન કરવું-આ બધું અસિમાનનું સુચક છે જ્યારે માણસ આપણદાર્ઠ કરતો હોય છે ત્યારે વિવેચી સાંજગળાર તો એના પર મનમાં હસતો હોય છે પણ જવમયસામાં પડેલા માણસને એ સામે ધ્યાન હોતું નથી. પોતાની પ્રશસામાં પડેલા માણસ વિવેકશક્તિ ખેઈ બેઠો હોય છે અને અવિવેચી માણસ સામા માણસને સમજવા બેટલો શક્તિશાળી ક્યાંથી થાય ? અસિમાની માણસ કેવો વિવેકશૂન્ય બને છે તેનો તમને એક દાખલો આપું

દાદાભાઈ નવરોજીજી ઇંગ્લેંડમાં એક વાર ત્યાના ઉમરાવો સાથે જાણુ લેતા હતા. સારા સારા જુદિયાળી માણસોએ એ પ્રસંગે દાદરી આપી હતી. વાત વાતમાં એક વાત ઉપર જરા વધારે પડતી ચર્ચા થઈ એમા દાદાભાઈએ પોતાનો મત દર્શાવ્યો ત્યા બેઠેલા એક બાનુએ અસિમાનકર્મી સંજોમાં ટીકા કરતા કહ્યું : What colour pig's coat black Indians can understand about it ? (કાફીયા અને કાળા હિન્દુસ્તાનીઓ આ બાબતમાં શું સમજે ?) આ આમળી દાદાભાઈ નવરોજીજીને ખીચામાથી આવતી મલી, એ બાનુના મુખ આગળ પરી નમતાથી કહ્યું : You can see your face in it (તમે તમારો ચોદુ આમા ભેઈ શકો છો) કારણ કે આ સ્ત્રીના મુખ કરતાં પોતાનું ઉજ્જવળ ને

પ્રતિભાસ'પન મુજ જ એની કાળાશ ને કદરૂપતા પૂજવા
કરવા પુસ્તું હતું જાણી સૌ હસી પડ્યા.

નિવેદી માણસે તો કામ જ એનું કર્યું એઈએ કે
એથી એનું કામ જ એની પ્રશંસા કરે. માણસને પાતાને તો
જોડવાનીય જરૂર ન પડે જનિમાન કરતા નમ્રતાપૂર્વક
મૂંઝામું આવેલી ચાતને ઢોઢો સ્થાનિથી સાંભળે છે. જોડનાર
નમ્ર રીતે જોડતો હોય તો એના પ્રત્યે ઢોઢોને સહાનુભૂતિ
પ્રગટે છે અને જોડનારના સખ્દો સામાના દેવામાં સોંસરા
હિતરી જાય છે. નમ્રવાદી એ વાચાનો અલકાર છે.

જનુજન્મ-વાણી તુમ્હ ન દેખી એઈએ. વાણીમાં
મીઠવા મ'ણીસવા અને સદૃશવા દેખી એઈએ. જાજ
આપણાં વરોમાં કેવી તુમ્હ વાણી જોવાઈ રહી છે ? બાળ
તોછાઈને અસહ્યતાથી છઠ્ઠાઈ આજનાં વરો એઈ હુ
ત્યારે હૃદયમાં ફેલ જાય છે. ઉમ્મ કહેવાતા મણસેના વરો
પણ જાજ કેવાં સસાસહીન જાતનાં બાય છે ? આર્વાવતાનાં
વરોમાં પત્ની પતિને આજ પુત્ર રેવ નામ કહીને
સજોખવી અને પતિ પત્નીને રેવી કહીને સજોખતો એના
બાહે જાજ તોછાઈમિયાં અયોગ્ય સજોખનોથી વૂઠી બાહ
રયા છે.

જાજ ઘીરવાને જોવામાં મિસાદી રમાહતો દેખ અને
જાજને રમાહતાં રમાહતાં લાકમાં જાજ કહે છે : મારો
સાથો જહુ તોફાની દુ એને જહુ હુ કે બાઈ ! આ
ઉઠયો તારો સાથો ક્યારે થયો ? કઈ રીતે થયો ? ત્યારે
કહેતો કે હુ તો જામસો જ જોહુ હુ જામ જોહાવ

છે। પણ પોતે શું જોતે છે એનું જોને જ્ઞાન નથી. એકરાના મનમાં કામીજીવાનું કેવું ઝેર રેલાય છે એનો જોને ખ્યાલ નથી. છોકરી પાણીનું બિડું કારીને આપવી કોઈ અને ઠોકર વાગે ને બેડું ફૂટી જાય તો મા જો લીકરીને કેવા ફટકા ને હુલ્લુ સળોધી ઠપકો આપવાની ચતુરતા કરે? હું નહિ છું તમે જ કહો. હવે તમે નહિ કહી તોય જાણશે મનમાં સૌ સમજે છે મૂળ વાત તો એ છે કે-આપણા સળોધામાં હુલ્લુતા વધી ચર્ક છે જાજ સુખરેલા માણસો પણ કેવું હુલ્લુ જોતે છે તે જા પ્રયોગ પરથી સમજાશે.

એક ચોકે નોકરને હુલ્લુતાથી કહ્યું સાચા। વાઘમા જય જ અજ્ઞાત નથી નોકરે નમવામાં ઉત્તર વાળ્યો વાત સાચી છે ચોક। માથામા અજ્ઞાત નથી જ માથામા અજ્ઞાત કોઈ તો હું તમારે ત્યાં નોકરી ન કરત પણ તમને મારે ત્યાં નોકર રાખત।

જોતો। આમાં જોતનારે શું સાર કાઢ્યો? એના કરતા હુલ્લુ-ફટકા વચનો ન કમ્પાયા કોઈ તો કેવું માન સ્થિત? હુલ્લુ પાણીથી મિત્ર હોય તોય શત્રુ થાય, જ્યારે અતુલ્ય અને સમ્પ્રવાસમાં પ્રિય વાર્તાલાપથી શત્રુ કોઈ તોય મિત્ર ચર્ક જાય

પ્રસન્નચિત્તસ્-ને જોતવું તે સકલનાપૂર્વક ને પૂરતું વિચારીને જોતવું વિચારના જગણાથી ગાળીને કાઢેલું વચન અતિરચણીય હોય છે અને જોતેલા વચનને ફેરવવાનો પ્રયત્ન આવતો નથી. જોતવા પહેલાં વિચાર કરવો કે આ મ્હાનમાં આ જોતવા જેવું છે કે નહિ? આ જોતીય તો તેનું પરિણામ શું આવશે? માથા જોતવાનો ચો ઉદેશ છે? ૮૨ ૮૨

બોલુ છુ તેની કેટલી અસર થશે?—આ રીતે પહેલાં અવસ્થિત કરીને કે વિચાર કરીને ઉચ્ચારેલા વાક્ય ખારી અસર કરી બધા. અરે! બોલુ વચન તો રત્ન કરતાં જ વધી બધા.

અમલ સર્જના ખન નહિ, જે કંઈ બને બાક,
હોય તો તપિ મિત્રે, અમલ ન બળે બાક!

એક કવિ કહે છે કે! બોલતાં બાવડે તો વચનનું તેજ હીરાના તેજનેજ બાળુ પાડે. પણ સરવ બેટલી કે વિચારીને બોલુ આ રીતે વિચારીને બોલનારની વાણીમાં અધમ તો હોય જ ક્યાંય! એટલે વાણીનો અધમિ શુભ તે ધમ શુભ!

ધર્મમુક્તમ્—આપણી વાણીમાં ધમ હોવો એકંદરે વાણી એ પવિત્ર વસ્તુ છે કમિરના બેટલી જ પાવન છે એનો દુકપચોટ કેમ થાય! કુ તમને જ પૂછ કે તમારી વાણી આજે પવિત્ર છે ખરી! તમે અમલને જાણ બધી ઉચ્ચારો છો! એ તમારી વાણીમાં નિંદા હોય, બિચાર હોય, તિરસ્કાર કે પક્ષપાત હોય તો તમારી વાણી પવિત્ર કઈ રીતે ગણાય! ધમ શુભ કઈ રીતે મનાય?

તમને કંઈ સામે મળે તો એની પ્રશ્ન શ્રા કરો એના સુવચન કરો. એની વાકવાક પાકારો અને એ બધા કે તરવ એનું જોડરાનું ચાહુ કરો. એ ક્યાંના ન્યાય! કોઈના જ ન ભેદેલા કે ન બાણેલા કોયોનું વચન કરુ એમાં રસ લેવો, એમાં સમતિ જાણવી, આ બધા વાણીના અભિચાર નથી! જાજ કંઈ એ મિત્રો મળે તો ગામની નિંદા કરો. એમાં કંઈ ત્રીજો આવે તો એ પણ એ મિત્રો જાણી નિંદા—મહા વધારે. એમ કરતા એ ગ્રહમાંથી એક વાક્યો બધા, તો તુરંત એ બન્ને

સેજા થઈ, જનારની નિન્દા કરવા મઠી પડવાના. આ તે કેવી વાણી? જરો! આ વાણી આ માટે મળી છે? આમ એ અધમ મુઠ્ઠા વાણીનો ન્યાયાર આશરો તો પછી માણસના વચન પર વિશ્વાસ કોણ કરશે?

પ્રથમ માણસ તો આવો વાણીવિલાસ સામળી સમજી લઈ કે જે માણસ બીજાની ઝેરફાજરીમાં એની નિન્દા કરે છે તે મારી ઝેરફાજરીમાં મારી નિંદા જ ન કરે? આવો હજી પણ કશો વિચાર કરનાર માણસ આવાઓનો મિત્ર રહે જરો? આવા માણસને કોઈસારો માણસ પારી ન્યાય તાળવા બેસાડે તો એ ન્યાય પણ કેવો આપે? એની વાણીમાંથી એ જ નીકળે કે મારું મારા બાપનું ને તારું મારું સહિવારું!

પ્રથમ મુઠ્ઠા વાણી કોને કહેવાય અને પ્રથમ મુઠ્ઠા વાણીવાળો માણસ કેવો નિ પક્ષપાતી અને નીક કોલ તેનો એક સુદર શબ્દો ઇતિહાસમાં ડિ

એક શબ્દ ધનુર્વિંદા ચીજતો હતો. શબ્દના દ્વારથી અજ્ઞાતા એક માણ હજી અને એક નિર્દોષ માણસને વાતનાં એ પ્રાચલ કવે. શબ્દની માવાએ આની ફરિયાદ ત્યાંના વડા ન્યાયાધીશ પાસે કરી.

તે જમાનામાં શબ્દનું રક્ષણ જેમ હજિએના કાલમાં હતું, તેમ ન્યાય અને પ્રબલી સક્ષમતીનું અત્યુ પ્રામાણિક એવા ધર્માધિકારીના કાલમાં હતું અને એ ધર્માધિકારી પુરુષ વડા-ન્યાયાધીશ ગણાતા ન્યાયને વહાણર એવા ન્યાયાધીશે શબ્દને ન્યાયાલયમાં દાખલ થવાનો અપ્રાપ્ત મિલકતો. શબ્દ આઓ ત્યારે એને ઉચ્ચ સ્થાન પર બેસાડવાને બદલે ધુનેચારના

પાંજરામાં ઊભા રહેવાની એણે સૂચના કરી.

આ હરે સૌ એઈ જ રહ્યા. રાજ્યને પાતાને છુને
કબૂલ કરી. એણે અમુક દંડ કરી રાજ્યને મુક્ત કર્યો અને
પછી ન્યાયાલયની બંધાર આવી ન્યાયાધિષ્ઠી અતિ નમ્રતાથી
રાજાને નમન કરું. આથી રાજા જૂન પ્રસન્ન થયા, અને પોતે
સત્યાદી સત્તેજી નાની તરવાર બતાવતા કહ્યું. ન્યાયાલયના
આજ્ઞા-પત્રને માન આપી કું. બહાલતમાં કાજર થયો પણ
મને એમ લાગ્યું હોત કે ખમ ને ન્યાયથી તમારી વાણી
વેરળી છે. તે આ તરવારથી તમારો સિસ્તેજ બહી જ કરી
તાબત. પણ તમારી ખમ ને ન્યાયમય વાણીથી મને જાનક
માય છે ને તમારા જેવા ન્યાયાધિષ્ઠી કું. એ લઈ છુ કે
મારા રાજ્યમાં રાજા કરતાં જ ન્યાયને પ્રથમ માન આપનારા
ધર્મનિષ્ઠ ન્યાયાધિષ્ઠ છે. ”

તે જ વહીએ પોતે ડબ્બામાં સત્યાદી સત્તેજી સોડી
બતાવતા ન્યાયાધિષ્ઠે કહ્યું. રાજા! સાચું મનુ કે તમે
બહાલતને માન આપ્યું અને મારા ન્યાય માન્ય રાખ્યો. નહિ
તો કું. સોચન બાઈને કહું છુ કે તમે ન્યાયને ઓકર મારી હોત
તો કું. આ સોડીથી તમારા બચાની બજાર બહી જ લઈ
હોત. સાદુ મનુ કે આપણને બન્નેને સદ્ગુણિ સૂચી. ”

વાક આ કેવો ન્યાય ? કેવી ખમ મનવાણી ? આ પ્રશ્ન
કું કહે છે ? આપણી વાણીમાં ખમ એઈએ, ન્યાય એઈએ,
હવે અને વાનિશ્ય એઈએ. કેઈનેય આપણી વાણીથી જ ન્યાય
ન લઈ જાય એવી કાજલ રાખી વ્યવસ્થા કરનારા કેટલા ?
આવા વિચારકે વડવા હોય તો પ્રજામાં કેટલી શાંતિને પાણ

કામના હોય ? જોઈએ આ આઠ શુભેશી સુખ વાણી બોલે તે
વજા, નહિ તો જહા-સજાદ !

માત્ર ભાવ્યુ ચારે કરી બધ વાણી શુદ્ધ બોલી બધ,
જેના માત્રથી જાનીએ જેને વજા નથી કહેવા. જેમ તે
કામીમા જેવા કેટલાક વિદાને ॥ કે જે બોલવામાં આશ્વજની
જેકે અશુદ્ધિ આવે તે હજી કાપવા હાથમાં ચપ્પુ લઈને બેઠા
હોય પણ જે જ પડિતો ગયાના પાન પર બધ ત્યારે માવચીને
બધ કરના બધ ને માણસ દેખાય તો હોટામાં નાખવા બધ.
જેમને પૂછે કે આ હોટામા ગુ ઉ ? તો કહેશે વળટોડી

આજા માત્ર વાચાગ પડિતો પોતાનું કે જેના સમામમમાં
આવનારનું શુ કમ્પાનુ કરે ? જરી જ લાલન છે આજની
વિવાધીકાના સ્નાતકોની ! આ જાનનો વાણીવિદાસ જનકમ્પાનુ
માટે નથી વધ્યો પણ લોકોને હેનરવા માટે અને જનજોને
આજવા માટે વધ્યો છે જેટલે આવે માણસ વાણીના
ઉપયોગ પોતાના વિચારોને બજા કરવા માટે નહિ, પણ
પોતાના વિચારોને પુષાવવા માટે કરી રહ્યા છે

માણસની વાણીમા સત્ય ન હોય જન દુઃક હોય તો
જેની બીજી સહી તેમ જવાની હોય ત્યારે શબ, પણ પ્રચલ
સહી તે જે મળે કે-જે સાચુ જાણતો હોય ત્યારે પણ લોકો
જેને જોડુ માને છે ! જે મોઝન જાઈને કહેનો હોય તેમ
જેના વચન પર લોકોને વિશ્વાસ ન જેમ ! માટે વાણી પરિત્ર
જે જે અને જે વાણીને પરિત્ર રાજવા માટે તપ બેઠે

જેમ આશ્વરને શુદ્ધ રાજવા માટે તપ, વિચારોને શુદ્ધ
ને સ્વરથ રાજવા માટે તપ તેમ ઉચ્ચારને શુદ્ધ ને પરિત્ર

રાજવા માટે વાણીનું તપ કર્યું એઈએ.

અનુભવગર્ભ વાણી, સત્ય વિચારિત વ વત્.

સ્વાધ્યાયાભ્યાસન વૈષ વાદ્યમય તપ વચ્ચે ॥

વાણી એવી હોય કે સામળનારને હૃદય ન થાય, સત્ય જ્ઞા મધુર ને સિતકર હોય, શ્રદ્ધા ચિન્તન અને અભ્યાસમાંથી પ્રગટેલી હોય—આ વાણીનું તપ! આવા તપથી માણસ જે સાચા માણસ બને છે તપ વિદ્યાની, ચિન્તન વિદ્યાની, અભ્યાસ વિદ્યાની કકડ વાણી તો પશુએ પણ જોલી શકે છે એમાં માણસ જોલીને શું વધારે કરે છે? આ હું જોઈએ જ નથી કહેતો હો. ઝીંટા પણ કહે છે કે માણસની વાણી પાછળ તપશ્ર્વર્ગ હોય. તપશ્ર્વર્ગવિહીણી વાણી તો પશુની હોય!

એક જૂના વણતણી વાત છે અવારે માણસો બાદલા બાદલ ને જૂઠ્ઠાજોડા નહીંતા પણ જલ ને સાચાજોડા હતા. તે વણતે એક જુઠ્ઠાને ત્યાં સત પધાર્યાં. પણ આ વરનાં માલિક—શ્રીપુરુષ—મહારાજી વણા સુદર ને જલ લાગતાં કર્યાં પણ બદરથી સાવ જ બેઠોજ. એક મહિનાના પરિવરથી સત ગ્રાસી ગયા. એ વરમાં સત, ચિન્તન, સ્વાધ્યાય મધુરતા કઈ જ ન મળે. એકલા બાદલ વૈભવના બાકબરને કોલાકલ હતો. સતે મહિના પછી ચિંતા વણતે બાકીનાં બાકી કહ્યું: ‘માણસ જનએ.’

પુરુષ પ્રમાણે કતો. એણે આ વાક્ય પર જવા વ વિચાર ન કર્યો, પણ શ્રી બારે બેઠેર હતી, એ પામી ગઈ એણે પતિને પૂછ્યું: આપણે માણસ નથી? શું યેર ખીએ? સતે ‘માણસ જનએ’ એમ આ માટે કહ્યું? આ સાંભળી

પુરુષને પણ જરા વિચાર આવ્યો. વાત સાચી હતી. સતે આમ
હોં છુ ! એણે મનમાં બાંકવાળી એ ફરી મળશે ત્યારે પૂછીશ.

કેઈ પણ વચન પર હાથપુથી વિચાર ફરીએ તો જ
વહાણી વાણીના મહિમા સમક્ષ નહિ તો મરણ માત્ર એક
અસન બની જાય અસનની માણસ પ્રવૃત્તિ કરે જશે. પણ
એમાંથી પ્રકાશ ન મેળવે પ્રકાશ તો જીવિતનથી જ મળે.

એ વચ પછી ફરી સાત પધાર્થો ત્યારે પેલી સ્ત્રીએ પૂછ્યું
મહારાજ ! માણસ શબ્દે એનો અર્થ શું ? શું અર્થ દેર
છીએ ? સતે પોતાની પાસે એક કાચ કવો તે આપતાં છુ

હો જા કાચ, આ એવો અદ્ભુત છે કે એના ઉપરના ભાગમાં
એણે તો તમે માણસ રેખાઓ અને અદરના ભાગમાં એણે
તો તમે જે છે તે રેખાઓ."

સ્ત્રીએ કાચના અદરના ભાગમાં એણે ને એ અમર
કા ? પતિએ પૂછ્યું સ્ત્રીએ જાણીને કહ્યું. જો આપ હો !
હું તો આમાં ફરતી રેખાઈ છું અને ઘેરીના તાકા પર જીભી
ધીને જાણી જાણી છું કાચ હો ? હું ફરતી ?"

ઉદાવળિયા પુરુષે કહ્યું : આમ કાચ, મને એવા હો અને
પોતાની જાતને એવાં જ એણે શક પાલી. અરે આ શું ? હું
અપેદા ? વકર્યા ઉપર ઉભો જાણી જાણાર હું અદર્શી અરે,
મહારાજ ! ભુલમ ક્યો ! તમે જામને જામ જાણવર કા બનાવો !"

સતે કહ્યું જાણ માણસો ! આમાં હું શું કરું ? તમે
જે રીતે હવો છે તે રીતે આમાં રેખાવો છો ! માણસ બદલવો
આકાર અર્થે તે મેળવી શકે પણ આમાં ફરતા જેવો છે કે
માણસ જેવો, તે જ જશે પ્રભ છે જે મનથી સત્યને પૂજતો

નથી, સત્ત્વને ઉચ્ચારતો નથી, સત્ત્વને આચરતો નથી. અને
કેનાં મનને વાચાનો મિત્ર નથી તે મનુષ્ય કીચા છતાં પણ
છે તે જાણવું હસતો નથી પણ જાણે છે, બોલતો નથી પણ જાણે છે !

જાણવું આજ્ઞાન કોટરે વાણીના તાજી વિચારણા.
લગત મ'ખીર વિચારણા માંજે છે જલાર તમિ નધિ તે કો, હું
જો જાને કંઈ જાણવા નથી માગતો તમિ જલર આવે! જલર
તમિ કોણ છે તે મને કહે! સત્ત્વનો હજ્જો તો પહેલો પણ જો
હજ્જા નામે શું છે તે મને કહેશો ! જોશો! આશ જાઈજો !
જોશો ! જાજ નહિ જોશો તો ક્યારે જોશો ? મનને વાણીના
મુમેજ છે કે કુમેજ ? મનને વાણીને જાણવા લગતને સત્ત્વમય
જનાવું છે કે બેધર ? લગતમાં શું છે જાન હ કે જાણેશ ?

કેઈને વૃમ્હાં થવા કીચ અને જાર કેટ પહેરીને હસતો
કીચ તો કેને જલર પડે કે જા કયાર નીચે વૃમ્હાં મદજી
છતાં છે ? વૃમ્હાં જલ જલાર ન દેખાવ પણ જલર તો પીઠ
જાવ ને જગ ઉપડે ને ? લોહી નીકળે ને ? તમને કેઈ કિવસ
જસત્ત્વનું વૃમ્હાં ખટ્ટે છે જરૂરી જોની પીઠ જાવ છે જરી ?
જસત્ત્વની પીઠ જાવ નથી થતી ? કંઈ નહિ જાજ નહિ
જાવ તો મરતી વળતે જા બિચો નજર સામે જલ કયો
મૂત્તાવત્રની જેમ નાચ્યા કરશે અને જસત્ત્વવાદીને મૂત્તની મારશે
પણ જો જાણવા લગતમાં સત્ત્વનો સુર જમકતો કયો તો
જન્યકારનો જવાવ જાવ નથી.

જાણવું કેઈ નાનકડી વસ્તુ જોઈ જોશીને હીજે ત્યારે
કેટલો જાણ જાણેશ જાણ છે ? જો કુપિયો જોચઈ મયો
કોચ તો કેટલી બિચ જાણ ? જ્ય જાણે જાણવું! જાત્મા

આજો ને આજો અસત્યમા જોવાઈ રહે છે એનો જરાય વિચાર આવતો નથી. આ કેવું આશ્ચર્ય !

આજઠાણ કેટલાક સોજા માણસો આવે છે અને કહે છે : કંઈક મત્ર જતાવો, કંઈક સિદ્ધ થાય એવો અપ દેખાડો. આપને વચનસિદ્ધિ આવડે છે હું કહું છું કે : અરે સોજા છવો ! આમ શાન્તિમાં જોતા કા જમી છી ? પ્રિય પદ્મ અને સત્ત્વને વચન-સિદ્ધિનો મત્ર છે ! અત્યંત પ્રકાશથી ઝળઝળતું સુમધુર દિવ્યવચન એ રામબાણ છે, એ અદ્ધર છે એને વાંચે તે વિધાયા વિના ન રહે. એ વચન જોના પ્રિયમાં પેસે ત્યા પ્રકાશના શીવકા પ્રગટે !

આજનું આશ્વાન સમાપ્ત કરતા એટલું જ કહું કે સત્પ્રવાસી ધરેતુ વચ્ચા સાચો વચ્ચા તે છે કે એની વાણીમાંથી સત્યનો પ્રકાશ ધરે છે ! Not only words only lips but it flows from innermost—એકલા હોઠમાંથી નીકળતા શબ્દોથી નહિ પણ આપણા હૃદયમાંથી પ્રગટતા સત્યના તેજથી આપણી વાણીને રમી સાચા વચ્ચા બનીએ !

[૪]

દાતા

માનવતાના સોપાન જાણે આપણે ત્રણ સોપાનનું વિવેચન કરી તથા આજે શાશ્વત સોપાનનો વિચાર કરવાનો છે ચિન્તકો શબ્દના બે શબ્દમાં કેવું રહસ્ય મૂકે છે તે જુઓ. એ કહે છે કે નદાતા અવદામત કેવળ પન વાપરવા માત્રથી દાતા નથી બનાવતું અને માત્ર પૈસા જમાવાથી દાતા થઈ શકતું હોય

તો શાસ્ત્ર વર્ણવેલા ન જા-દાવા હોય કે ન પણ હોય,
આવો અંબીર જાન ન કરેલ.

ચિંતકો! બધે છે કે દ્વિતિ માટે, અંબેલી પ્રતિજ્ઞ પાછી
મિત્રવધા માટે, પોતાના અપકૃત્યોને ઘનના પદ્ધતિ નીચે લઈવા
માટે અને કેટલાક પુણ્યથી પાપ કેહાય એવા જાણથી પણ
ઘન કરનાર છે આવી જાણના ઘન પાછળ રમતી હોય તો
એ ઘન ન કરેવાય. ચાલ રાખજો, કેવલ પૈશાચી અપ માની
એકેય વસ્તુ ખરીદી શકાતી નથી, ખરીદી શકેલનથીવતુ એક
પણ કિંચ પામી શકાતુ નથી. ખનથી માત્ર મગરો, સ માત્ર
મગરો, પૂજા મળશે, પ્રતિજ્ઞ મગરો, દ્વિતિ મગરો, જરે ।
જરે જરવતની કદાચ અપી વસ્તુઓ મળશે, પણ આત્મભયોવતુ
કિંચ ખનથી મળતુ મુશ્કેલ છે એ આત્મભયોવ મિત્રવધા
માટે ખન સાથે મન પણ એકજો.

આજકાલે અપ ત્યાં સમાજમાં અપાતા માનવ્યો અને
દિવાલો પર ચેટિલી કુટુમ પરિજ્ઞઓને બેસી તો લાગશે,
કે આજ ખનથી દ્વિતિ કેટલી સસ્તી મળે છે તેવું આ પ્રશ્ન ન
છે. કેટલીક કુટુમ પરિજ્ઞઓ વાચુ છુ ત્યારે તો માત્રુ યસ્મથી
નીચું નથી જાય છે મનમાં એમ થાય છે કે આવા મોટા
જાણારો આવા નાના માણસોને આવા મોટાં વિશેષણો આપે
છે । આથી જિ હમી મુખી ન કરવાના કામો કરીને યોદ્ધા પૈશા
એકાદ એકાદ પાછળ વાપરી નાખ્યા એ કે એમને આત્મ
વિશેષણો આપવાનાં !

આ વૃદ્ધશ્રી માટે જે વિશેષણો વાપર્યાં છે તેટલાં જુવો!
તેમનામાં હોય તો કે કેક જા કે મોજ એમનાથી અથવા દૂર

નથી જોમને હવે બીજી કઈક કશવાની જરૂર નથી. જો વિશેષણો જોવા તો જો તરી ગયા છે જોમ જ લાગે! પણ હું જાપને જ પૂછું છું : જ્યાં જ્યાં જાયરેલા ઈશ્વરો જાપને શ્રાવણ લાગે છે? જેના માટે નરરત્ન અને દાનવીર જેવા સુન્દર વપરાયા છે. જોને ત્યાં જોકે શૂન્યો માનવી જાય તો જોને જોકે ટકે પણ પ્રેમથી સોજન મળે ખરું ?

સહામ્યાંથી : સોજન તો ન મળે, પણ જાણે તો મળેને ?

તમે પણ ઠીક કહ્યું છું મળે ? જાણે ? જને જોવા માટે વળી જાણ વિશેષણો ? કેવા દાનવીર ને કેવા નરરત્ન ! જને જા વિશેષણ જાપનારાઓનાં વિશેષણો જોવા કે ? અર્ધી કઠોરી તો જોમાં જ લશર્ક જાય છે ! જા ઈશ્વરો જ જોટલા જ્યાં છે કે જ્યાં નામ શોધવા જાયો તો નામ પણ ન જોટે. પણ જા ઈશ્વરજવારીઓ જોમ કાયા સુરુના મેજા નથી. તેઓ જાય છે કે હનુમાનભાના પૂજ્યા જેવી જા પદવીઓમાં જાપણુ નામ જાટવાઈ જશે. જોટલા માટે જોમણે વાચનારને વાચવા માટે સજવક કરી આપી છે, પોતાનાં નામ જોઈક (મિટા) દાર્શનિક ને બીજા રજમાં જાખ્યા છે ! જો જાય છે કે પાવીઓમાં નામ જાપવાઈ જવાની સહાવના છે !

અને કેટલીક પત્રિકાઓમાં તો વળી ફોટા સુકાખ્યા છે જ તો જા ફોટાવાળી પત્રિકાઓમાં માડિયા ને જાટળી જાખાયો ને જાપમાં પદીને સકયો. જાસાતનાની હદ યાનિ ! જાપાઓને જાજો કહેનાર કોણ ? જા નિર્નાયક નૈન્ય ક્યાં જાયો જો જાવર પડતી નથી. મને તો જાય લાગે છે કે ક્યાંક નીચ ન ઉતરી જાય ! જેમ જોકે નોકામાં ચો નાચિકો જોડા હોય અને જો

પિતાને ઠીક જડે તેમ હશેમાં મારે તો નીકળી ને દયા થાવ
એવી દયા જાજ સમાજની છે !

જાતી ખમાસમાં ઘાતાચોખ્ખા થ જડે ! જા તો સૌ દિલિ
માટે લૂટાલૂટ કરવા નીકળેલા જલદુરો છે ! ઘન લેનાર કોણ
સારે પેલા કાળાજલસિવાઓના વખાણુ કરે અને પેલાં સુખ
જને લૂટવાની પૂનમાં પડેલા મહાનુભાવોના ભુવ્યમન ગમ
જેટલે પરિણામે જન્મે-જોડુ જલેલા છુરુઓ અને સમાજને
લૂટનાસ વેચારીઓ-સમાજમાં માન ને પ્રતિજ્ઞ મેળવી જાય
સોજા લોકો જામાં શુ સમજે ?

એક સુખાપિત થાક આવે છે :

જદ્રુકણી વિવાદ તુ ગમ્મવા વેરપાટણ :

પરસ્પર પ્રાસમિતિ બહા રપ બહા છવિતિ ॥૭॥

કેટલાઈના હાતમાં જહાલપાઈ જોર જન્વા, જોર કહે :
'થાક ! કેટલું કેતુ સુલરૂપ છે' કહી કહે : થાક ! જહાલને
કેવો ખીંકો ખનિ છે ! જાતી જા સમાજની દયા છે જાથ
વાતાવરણમાં સુખદાન લેનાર ઘાતા કરાખી થાકે ! સાથમિતિને
ટેકો જાપનાથ જેમનો કાથ વાલી ઉપર જલજનાથ અને
પિતાના મરીજભાઈની આર્થિક રીતે પીક વાળકનારા જામરણને
હોમે વાતાવરણમાંથી જલુ જ જાગ્ય મળવાના જા ઘાતાઓનો
વલો પૈસો તો વાજવાળા મિત્રવાળા પ્રિયવાળા જરે રમ
જેરગી મોટી મોટી કુ મહુમ ખનિત જાપવાળા વાતી જાય છે
એ દિવસ થાક થાક થાજ અને પછી હવા હવા થઈ જાય !

પડેલાના જમાનામાં માલુસને પાકવા માટે સ્વમલોક
માથી મેળા ને અપ્પાસજો આવતી, હવે જો નથી આવતી

કારણ કે જોમને જોઈ માણસો ગાઢ થઈ જાય ! જોટલે આવના મુગમ્મા મેનકા ને અપ્સરા ક્ષિતિ ને પ્રસન્ના રૂપમાં આવે છે અને માણસોને પાછી દે છે જાજ માણસની જરા પ્રસન્ના કરે ! જોટલે કુલાઈને કુંગો થઈ જવાનો નિદાનો આવાઓને સાચા અર્થમાં ઠાવા નથી કહેતા ત્યારે ઠાવા કેણ ?

જાણ મુલકિત રત : । પ્રાણીમાત્રના કમ્પાલુમા જેનું મન રમે છે તે ઠાવા દેવાના ક્ષણભાષી મગટેલી છત્રવાની ભાવનાવાળો ઠાવા જોટલે જ અસપદાન ઉત્તમ છે ઉત્કૃષ્ટ છે આવી ઇતૃત્વની ભાવના પ્રગટવા પછી પોતાના પ્રભાવથી પોતાના જગથી કે પોતાના અધિકારથી કોઈને થ અથ ન થાય એની કાળજી રાખે તમામ ક્ષણમાં તો એક સોટી દોષ તોય ક્ષણ સીધો ન રહે ! હા એ સોટી વાક પર વિજાય ક્ષં હૃતરાના બરડામાં પડે, હા કોઈ રત્નામાં જતા ઘેર પર ફરી વળે, એક સોટી પલ્લ ન પચાવી ચકાવે તો બહુ કે તથવાર તો કઈ રીતે પચાવી શકે ? નાનીઓ કહે છે સાચા ઇલાની આશપાત્ર તો એવી હવા દોષ કે સૌ અમલનો મુખ્ય જ્ઞાન હ માણવા દોષ !

ચૈતન્યદેવનું નામ તો તમે સાંભળ્યું હશે ? માર્માનુમારીમાં પલ્લ કેવા ઝુલ્લો દોષ છે એ હું કહેવા માગુ છું ચૈતન્યદેવ અને રઘુનાથ શિરોમણિ—બંને સદાશ્યાથી અને બંને પાછા મિત્ર, દોસ્તી એની કે બલે પુષ્પ ને પરિમલ્લ કહી છૂટા ન પડે, અયચ એમ કહીએ તો બાવે —

નિવા અથા કજિર, ને લલ્લ સરીખ દેખ
મુખમે પીંડ પા રો, મુખમે અથ દેખ

ખરો મિત્ર હાલનું કામ કરે મુખમાં પાછળ દોષ

દુઃખમાં મા ઝીલવા આજગ હોય. તમારા મિત્રો સુખમાં ને
નહેદિલમાં આજગ હોય ને દુઃખમાં ને સહનમાં લાગી જાય.
જેવા મિત્રો ખાલ જાવા હાજર થાય, મારે વળતે અદસ્ત
માય. એટલે મિત્રોને ઈશુ પૂટવા પડે છે જેને તેને મિત્ર ન કહાય.

રઘુનાથે ન્યાયશાખ પર એક સુદર ટીકા લખી, અને
ચૈતન્યદેવને બતાવી. એણે મિત્રના કામની પ્રશંસા કરતાં ઇશુ
અફસુસ છે. અપી રઘુનાથ મનમાં મલકાયા. જેમને ઇશુ,
આ ટીકા મને જગતમાં પ્રખ્યાત બનાવશે. મારી કિર્તિ સ્થાવર
કરમાં ફેલાશે.

તે જગતમાં ચૈતન્યદેવ પણ ન્યાય પર ટીકા લખતા
હતા. જેમની કાવના અવાંતિ મિત્રવધાની ન હતી, જેમને
પ્રશંસાનીય પદી ન હતી. જો તો કત ન્યનુદિધી લખે જતા
હતા. એક વિવસની સાથે રઘુનાથ ચૈતન્યને ઘેર આવ્યા ત્યારે
તે ટીકા લખી રહ્યા હતા. રઘુને પૂછ્યું મિત્ર શું કહે છે ?

અહુદરી થતને ન્યાયનાં પાતાં મિત્રના કામમાં આપવા
ઇશુ આપણી પૂર્વે થયેલા વિદ્વાનોએ પાવેલાં વિધાના વૃક્ષના
ફળ આપણે ખાયા. આપણે પણ યોગ્ય બીજ વાવના કર્ષણે
જે આવતી કાલની પેઢીને ખાવા કામ લાગે.

રઘુનાથ જેમ જેમ એક પછી એક લીટી વાચતા ગયા
તેમ તેમ જેમના લગ્ન અદ્ધર ચક્રતા ગયો. જેમના સુખની
લાગી બેઠી મર્ષ થી ગદ્ગદ પૂછી જેવું મર્ષ નમુ ચિતામત્ર
રઘુનાથને બોર્ષ એણે પૂછ્યું કેમ ? આટલા કામ વિચારમાં
કેતરી ગયા ?

સ્વસ્થ થના રઘુનાથે ઇશુ કહે મારી ટીકાને તો ફૂતરાંય

નહિ સૂચે । તારી આ પાંડિત્યપૂર્ણ ટીકા આગળ મારી ટીકા
શુ દિઆજમા ? હું માનતો હતો કે મારી ટીકાથી હું ખ્યાતનામ
થઈશ, પણ આ ભેગા લાગે છે કે એ એક કલ્પના જ હતી.
મિત્ર ! તું આ બ્રહ્મથી જામર બની જઈશ. એમ કહી પોતાના
અમને વિદ્વાન જતો એક રઘુનાથે એક જોડા નિઃશ્વાસ મૂક્યો.
સૈતન્યને વિચાર આવ્યો. જામર તો કેવળ સુખ છે ? નામ
તેનો નાશ છે એ આ પ્રયત્ન કલ્યાણ માટે હતો જ બુદ્ધિશીલ
કર્મો છે પણ મારા જ મિત્રની કાર્તિને એ હણતો હોય, એને જ
એ બચવનક દેખાતો હોય તો મારે આ પ્રયત્ન ન કરવો.

એક પુણિ માની શાંત બને મિત્રો જલ્પવિહાર કરવા
નીજ્યા હતા હોયી સરિતાની છાતી પર રમી રહી હતી બને
વાતોએ સકલા એવામા સૈતન્યે બ્રહ્મભાષી એક પાંખી કહી,
જને જલ્પે પોતાના નાણુક દેશને, જગમા પધરાવતો ન હોય
એ રીતે જન્ય પાછીમા પધરાવી દીધા ।

રઘુનાથે પૂછ્યું : મિત્ર ! આ શુ કયું ?

કરુણાકર સ્મિત કરી સૈતન્યેરેવે કહ્યું : જન્ય મારા
મિત્રના ક્રિતિકાન્તને શકુ બની ગયાં જતો હોય તે શા કામના ?
રઘુ ! આપણે તો બાળકોડિયા તુ જલ્પે છે કે હું તોના બચાની
ભાવનામા રઘુ છું અને મિત્રનું જ બર્તું ન કરી શકુ તો
બીજનું બર્તું તો હું શુ કરી શકુ ? જે જન્યે તારા વિદ્વાન પર
પા કયો એ જન્યનો મે પાછીમા પા કર્યા....

અપભ્રંશ આ હસ્ય પર પૂનમનો યાદ જાદની ચપાચા
રહ્યો હો. આજમા આવેશા આમુને લૂગવા રઘુન મે કહ્યું :
મિત્ર તે તો જીવન કર્યો તારા જર્મોના અમ પાછીમા ગયો.

અને તારી આ હજીત બ્યાપી ક્રિતિ'.... ?

“રમુ ! ક્રિતિની ખાખને જે શરીરે ધોળી બલે તે જ કંઠક કરી શકે ક્રિતિનો મોઢ છેડ્યા વિના કમ્બાલુ નથી. મારી ક્રિતિ' કોઈના થ માટે અયરૂપ હોય તો એ ક્રિતિ'થી સમુ !”

આ સામળી રમુનાથ એના ઘરવંદામાં હતી પકાયા વૈતન્યદેવ ! તે જ ખરું મેગમ્યુ મે તો કેવળ ટીકાએ જ કરી છે અને પૂર્વપ્રતિ તમે અણમિલનના રહેસો, પણ પૂજનારા તજિમે જશે અને અણમિલન તરી જશે....

આ પ્રસંગ આપણે સવલન વિચાર કરતા કરી મૂકે છે આપણે આપણા જુઠા માન લખન સાથે આ પ્રસંગને સરખાવીએ તો આપણુ લખન કેવુ વામલુ લાગે ? આપણે જ્યાં જઈએ ત્યાં ભલ જ ઊંચો કરીએ છીએ. આપણી વાળીઆ અભવ નથી આપણા વનનમ અભવ નથી આપણા હેવામા અભવ નથી ચારે બાજુ ભલુ મામાન્ય પ્રવર્તી રહુ છે આપણા સમાજમમા અજાણ આપણો ભલ થજે અને સામાના સમાજમમા વળા આપણે ભલ સાચીએ આ રીતે ઘરસપરસ ભલ ને અવિશ્વાસ સિદ્ધ થયાં છે જોડી દીવ આ ભલ હોવો ન જોડીએ પ્રાણી અને માનવાં જ્યારે તો અભવ અને વિશ્વાસ હોવા ન જોડી.

અનવાનના વળા વિરોધોમાં એક વિરોધજી છે અમદ રવાજ કેવુ મુવર છે આ વિરોધજી ! અનવાન અનવાન દેનાથ ૭૭ મનનેજ અનવાન તરફથી ભલ નહિ, કુર ૨૦ ડી પણ અનવાન પામે અભવ થઈને જારે એટલ અનવાન સાથા અમ માં ઘણ છે આપણે એમના જ ભજા છીએ પણ આપણે ઘણ

નહિ, પણ ખાતા -જેનું મળે તેનું ખાધે જ જઈએ.

સગપાન બધું જ બાંધે છે શું કમું શું કમી છે ને શું કરશે બધું જ બાંધવા છતાં જોનારી બધ નહિ જૂન કરીને ત્રણેયો જૂની પણ દયા માટે પ્રભુ પાસે બધ તો પ્રભુ સભા વચ્ચે જોમ નહોતે કે બાંધ્યા જૂની ! તું અહીં કેમ બાંધ્યો ? જે કંઈક નાજર તો જોના ડેર પણ કુમા અને અલબની દિષ્ટિ જ નાખવાનાં જોડે પાપી પણ જોમની પાસે બધ વિના જઈ શકે છે

બ્યારે તમારી દયા કેવી છે ? કોઈકની જાણસરખી જ વાત જણાવતા હો, તો દન મા તા કરો કહી દઈ દો. હું તારું બધું જ બાંધુ છું તારી થોડી નાશ કાઢમા છે જોમ કહેતા બાંધો ને તમારો સ્વામ્ય જોમની પાસેથી કાઢવતા બાંધો નસ્વાર જેવાં વીળી વાળી હોથ બાંધોબિયા જેવું છુદ્ધ છુદ્ધ હોથ કામ ! જેવી હોથ નવેપક દિષ્ટિ હોથ, અને સિંચાળ જેવી સ્વામ્ય સાધુ બુદ્ધિ હોથ, જેવા બાંધ્યો અલબદાનને જીવનમાં કઈ રીતે લાવી શકે ? જેવા બાંધ્યું મન માલૂં માત્રના કસાલુમા રમે જોમ વમને લાને છે ? જેવા બાંધ્યો માટે તો જોમ જ કહેવાય કે બીજાનું કામ ન કરે તો કાઈ નહિ પણ કોઈનું જૂર ન કરે તો જ ત્રાક !

અલબ માટે જોઈએ અપણું શીવ થમ ભાવથી તર જોગ હૃદય નિભ જ સત્યમિત વસ્તુ, અને દેવાની ઉત્કૃષ્ટ ઉદારતા—આ બુદ્ધો આવે ત્યારે બાંધ્યું કાતા બને છે જેણે આવા ધનનો ઇતિહાસ સર્જ્યો છે તે આવા બુદ્ધોવાળા હતા જોડે જ આ મુલાવિતમા કહેવામા આવ્યું છે કે આવા પ્રજાના કાતા હોથ કે ન પણ હોથ ! નહિ તો આવ વિના

પૈસા વેરનાર દાતાઓની ક્યાં ખોટ છે ? સામાન્ય રીતે પત્ર
વાપરનારા ઘણા મજાશી, પણ જાણી જાતકેશવાણીમાં રાખનારા
સોના મણામાં ખુસ થનારા, બહુ બોલા કરી. હવેનશિષ્ટીઓની
કંચા આપણને માત્રા જ્યેષ્ઠ દાતા બનાવવાની છે. મારી
નજર જત્યારે ઘડિયાળ પર જાય છે એ કહે છે કે સમયની
મર્યાદા કઈ જઈ છે દેવે તું મારા વિષયને વધારે ન લખાવતા
બેઠકુ જ રહીશ.

સૌનું કમ્બાલુ ઘાબો

સૌ બેઠ બીજના કેશવાણીમાં લાગી રહ્યો

સોના ઢોર નહ ઘાબો

હવે માત્ર સુખની દુનિયામાં સફર કરેલ

આ ચકિત્ર ભાવનાની નીકમાં આપણે આપણી હવેન-

શાત્રા બેઠીત કરીએ બેવી મુસેબલ

[૧]

ચાર મંગલ

જ્વારિ પરમગણિ દુહરાણિર વતુણા ।

માણુચ્ચ સુરે સદા સંજમમ્મિ અ ચીરિમ ॥

—ઉત્તમધ્વજન શ્રુત

આ ચાર સાધનો આ લખને મળવા પડ્યા જ દુહરાણ
છે । માનવતા ખમમ્મવણુ, મદા અને સજમમા વીરનિ
—પરાક્રમનો—ઉપયોગ.

વિદ્યાર વેળાએ પિતા જેમ પોતાના મુપુત્રોને ઉચ્છેદી
વારની જલામણુ કરે છે તેમ જગવાન મદાવીરે પાવાપુરીમા
રેક ઉચ્છેદતા પહેલા માનવજાતને આ ચાર જાતો કહ્યા.

‘મદાનુભાવો ! આ વિશ્વમાં આ ચાર જાત પરમ
મજા છે મનુષ્યત્વ, શાસનુમવણુ મદા અને સુજમમાં
પુરુષારથ

મદદતા મનુષ્યજ મની નહિ, મનુષ્યત્વની છે મનુષ્યત્વ
વિના જા મનુષ્યજન્મ ક્યારૂંપ છે જાએ વિશ્વમા મનુષ્યો તો
જાળોની સ ખ્યામાં છે પણ મનુષ્યત્વ ન હોવાને કીધે, ખાટલા
વિજ્ઞાનના સાધનો કોઈ અર્થ, અર્થાંતિ છે કિંમત છે ભર ॥

જતુર માણસ પોતાના વ્યતુપથી જાન્યને છેતરી રહ્યો
છે બળવાન માણસ પોતાના બળના પ્રતાપે બીજને દબાવી
રહ્યો છે સત્તાવાન માણસ પોતાની સત્તાથી સામાને નિંદક
રીતે ક્યારી રહ્યો છે શ્રીમત માણસ પોતાના ધનના ભ્રેર
માણસને જુલામ ગણી ખરીદી રહ્યો છે જા બધું બની રહ્યું
છે કારણ કે મનુષ્યત્વ નહ મર્ક રહ્યું છે

મનુષ્યત્વ એ જુલામનુ કૃત છે કૃતને ક્યું જાળમા
છંકાજયો તો એ પાણીને જુલાલજળ બનાવશે એને છંક-
રકા પર ફેંકયો તો એ ત્યા પડ્યું પડ્યું સુવાસ પ્રસરાવશે.
એને કોઈ કુદરી વેણીમાં વૃથાથી તોડ એ ત્યા ચોજામાં
અભિવૃદ્ધિ કરશે, અને કોઈ બહા એને પ્રમુખ મસ્તક પર
ઘસાવશે તોય તે એટલી જ નમ્રતાથી સીરજ મહેકાવશે. એને
મમે તે સ્થાનમાં મૂકે પણ એ પોતાનો ધમ નહિ વૃદ્ધે

મનુષ્યમા મનુષ્યત્વ લગત હોય છે ત્યારે એ પણ
સુમનની જેમ મહેનતુ હોય છે એ એ જતુર હોય તો
સોળા માણસને જુલિયારી સલાહ આપે, એ લેખક હોય તો
શિષ્ટ સાહિત્ય સહનિ સમાજને સ માથે વાળે, એ બળવાન
હોય તો નિબળનું રક્ષણ કરે એ સત્તાવાન હોય તો પ્રબળને
સહાયતા આપે, ને ધનવાન હોય તો એ નિધનનો મિત્ર
બને, કારણ કે એનું મનુષ્યત્વ એને આવાં સારાં કાર્યો કરવા

અવિરત પ્રેરતુ જ હોય છે

સૂર્યનો પ્રકાશ જગતને લોકાન્વવહારમા પ્રેરે છે તેમ મનુષ્યત્વ જાણની પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરે છે સૂર્યના પ્રકાશમાં પ્રાણીસમૂહ જાણ હોય છે તેમ મનુષ્યત્વના પ્રકાશમાં માણસનો પ્રત્યેક અવહાર જાણ હોય. આજ તમે જોયો તો મનુષ્ય સામા મનુષ્યથી ધીલીને દૂર દૂર ચાલે છે કાશ્વ કે મનુષ્યત્વનો દ્વાસુ થયો છે માટે મનુષ્યજ મને મનજમજ બનાવવા મનુષ્યત્વની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરો.

બીજું મગજ છે-શાસનુ અવજ મનુષ્યત્વના વિકાસ કરવામાં અવજ જૂઠ સહાયક બને છે માણુમનુ મન પાણી જેનું છે જો મુદા નીચાણવાળા પ્રદેશમાં જતું હોય જોમાં પણ જો હજ મળી જાય તો પૂછતુ જ શુ ! જોનો વેગ દ્વિગુણિત થઈ જવાનો-જૂઠ જ વેગથી નીચે જવાનું માણુસનું મન નીચે જઈ જ રહ્યું હતું જોમાં વાસનાથી જમૂકતુ રંગીણ વાગાવશણ મળ્યું માણુમને ઉ મત્ત બનાવે બેવાં નિઠજજ નૂત્યો વધ્યા મલ પનથે વિદ્યામી નીતોનુ અવજ વધુ અને મન વધારે ને વધારે જામોગમી બન્યું

જાવા સયોગોમાં નીચે લપસવા મનને હિંચે હઈ જનાર હોય તો તે સત્યાન્નુ અવજ છે જેમ પપથી પાણી હિંચે જાય છે તેમ મહાન પુરુષાના છવન અવજમી માણુમનુ મન હિંચ જામી થાય છે અને જેનું મન પવિત્ર હોય છે તે જ જ્ઞાનન્દમા સ્તી થઈ છે

જ્ઞાનન્દ જગતની વસ્તુઓમાં નથી, પણ નિમજ મનમાં છે મનમાં નીચતા હોય અપવિત્રતા હોય અધાર ટોચ

ત્યારે તો અનેક આપનો કોણ છતાં પણ તેને નિકલ
અનદ મળતો નથી. અને કેટલીકવાર તો ઘડે ઘડે વેદનાના
દશથી માણસ પીકાતો હોય છે.

અહીં સમજાવે વાચન કરતાં મનણું જોડતા માટે કહ્યું
કે જોથી અસ્તિત્વથી પુરુષના આનિધ્યનો લાભ મળે. જોની
વાણીમાંથી નીતરતી અસ્તિત્વની કૃપા મોતાના હૈયાને ભરી દે.

શિયાળામાં અગ્નિ પર હજેલ ચિરેચન વાચવાથી કૃપા
નથી મળતી, પણ અગ્નિના આનિધ્યથી જ કૃપા મળે છે.
તેમ પુત્રવંશના વાચન માત્રથી આપણામાં પરિવર્તન નથી
આવતું પણ અસ્તિત્વવાન પુરુષોની કૃપાસુતાથી આપણા
હૃદયમાં ત્યાગની સાવના આવે છે. અને જો આદ્ય
માનવીની હાથ, ઉપદેશની સાથે સાથે આપણું હૈયા પર
અકિંત થાય છે.

અહીં જોક વાત જૂજ સુચક છે. આપણે જેને આશીર્વાદ
તે ત્યાગી હોવા ભેદ જો ત્યાગી જોડશે માત્ર કપડાં બદલાવીને
જોડેલો. નહિ. પણ નિરપૂહી ને સવમી જોવા નિરપૂહી
પુરુષના મુખમાંથી નીકળેલ વાણી નિમજ જણતું મન કરે
છે પાણીથી જેમ શરીરનો ને વસોનો મળ દૂર થાય છે તેમ
અપની વાણીથી આપણા આત્મા પર ઘડેલા મગનો કાચ થાય છે.

ચીનુ મમજ તે મદદા. મદદા જો માનવીતુ પરમ ખન
છે માણસ પાસે જો મદદાની મૂઠી હોય તો જ જો હૃદયમાં
પ્રગતિ કરી શકે છે. જ્યારે મદદા જૂરે છે ત્યારે માનવપ્રગતિ
ચલે છે. હૃદયના વિષમ ને ચિહ્ન પંથમાં માણસ મદદાના
પાથેયથી જ આગમ નથી શકે છે. જુદી કુદિત થાય છે,

ત્યા મદા માગ કરે છે મદાનો આ જેવો તેવો વિજય નથી

માણસ કોઈ પણ વસ્તુનો પ્રારજ ત્યાં કરે છે જ્યાં
જેને જે વસ્તુ પ્રત્યે મદા હોય. પણ જે વસ્તુ પ્રત્યે મદા કરાવે
જાયે ! જ્યારે જેને પોતાના હવનમા મદા હોય પણ જેને
જે હવનમા મદા ત્યારે જ જાયે જ્યારે જેને પોતાના
આત્માના અસ્તિત્વમા અત્તીમ મદા હોય. આવો આત્મમદાવાન
માણસ જ આખા જગત સામે જાય સીડી ચડે

જોશુ મ ૧૭ ત સવમમા પુરુષાય માણસ પત
રણવાના, જેને સાજવવામા વિશ્વાસ વધારવામા પુરુષાય
કરે છે પણ સવમની વાતમા જે પુરુષાય હીન જની જાય છે

જનવાન હશે છે : તુ તારો પુરુષાય જાગમા નહિ,
ત્યામમા કર

સેતુ કરવાનુ કામ તો એક બિજારી પણ કરી શકે
છે એમા પુરુષની મહત્તા શી ! એક બિજારી પાસે બે હબદા
હોય ને માગમા ત્રીજુ હબદુ મળે, તો જેને જે ઝેણીમાં
નાખવાનો સેતુ કરવાનુ જેને ભોગવવાનુ કામ તો બિજારી
પણ કરી શકે

મહત્તા ત્યાગની છે ત્યાગ માટે અમીરી ભેઈએ મહાન
હૃદય ભેઈએ, પ્રજાશમય હિ ભેઈએ.

સવમ એકદમ નથી આવનો. ઇન્દ્રિયોના પોદા તોફાની
છે એમને વશ કરવા કેવો પ્રજગ પુરુષાય ભેઈએ ! એમના
શ્રીમા સવમની લગામ ન હોય તો તે આપણા હવનને
ક્યાય રૂપાની દે કારણ જગત પ્રજાજનોથી જરેહુ છે આવા
પ્રજાજનભર્યા માગમાં હવનરથને ચલામત રીને હર્ષ જવે.

હોય તો મુશ્કેલી ક્યા કેમ ચાલે?

પણ માણસો કુશળ હોવા છતાં હવનમાં જાગતી વધી સહવા નમાં, જેમને શક્તિઓ મળી હોવા છતાં જનિતિમ વિજય મળતો નથી એનું કારણ એ જ છે એ સુશમમાં નિજ જ હોય છે એથી જેમની સાધના માત્ર વ્યથા વ્યથ છે માટે માનવ હવનને વિજયવત્તુ બનાવવા તમારી શક્તિઓને તમારી જાગૃત્તવને, તમારી ભુદિને, તમારા પુણ્યકર્મને સુશમમાં જોડો.

માનવહવનની પરમ મજત્તા એવી આ ચાર વાત જાગવાને શ્રી ઉત્તરાખ્યસન સૂત્રમાં કહી છે.

જાજ જગતમાં જશાન્તિનો દાવ નગ મજ એ છે શાન્તિનાં વાતો માત્ર હવામાં જ છે વાસ્તવિક જગતમાં તો ભુદ્ધિયાળી માણસોને પણ કોઈ માત્ર દેખાતો નથી વાર જાણુ આગળ જાણ છે એવા દાવો માણસ માણસ બનવા માટે ને શાન્તિની દુનિયા જીવી કરવા માટે પણ આ મજત્તા સત્તનો પ્રચાર સાક્ષિત્યમાં કરવો રહ્યો અને આ જોને આચારમાં વધુવા રહ્યાં.

[૭]

સૌમ્ય પ્રકૃતિ

સૌમ્ય પ્રકૃતિ એ એવો જીવ છે કે એ એની પ્રકૃતિમાં વણામેા હોય તેને શાંતિ આપે છે તેમ તેના સમાજમમાં આવનારને પણ શાંતિ આપનાર બને છે આ જીવ આજ સારને સુખમય બનાવનાર છે મધુરી હવા ફેલાવનાર છે અને દૂર બધાઈ ગયેલી નિશ્ચા માન્યતાને ઠેલી રીતે ગાળવી તેનો ઉકેલ કરનાર પણ આ સૌમ્ય પ્રકૃતિ નામનો જીવ જ છે

સામા માણસની કાંઈક જૂલને લીધે તેને બેન્યા, તમને બહુમતો ઉત્પન્ન થાય છતાં તમે તને તક આપો. જેમ તમને હેમુ લાગણી લાવના છે તેમ તેને પણ તે જીવ છે જાણ તેણે જૂલથી બગર સારના સંયોગોની વિષમતાને લીધે કાંઈક બરાબ ઠાય કાંઈક ટોચ નો પાત નો નો અજાર જરૂર

કુમા આપે.

કેમ સાગરની કદર ભરતી-જો! આવે છે તેમ માનવીની આવનાઓમાં પણ ભરતી-જો! આવે છે કેમ તમે પોતે કંઈક જૂઠું કરી દોષ અને તમને પચાતાપ ધાર, અને જહી જોમ ધાર કે મને આ તરફ આહી આપે, અને સહન કરે તો સારું તેમ સામા માણસ પણ પચાતાપ કરીને તમારી પાસથી આહી છીંકે છે નહિ કે સહન.

માનવીની મહાન ક્ષતિ એ કોઈ દોષ તો તે આ છે મનુષ્ય જે-જો પોતાનો જુનો પોતે કરેલી જૂઠું, છુપાવવાને છીંકે છે તે કસ્ટા સામા માનવીનો જુનો, તેણે કરેલી જૂઠું, પ્રગટ કરવામા અનેકજથો આતુર દોષ છે પણ એક ઉતરીને વિચાર કર્યો તો માફમ પડ્યો કે કેમ તમારું હૈયું કમા માટે લગે છે તેમ સામા માણસને પણ તમારા જેવી જ હજના રહે છે-જોની અદ્ર આંખે પણ કમાની શીખમાંગતી દોષ છે જેનામાં સામા માણસના હેવાને-દિલને પારખવાની સજ્જા નથી તે માનવી નથી એ માનવલગન લગવાને પણ હાથક નથી! તેમ તમે પણ કોઈના ચંભોચેનો વિચાર ન કરી સજ્જા હો સામાની લાગણીની કદર ન કરી બહુતા હો તો તમે પણ માનવોની કાટીમાં જ બજાવો.

ઇતિહાસનુ અવલોકન કર્યો તો જોવા અનેક રાજકાવો મળ્યો જ પછી જાણ કર જૂઠું કરવા છતાં કોઈક સુદર તક મળતા નુપરી ગયા ઉન્નતિના શિખરે પહોંચી ગયા; આ વાત ખ્યાનમા રાખી તમે જતનમાં સામા માટે જેવી જાણના ઠગવા કે આજે બે બહે જૂરો દોષ પણ કે તમારા સહવાસથી

જરૂર મુખરશે અને તે માટે તમે તમારા હૃદયના દરવાજા ખોલી તેની વાત સાંભળો. તેને માટે તમારા હૈયામાં જે ગાઠ બધાઈ ગઈ હોય તેને દૂર કરો. અને તેને બંધો જે મુખરવાની તક આપે, તેને અનુવાપ કરવાનો. અવસર આપે તો તે જરૂર મુખરશે.

સામા માણસની વાત સાંભળવા તમે સ્વમૃત જરૂર રહો, એવવા જરૂર રહો સાચા-જોડાની પારખ કરવા રહો : પણ સાંભળો તો જરૂર ! અભાવાસ્થાની ઘેર અધારી રહ્યાંમા પણ તારલા કોય છે કે નહિ ? તેનું થોડું થલું પણ તેજ ખરું કે નહિ ? તે તારલાને બરાસે પણ તેની સામે મીઠા માણે, તેના પાપી હૃદયમાં પણ તારલીયા એટલું સત્ત્વ તો જરૂર હશે ! એ કાળા હૈયામાં પણ એક દિવસ બદલ જરૂર ઉમરશે, પૂલુ કળાએ ખીલી નીકળશે. આ દષ્ટિ કેળવીને તમે તેને તક આપવામાં ઉદાર બનો. તમારી બંધ માટે જેવો વિચાર કરો છે તેવો સામા માણસ માટે પણ વિચાર કરો. આપણે એમ ન માની લેવું એઈએ કે હું સુવણ માથી ઘડામેઘા છું અને બીજા પિત્તજ માથી બીજા જથા ખરાબ અને હું એક જ સાચો છું ; આવી કદાચાદી દષ્ટિ એ તમારા છુવનમાં આપક બની ગઈ તો તમે ન તારામાં આગળ વધી શકવાના નથી.

કેવલાક કહે છે કે ત્યાં આપના નચન ઉપર તમારું નિશ્વાસ ન કરવા નિશ્વાસથી ઠગર્જુ બરવા લાવક આ પૃથ્વી રહી નથી. દુનિયા એવી છે કે અવસરે ખતી બદલ ! આવી માન્યતાવાળો માનવી પોતાના આત્માને આગળ વધારી શકતો નથી. હું તમારો મિત્ર છું. તમારો મિત્ર છું. તમારો મિત્ર છું. તમારો મિત્ર છું.

મૂંઝી રો; કુ તો જોટલું જ કહું છું કે અનુતિપૂર્વકનો વિશ્વાસ તો તમે જરૂર રાજો. અનુતિપૂર્વકના પ્રકાશની જાદુર છવ્વુ જો છવ્વનની કોઈ જોર લહેજત છે. જોથી મધુરતા અલૌકિક છે ત્યારે પ્રેમનું વાતાવરણ વિશ્વાસની સુવાસથી ભિન્નિત બને છે; ત્યારે આપણું છવ્વન કોઈ અલૌકિક બની જાય છે.

આ ૭ આપણે અવિશ્વાસને લાપિ જ સત્ય ને અસત્ય, હિંસા ને અહિંસા, દેવી સ પત્તિ ને આસુરી સ પત્તિ પાશવતા ને માનવતા વગેરેને પૂણ્ણ રીતે સમજી શકતા નથી. સ સારમાં પ્રાણ પાશરી શકતા નથી અને આત્માને ઉન્નત બનાવી શકતા નથી.

અવિશ્વાસના જ પાશને લીપિજ સામા માણસના હૃદયમાં જે અવિશ્વાસનું અંધારું હોય છે તે આપણા હૃદયમાં પેસી જાય છે. સૌમ્ય પ્રકૃતિ નામના જીવનો સ્વભાવ પ્રકાશ છે અને તે આવતા અંધકારને અટકાવે છે. શકે છે તેનો અવરોધ કરે જ.

સૌમ્ય પ્રકૃતિ નામનો સદ્ગુણ જો આપણને કંદુરોપણા ક્ષીને કંદે છે કે સહિષ્ણુ બનો ને સ સારમાં કદાચ પૂટલ બની જતા શીજો; આટલું જ નહિ પણ ઝેરના ધદા પીતાં પણ શીજો. સ સારને જો સ્થિતિમય પ્રિયમય અને આજ્ઞામય બનાવવો. હોય તો આ સૌમ્ય પ્રકૃતિ નામના જીવની સુવાસ છવ્વનમાં મહેકાવી રો !

[૮]

જીવનમાં ધર્મ

ધમસ્ય ફલમિષ્ણન્તિ ધમ નષ્ણન્તિ મામસા

ફલ પાપસ્ય મષ્ણન્તિ પાપ કુર્વન્તિ સામ્સર :

માણસો! ધમ નુ ફળ-પરિણામ હચ્છે છે પણ તેમને
ધમ આપ્યસ્તો નથી. એમને પાપનુ ફળ એર્હ્યુ નથી છતાં
પાપ આજો કિવચ પ્રેમપૂર્વક કરે જ બર છે !

૬

જીવન વ્યવહારમાં ધમ ની અગત્ય થી છે તેનો આજે
અહીં વિચાર કરવાનો છે. જન આજુ આઝારી, મુખ શ્યાતિ,
જ્ઞાન હ અને અપત્તિની ઈચ્છા કરે છે પણ ત મળે શાથી ?
કાશ્વનો વિચાર કેઈ કરનુ નથી ! કાચ એડે છે પણ કાશ્વ
નથી એર્હ્યુ ! પણ એ બને કેમ ? ધમ સત્યનુ વૃક્ષ છે અને

મુખ મમતું ફળ છે ફળ કેને હોય ? બાકને હોય. બાક વાળીએ નહિ તો ફળની પ્રાપ્તિ ક્યાથી થાય ? કેરીએ બોઈએ છે પણ આંબો વાવવો નથી. મમતુ ફળ મેળવવું છે પણ મમ આશરવો નથી, તો ફળ કેવી રીતે મળે ?

પાપનુ ફળ જરણાલી, દુઃખ, અધ્યાન્તિ, શોક અને દર્શિતા છે પાપ કર્મણિ સારણ : યૌનીએ કહાક પાપમાં રમ્યાપમ્યા રહેતું છે, પાપની પ્રવૃત્તિ કરવી છે પાપમય હવન હવવું છે અને પુનરન્ત ફળની આશા રાખવી છે તે કેવી રીતે મળે ? જમ્યાર પણ જોવો વિચાર નહિ કરે કે બાજનાં જી વાળીએ અને આંબો ભીંગી નીકળે !

હવનમાં પાપનું પરિભળ છે વાળી, વતન અને વાચન મુખ્યત્વે નિહાસ તારી છે અને ફરીવાર ફરીએ જીએ કે મુખ મમતું નથી ! પણ મુખ આવે ક્યાથી ? મુખ બોઈતું હોય તો મમ મય હવન બનાવો, પણ મમની ચાત આવે ત્ય તો કહેયો કે કુરસદ નથી પણ વાદ રાખવો કે બેકે દિવસ તમારે જસલે - જાનિ છાએ પણ કુરસદ માફવી પડી અને તે અતિમ પવે તમારુ ઘર તમિ તેડલા વેભવથી છઠ્ઠાતું કરી તોયે તે આકરુ દામયા, ભારે પડી જ્યા જ મુખનાં સાપનો એ વખતે ભવ હર દાવયો આજે જડી પણ કેટલાય જોવા બાદ દ્રષ્ટિએ મુખી દેખાતા માવુસો તરી બંમના અતરને દુઃખનો કોઈ સુખ ક્રિડો ચતન કોગી જાતો કરો !

મસાલા નાળી દૂધપાક બનાખ્યો હોય અદરથી મુજથી મહકે આરતી હોય, તને પીવા મો મુખી કટોરો લઈ લઈએ, ત્ય કોઈ કહે કે બેમા ડેરનાં બે બિંદુઓ પડ્યા છે તો આપણે

તારવ એ કટોરો ફેલી રહ્યો છે તેને પીવા નથી. શુ
કારણ ? કારણ એ કે વસ્તુ ચુકર છે તેના પ્રતિ ત્રીતિ પણ
છે પણ તે પ્રેમ છે તેવી ક્રેમ નથી વસ્તુ ચુકર દોવા છતા
મારી નાએ તેવી તે ચીજ છે તેમ ક્યા ક્યા ધમ નથી જ્યાં
ત્યાં બધુ હોય તો પણ ડેરમિશિવ છે ધમ વિના જીવનમાં
મુખ નહિ, શ્વાસ નહિ જેમ શરીર આરુ ન હોય તો ઝમ
તે/હો પેસો હોય તે પણ માણસને ઘેન પાતુ નથી, તેમ
જીવનમાં ધમ ન હોય તો બહારની ઝમ તેવી વસ્તુઓ પણ
જાતમાને શ્વાસ આપી શકતી નથી.

જી તર ઉજ્જડ છે

જમત પર નજર નાખો ! બહારથી મુખી કે માતા માનવી
એ જ તરથી બગી રહેલા જણાયે. તમને બહારથી બેનાર કેઈ
જાહે કહે કે બાઈ ! તમે તો પરમ મુખી છે. પણ સાલગનારનું
જવર બહુનું હોય છે કે તેમના જવરમાં કે/લા કાગ બર્સા
છે ! પોતાની પી ! પોતે જ બહે કપડા ઉપરે ત્યારે શરીર
પરના વૃમ્મ દેખાય. બહારથી તો કો કહે કે બાઈ જી જાણના
પણી છે બજી મો રા છે અને આશીશાન બગલો છે કો
વેલવ છે ! પણ બેશાન્તમાં એન પૂછ્યા તો કહેશે કે જા
બધુ છે પણ બાઈજા ! જવરનો જાન ઉજ્જડ છે જાત ને
તા આ કુકરો સાને છે જીવનમાં ધમનુ મગીન નથી
તથી જ બહાર ને જવરમાં બેઠ છે

તમે હાપામાં જમ્યુ હશે. એક કો પતિ વિમાનના
જકરમાં મરી નયો. એ બધા વૈભવશાળી હતા પોતાની
આજીવથી તલે પચાનો તો હમ ક્યા હનો અને ઝવેરાતની

પેટીએ જરી એ જાદુરખામ નિમાનમાં જતો હતો. રસ્તામાં વિમાન મગમ્મુ અને આકાશમાં એ પવન સહમ્મે. ધરતી અને આકાશ વચ્ચે એનું કરુણ મૃત્યુ થયું આ મુખ ! મરતી વખતે સતવાનનું નામ સંભળાવનાર પણ કેમ ન મળે ! અને કાશ ! કાશ ! કરતો વચમાં જ મરી પડે. આપા કરુણ મૃત્યુએ સાંભળાએ હીએ ત્યારે કમકમાટી છૂં છે

કેટલાક રસ્તામાં ચાલતા જતા જાણ છે “ દુનિયાઈ મઝા લે સો, દુનિયા તુમ્હારી લે ” પણ હું મુંઝું છું કે દુનિયા તમારા પૂર્વજે કે મહાન ગુણવર્તીઓની પવનથી શી ? તો તમારી કમી રીતે જાણી છે ? તમારા પૂર્વજે પણ માફ માફ કરતા મરી ગયાં એ શું કમીને ગણા ? કમી વસ્તુઓ સાથે ગમી ? કા જે સાચા મર્થો ક્યાં તે જરૂર સાથે નવા, જાણી તો માથે પાપનો ભાર જ

નમિરાજનું દર્શન

તમને ખબર છે કે પાપનો ઉદય આવે છે ત્યારે મધુર વસ્તુઓ પણ અમધુર લાગે છે કોચરનો મધુર ટહુકો પણ કારમે લાગે છે નમિરાજ કેટલા વૈભવશાળી હતા ? એ મહા રાજાની વૈભવનો પાર નહિ. જાત-પુર પણ મુદરીઓથી ભરેલું પણ એક દિવસ એના હૃદયમાં જાણકાર પોતે ફાટી નીકળ્યો. શરીર સ્વરની જાગ્યાઓમાં તપવા લાગ્યું, એ સજવતા જાણે. પર અદનિરોધન કરવા માટે એની ચૌવનવતી પત્નીએ અદન વસવા લેડી. મુદરીઓના કાથે રતનના કે કણુ હાથ. જે રતન કેલુ અને નૃપુરજ કારના કનિઓએ આરોભાર વખાણ કર્યા છે એના અસ્ખંધી તુલ્ય નાથી ઉઠે અને વિલમ્બ રજુદાર જાણે, એ જ

ઠઠણનો મધુર અવાજ આજે શૂનની જેમ નમિરાજના કાનમાં
 ચોકાવે છે એ કહે છે આ ઠઠણ અવાજ કયાથી આવે છે ?
 એક વાર જેને આજગવાની એ ઘણના કરતો હતો તે જ
 આજે જેને ગમતો નથી, કાણુ કે શરીરમાં મુખ નથી પાપનો
 ઉદય થાય ત્યારે તેનું પરિણામ કુળ તે સમયે વલવમા
 શાન્તિ ન દેખાય તે સદંત્ર છે

મત્રીએ કહ્યું આ અવાજ ઠઠણનો છે

નમિરાજ કહે મને આ કણુ કટુ અવાજ ગમતો નથી

સાંજોએ એક એક ઠઠણ કાઢી નાખ્યું અને બહન

ધસવા લાગી ઘોડી વાર ઘડી અને નમિરાજે પૂછ્યું : કેમ !
 હવે અવાજ કેમ થતા નથી ?

મત્રીએ કહ્યું ઠઠણ બિને બદલે એક ઘવાથી એકમાં
 શાન્તિ, બેમાં અશાન્તિ આ ત્રણે શીખ્યા છીએ ને ! એકડે એક
 અને બમ્મડે બે બેનો અથ શો ? બે ઘાવ બે સે બગડે

નમિરાજને માદગીમાં ઠઠણમાથી પણ આત્માના
 એકત્વનું જ્ઞાન થયું અને આત્મજ્ઞાની થયા

સુમાધિ મરણ

વિદાયવેળાએ અનેકમાથી આત્મા એક જ રહેવાનો
 સીને પાછળ મૂકી એ આગળ વધવાનો આ પત્ર વહી જ
 કપરી હોય છે

હવનના મર્મને સેડી નાખે એવી આ પત્ર હોય છે
 આ સમયે પ્રભુનું નામ કોને યોડે ચડે ? જેણે મારા કર્મો
 કર્યા હોય, જેણે હવનમાં પ્રકાશનો વિચાર કર્યો હોય, તે

માણસ જાણ સમયે પ્રભુનું સ્મરણ કરી શકે

જાણી જિંદગીને મૂટકું કરો, તે જાતસમયે જાણીને
લેખુ રહેશે પણ લેખે છુવનજાર પાપનો જાપકારનો વિચાર
કર્યો હોય તને કોઈ નથી અશિલ તાણુ 'સમગ્રાવ તોયે
સામજણું ન ગમે, કેમકે જિંદગીમાં તે જાણે પ્રેમ કેળવ્યો
નથી તંતુ મહત્ત્વ જેને સમજાયુ નથી : બેટલ છેલ્લી પગે
જો નામનું સ્મરણ કરુ પશુ આકરુ શાગે છે

મૃત્યુની નોખત વાગતી હોય ત્યારે પ્રભુ-નામની જ સ્મરી
ક્યાંથી સમજાય ? મૃત્યુની કબર કબ્રનામ્યા બેનો આત્મા
ગૂંચાવો હોય ત્યાં શાંતિ ક્યાંથી હોય ? સમાધિ કેવી રીતે
મળે ? ભગવાન પાસે રોજ ચૈત્યવદન કરતા હો ન જ સુત્ર
છેલ્લો હોય, તો જાણ સમજતા હો તો જગત પડે કે
આપણે જય વીરશય માયી નામથી કરીએ છીએ । ધન
નહિ સી નહિ, પુત્ર-પુત્રી નહિ પણ સમાધિ મરણની પ્રાપ્તિ
કરીએ છીએ

સમાધિમગ્ન પ્રભુ મારે કાઈ ન ભેઈએ । મને સમાધિ
મરણ મળે, શાંતિમયું પ્રશાન્ત મૃત્યુ મળે.

આરુ ! જાનીઓએ મૃત્યુને પણ મલકાતું બેની પણ
માનવી કરી ! જાનીની મૃત્યુ માટે પણ કેવી તૈયારી !

મમિ ને લડીએ જવાનું છે તો હરેક માણસે મરવાની
તૈયારી કરી ગણવી ભેઈએ, વેપારી તો ડાહ્યા કહેવાય. પાણી
પડેલાં પાત્ર જાણે તમે કહેશો જમને વેપારમાં મુમજણ પડે
જામાં સમજ ન પડે. પણ જાનીઓ કહે છે કે જાને પણ
સમજે જ હરેક છે નહિ સમજે તો જાતસમય જગદી બચી

શ્રી વસ્તુપાળ ને તેજપાળ પણ તમારી જેમ સ સારી હતા
પણ એમનું જીવન ધન મથ હતું એમણે એમનો વૈભવ આજ્ઞાં
સંતોષરમરમા ને આશ્ચર્યા કરીને એમના વૈભવને એમના
જીવનને અમર જનાવ્યું એમનું મુ મુ ઘણું પણ તે ક્યાં ?
જાણે યાત્રાને જાણે મનુની સાથે તથા ! એમણે મૃત્યુને
પણ શરમાવ્યું !

એવો જ પ્રશ્ન ન જુજરાતના મહાન ત્રી શ્રી ઉદયનનો ॥
એમનું વીરમુ મુ વિચારવા જેવું છે જુજરાતનું અને પૂરી
પિંછાન તથા શ્રી મુનશી જેવા કેન્દ્રાક દેખકેએ ઐતિહાસિક
સાહિત્યન અન્ધાર ક્ષેત્રો છે ઇતિહાસના તેજસ્વી પાત્રોને પોતાની
મનસ્વી વૃત્તિઓથી ર નીને પોતાના માનમન પ્રકાશન કર્યું ॥
પ્રતાપી પાત્રોની પવિત્રતા સામાન્ય માનસમાં આવતી જ નથી

મહા મત્રી ઉદયનને શ્રી ૪ મા મુનશીએ પોતાની
નવલકથાઓમાં સાવ હીલ્લા ચીતર્યા છે એમની એ નવલકથાઓ
જાણીતી અદ્વિજ નવલકથાઓની પુનરાવૃત્તિઓ જેવી છે એમાં
કે કે પાત્રો હતા તે તે પાત્રો પોતાની નવલકથામાં ખડાં કરવા,
ને અને ઇતિહાસનો આશ્વાસ આપવા જામણે સાચાં મુખ
પસાડ કર્યાં અને એ વખતના પાત્રો ને મનાવવા બાંધવીને
બમે તે રીતે જગ્યા છે

તેઓએ એક પ્રયત્ને જાહેર કર્યું હતું કે મુજબને
ઠેકાણે પહેલાં ચાલુ મૂક્યો હતો પણ પછી ફેરવી નાખ્યો
મજરી એમની કલ્પનાનું પાત્ર છે ! આમ એમણે નવલકથાનો
રસ જમાવવા જુજરાતના પ્રતિભાશાળી પાત્રોનો ખુરદો કરી
નાખ્યો છે ઇતિહાસના ચત્તને જાણ કર્યું છે

આ વખતે એક સરવા તુ છતાં ચાદ આવે છે ત્રી
પુરુષ નથી કોનરના હતા. સાચે પાત ના પમે મુદર મેંદી
મૂકી હતી. પુરુષને એનો મોહ હતો ત્રીને પમે પાણી ન
અંદે એ માટે એણે જાનિ અવગી કરી માત્ર નીચે ને પત
ઉપર ત્રી પાણી પીને મરી મર્ક પલ પેલા પુરુષે કહ્યું :

મહે છવ મચે પલુ રમ તો રહ્યો”

આમ મુશ્કેલીના આ વ્યક્તિના નવજન્મનારે નવજન્મના
ટે બચાવવા કે/લાચ મહામત્રાપી પાત્રોનો જુરો કરી નાખ્યો
છે આજના ઉદાર મુનમાં ત્રી મુનશી એવાએ એ પાત્રોને
ન્યાય આપી પોતાના અપદ્મત્વનું પ્રામાણિક કરવું બટે. આ
તો એ પ્રામાણિક વાત મર્ક હવે આપણે મૂળ ચાત પર
આવીએ મુશ્કેલી ઇતિહાસના પદ્ધતિઓમાં મહામત્રી ઉદયનનું
મ્થાન અનુષ્ઠા છે

એ રીતના મહાપેલા ત્રીઉદયન મુત્સુકાખ્યા પર પાંચ
છે મમતાત્રણની એ મૂર્તિ છે એમણે સૌરાષ્ટ્ર પર કવરો વિજય
તો મેળવ્યો પણ દેહ લાખી જજ્જલિત થયો છે વિદ્યાર
વેળાએ એમને મુશ્કેલી નથી પાસ વ્યગ્રી એણે સમગ્ર છવ-
નમા દેવ-મુશ્કેલીના ઉપાસના કરી છે તેને તે જાત્યાર કેમ
બીનથી મરે ? એમણે કહ્યું નન એક જ ઇચ્છા છે પ્રભુ
નામ સ સજાવનાર કોઈત્યાગીના જાનિમ્મમાં મારો દેહ છોડું —

આ સમગ્રમૂર્તિમાં ત્યાગી સાધુ લાવવા ક્યાથી ? રવ
મેધનમાં એ તરંગાળો હતો. એણે સાધુનો વેસ લખવવા
હા કરી એ સાધુનો વેસ ત્રેશી લાજર થયો અને દુશ્મી
જ મમ લાજર કરી કોનો રહ્યો.

મહામત્રી શ્રી ઉદયન સાધુને જોતાં જ પધારીમાધી અર્ધા
લેહા મધ્યમ જોમની આજોમા પ્રેમનાં જગજગિયાં આખ્યાં
જોમને થયુ મારુ પુણ્ય કે અતસમયે આવા ત્યાગી
મહાત્માના મન દશન થયા. જોમણે જણ્યુ સ્વ લીધી.
પેશાએ નમો અગિદ્વાળમ્ સુભગામ્યુ મહામત્રાંતુ માધુ
નમ્યુ જોમણે ઉમદુ શરણુ લીધુ અગિદ્વાળ શરણુ વજગ્રામિ
અરહિતને શરણુ બઈ છુ

નૈસા ાસા હા મજાન, જન પ્રભુ લનસે તોડે,

સુકથા હા મિમ જોર પન હો મો પત્રે

જીવનમનમય ને પવિત્ર દેવતા જો એ ૫મમે મુક માલ

આવે મહામત્રી શ્રી ઉદયન મનુનુ નામ જપતા મૃત્યુનુ શરણુ
લીધુ જો પછી રાજ્ય ત કૃષી વરમાગાને મારુ જનમ આપવા
માધુ નારે તણે તના અસ્વીકાર કરતા કહ્યુ ના, ક્રમ
મારે ન ખર જ વેશના દશનથી મહામત્રી જોવાનુ મરણુ
મુખ્યુ જ વેશના વારણામા શ્રી ઉદયન જોવા મહામત્રી પત્ર
નમે જોવા પાવનકારી પવિત્ર વેશ મગવા છતાં હુ છોડુ તે
મારા જ્યાં દુભાગી કહ્યુ? મને ત્યાગના પમે જ્યાં દેહ હુ
કોઈ જાની મુરના શરણુમાં જઈ શામનેા અમ્બાસ કરી,
અગિત પાગી મારા જીવનને પન્ન બનાવીશ મને જ્યાં દેહ

અગિદ્વાળ શરણુ વજગ્રામિ

વેશ લઈને મજાવા આવે જો. તમે પણ
મનુષ્ય-મનને વેશ મજવો છે ને? જીવન ઉપનેા દત્રવો
પદેસ્વા માત્રથી કાઈ મનુષ્ય ન થવાય બદારના વેશમા જો
સારા દેખાવ છ સારા દેખાવાનો પ્રયત્ન પણ કહે છે પણ
ખરેખર સારા થવાનો કેટલા પ્રયત્ન કરે છે? કોઈ પાવન

જાણો ત્યારે કેવા હોજાણો છે ? બહાર સુદર અને અદર
જાણ, આ ઠગ સુધી આવશે ? અતે પ્રભુના હરભારમા તો
અદરનુ બહાર જાણ્યા વિના નહિ રહે ને ?

કુદરતે આજણી છાતીમા વિચારો ભેવાની બારી નથી
મૂંડી જેવી બારી કોણ તો શુ પરિણામ આવે ? ધાત્ર બધી
સિધ્ધિ ન જાય ને ! બધા દાવ પેચ હોજાવા લાગે ને ! તમારા
કિંદમા ઠેલુ રમે છે અને કેવા વિચારો આવે છે જે બધુ
હોજાવ તો પછી તમારા કોઈ સગ પણ ન કરે ! ધે નો
છેકરો પણ કહે કે તમે દૂર રહો, શ્રી પણ શાજાવી દે કે
તમે કેવા છે. તે કવ બેઈલીયા પવિ પણ કહી દે કે તુ
કેવી સતી છે તે સમજાઈનુ પણ સાડુ છે કે જેવી બારી
નથી પણ દુનિયા ન જુએ તો કોઈ નહિ. જન ત સિદ્ધો તો
હવે છે ને ! પ્રભુ આપણા કાર્યોનો સાક્ષી છે, માટે મનુષ્યત્વની
છબી પામની દુમથી મહે

એક ઠવિ કહે છે :

ભાવ નગર સેવાજી પામને કરશે રેખત.

ધારાથી લાખના દેવામાં જા નરસાવ નગર અનુપમ છે.
મનુષ્ય-દેહડી ઉત્તમ અદર મળ્યું છે. હવેન જેવું બનાવો
કે જમે ત પમે મૃત્યુ જાવ તો પણ મુળ ઉપર પ્રસન્નતા
રેખ. આ / તો અત્યમમે દવાખાને લઈ જાય ત્યાં જાસર
અને અપેચ દવા પી પીને મૃત્યુ પામે ! દવા પીને કોઈ
જાસર ચકુ છે કે ?

અમરત્વને આરે

અમરત્વ ક્યા છે ? દવા અને ડોક્ટરો અમર નહિ બનાવી

એ અમરત્વ માટે એક રૂપક છે જેવોએ થવું હતું અમૃત
સોધુ પણ રાખવું ક્યાં કે જેથી તે માત્ર જળને દાઘ પડે નહિ.

એક દેવે કહ્યું : 'પરતની ટોચ પર મૂકો. જ્યાં મન્યો
કે માનવ માઉન્ટ જેવે દને સુર કરી શકે તે ક્યાં ગિજરે
ન પડે ?' ત્યારે સત્ય ગુ ક્યાં ?

બીજા દેવે કહ્યું 'પરતની શુદ્ધતા કે ખીત્રમા મન્યો
ઉત્તર મળ્યા. જ માણસાએ મહા હા ટીકી ખીલ્યા અને
ખાલો પડી, તત્તના કુચ જન પત્તનકુવા ખેડા ત શુદ્ધતાને
રહેવા દેશે ખરા ?

એટલેમા એક વિગુપ તારો અમૃતને એવે
ધાન મૂકો કે જ્યાં માણસન શાપવાનુ મન ન થાય જના
વિચાર નરખે થન જાયે' એ કે અમૃતન મનના દવામા
મૂકવું તદિરતથી માણસજન નવત્ર અમ તન શોધતા હૈ
છ પણ પરમા પેતાન દવામા તાતપ થવા જનથી અની
સામ ન છ અના ન ઉપર પા મૂકી કા મા તા વરે છે !

પાનીઓ આ જાનન મારી ભાષામા પ્રખર છે તેમ
વન કૂટે મુ. કમ્પીયો ઉત્ર મુનમદ નય દગ્ગની પીમા
કમ્પી છે પણ ત્યાં શાપનું નામ જ રિશ માટે પરન
આવતા ન રિશા * ૧ જ દાદ મૂકે છે તમા અમૃત
જાપ રી રમ છે પણ જા.જા અન ના ખરી માન્ય નામ,
અને જ્યાં ત્યાં સોના દર્દીએ પીએ.

હારો ૫મું ને જ દવામા દેખી ગદ્ય છે મરિયામા
જા એશામી પદ જમા થા કરે ન દેવે જા નન જ ના
ન દેવા ! મીન જા.પમ એકે અ છે અતમમ અમૃત દેવો.

જલ છે જારે ભાઈ! સાચો પામ જાણ છે માટે જાણ જાણે

જાણ વિજ્ઞાન વામુ છે પણ જ્ઞાતમ-વિજ્ઞાન વિના બધું
નકામું છે જે દુનિયાનું બધું અપાવશે, પણ અમરત્વ નહિ
અપાવે. અમૃત આત્મામાંથી જ પ્રગટવાનું છે દેહ ભણે પડે,
પણ આત્મા નથી પાવાનો. આ દક્ષિણાવળા વિજ્ઞાનમાં કંપા છે!

શ્રી સ્વામીજી મહારાજ આજે હતા. સહોદરો દોહરને
બોલાવ્યા. મહારાજશ્રીની છેત્તી સ્થિતિ હતી. દોહરે તપાસીને
જાનગીમાં જઈ જોકે ભાઈને કહ્યું ચીસ્લિસ છે

મહારાજશ્રીને ઠાને જા રજો પડ્યા જેમણે કહ્યું,
જારે ભણ દોહર! આ વાતને જૂનામાં જઈને શું કહે છે ?
હવે કલ કંપા છે કે અમરવાનું કોણ ? અમરનંદનના મરણિયા
ત વધાન મુકુને કલ કેવો! જે લ વા માટે તો નીકળ્યો છે
અમે મૃત્યુની સાથે જ ન જેલવા તો સાધુ કલ હીએ.

આ સાક્ષી સૌ નથી પડ્યા. મૃત્યુની છેત્તી પલે
પણ કેવુ દેવ ! મૃત્યુ પ્રત્યે કેવી બેપરવાઈ! કિંમત દેહની
નહિ, પણ જ્ઞાનમાં છે! જે માટે જોકે સુદર દયાન આપું
જીવનનાં મૂલ્ય

જોકે કલ્પસ દેહકપનિતુ યમ સમઘનમાં પડ્યું હતું
જે સમઘન નહીને કિનાર હતું આ વદની નહીના કિનારે
જોકે યાગી બિહારના. જે જામાએક જૂનું શિયાજ પેટા યમ
પામ જાણ્યું અતઃ યમ પર તરાપ મારી, ત્યાં યોગી બોલ્યા :

ર ર કમ્પુટ ! મુઘ મુઘ મદ્યમાનીવાય માર્ગે જવું ! શિયાજ !
દેવા દે રહેવા દે. આ નીચ દેહ છ જેની કાલા નિહાને
પાજ છે જોન જાણ્યો તો તારી મુદ્ધિ પણ જાણ મર્ક જશે.

શિયાળે કમ્મ જાણું મને જૂન જૂન જૂન લાગી છે
 હું બીજી કાઈ નહિ ખાઉં હું માત્ર એના હાથ જ ખાઉં
 યાગી કહું હાથ ન ખવાય કરજી કે રમ્મો રાનચિ
 કિતો આ હાથ દાનથી વેમગા રહ્યા છે આ ખાયે દાન કમુ
 નથી આ હાથથી એણે લૂટ જ ચલાવી છે આ હાથથી
 એણે નોટના જ લો જ લેના કયા છે કેવી રીતે લેના કયા
 હો તેની તને ખજર છે? લૂટીને કસાવીને, અજાનમા રાખીને,
 વિશ્વાસધાન કરીને—લેગા કર્યા છે

આ વાત વિચારવા જ્યો છે એમુ તો કમુ પવ્વ
 મારે મુ આવવાનુ ? પાછળ મૂકીને જ્યાં માટે કેટલા પાપો
 થઈ રહ્યા છે પુણ્યનો સૂચ તપે છે ત્યાં મુખી પેમાનો પ્રકાશ
 આવે છે એ આશમતા આત્માનુ મુ ?

જન જન તેરે પુણ્યમા, જ્યાં નહીં જાય,
 તન જન સજ્જન મયે વ, કુના મો દબાર

જ્યાં મુખી પુણ્ય છે ત્યાં મુખી ધમધાકાર આવે. એમુ
 નાખ્યો તાવ સીધુ પડ્યો પુણ્યનો કાર પૂરો થયો, એટલે
 પાપનો ચારો આવશે. પછી જવજી કરશે તોય જવજી પડ્યો
 લક્ષ્મીને રાખવા મામશે તોય ત તાજી ર્ધને ધાલી જશે
 અત્યારે તમારી પાત છે ત્યારે તમે વાપરો, નહિ તો લક્ષ્મી
 તમારી પાને ર્ધ રીને રહે ?

આજ તો લોકોની એવી વૃત્તિ થઈ છે કે હું આજા
 ગામનુ ખાઉં મારુ ખાય એનુ નજોદ બાજ ખાંધી વૃત્તિ
 હોય ત્યાં ઉદારતા કેમ મળે? આજા માણસો કાચ દાન
 કરે તો તે પવ્વ કીર્તિ મારે પાંચ દબાર રૂપિયા આપેને બીજે

રિસે ક્યાં જુએ ? છાપામાં છાપામાં પોતાના સમાચાર
જને ફોટા ન જુએ તો પેટમાં બોટા જ લપટે ને !

દાન એક પ્રકારનો આપાર ન જનવો એક જો. દાનવીર
પુરોએ પાલિવાણમાં મંદિરોનું નગર ઉજી કહ્યું પણ
ક્યાં નામ ન મળે. આજ તો એક પટ ફરારે તોય જ ફર
નામ મેલારાવે ! અને એમણે પોતાનું કે પોતાના પિતાનું
નહિ, પણ ઘરમાં દોષ તે જાણતું હું કિંતિ જૂન ?

તમે કહેશો : અમે જમાણા પૈસા આપીએ તો
જરૂર ન માગીએ ? પણ હું તમને પૂછ છું કે તમે આ પૈસા
લાભા ક્યાંથી ? ગરીબો પાસેથી ને ? તો એમના છે તેમને
આપો છે તેમાં આટલા દાનના કુલાઓ છે ? એક દેખાવે
દેકર છે એનો જથ્થો એ જ કે બીજો દેખાવે જાણે વધારે છે !

પહેલાંના જમાનામાં સુખી માણસો ઘરમાંથી નીકળતા
ત્યારે અપ્રજ માણસો તેમની વાટ એકંને મેલતા, દુધ,
દાનના અપ્રજાઓનું એ પિપણુ કરતા અને ખિસ્સામાં
ચોના મહેરો, જલ્લ રાખતા, જરૂરિયાતવાળા ચારા માણસને એક
મેળા મહેરથી પણ બીનું ભરી દેતા એવા હતાએ. ગયા
આજ તો કેવા રહ્યા છે, તે કવિ કહે છે :-

દાન દાન ગર મરે, રહ વરે અપ્રજાજૂથ,
ચેન મે કુ નહિ, હારે મે અપ્રજા.

આજ તો મોટાં પૈસા મહિમા જાણે છે મોટાની આગળ
કા. ગરીબ આગળ કમસાઈ મરે. અને પાછળ પડેલા પુમાદાના
બાળ મજા. ગરીબો ખનિજ પાસે આશા ન રાખે તો ફોની પાસે
રાખ ? કાઈ ગરીબ શીમવળા જગત પાસે જાય તો ભેષો

ધાર જાણી પછા મારે જો કે કેટલાક સારા મીઠા તો હોય છે
પણ તે કેટલા ? આંગળાના વેલા પર આવે જોટલા જ ને ?

બીજા માનવા આવનાર તો બિલ્લા માગે છે અને બધે
આકલતરો તમને ઉપદેશ પણ દે છે. એક, તમારા સવમાં જમારી
પાસે પણ તમારા જેવો જ વૈભવ હતો સંપત્તિ હતી પણ
જમે ન આપ્યું જોટલો જમારે તમારે ત્યાં માનવા આવવાનો
વારો આવ્યો, તમે જાણ નહિ આપો તો આવતા સવે તમારે
પણ જમારી જેમ માગવું પડ્યો માટે આપો... આ હાથ દાનથી
ચાલે છે કેટલું કે ધર્મિયાળથી નહિ, હાથથી દાન ન આપ્યું
તો જે ચિવાળ જેવા પશુના ખાવાના કામમા પણ નહિ આવે.
ધાંદા તો કામદો પણ જોઈ શકે

ચોગીએ જ્યારે ચિવાળને કહ્યું કે આ મુત્વદેહના હાથે
દાન કેમ નથી, પણ દૂટ કરી છું માટે આ હાથ ખાવા
લાયક નથી, ત્યારે ચિવાળે કહ્યું આના જે કાન ખાઈ ?

ચોગી કહે નહિ કાન પણ નહિ, સૂરિપગે સારંગિસે
—જોરિણે આ કાને ધમ કયા આભળી નથી. દશ ન કયા
આ કાનને સ્પર્શી નથી તથે તો વિદ્યામાં ગણ્યા શતિથી
સાબળ્યાં છે કુનિવાના ન્યૂઠ સાબળ્યા છે આત્માના ન્યૂઠ
સાંભળવાની જન કુરસડ નથી મળી.

કાનને શબ્દકથા સાંભળવી મળે. દેશકથા સાંભળવામાં
રમુ આવે ખાવાપીવાની ચાતમા—સોજનકથામાં કાન સવળા ચર્મ
બાંધ અને શ્રીકથા આવે ત્યાં તો એના તરફના ચર્મ બાંધ, એકાંચ
બની બંધ : પણ નીતિકથા કાઢે તો જાડ ને ગોઠાં આવે, આગસ
બંદે કહે કે સમય નથી. કાચા કોઈ પ્રસન્નમા ન છુટકે

સાક્ષાત્ બેસી બાથ તો લેવા શાકુકાર કે જથથા સાથે છત્રિ ન બાથ ! આજોક્ષુ બધું જ ત્યાં મૂકી બાથ ! લઈ બાથ તો ઘાસમાં ખપે ને !

આત્માની વાત જોકે કહાડ પછુ સાક્ષાત્ મા? સમય ન મળે તો માણસાઈ કઈ રીતે આવે ? માનવતા કઈ રીતે આવે ? આત્મપ્રતિષ્ઠા કઈ રીતે બાથ ત્રેવીસ કલાક બા કાનમા દુનિયાનું ઝેર રેકાર્ડ રહુ છે જો ઝેરને પોનાર કેઈ કોણ તો વીતર ગની બા પવિત્ર વાણી છે બા વાણીના પાણી ન મળે તો આત્માની મહિનતા કઈ રીતે ટળે ?

આજો દિવસ દુનિયામાં જોઈ તો નિંદા સિવાય કેઈ ન મળે. બાર માણસ લેગા વાથ તો નિંદા કરવાના, પ્રયત્ન કેઈનાય મોઢે આવે છે ? આજો દિવસમાં તમે કેટલા માણસના સફરુણુ જુઓ છો ? અને દુણુણુ કેટલાના જુઓ છો ? તમારા આનમાં પહેલો કુણુ આવે છે કે અવગુણુ ? સાંઘ લેવાનું કામ તો કામદા થકુ કરી રહે છે જો જ કામ માનવની દુષ્ટિ કરી તો માનવીની મહત્તા શી ?

પાપીઓના પાપો જ પાપીઓને માર્યો જોતી નિંદા કરી તમે શુ કરવા તમારા આત્માને મહિન કરે છે ? વાદ શામલે કે નિંદા થકુ રાફ જેવી માલક વસ્તુ છે જોને કેદ ચક્રવા પછી માણસ રૂપ રહી શકતો જ નથી પછી તો જો વગર ભોલાઓ વિના પૂછમે થકુ જેના તેના અવજુ વાદ-નિંદા ભોલતો દરવાનો

જુની કહેવત હતી : બાર મળે ઘાટલા તોયી નાજે ઘાટલા. હવે જો કહેવતને દેશવળી પડી. બહેનોને ઘરની જવાબદારીને લીધે ઘાટલા તોડવાની કુશલ રહી નથી હવે તો

પુરેપા જ સેગા થઈને જૂટણીમાં ને ઉમેદવારીમાં ઝોટલા તોડતા હોય છે. એટલે વ્યાર મળે ઝોટણી તો તોડી નાખે (કા કળી) શેટણી ! સુવારથી ભીડીને પ્રમુખ નામ લેવાને બદલે ઝોટલા પર છાપા લઈને બેસી બાથ અને ઘાતણ કરતાં કરતા છપુ વાચતો બધા અને આખી દુનિયાનું બાથે પોતે ન બાચતો હોય એમ વાંચતો બધા ! બે-પાથ એની પાસે બેઝીને આવી વાતો સાંભળી મનમા ટોલતા બધા. જરે, આવી કાશ્મી કાળી ક્યાઓ સાંભળવા માટે આ કાન મળ્યા છે ?

પત્રકારોનો ધર્મ

આ સ્થળે એટલું કહેવું એકંએક બાકે કેટલાક પત્રકારો પણ પોતાનો ધર્મ ભૂલ્યા છે. પ્રશ્નને શું પીરસવું એ પત્રકારના વિવેક પર આધાર રાખે છે. પત્રકાર વિવેચી હોય તો પ્રશ્નને તારી શકે. પ્રશ્નને મહાન બનાવી શકે અને પ્રશ્ન ઉત્તર ભાવનામય બને એવું તાત્વિક સાહિત્ય પીગસી શકે. બાકે ઉપદેશકોનું સ્થાન છાપાઓએ લીધું છે. ઉપદેશકો જુલામા છે. પત્રબહેરમા છે. પ્રશ્નમાનસ ઉપર પત્રની જસર જેવી તેવી નથી એ પારે તે કરી શકે. એટલે પત્રકારની પ્રાન્થ પણ વિવેક માને છે. તેમ વાચકની પાસે પણ વિવેકનો બીપીથો હોય તો એ જલજલ કરવા લાગે જલજલ કરે, ને નિવતેમજ જાણેજ હોય તેને બંદું કરે. બાકે વિવેક કરો તો આ કાન ખન્ય થયો, નહિ તો આ કાન શિથાળ્યા ખાવાના કામમાય નહિ આવે. ઓ દર્મના અધનો સવાર કોણુ થઈ શકે ?

એવું ? ચોગીએ હાથને નિવતેમજ પવિત્રમણુ વિનાના કાનને જ્યોત્ષ્ણ કર્યા, ત્યારે શિથાળે પૂછવું તો બાજ ખાઈ ?

ચોગી કહે નેજ સાધુવિશેષમેળ રહિતે આ અંજીએ
સાધુપુરોનાં દશ ન નથી કર્યા સાધુપુરોએને ગમ્યા જ નથી.
સત્યુરુએને સામે આવતા એઈએલે જાણ બાદી કરી ન
આ અંજીએ સ્ત્રીઓનાં ઉદ્ભવ રૂપ એવામાં જ જ મારો
કાલેયો. રૂપમાં રંગમાં, સૌંદર્યમાં આ આંખો જુઓ મઈ કે
વસ્તુને એવાની ના પાડી ત્યાં આ નયનો કર્યા અને બધા
નયનો દરવાજુ કહું ત્યાંથી પસાર્યા.

તમે રસ્તા પસરી પસાર થાઓ છો ત્યાં જુઓ છો
ને ? માણસોની આંખો દોઢે દોષ છે ખરી ? એ કેવી બાદી
અવળી બદકે છે ? કેટલીકવાર તો આ આંખો એવા એવા
સ્થાનમાં તસ્લીન ચાલેલ છે કે કોઈની સાથે અવલય ત્યારે જ
એને જાન આવે. એથી જ તો અકસ્માતો (Accidents)
વધ્યા છે ? દેખાતા અપજાઓની સખ્યા આજે બોધી નથી.
આવા અધીને સાચાં સૌન્દર્ય-દશન કર્યાંથી શરે ?

સુખમની હાથમ જેના હાથમાં દોષ તે જ સૌન્દર્યના
અથ ઉપર વધી ચકે આ આંખોને આમડીના રૂપનો સૌન્દર્યનો
કેવો રસ છે તે જુઓ. ચિત્રનાત્મક સાહિત્ય વાંચતાં આંખની
પાપજો પર ભર વધી બેસે, પશુ સિનેમા કે નાટકમાં બોલ
જાવ ખરાં ? એજુ કાશ્વ જે જ કે આંખમા વિચર ॥
વિચારને વિચારી વસ્તુ જ ગમે.

સૌંદર્ય કટિ નથી : કુલ છે

એક કનિજે કહુ છે

Bea ty is to admire and not to touch if it
is touched it is spoiled.

સૌ રમ પ્રગ સાકારેલી રહિથી ભેવા માટે છે સ્પશ્ત વા
માટે નથી સ્પશ્તતા નાશ પામે પણ તે ક્યુ સૌન્દર્ય ? આ
આમદામા વસેછું કે પ્રકૃતિમા વળાયેછું ? દેહદેશવાસી સૌન્દર્યને
કુલનારી આખો પાપી છે આવી આખો એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને
જાવ્યાવા જ કરવાની એને ભિરતા ક્યાંથી હોય ! આત્મદેશવાસી
સૌન્દર્ય માટે કહેવાય છે શુદ્ધ અપાપચિદ્દમ્ સૌન્દર્યમ્ એ
સૌન્દર્ય શુદ્ધ છે પાપને નહિ સ્પર્શેતું તે પવિત્ર છે

આપણા મહાકવિ કહે છે

મિ રસવત્સવા નામ, રસની રીત ન જાણેલા
પ્રકૃતિ નાંથી પણ, રસસાગરની પુણ્યથી

આમદાની રૂપકડી પૂતળાંઓની શોધમાં બધાં સુખી
આખો પછાડા ખાલી હોય ત્યાં સુખી તેનામા સૌન્દર્ય રસ
ઉપાસિકા શુદ્ધ ચેતના છે એમ કેમ કહેવાય ! હું કહું છું
સૌન્દર્યના સજ્જા જનભે એને પૂજાભે પણ તે સૌન્દર્ય
જાદુમંત્ર હોવું ભેઈએ યાદ રાખાએ સૌન્દર્ય કટો નથી,
ફૂલ છે એનાં ફળ નથી લા ન વાગે પણ ફૂલે મુવાચિત
શાય, ઠંજ વાગે ત્યાં સૌન્દર્ય નથી પણ વાસના છે મિનેમા
ભેઈને આબ્યા પછી હેતુ નિમજા અને હજવું નથી બનતું
પણ ચિહ્નપોના ભાવથી ભારે બને છે બ્યારે વીતરાગનાં
ફળ નથી મન ચિહ્નપોથી મુક્ત જાની હજવું ને મુવાચિત બને છે,
એ/હે કવિએ કહું છે,

અભિવનમિ અવિનાશ્ય જિનશ્ચ, તેષી અભિવનમિ અવિનાશ્ય,
ત્યાંવ દમિ પરમશ્ચ નિશ્ચય, ત્વજ દ્વા પનેમશ્ચ

હે ભગવાન ! તારી આંખોમાં અવિનાશ છે કશ્વ કે

શાંત અને પવિત્ર પરમાણુઓથી ઘસાયેલી તારી મનોહર મુદ્રામ્બ નિમર ક્યાથી હોય ? અમારી આંખો નિમરી છે. કારણ કે શમ અને દેવના અપવિત્ર પરમાણુઓથી ઘસાયેલા અમારા રૂઢમાં અવિહાર ક્યાથી હોય ? અમારા નિમરના અંધારને તારાં દશ નહીં અંધોતમા અધિ જાળવા માટે અમ્બા છીએ. એને તું બાળી નાખ અને અમને પણ અવિહારી બનાવ.

આપણી આંખોમા યુ જુ છે તે આપણને દેખાતુ નથી. જેમ મોં પર હાથ હોય પણ આપણને ન દેખાય અરીમો. મમે તો જ આપણે આપણા મુખ પર સહેલા હાથને ભેડી શકીએ. તેમ આત્મમશાઅનો અરીમો. મમે તો આપણી આંખોમા સહેલા વિહારને આપણે ભેડી શકીએ, પણ આપણને તે બેવાની દુઃસહ નથી. મોહની મહાપ્રભાદ મરિયા પીને આપણે આ મા ચક્રુર જન્મે છે, દેસો જન્મે છે. રેતમાં એ પાવાના ફોલને. ટોપસો બીજા પર ડાલે છે.

એક માણસને અમદાવાદથી મુજર્જ જુ રતુ એણે મુજર્જની રિહિટ ક્યાથી અને પોસ્ટફોમ પર આંખો. તે ઘડી પીને ચક્રુર જન્મે હોય, કેશમાં કર્જ નાટીમાં બેમણુ એનુ એને માન ન હતુ. ત જાણુ જાણી જતી માટીમાં જગી બો. માટી કોપણ મદેમાણુ આવના રિહિટ-મિહર આ પો એણુ રિહિટ મા ડી રિહિટ ભેડી એણે કયુ આ તમારી રિહિટ તો મુજર્જની છે અને તમે તો રિહિટી મેતમા બેા છે. તમે જુમ્બા ડો ?

આ તમારી પેટો ઘસાદિયો તારૂંપો : દુ જુ ? દુ તો જરાજરભેડને બો. પતુ તમારા દુવગરે ઘડી પીપો લાગે છે ! એ મુજર્જ કર્જ જવાને જલો માટી આ માણુ કર્જ આ પો ડી

એને નીચે ઉતારેા અને કહો કે ગાદી પાછી મુજબ મળી રહે
વિચારેા । ઘર કેણે પીપા હતો ? આવી રસા જમતની
છે । પોતે મૂલોની આપીમા અવધાઈ અમુ છે અને બીજાની મૂલો
શોધી રહ્યું છે કેદમાં પોતાને પોતાના આમની ખજર નથી
આપણુ આમ એ આ રાની દુનિયા નથી જાહી તો અસ્પ સમય
માટે આબ્યા હીજે, બહી વિચારો લીધા પછી બહી જી આગળ
વધવાનુ છે આપણુ આમ દૂર છે ઉપર છે સુચને અદનીયે
પેલી પાર છે આ સુપનો પ્રકાશ પણ જાઓ લાગે એવા
પ્રકાશમય સૌન્દર્યમય મોક્ષ-પ્રદેશનો નિવાસાં આપણે આ
આત્મા છે એનો વિચાર સ્વપ્નમા પણ આવે છે ?

એક આમમા એક જાઈએ પ્રશ્ન કર્યો, ત્યા મોક્ષમાં
જાઈ પીને વાતો કવનાની ખરી કે નહીં ?

મે કહ્યું ત્યા વાતો કેવી ? ત્યાં તો આપણે આત્મા
અનંત જ્ઞાનમય-પ્રકાશમય હોય છે વીતરખને વાતો કેવી ?

ત્યારે ફરી પ્રશ્ન કર્યો તો પછી વાતો વિના અમારા
સમય કઈ સીતે પસાર થાય ? જામે તો મુજાઈ જઈએ...

મને વિચાર આવ્યો કે જે લોકો વાત વિના રહી શકતા
નથી. યોધાદ વિના હાથી શકતા નથી, કોલાકલ વિના નેમને
પોતાનુ હવન શૂન્ય લાગે છે આવા માણસોને આ મોક્ષની
અનંત પ્રકાશમય પ્રદેશની કવનાય કવાથી આવે ? કેદમાં ફરી
સ્વસ્થ વિચાર આવતો જ નથી મોક્ષનો પણ કેદ છે એમાં
આત્માની ચક્રજ ને વાસ્તવિક દૃષ્ટિનો વિકાસ કર્યાંથી હોય ?

આત્માની નૈમજિક દૃષ્ટિ જાગે તો સમજાય કે આત્મા
જ એક એવી થીજ છે જેને અત્રિ જાણી ન શકે જન

સૂઝી ન શકે તલવાર છેડી ન શકે, પાણી શીંકવી ન શકે એ વિના સ્નાને પવિત્ર છે અને આજુબજો વિના પણ મુંદસ્તામ છે

આવા આત્મચોનકનુ એકાદ કિસ્સુ પણ મળે તો આ દષ્ટિ ખન્ધ બને. એ વિન્યા તો આ આંખ સિવાજને માટે પણ આવ્યા યોગ્ય નથી. થોડીએ હાથ, કન અને આંખ આવ્યાની ના કહી, ત્યારે સિવાજે કહ્યું : તો આ એ પત્ર ખાઈ ?

થોડી કહે : પારો ન મીઠાઈ. આઈ પત્ર પણ જાણ્યા નહિ કે શું છે એ તીથે ગયા નથી. કદાચ કેઈક વાર તીથે બધે તો પણ થોડામાડીમા મોટરમાં કે ડોંગીમાં બીજાને માથે પોતાનો ભાર નાખી તીથે ગયા તેથી શું વળ્યું ? પોતાના સ્નેહી આવવાના છે એમ લાગુ થા મળે અને ચાલન ન હોય તો પત્રે આંહીને પણ સાથે લઈ. મુશરે દુસ્થ બચાનુ— જગદીશ્વર માટે બચાનુ હોય તો આઈયો મુખી આવે. કેઈ આત્માની ફેદલ મઈ બચાની છે એમ સામલે તો અપસતે પણ ચાલનવિના ત્યાં રોડી બધે પણ ચાત્રએ સર્વા મ કે હાથે

પંડાનુ નામ આવે ત્યાં પત્રમાં જોર આવે. પ્રમુનું નામ આવે ત્યાં કહાણે આવે. શરીરને શ્રમ આપ્યા વિન્યા પત્રે આંહીન ગયા વિના ચાત્રાનો પૂજ્ય ભાજ કઈ રીતે મળે ? આજુ કાલ ચાત્રાના પામો તીથે રથાનો અને પત્ર રથાનો અચોગ્ય આ માથાને હીપે કમરથાનો બની રહ્યાં છે ત્યાં બધે એટલે ન આચાનુ આવ ન પીચાનુ રીએ. ભુગાર રમી, બને તહેર કરે.

તમે તીથે રથાનામા રહેલી પત્ર આગાઓની જોરગીઓ એમના ના નમન ભાગ્યે કયાક બીટીનું દૂધ પન્થાં દરી કયાંક સિવા દના કયરો પડ્યા દરી રીવાલ પર પાનની પિચકારી

જો મારેલી હશે અને ખાવનાર સપૂતોના નામ ઠોલકાના કાળા બધરોમાં ઠોતરેલા હશે । આ જોરલીજો ખાપણી મુચિતા ને સચ્ચારિતાની પાસાચીથી યામી છે

આ બધુ બની રહ્યું છે કારણ કે લવનમાં ધર્મ નથી. ધર્મને હોઠોએ મહિરમા જ પૂરી રાખ્યો છે. જોને હવે બહાર હાવો. લવનમાં હાવો. માણસ જેમ જમી છે રસોડામાં પણ જો જોરાકને પચાવે છે બહારમાં. પચાવવા માટે રસોડામાં જ ભેંસી રહેવું પડતું નથી તેમ માણસે ઉપાસ્ય ને મહિરમાથી ધર્મને મહણ કરી, જોનો ઉપયોગ જીવહારમાં-બહારમાં કરવો. જોઈએ. ધર્મને મહિરમા જ ન રાખાવ. ધર્મ લવનમાં જીવહારમાં અને વતનમાં આવશે તો જ જોનો મહિરમા વધશે, તો જ જો ધન્ય થશે. તો જ જો લવન બનશે.

સાચી માત્રા ઠોનું નામ !

ઘોડા વર્ષો પહેલાંની આ વાત છે. જ્યારે હોઠો ચાત્રા વાહનમાં નહિ, પણ પગપાળી કરતા હતા તે દિવસની આ વાત છે. જોકે શેઠ તબતજદથી પાલિતાણી ચાત્રાએ ગયા સાથે જોમનાં પત્નિ પણ હતા. બને જણ હાંબા પ્રવાસ કરી પાલિતાણા પહેાંચ્યાં. ગિરિસાજીપર ચાલીને બહારનાં ને દેવનગરી નાં દયાન કર્યાં. પ્રભુનાં દયાનથી જોમનો આત્મા નાચી ઉઠ્યો.

જે વસ્તુ ઘણા કદ પછી હાંબે આવે મળે તેનું મહત્ત્વ ઠોઈ જોર હોય છે. શેઠે પણ ઘણા પ્રવાસ પછી લવનમાં પ્રથમવાર જ ખાલીપર પ્રભુને જોયા. જોમનો આત્મા યેલી ઉઠ્યો. જ્ઞાનદમાં ઠોલતા શેઠ મહિરની બહાર નીકળ્યા ત્યાં જોકે સાધુનો ભેટો થયો. શેઠે જોમને પણ પ્રેમથી નમન કર્યું.

સાપુજે પૂછ્યું : શેઠ, તમે દૂરથી વાત્રાએ આવ્યા હોવાનો છે ?”

શેઠે બે હાથ એવી કા કઢી.

સાપુજે કહ્યું : તમે દયા ન કર્યા હવે તો તમે તમારા આમ બેસા થયો, પણ દયા નહીં મીઠી વાદ દેવામાં કંઈ રીતે રાખ્યો ? બે આ પવિત્ર સ્થળમાં કેઈ નિયમ હોય, કેઈ પ્રમાણ હોય, તો કેઈકે મીઠી સ્મૃતિ દેવામાં સહાનુભૂતિ રહે, બાકી જમ્યાર ઉપાડીને તો મજૂરો પણ આ તીથ ઉપર આવે છે એમને યોગ્ય જ વાત્રાનો લાભ મળવાનો હતો ! વાત્રા તો તે કે એની મીઠી વાદ આપણાં છવનને કેઈ ઝડપથી બરી રે !

રતમ દપમાં પ્રજુની સામે બિલા રહીને જ શેઠે સાપુનાં વચન સાંભળ્યાં એમને આ વચનો મીઠા લાગ્યાં એમણે કહ્યું :

આપની વાત સાચી છે દેવતાં દયા ન થયાં છુટ્યાં વચનામૃતો. પણ સહાનુભૂતિ મળ્યાં હવે એક નિયમ હાથે તો પ્રથમ પણ છવનમાં આવે.....તો મુરુદેવ ! મને નિયમ આપો. તમે તેવા પ્રસંગમાં પણ મારે કોથ ન કરવો. જે કોથે મારા છવનને કટુ બનાવ્યું એ કોથને બહી આવ્યા છતાં પણ ન છોડુ તો વાત્રાના બધા શો ? કોથને બહી મૂકતો બહાં અને પ્રેમની હવા બહીથી લેતો બહાં, એ જ વાત્રાની સ્મૃતિ.

સાપુજે કહ્યું : શેઠ બે બે હોં. નિયમ તો હોય છે પણ એ તુરે નહિ પ્રતિજ્ઞા લેવી સહેલી છે પણ પાત્રની ધણી કપિન છે ધણી પ્રતિજ્ઞા લેવામાં સિદ્ધિ જેવા સૂરા બની બધા છે પાત્રમાં સિદ્ધાન્ત જેવા કાચર.....

ના મુરુદેવ ! ના. એવું નહિ બને. રેકના દુઃખ થયે તોય નિયમ નહિ તુરે. સહાનુભૂતિ તેજ જાંજમાં લાગી શેઠે કહ્યું

શેઠ આ ગીઠી સ્મૃતિ હર્ષ થાત્રા કરી પોતાને ગામ આબ્યા એ જમાનામા આવી થાત્રા કરી આવનારનો કુટુંબીજન આજા ગામને જમણુ આપતો. સો સ્નેહપૂર્વક સહસોજન કરતા અને પાત્રાની પવિત્ર હવા આજા ગામમા છવાઈ જતી.

આ શેઠને એક ભત્રીજો હતો. એણે પોતાના કાકાની આ સહજ થાત્રા નિમિત્ત ગામને સોજન આપવાનો નિયુક્ત કર્યો. પણ એણે જ્યારે કાકાના નિયમની વત સાક્ષી ત્યારે એને કુતૂહલ થયું કાકા એક કશાકે પણ કીધ વિના રહી શકે ? કોષ છોટે તો પછી એ કાકા ચેના ? આપુ ગામ ભણે છે કીધ એટલે કાકા અને કાકા એટલે જ કોષ એણે મનમા નહીં કયું કે ભેઈ તે ખરો કે કાકા કેવી રીતે નિયમ પાલે છે ? ધીની વધે કાકાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરાવું તો જહું ખરો ભત્રીજો.

ભત્રીજાએ આજા ગામમા જમવાના નોતરા ફેરખ્યાં, પણ પોતાના કાકાના ઘરનો ટાવો કશાએ કાકાને ત્યાં નોતરું ન આપ્યું. સાહે જામજનો થાળીવાળો હર્ષ જમવા જવા લાખ્યા, ત્યારે શેઠ પણ જવાની નૈવારી કરવા લાખ્યા.

શેઠાણી છછેપાઈ મયા : વચર નોતરે જમવા જતાં સરમ નથી ! ભૂખડી બારસની જેમ આ આશ્યા શેઠ તે પ્રેમની હવા હર્ષને આબ્યા હતા એમણે દમીને કહ્યું : તારી બુદ્ધિને પણ ધનવાદ છે ખરે ઘરમાં તે વગી નોતરાં થા ને નિમત્રણ થા ! આપણે ક્યા પાસા છીજો આપણી થાત્રા નિમિત્તે તો આ પ્રીતિસોજન છે ! થાડ, થાલ હવે નિમત્રણ થાત્રી !

શેઠાણી બન તી બળકની પાછળ થાલી. થાડીની દેસીમાં એને ભત્રીજો ધીનું સ્વાગત કરી રહ્યો હતો. કાકાને એતા જ એ

પૂઠ હરીને ઊંઘો રહ્યો. થોડાં જોની પાસે થઈને પસાર થઈ ગયા.

આમજ જતા થોડાણીએ કહ્યું : બેયુ ? નિમત્રણ નિતા આમ્યા તો કેવી ફજેલી થઈ ? સીજુ એ માનપૂવક સ્વાયત્ત હરી રહ્યો છે આપણને આવો જોઈશુ ય કહ્યું ? એ આમને જમાડે છે તમારી તો સામુજ્ય એટો નથી. ભલે તમારે જુજુ કોય તે, હું તો આ જાહી...

મત્રીએ ટૂર ઊંઘો ઊંઘો આ ચર્તાલાપ સાંભળી રહ્યો હતો. જોની આંખ બીજી બાજુ ફેલી, કાન બંધી હતા.

થોડે કહ્યું તીથે જઈ જાવી, પકડુ તો જાવી જ રહી જોડ્યો માણસ કેટલાં બાન રાખે ? બેલી નથી એ કે/લી પ્રમાદમાં છે એ તો આપણુ જાળક કહેવાય. આટલે

જનીબએ કાઠને સાંભળ્યાં જોનું હૈયુ તમી પડ્યુ પણ જોને જોકે વધારે કસોટી કરવાનુ મન થયુ જોણે જઈને કાઠની થાળીમા લાકવા પીરસવાને બદલે જોકે જોળ પાણી મૂક્યો. થડે છાંયે બેયુ આસપાસ બેઠેલા હો ફહી પડ્યા ટૂરમી ચાકણીએ આ અપમાનજનક દસ્ત બેયુ જાને એ સગતી છાંયી પણ થોડાં તો તીથથી વિવેક ને પ્રેમ થઈને જાન્યા હતા પ્રનિશાની મૂઠી એ જોમ જવા હે ? જોમણે પિતાને જ કાન પકડતાં કહ્યું :

મારા બાણમાં પકેવાન ન થોસે પાણે જ થોસે-હું વૃદ્ધ છતાં મારામાં જો/સોય વિવેક ન જાન્યો કે બામનાં માણસો પહેલાં જમી થરનાં માણસો છેલ્લે જમી થરનો જઈને હું પહેલો છોકો એ મારી મૂલ તે ઠીક સુધારી જોમ કહી જોમણે પીરસવાનુ કમઠલ લાવમાં લીધુ

જાત્રીલની આંખમાં આંસુ પડી આવ્યાં. કાકાના ચરણો
મા એ હતી પડ્યો. જેમની પવિત્ર ચરણરજ લેતાં એણે
કહ્યું કાકા! આપે સાચી ચાત્રા કરી. આપ કોષને થેતુ છ
નદીના નિમળ નીરમાં પાઈ આવ્યા આપ ત્યાંથી લૂમાં અને
પ્રેમનું અમૃત લઈને આવ્યા મને કહ્યું કે કહ્યો તુલસીને
જગમાં આન કરાવવા માત્રથી જેની કહવાય ન લખ પણ
ના મારી મૂક છે પારસમણિનો સ્પર્શ થાય તો હોખડ પણ
સોનું થાય છે આપને જીવનનો સ્પર્શ જરાજર થયો છે
આપનાં આ પ્રેમચાત્રા મન્ય છે મને લૂમાં આપે.

જનનારાયણે જે જ્યારે આ પ્રેમકથા સાંભળી ત્યારે તો
જેમના સોજનની ત્રીકાશના કોઈ અપૂર્વતા આવી વચ્ચી
ધુણના સોહાનો પૈસો આવ્યો.

શિવાજિ વિચાર કરે છે: તો હવે મારે જાનુ શું કાંઈ
કાન આજ ને પત્ર મળુ જન્મપવિત્ર છે તો લાવ, ૧૮ ખાઉં
મને કહીને મૂળ લાગી છે મૂળથી માસ માનુ લખ છે
ત્યાં મોઝી બોમ્બા:

જાઈલા; માનુ જતા હોય તો જવા દેશે પણ આ
માનુનું ૧૮ ખાઈશ નહિ, કારણ કે પેટ તો અન્યાયથી
અત્યાચારથી મેગવેલા અનીતિના દ્રવ્યથી ભરેલું છે આ પેટ
ખાઈશ તો તારી જીવિ જાદ થશે. પછી તુ તારા જાનમાઈ
જોને મદદ નહિ કરે, જાનમાઈથી દૂર ભાનીશ તુ જીવજોની
થાયે તો હુઆઈ કરે છે પછી તો તુ જાનમાઈને તારા
કુટુંબને પણ નહિ છોડે. મારે આ અન્યાયના દ્રવ્યથી ભરેલું
પેટ જાનુ રહેવા દે.

સાધુઓમાં દેવનું કારણ

જનીતિનું જાનાર માણસની પ્રતિમા પણ વિકૃતિ જાણે છે એ સગાભાઈઓ સાથે પણ કલક કરે છે વાળના કરે છે આજકાલ સાધુઓ પણ અદર અદર કલક કરતા હોય છે કારણ કે જેમના પાત્રમાં આ જાન પડે એટલે જેમની ભુલિમાં વિકૃતિ જાણે, નહિ તો સાધુઓમાં વેચોર દેવ, કલક, કુસ પ હોય સારાં ? જેમનામાં તો મેત્રી હોવી એઈ બે, પણ મેત્રીથી ભરેલા સાધુઓ જાણે કેટલા દુઃખ છે ? સાધુ સાધુને એઈ દૂર ભગવા હોય તો જાણને કે જાન તેવું મન છે.

ભગવાન મહાવીર ઘણા હર્ષવિહાર કર્યો પહેલે જ કિવસે જે પિતાના પિતાના મિત્ર એક તાપસના આશ્રમે બાવી આજ્ઞા તાપસને એવાં જ પ્રભુના હેવામાં પ્રિયની ભિન્ન હોઈ, જે જાને હાથ પહોંચા કરી દેવેદેવે જાણે એ રીતે એક બીજાને મેલી પડ્યા.

પ્રભુ તો મહાન સાધુ છે. પેટો સામાન્ય તાપસ છે છતાં કેવો પ્રિય ? સાધુનું ઘન એ જ પુણ્ય છે સાધુઓ તો હસતા હસતા (જ'મ) લીધે સમા છે પણ તે ક્યા સાધુ ? જે ત્યાગી હોય જ્ઞાનચારી હોય, મૈત્રીભાવથી હલમતા હોય, જેવા સાધુના નમનથી આપણામાં જરૂર નમતા ને સન્નતા જાણે.

આજના મુનમાં તોફાન મેં હાથ એડીને નમન કરતાં જુલ્યા હલત પ્રવાહ કરતા જુલ્યા અને નમસ્કાર પણ જુલ્યા જાય છે હવે તો દૂરથી-સહાયથી (Salute) પતાવે છે આ મુદના જનાજથી માણસનું માનસ જમણુ છે માણસ માણસથી દૂર જાય છે માણસ એકબીજાને મળે છે તો જન્મ અવિધાસને પડે શાખીને જ મળે છે માણસના માનસમાં

પાપ બાબુ છે બેટકો માણસો માને છે કે દૂર રહેવામાં જ સાર છે કેન્સાક કહે છે: બાઈ! થેલીને બાઘવાનો જા જમાનો છે આહા! માનવતાની પ્રતિષ્ઠા ગઈ હવે જાપણી પાસે રહ્યું શું ? માણસમાં કેન્સો અવિશ્વાસ જન્મ્યો છે તમને નીચેના પ્રશ્ન પરથી જ્ઞાત જાવશે.

એક ઊકરો હિન્દુ પર બેઠો હતો. એનો પિતા નીચે ઊભો સ્ત્રી બની રહ્યો હતો. બે ! ઉપરથી ઠેકટો માર, હું તને બીજી લઈશ જરાય ગજરાઈ નહિ, હું નીચે ઊભો છું ને! તારે હજીયું હોય નહિ. બાલ કાઠો માર એઈએ.

ઊકરો મૂકાવો હતો. એને બીક હતી. ત્યાં ફરી એના બાપે કહ્યું 'જરે ફરે છે શાનો ? તું પત્નિ મૂકાઈ એવો જ તને હું બીજી લઈશ અને ઊકરાને બૂમકો માર્યો. એનો બાપ ત્યાંથી જમી ગયો. ઊકરાને જરાય વાંચુ એવું બાપની સાથે એમુ

બાપે કહ્યું મેં તને બૂમકો નથી મરાવ્યો. પણ લવનજાર ઘાટ રહેતવી હાજ રૂપિયાની શિષ્યામત્રુ બાપી છે સમા બાપના વચન પર પણ વિશ્વાસ કરવા જેવા જા જમાનો નથી કેઈના બાપાર કે કેઈના વચન પર કેઈપણ શમ કરીશ તો દાવપત્ર માંથી /શે તું ઉપર પડીશ જેમ હામતા તારો બાપ પણ જમી ગયો. ત્યાં બીજો તો જમી બાપ એમા નવા 'શી? મા? કેઈના જ આપાર બૂમકો ન મારીશ શત્રુ સાથે પણ એવી રીતે જતને કે કેઈ વાર મંત્રી કરવાનો પ્રશ્ન જ આવે તોય વાંધા ન આવે અને મિત્ર માથે પણ એવી રીતે જતને કે કેઈવાર એ તારો શત્રુ બની બાપ તોય તને મુરદામાં ન મૂકી શકે કેઈનેવ દેખુ ન જાવતો.

‘‘યે તસ્ત વ નિર્ણય લીધો. સુઠ પાસે જઈને પ્રભુની સાક્ષીએ આ લખન વ્રજાચાર પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. આજના જેવાતા આશીર્વાદથી આજ સુધી તો નિયમ પાળ્યો છે અને હવે તો બહોવ જઈ ચોરી રહી.

આજ સાર્ધનું કુટુંબ મારી સાથે જ છે. ઘાટી સીકરીન તો પરવારી. આજ સાધના ઘાટો સીકરો જોમ જો માં છે. જો આજ વચ્ચેને દેવતુલ્ય ગણી મારી સેવા કરે છે. જેવી સેવા અને જેવી ભક્તિ તો હું જોઈ છું કે સમો પુત્ર પણ પિતાની તથી રહેતો. મેં નિખાથી કવચપાદન કરું તો જોનો જાણી મને એ જણે મળ્યો છે. આજ હું કેટલો બધો સુખી છું ? મને શય છે બીજું કોઈ મહાન કાવ્ય કરે મેં નથી કરું પણ કવચપાદન તો જરૂર કરું છે.

લક્ષ્મીતામે પ્રભુતા જસે, પ્રભુતાસે પ્રભુ ફર

એ માણસ કવચની કેરી પર ચાલે છે તેનું લખન મુઠ્ઠા જેવું મુગધિત, મુગધિતિત તેમજ પ્રકુલ્લ હોય છે પણ એ કવચને બાજર સમજતા નથી તેનું લખન જેવું હોય છે તે આજે જોઈ રહ્યા છીએ.

જિવાલે યોગીને જૂઠું મ તો આ મહાનું માથું બાકી

યોગીએ કહ્યું ના, બાઈ ના ! આ માણસનું માથું પણ ખાવા લાગે નથી કારણ કે ગમેજ તુલ્ય શિર : : જર્ણથી જાનું માથું સદા શિવું જ રહ્યું છે જે કપાસે નમ્મું નથી લા, અધિકારીએ આગળ જોયું માથું ઘસ્યું કર્યું, પતવાનેને નમન પણ કર્યાં કર્યું, પણ દેવ આગળ, શુદ્ધ આગળ અને પ્રમ આગળ તો જે આગળ જ રહ્યું છે. પોતાને દેવ આજનાની સાથે

એ નમ્રતાથી કહી ગયો નથી પોતાને ત્યાં આવેલા અતિથિ
એનો એણે નમ્રતાપૂર્વક સત્કાર પણ કર્યો નથી અને પોતાના
ગુરુજનો આગળ પણ એ અછકડ ઘડીને ચાલ્યો છે

માણસમા જેમ જેમ હાથકાત આવતી જાય, તેમ તેમ
એનામા નમ્રતા આવતી એઈએ જાણના વાલને જેમ જેમ રૂઝ
આવતાં જાય તેમ તેમ તે નમી છે નમ્રતામાજ એની મહત્તા રહેલી
છે એ-હે જાણ્યો કહીએ હમુવામે પ્રભુવા વચ્ચે, પ્રભુવાસે
પ્રભુ રૂર હાથક માણસ કેવા નમ્ર હોય છે અને અર્ધ સત્વવાળા
કેવા ઉદ્વેગ હોય છે એનો એક પ્રસંગ મને વાઢ આવે છે

જમિ જપેરીમા આતુર્માસ હતા જમારા નજીકના
જગલામા ક્રિશ્નુએદ મહેશ એક બાઈ રહે પણ એમનામાં
અભિમાન તો માથ નહિ એ ચાહે ત્યારે અછકડ, વરમી નીકળે
ત્યારે એની આજ પણ એવા જવી તાક વળે તો એ જમે
જમારા સાધુઓ સામે મળે ભાઈ મિત્ર મરડીન જાણે
એને થાય કે જ તો બધા પૃથ્વી ઉપર આરમૂત ' આ સાધુઓ
શુ કામના ? મહેવનુ આવ અને રૂંધા કરે !

એક દિવસ ગરમત થ હુ એક બા ને જગદે આદ્યાર
હેવા મહેદો ત્યા એ જ ાલાના માડિકે મરી મામે જ નમેપિ
માડી વાતો વાલવી હતી, એટલામા પેલા અછકડમા / જાણ્યા
રોડને એના જ એ એકદમ નમ્ર બની નવા ગાને પૂજ જ
સખનાથી મુશામ કરી.

મેંકે હતું : આદર મિત્ર નિહારી કરી છે કે દખમતા

પેલાએ જાતિ નમ્રતાથી અને રીનતાપા હતું નાદેબ,

આજે જ ! મિત્ર થઈ ગયું મારે કો દવેમાં બાવી મૂડ

નહિ થાય । અને જોમના ઈશ્વારા પ્રમાણે જો કામ લાગી જાય.
મે પૂછ્યું : ત્યાં બાઈ ને કેટલો પગાર આપે છે ?
ઉત્તર મળ્યો. ટોલસો મને મનમાં બહુ ટોલસો માટે
આટલી લીનતા ! આટલાં કામચૂંદિ બરી વિનવી !

જ્યારે સોજને રોજ જાણી લાત મારનાર ત્યાગીઓને
જોઈ બાંધે બને અને અને પતવાનની આગળ ફિન બને ત્યારે
દોષાઆવડુ વચ્ચે ચાલે આવે છે બર્બાન્ટ હાસા વચ્ચે જામે
પતના હાસ છીંકો, પમના નહિ !

પતની આગળ તો છો નમે. ચાલે આપનાર આગળ તો
ફૂલકે પચ્ચ નુત્તર કરે. માણસ પલુ જોડેલા પેટ પોષનારને જ નમે
અને મહાપુરુષોની કદર ન કરે. વહીસોના વિતર ન સાચવે,
જાખાવકો પ્રત્યે આદર ન હાજવે તો કોની માનવતા કઈ રીતે
વિદ્યે ? નમતા માટે વસ્તુપાળનો પ્રસંગ વિચારવા કેવો છે

પાલિતાણીની માત્રાએ નીકળેલો સુધ મહામત્રી ક્ષી
વસ્તુપાળના નામમાં આવ્યો. જોમણે સમીપ સંબંધે સોજનતુ
નિમત્રણ આપ્યું. સમ પોતાના ઘેર આવ્યો ત્યારે જોમના
દેશમાં હવે માય નહિ. સુવણના માળ અને સુવણની ઝારી
હઈ બારણા પાસે મહામત્રી પોતે જ સંમત પચતુ પ્રધાલન
કરવા લાગ્યા. ક્ષી વસ્તુપાળ સુધમાં આવનાર પ્રત્યેક જ્યોતિને
મેમથી નમન કરી જોનાં બરજુ પૂજે. અને મહાસેનાપતિ
તેજપાળ અનિચિને કદર હઈ જાય, જે રીતે સમસ્ત સંબંધ
પચ પોતાં જોમના શરીર પર પરસેવાની ખાસ વહેવા લાગી

નોકરોએ કહ્યું : માલિક ! આ કામ જામને સોંપા. ઘાસ
જાડી રહ્યા છે જોમના પગ જામે પોષ્યા. આપના શરીર પર

પરમેશ્વરી પાસા વહી રહી છે; આપને થાક લાગ્યો હશે.

મહામત્રી વસ્તુપાત્રે આપેલો ઉત્તર કદી ન બૃહાત્ તેલો છે 'અરે થાક ! થાક તો જનમોજનમનો જિતરો ગયો. નમને આ પરમેશ્વરી પાસા લાગે છે પણ મને તો આ પ્રેમની પાસ લાગે છે તીર્થને સ્પર્શી આવેલા માનવીના પત્ર પોચાનું સીમાચ્છ મને ક્યારે મળે ? આ પાસાની જુડેલુદમા વાત્સલ્ય પ્રેમ ને મૈત્રી જરૂર છે ?

આવા મહાન માણસોમા પણ કેવી ઉન્નત ભાવના હતી !

માનવ પ્રત્યે કેવું સન્માન હતું ! કેવી ઉન્નત ભાવના હતી !

માનવજીવન જોઈતા ખનથી મહાન નથી બનતું. *Greatness does not consist in riches* મહત્તા ખનની નહિ મનની છે.

આ પ્રવચનમા આપણે જોઈ ગયા કે જે દાણે દાન દીધું નથી, જે કાને સુશ્રવણનો આશ્રય નથી, જે આજે ત્યાગના દશન કર્યા નથી જે પગે તીર્થની સાગ્રા કરી નથી જે પેટમા ત્યાગનુ-પ્રમાણિકતાનુ રત્ન ગણ્યું નથી, અને જે મસ્તક સુશ્રવણનોના ચરણમા નમ્યું નથી તે રેલ ના મારે ખાટે પણ લાલક નથી જોમ જાણી શિવાજી જૂનું ચાતુ ગણ્યું

આ આમજીને વિચાર આવે છે. આપણા જીવનમા ધર્મ ન હોય તો આપણું જીવન પણ અધર્મીન ગણાય. જીવનમા ધર્મ હોય તો જ જીવનની મદદતા છે.

આપણે આ પ્રવચન પર જમમભીરુતાથી વિચાર કરીએ, અને જીવનમા રૂઢિનો નહિ પણ આચરણનો મરેલો નહિ પણ જીવતો ધર્મ લાગી જીવનને પ્રગાથમય બનાવવા એ શુભેચ્છા.

[૪]

દિવ્ય દૃષ્ટિ

सर्वत्र सर्वस्य सदा प्राप्ति-दुःखस्य नाशाय सुखस्य हृदोः ।
तथापि दुःखं न विमरामसि सुखं न कस्यापि घमेत स्थित्वम् ॥

જયે કોની શેઠની પ્રાપ્તિ દુઃખના નાશ માટે અને
સુખની પ્રાપ્તિ માટે છે છતાં દુઃખનો નાશ થતો નથી અને
સુખ સદા રહેતું નથી

ભવની છાયા

આજે સવત્ર ભવ છે ભવ વિનાનો આલુસ વિરક્ત
દેખાય છે માનવજાત બધે ભવના સાગરમાં દુબી રહી છે
અને ક્યામા પણ ભવનો ફેરફાર છે મુખથી પણ કહે છે

અમારે કોની વીક છે ? અમે તો નિભય છીએ પણ બે
તો વાચા બેસે છે તુલ્ય શું કહે છે ? તુલ્ય બેમ કહી શકે
જરુ છે અને કોઈનોય ભવ નથી ? વાચા અમારે અભવની

વાળી ઉચ્ચારતી હોય છે ત્યારે પણ દુઃખ તો મુખતું હોય છે અને ભવના ઝોગા એતું હોય છે

ભોગીને રોગનો ભય છે ભોગ પછી રોગ તો નહિ આવે ને ? એ દુઃકાન્ધા ભોગમાં પણ શોક દેખાય છે ખતવાનોને ઘોરનો ભય છે ટેકસનો ભય છે અગ્નિનો ભય છે આશ્વવાહનો ભય છે પ્રધાનોને સત્તા ઘાલી ન ભય તેનો ભય છે વિદ્વાનોને પરાજયનો ભય છે શુશ્રુષાને દુર્જનોનો ભય છે દેહધારીને મૃત્યુનો ભય છે મમિ ત્યા બબ્બે ભય જ દેખાય છે હા વૈશાખ બેઠે એવી વસ્તુ છે અને કોઈનોય ભય નથી વૈરાગી તો મૃત્યુ સામે પણ મોરચો માડી શકે

વૈરાગ ઘેટો પણ ભવામાં હોય તો માણસ અખવનો આનંદ માત્રી શકે માણસ બાદલો દરપાક કાપર અને બીરુ દેખાય છે એનું કારણ એ કે એને જલ વસ્તુઓમાં આસક્તિ છે એનું મોં સિંચ એવું છે પણ દેવુ ચિત્તાગ એવું છે માણસ દુઃખથી ત્રિહ એવો શૂરો કઈ રીતે ધઈ શકે તે વિચારવાનું છે

જ્યારમાં વસ્તુ મૂકેલી હોય પણ યાત્રી આપણા હાથમાં ન હોય તો વસ્તુ એડીએ ત્યારે ન મળે રસોડામાં મુદા ચાનમી જાનવેલી હોય એની સાડમ બદાર આવતી હોય પણ રસોડામાં તાજુ કઈ યાત્રી લઈ બદાર ચાલ્યો મળો હોય તો વસ્તુ આપણી હોય છતાં અજસરે અપણને મળતી નથી કોઈ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા એની યાત્રી હાથમાં એડીએ

અમરત્વ અભવના ઘોરદામાં છે પણ અભવની યાત્રી એ ચીનરાત્રના છે તે આપણી પામે નથી ચીનરાત્રના ચિના અભવના દ્વાર કઈ રીતે ખૂલે ? અપણે રાત્રના હાથમાં રમી

રક્ષા હીએ પરાધીન હીએ સ્વાધીન નથી અને સ્વાધીનતા વિના મુખ સ્વપ્નેષ ક્યા છે? ખાશ કે તમે એકદિ ડિપોઝિટ વોલ્ટમાં રૂપિયાની મેલીઓ મૂકી છે રૂપિયાની તમારે જોડામ બરફ પડી ઘેરથી લેવા નીકળ્યા પવ્વ રસ્તામાં દુકાન ફાટી નીકળ્યું તો એકદિમા મૂકેલા તમારા રૂપિયા અવસરે તમારે શ્યા કામના? પરાધીનતાના કારણે વસ્તુ તમારી નથી.

આજે આપણે નિભવ થઈને ફરીએ છીએ પણ તે અભવ આપણે નથી, બીજાને હીરે અભવ છીએ તેમ શાસ્ત્રિવાન અમેરિકાના અગ્ર ઉપર ફરે છે પણ તે પોતાનું નથી પારકું છે અને પારકા બગ પર ઝૂમનાર કાચર છે તેમ સૈયા ને ઘોડીદારોથી અભવ મેળવનાર નિભવ થઈ ફત્તારા પવ્વ કાચર છે અભવ અતરથી બનેલ એક કારિ કહે છે

પ્રજા બરે સેઠ વળે જાજ હી વા મહે હી જા
ન મુજો દેત તે મેઈ ઠિ વા દરેક પત્તેનહ

બા! મુખી અતરમાં ભવ છે ત્યાં મુખી માવુમથી કાંઈ જ થઈ શકે નહિ. અમરત્વને માર્ગે કચડું ભરડું દેવા તો અભવ મનુ એક એ આજના રૂઢિયા પર જન્મ મી આનરવનભડું પદ આવે ॥

અમ દમ અમા ભરે ન પોમે.

આ મદ્યન બીન રૂઢિયા પર આવે એટલે એમ ન માનત કે પરમાં અમરત્વનું સુજન થઈ ગયું છે. આ બીવ સૈયામા સુજડું એઈએ. રૈયામા એ ત્યારે જ સુજે કે જ્યારે માવુમનુ મન બીનરાગના વરફ હશે.

મિહવનુ રૂપ મુજળના પાતમા જ રહે રીકામાં રી

તો પાત્ર પણ ફૂટે અને રૂપ પણ બચ. લાલમતવાળા પાત્રમાં જ મેખા વસ્તુ ટકે છે

આજ તો બાણે જમા મહાન થઈ ગયા છે જમા જ પોતાની જાતને પાત્ર માને છે. પચાસ હજારની મીટરમાં બેસીને આવે અને વૈરાગની, ત્યાગની, સમનની વાતો કી આ મત્ત પરથી કલકાડે પોતે મેવા મીઠાઈ ઉગાવ અને લોકોને શકરિયાના લોટનો ઉપયોગ કરવાની અને કોઈ ટક જૂએ રહેવાની બધામણ કરે, જાવા આજારીન, વિચારીન માણસોનો યજુ મેમો લેનો ચવાના કારણે જ કેટલીક મહાન યાસ્થાઓની પણ જાનનામી થઈ રહી છે મોજ સાથા માણસો ને કરી શકશે તે ખોટા લાખો લેખ થઈને પણ નહિ કરી શકે

કાચા ઘસામાં પાણી ભરીએ તો થડો ફૂટે ને પાણી નકામુ બચ માટે જોને પાકો થવા દો. અજિમા-જડીમા તપવા દો. પછી ટકોસ મારીને લો. જોવા પાત્રમા ને વસ્તુ મૂક્યો તે ઘીથી નીજાથી

આ પાત્રવાને પિછાનવા દર્શિ ભેઈએ જાંખ ભેઈએ તમે કહેશ કે આખ તા છે અને તથી જ તા જમે ભેઈ શકીએ છીએ. સાચી વાત છે જાપણી પાસે આખ છે પણ તે ચામડાની છે. સત્યને જાણવા માટે આત્માની જાંખ ભેઈએ. દિવ્ય નયન ભેઈએ. મહાત્મા શ્રી આનંદચંદ્ર ગાવ છે

ચમ નયને હરી માર્ગ લેતો, જુઓ સાચ સસાર

નતુ નયને હરી માર્ગ લેઈએ, નયન તે દિવ્ય વિષા

આત્માની જાંખ વિના ચામડાની જાંખથી જીવનપથ મોઢનાર માનવી આજ મૂક્યો છે માત્ર ચમ-નયનથી જ

છવનપંથને શોખનારનો જ તે વિનિષાદ થાય છે જતરની
આખ વિનાના માણસની મને એક વાત થાક આવે છે
જતરનાદ

સાવનગરમાં જતરનાદ ઉપર મેં બ્રાહ્મણ બાપેશું
એ બ્રાહ્મણ સાંજબા પામી એક પરિચિત ભાઈ મળવા બાંધ્યા
મને કહેઃ મહારાજશ્રી આપ જતરનાદને તો માને છે ને ?
એ નાદને અનુચરતું એ માનવીનો પમ છે ને ? મેં હા કહી
ત્યારે એ કહેઃ મારે પણ જતરમાંથી જવાજ આવે છે મેં
પૂછ્યું : જવાજ શું કહે છે ? એ કહેઃ હમ હસ્વાતુ મને
જરા બાંધેલ થતું મેં કહ્યું તમે તો પરણેલા છે ને ?
એ કહેઃ હા, એ જરુ પણ બીજા વાર પરણવાનો જવાજ
આવે છે પહેલાની પત્નીમાં કંઈ જ નથી તથી રૂપ, તથી
જ્ઞાન તથી કુણુ કે તથી સૌંદર્ય

મેં કહ્યું એ તમારા જતરનો જવાજ તથી પણ થેલા
નનો છે તમે બનેલા જવાજને જલ્દતા તથી એટલે બા
બેટાબા કોનો થયો છે જતરનાદ હોત તો તે જોમ જ કહેવ
કે જે છે એમાં સતોપ માન-જને વાસમાં કંઈ વિશિષ્ટ તત્ત્વ
હોય તો તે જ જલણ નારીમાં રેડીને જોને જ કુણવતી,
જ્ઞાનવતી, ને સમસ્તવતી બન્યાં ।

મારી આ વાતની જોમતા પર કેટલી જસર થઈતે હું
જાણતો તથી પણ એમણે મારી આમજ તો કબૂલ ક્યું કે એ
થેતાનનો જવાજ પણ હોઈ શકે

દિવ્ય દરિનો જસાવ માણસને કેવો બન્યો મૂકે છે ।
છવનમાં સવમ હોય, આખમાં અવિધાર હોય હન્નિયો

ઉપર કાળુ દોષ અને મનમાં મહામત્તા દોષ ત્યારે જ દિવ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે અને આવી દિવ્યતાવાળા માનવીના અવરને અવાજ એ જ અવરનાદ.

નિસ્વમ ગંગાસાધુ થયો પણ એ એની પ્રિયા ચિંતામણિને ન જુમ્યો. એ પ્રત્યેક ચતુરમાં ચિંતામણિને જ એવા લાગ્યો. જગમાં સ્વર્ગમાં આકાશમાં અને કૃતમાં પણ એને એની પ્રિયા જ દેખાવા લાગી, ભગવાનની મૂર્તિમાં પણ એ પોતાની પ્રેમશીને જ એતો. જાણી એ વાસ્તે એને લાગ્યું પોતાની દષ્ટિમાં પાપ છે. આજો પરવશ છે અને એક દિવસ એણે પોતાની આજો ફેાડી નાખી, સુરદાસ ન થો એને અતરની આંખે લાપી.

આજેમાં દિવ્યતા ન દોષ તો એ ન કરાવવાનું પણ કરાવે જે દષ્ટિ માણસને હેવાન બનાવે એને તે દષ્ટિ કેમ કહેવાય ? ચિત્તિ આવે તો પરિત્ર રૂપને પણ એ પાપમાવધી જુએ, કોઈનું મુખ એઈં હર્ષા કરે, બીજાને આનંદી એઈં ભજ્યા કરે, અને પોતે પાપના માત્ર ભાવ. આજો તો તારે, ખારો આવે તો ભયારે. આજો દોષા ઇન્દ્ર જાણમાં પડે તો એના કૃત્ય તો અપની લાકડી સારી. અપણે માણસ લાકડીના અપારે ખાણમાં પડે તો ભયે ને ?

તમિ દેખતા છે તમિ કોઈની સાથે અવગ્રહ પડે તો સાથે માણસ શું કહે ? " જુઓ ઊ કે નરિ ? " અપણે દોષ અને કોઈની સાથે અવગ્રહ તો એ રૂપાને પત્ર નરિ, ઉઠરો રવાને પાત્ર બાપડો દેખતો નથી " એમ કહી એના ઉપર કંટણી આવે. પણ તમિ દેખતા અવગ્રહો તો મુનેચાર ખસાને ?

આંખોવાળો માણસ વિકારોના જાદામાં પડે, વિવરો સાથે અવગ્રહને આત્માના શૂરેશૂર કરી નાંખે તો કહેવું પડે ને, કે દિગ્ધિવાળો હોવા છતાં અંધ છે ! આ અંધતા ક્યારે જાય ? ક્યારે એમાં દિગ્ધિવાળાં અજ્ઞાન યાત્રાવારે, આ અજ્ઞાન અજ્ઞાન પછી આપણે આ જીવનમાં જે વસ્તુ સોંપવા તીક્ષ્ણ છીએ તે વસ્તુ મળતી વાર ન હોય.

આપણા માગદંડ કે પણ દિગ્ધિ દિગ્ધિવાળા હોવા ભેદને તમે જાણ અને કામચલાવચલા સહેલા શુરુઓ પાસે માગદંડ ન માંગો તો એ શું આપે ? એ જ આપણા માગદંડ ભૂલ્યા છે ત્યાં જીવનને શું થીર ? આંધળા નેતાને શૂન્યનાર મંત્ર આપણા જ પડે ને ? શુરુ ત્યાંથી ભેદને, જાણ અને કામચલાવ અવિચલ ભેદને નરસિંહ મહેતાએ પણ કહ્યું છે : "કમળ અને કમિની, ચાંદી જાડી સ્વામીની" ભેદને શુરુ શૂદ્રવામાં પણ વિવેક ભેદને એવો વિવેક હોય તો સદ્ગુરુને પામી શકીએ અને કુશુરોએથી જાણી શકીએ, જાણે જગતમાં કુશુરોએનો શાંદ્ય શાંદ્યો છે ભેદને શુરુને પિછાનવામાં પણ વિવેક ભેદને મગજ એક જામીયો.

૧૫૫ ઉપર થઈને આપણે પસાર થતા ભેદને તો હમરે વસ્તુઓ આપણા જીવનમાં આવે એવેલી જાણી વસ્તુઓ મગજમાં કરી શકીએ તો આપણું મગજ એક નકામું હમરે જગતની વખત થઈ જાય અને પરિણામે એમાં અંધકાર અને શૂદ્ર જાતુઓ મર્યાદા જાય. આપણું મગજ વખત જનાવણ જેવું જાણુ તો નથી જ માટે એવેલી વસ્તુઓમાં મર્યાદા અને ત્યાગનો વિવેક ભેદને માંખ જાતુઓ આજ અને

જાણીએ ત્યાગ

માણી જેમ છેડવાને રાગે છે અને નકામા છેડવાએને
 ઊંચેથી નાંખીને જાણીવાને નવનમનોહર અને મુદર બનાવે
 છે તેમ આપણા મન ને પણ એક મુદર બગીચા બનાવવો
 એકજો પણ મુદર બગીચા વાતો કરેથી બની શકે ? આપણે
 પણ માણીની જેમ શ્વાસ વિચારોના છેડવાઓ મનજના
 કથારામાં રાખીએ અને જરાબને દૂર કરીએ તો જો બને પછી
 જો માનમાં કેવી શાંતિ મળે ? કેવો આનંદ આવે ? કેવી
 સુરમિની ઊભો ઊઠે ? પછી આપણને જો સ્વર્ગમાં અશાંતિ
 નો અનુભવ થાય ખરા ? જો સ્વર્ગમાં તો આપણે કદા,
 શાંત, અને પુલકિત ઘર્ષ વિકલ્પના પલ્લ આપણુ આપણુ
 આ મુદર બગીચાને નકામા વિચારો ભરી અસ્વસ્થમાં ફેરવી
 નાખ્યો છે ત્યાં એકલા જતા આપણને પોતાને પણ કોઈ
 થાય છે જાણે કારે જાણુ કાવના અલગલા વામણ ન હોય ।
 જાણે આમથી આવશે કે તેમથી આવશે । આજ માણુમનું
 મનજ મુદર બગીચો મટી અવાનક અસ્વસ્થ બન્યું છે, ત્યાં
 ફૂલ અને પુલકાનુલ નથી, પણ કાટા અને કાગડા છે, ત્યાં
 પ્રેમની પુરાણો નથી, પણ પાપની જાણો છુટે છે

માણુમમાં દિવ્યતા આવે તો એની દર્શિમાં ફેર પડી
 શકે છે એ શકે અને જરાબ પારખી શકે છે
 એક દરમ

એક ગામ જહાર મુશવરની પાળે એક નવનુવાન સ્ત્રીનું
 રાજ પડ્યું હતું એના સરીર પર અનેક અલકારો હતા,
 મુખ પર શાંતિ હતી જાણે પ્રતાપ અભ્યાં ન હોય એમ જો

પણ કતી ! આ મુસાફર જીનું શબ જોવા આવ્યું મામ સેજુ
મનુ પહેલાં એક ભારની નજર જોતા પર પડી જોતા મનમાં
મનુ-નું ચોરો પડ્યો એ પહેલાં જાન્યો હોત તો કેવું સારું
માત ! આટલા બધા બલકારો મળ્યાં હોત તો એ પાંચ
વરસની પીડા દળી જત.”

તે સમયે કામી વિચારી પડ્યો હતો- શું મત ધીવન
છે ! હજી મળી હોત તો જ મારો સફળ થઈ જત ! ”
ફરફર એક સિંચાળ સવાઈને એક જાણ હતું, એ વિચારતું
હતું : આ શબને મૂકીને આ હોઠો વાસ્વા જઈ તો કેવું
સારું ! કેટલું મીઠું ધરીશ ! સારા દિવસ પેટ ભરીને ખાઈ
લાંબ ન જુદે !

ત્યાં થઈને એક સુરુ શિખ વાસ્વા જતા હતા એમણે
એક જાને સુરુએ પોતાના શિખને બહુ : ‘વત્સ ! એક
જમત કેવું નજાર છે ! આ ધીવનના વેલરથી છલકાતો રેક
પણ બલપાથી હતી પડ્યો ! જોના કેવામા કેટકેટલા કોઠ
હશે ! પણ ત બધા બપૂજુ જ રહ્યા માણી માત્રને બલપારી
આ મકાવામા આદરથી પટે છે આ તનનો ગર નકામો
છે આ રેકનું અભિમાન જોડું છે આપણી વડુરસ્ટી છે
ત્યાં મુખી સવમની સાખના કરી લેવી કાજ કેઈનાર પર કૃપા
કરવાનો નથી.” એમ વિચારી તે ત્યાંજને પચે આગળ વધ્યા

આ ઉપરથી સમજાયે કે વસ્તુ એક જ છે ‘પરુ’ મારેના
દિનિદ્રા બુધ છે જાર બલપાથી સતની આંખમાં રિન્ધતા
ટોવાને કારણે જે શરીર કામીને કામ વરફ પ્રિસ્તુ હતું તે જ
શરીર ત્યાંની વેસાજ અને ચિતનનું પ્રજ્વાલામ જન્મુ હતું.

આપણી દર્શિ મ ગળમથ કોષી એઈ એ બિસ્વમ ગળની
 ૭મ દર્શિને જોવાની જરૂર નથી. દર્શિ પછી જ ઉપયોગી
 વસ્તુ છે માત્ર એમા વિશ્વતા લાવવાની છે વિશ્વતાવાળી દર્શિ
 જત્રતમા જાણીવાઈ સમાન છે

સુષાર જેમ તોફાની ઘોડાને ફેળવીને ઠાળૂમા લે છે પણ
 તેને મારી નાખતા નથી; કારણ કે જતે એ જ ઘોડો કામ
 આપવાનો છે તેમ આપણે પણ આપણી સ્વચ્છ દ ઇન્દ્રિયોને
 ફેળવીને સમમથ લાવવાની છે એનો નાશ કરવાની જરૂર
 નથી નાશ કરે નહિ ચાલે. ઇન્દ્રિયો પછી જ મહત્વવાળી છે
 મારું કહેવું તો એટલું જ છે કે એને વશમાં રાખો! એ વશમાં
 નહિ હોય તો હવનરથને વાસનાની ખીણમાં જેથી જશે
 પછી નીકળવું મુશ્કેલ થશે એ ઠાળૂમા કરો તો જ કામ આપશે.

આપણી ઇન્દ્રિયો ને મન આખો દિવસ કઈ પ્રવૃત્તિમાં
 મગ્ન રહે છે ? પહેલાં એને સારું ગમે કે ખરાબ ? છાપામાં
 પણ કોઈ વિચારકનું પ્રવચન જાણ્યું કરો તો તમે નહિ વાંચો
 પણ કોઈ ખરાબ સમાચાર કરો, તો પહેલાં વાંચી કાઢ્યો,
 કોઈ પૂછે કે આ સુદર પ્રવચન મૂઝી આ ખરાબ સમાચાર
 પહેલાં કેમ વાંચો છો ? તો તમે બચાવમાં ઉત્તર શું આપો ?
 ખરાબ જાની લીધું હોય તો આપણાથી ખરાબ થાય નહિ
 માટે ! પણ આ ઉત્તર સાચો છે ? એમ નથી કહેતા કે મારું
 મન જ ખરાબમાં છે એટલે એને જાવી વાતો વધારે ગમે છે
 આપણે જે જીજ્ઞાસામાં એવા પ્રવચન કરીએ તે આપણામાં છે
 આપણે જે જીજ્ઞાસા નિન્ના કરીએ છીએ તે આપણા હવન
 માં જ બેઠું છે..... પ્રસિદ્ધ માન્ય-શાસ્ત્રી નીલ કહે છે :

“We hate in others what we dislike in ourselves” છપાઓમાં કે વાતોમાં માણસ તે જ શોધે છે કે પોતાનામાં છે. જે માણસમાં સુદર વસ્તુ હોય તે સારી વસ્તુ તરફ જ આકર્ષાત. જેનામાં નિજગતાઓ છે તે નિજતાની વાતો જ વર્ણવાતો. જેને સારી વાતો કહેશો તોય નહિ ગમે, કશું કે સુદર ને સત્વિક વસ્તુ પચાવવાની જેનામાં શક્તિ જ નથી.

મનને વિચારનો ચોરાક બેઈએ છે એ જુઓ છી નહિ જ છી શકે. જેને કાઈકે તો ભેઈશે જ એ સ્વસ્થ કર્યો તો સુદર ચોરાક લેશે. માંદગુ કર્યો તો ખરાબ વિચારનો ચોરાક લેશે.

વાસનાનુ પુરુષસ

મધરાતે કાઈ દિવસ તમે બાથો છે? બાથો તો શું વિચાર કરો? ઊંચ કેમ આવતી નથી, જે જ ને? હવનનો વિચાર છી આવે છે? આ મુળની આદ્યાર્થ માંની તો પદર દિવસમાં પૂરી થશે, પછી શું? હવનમાં પ્રકાશ દહી રહે છેવું કાંઈમિત્ર શું છે? છેવું જે કાંઈજ ન મિત્રનું હોય, તો આ હવનનો અર્થ શું? સત્ત્વ પ્રામાણિકતા પ્રસાદન પોતાના જીવંતોની નિષ્ઠા—આમાથી કાંઈજ મિત્રનું ન હોય તો શાશ્વત પ્રકાશ હવનમય કાંઈરીતે આવશે? આવે વિચાર આવવુંને શને આવતા નથી. ઊંચ ન આવે તો વિચારીએ કે ઊંચ કેમ આવતી નથી? આ તે કાંઈ વિચાર છે? પણ માણસને સદ્વિચારો જલદી નથી આવતા. કાણકે જેની જુદીની આસપાસ વાસના, અને અસાનનુ પુરુષસ બાધુ છે.

દિવ્ય દષ્ટિ

પવતની ટોચ પર આપણે જઈતા હોઈએ ને ઉપર પુમ્મસ જામ્યું હોય, ત્યારે સામે આવતી બાંધિતને પણ આપણે જોઈ નથી શકતા કેટલીકવાર અવગ્રાહ પણ પડીએ છીએ. પુમ્મસમા નજીકની વસ્તુ પણ ન દેખાય મધ્યાહ્ને સૂર વધે ત્યારે પુમ્મસ છિડે ને વસ્તુ દેખાય તેમ આપણાં લવનમા પણ સજમ અને સ્થાનનો સૂર વધે તો પ્રકાશ આવે અને દેખાય. જે પરમાત્માને આપણે દૂર માનીએ છીએ તે તો સાચ નજીક છે પણી સમજાય કે—

હું મને જોળખી શકું તો જ પરમાત્માને જોળખી શકું પણ આજ તો હું પોતાને જ જોળખતો નથી સ્વરૂપની વિસ્મૃતિ ઠેવી થઈ છે એના પર કોઈ કે કહેલી એક રમૂલ વાત સાંભરે છે

એક શીળ મુસાફરીએ ઊપડ્યો એણે રસ્ત કલાસની ટ્રિફિટ લીધી અને લવનમાં પહેલવહેલાં રસ્ત કલાસના રખામાં ઊઠો થોડીવાર પછી એને કાજલ માટે સકાસમાં જવાની જરૂર જણાઈ એણે બાણુ ઉઘાડ્યું ત્યાં સામે જ કાચ હતો. એ કાચમા એનું પ્રતિબિંબ પડ્યું એને લાગ્યું કે અહર કોઈ છે એટલે બાણુ બંધ કરી એ પોતાની જગ્યા પર એમી ગયો પાચ રમ મિનિટ કરતાં કરતાં કલાક થયો પણ કોઈ નીકળે નહિ. અહર કોઈ હોય તો નીકળે ને ? થોડી વાર એ પ્રતિજ્ઞા કરતો ઊઠો ત્યાં એને ઝોકુ ખાલી જમ્યું પછી બન્ને એટલે એને લાગ્યું કે હવે તો બહાર નીકળી ગયો હશે. પાછું બાણુ ખોલ્યું તો સામે જ માણસ દેખાયો.

આટલી વારથી આ માણસ અદર ધરાઈ બેઠો છે એટલે હજી
કેઈ અદમાસ કર્યો એમ બહી એણે દિશ્વિચકરને જૂમ પાડે
આવનાર પલ્લુ જાણા એવો જ જુદિનો જસા દુશ્મન કંટો
એણે બધી વાત સાંભળી. પછી બાણુ ઉભાડ્યુ તો પોતાના જ
એવો રેશ્વે હેમ્વાળો માણસ અદર રેખાયો. એણે જ પાછ
બાણુ બંધ કરવાં કહ્યું. વહ અદર તો કમારે મ્હાદમ
જાદમી કે, કનમે કમ કુછ થી નહીં કહ સકતે તુમ બાણુ
કે કમ્પર્ટમે બંધ સકતે હો.

આ વાત સમુદ્ધ થાય છે કેમ ? પોતાના જ પ્રતિ
બિબને મત્તમા નહિ જોગપનાર આ જને મૂખ થાય છે
જરૂર ને ! પણ આપણે ત્યુ આપણુ સ્વરૂપ ક્યાં જોગમીએ
હોએ ? આપણા પોતાના સ્વભાવનુ પોતાની વૃત્તિઓનુ
પોતાના મનનુ આપણને પોતાને જ જ્ઞાત નથી બીજાની
વૃત્તિઓનો જને વિચારોનો. આપણે એટલો અભ્યાસ કરીએ
હોએ, એટલો આપણો પોતાનો અભ્યાસ ઉપારે કરો છો ?

જાંજમાં મિતિયા આવે તો માણસ પોતાના સ્વજાતને
પત્ર જોગમી સકતો નથી કેઈ કુચ્છ યોગદર મળે, મિતિયા
ઉતારે જને ચોખ અમ્મ મળે, તો જો બેઈ સકે તેમ
માણસની આજ પર ચિંતારનો મિતિયા આપ્યો હોય, તો જો
પોતાના સ્વરૂપને કઈ રીતે બેઈ સકે ? સદ્ગુરુનો મોત્ર મળે,
જો વિદ્યારના મિતિયાને ઉતારે, જ્ઞાનનુ જ્ઞાન કરે દિવ્ય
ચક્ષુ મળે, તો સમજાય કે જ્ઞાતમા મા? દેહ છે દેહ મારે
જ્ઞાતમા નથી જ દેહ મારે વચ્ચો છે વચ્ચો મા? દેહ નથી
માણસને થાય કે વચ્ચો વિના દેહને રાખરો રવાનો છે, તો જો

અવસરે વચ્ચેને પણ ફગાવી દે છે તેમ જ્યારે જ્ઞાતમાને જોમ લાગે કે જ્ઞા દેહના અર્પણથી જ્ઞાતમાને લાભ છે તો દેહના અપલુપમાં પણ જ્ઞાતમાને આનંદ આવે આપણે અપલુપો જાણે પ્રતિદાસ વાંચીશું તો લાગશે કે અપલુપની પાછળ જ્ઞાતી કોઈ મહાન ને દિવ્ય જાણના જ કામ કરી રહી હતી જા દષ્ટિ જાત્યા પછી માણસ પામર નથી રહેતો જોનામાં નવું જન્મ, નવું તેજ નવા જુઓ આવે છે જ્ઞા જગ દેહનું નહિ પણ જ્ઞાતમાનું છે

હાથી દેહની અપેક્ષાએ ઘણો જગવાન હોય છે હસ સિદ્ધ સેમા સાથ તોય હાથીના સ્વસ્થ જગને ન પહોંચી શકે જોટલો હાથી જગવાન હોય છતાં જોકે જ સિદ્ધની મજ ના હસ હાથીને દીલ્લ કરી દે છે ધણીવાર તો જોની ત્રાસ સામગી હાથી હવ લઈ નાસ છે જોનું કારણ જો જ કે સિદ્ધની ધેતુનામાં પૌરુષ છે જો હાથીની મજ હતોનો વિચાર જ કરના નથી જો પોતાના જગ ઉપર મુસ્તક છે જો પોતાની મનિષી મુલ્ય છે

હાથી જગવાન હોવા છતાં હવાનો કાચર છે જો સિદ્ધની મજ ના સામગી જ દિગ્મન દારી જાય છે જોના મરીમમાંથી પરસેવો ઝરવા મળે છે જ્ઞા તોનો લાભ લઈ, સિદ્ધ જોના ન હસી જગ પર ફરી પડે છે અને પદા જેવા હાથીને પણ હાળી દે છે જ્ઞા જગ મનનું છે જ્ઞા દેહાન્ત પરથી સમજાયે કે મન શું કામ કરે છે ? જોકે હવિ હો છે :

મનો હારે હારે હૈ મનો જિતે જિત,

મન જાતે જાતે મન જતારે નૈય

મન વરાગ જેવું છે વરાગના મંચમંથી જોન્નિન જેમ

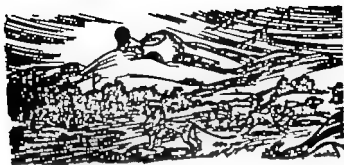
હાજો માણસના બોલને જોઈ જ્યારે તેમ મનની સંચિત શક્તિથી પણ પાશુ જે ઠાઠ કરી શકાય છે ત્યાં મનને જનવાન જનાવવાનું સાધન એક જ છે :—જાનવ

એટલું મન જાનવ છે તેને મન જગતમાં એવું મોઢું પણ ઠાવ નથી કે એ તે ન કરી શકે ત્યાં જાનવ ત્યારે જ આવે કે જ્યારે આપણી હિંમતમાં દિવ્યતા આવે.

તો હવે આપણે એક જ ઠાવ કરવાનું છે હિંમતે દિવ્ય જનાવવાનું

આત્મા અને શક્તિયોની સિન્નતાના જ્ઞાનમાંથી આપણી હિંમતમાં દિવ્યતા મળે અને એ દ્વારા આપણું જીવન જાનવના જાનવથી સ્ફુરતું અને એ જ પ્રાપ્ત થાય.

[૧૦]

આત્મ જાગૃતિ

વિમેષિ ચરિ સાયદ્ મેઘશાન્તિં ચ વ્યસસિ ।
તદ્ગ્નિવર્ગ્યં કયુ સ્થાય સ્થાયપૌરુષમ્ ॥

—જાનસાર

જાસનાની દુનિયાથી તું એ ગભરાતો હોય અને મુઝિની
મહાસમાધિ એ હોતો હોય તો તારી મંદિરોને ચિત્ત
તારા બહાર પરાક્રમથી પોરુષનો ઉપધોન કર.
[મુખનાં ચોત્તી ઠિરજો કમળા હાથને ત્યાડે છે અને બેરી
પાંખડીઓને નિશાચે છે તેમ કલ્પના મહાવીરનાં જાનરખો પુ
ત્રમણ જમખને ત્યાડે અને જા મળી પાંખડીઓને નિશાચે બેરી
મુખેચ્છાપુરક જા ત્યા જાખ્યાનનો કુ પ્રારભ કરીત.]

તેજનો તણુખો

એ માણસને આત્મા વિષે મદદ હોય છે તેને જ

આત્માન્નતિનો વિચાર આવે ॥ તેનો જ આત્મા જાણે છે પણ આત્માની જ જોને જાણ નથી, આત્માને જે સમજતો નથી, જગત આત્માની જોને જાણ નથી તેને આત્માન્નતિનો વિચાર ક્યાંથી આવે ? તેનો આત્મા કેમ જાણે ? જે માણસ કેવળ જલ વસ્તુઓની મિલકતોમાં મગ્ન રહે છે તેને આત્મા કોનો ભજવતો છે એ નહિ સમજાય. જાણે જોને આત્માની વાકાતનો જાણ નથી તે સૂત લખતો હોય છે જાણે જોનાં મૂલ્યને જાણી સંજ્ઞા વધી રહી છે એ સૂત લખતો જોતનાના પ્રાણ દેવો માટે જ જાળના સંસ્થાપનનો વિચાર રાખે છે—આત્મજ્યુતિ.

જાણ્યને જોના કેટલાય માણસો મળે છે જેમને પોતાની શબ્દોમાં વિશ્વાસ નથી, વાણીમાં જાણ નથી હજીમાં તેજ કે વાકાત નથી, જે નિર્માણની જેમ કહે. માણસો જા કામ કેમ કરી ? જા કામ તો જુલ જલક છે જા નિર્માણ શબ્દો કોણ જાણે છે ? કેટલાય જાણે છે. આત્મજાનના જાણ કદી ન જોયે. જોતનાવતની વાણીમાં તે તેજના કિરણો સમજતા હોય છે વાકાતના વણના વસ્તુ હોય છે.

શુભ શર્મા શલિયાએ લખ્યું છે. શુભ શર્મા જાણે જોના હતા જે—

જોનાને જાણ્ય-વિદ્યા

જાણ્યકાળમાં જ આત્મવિદ્યાનું સિંચન પામતાં હતાં. એ કઈ વિદ્યા ? જે જાણ્યની નહિ, પૈસા લેતા કાળની નહિ. એ વિદ્યા તો શ્રીશ્રી—મહેશ્વરને જાણ્ય માટે ॥ એ પણ અજાણ્ય મળે ત્યાં કોઈ જાણ, જાણ્યની પણ શક ન હોય. જાણ્ય જાણ્ય હતા ત્યાં જોનાને શ્રીશ્રીને જાણ્ય એક જાણ્ય જે તેની

આપણા રાજ નાથી. જોટલે થોડી વાણમાં તે આલી ઝડી
છીડીએને લાખુ કે જાહી રસ નથી, રાજ ૬ રસવૃત્તિને
પાવવામાં તે છીડીએ પલ્લુ પાવરખી છે માણસની વિશિષ્ટતા
પેટ ભરવાની વિધામાં નથી. એની વિશિષ્ટતા અખદારમાંથી
પ્રકાશમાં સ્પર્જાય, એ વિધા પ્રાપ્ત કરવામાં છે પ્રાચીનકાળમાં
શિશુને નાનપણથી જ એવા વિચારોમાં ઉછેરવામાં આવતું
એથી એનો આત્મા સદા જાગૃત રહેતો. નિરાશાજનક કે
નિર્માણ વાતો એમની આત્મ ઉચ્ચારવામાં આવતી જ નહિ.

સમચન્દ્રાલ મોવનને આત્મજ્ઞે સમતા કતાં તે સમચે ચીનતુ
તૈન્ય મિલિષ્ટા પર થઈ આવ્યું જનકે પોતાના મિત્ર શ્રી
દશરથ પાસે સહાયતા માની અને કહેવડાવ્યું તમારા વીરપુત્ર
શ્રી રામ અને સુગ્રીવને તન્ય સાથે અમારી વફારે મોકલો. શ્રી
દશરથ જરા ચંચળા મમતાને લીધે વિચારના વટોગિયામાં એ
જાટવાઈ ગયા. એ જ ઝડપી ને ઠંડાવર માણસો. સાથે આ
બાગકોઠેની રીતે લઈ શક્યો? છતાં એ બોલ્યા નહિ. મનમાં જ
વિચારતા હતા પણ રામ પિતાનો આશ્રય સમજી ગયા. એમણે
કહ્યું : પિતાલ! મુંઝવેલું નાનું બાળુ મોટા લાંબીના મન
રચાને લેઈ શકતું નથી?

જામર બાળ્યું લાજ, લાજે નિવાસ,
કિલ્લુ બાળ્યું મોઢાં કોઢાં.

આ વીરતા કાર્યો ઉત્તર સામગ્રતાં જ દશરથને પ્રમ
દગી મળે. જન્મે કુમારો પનુષ-માણુ સર્વ મિલિષ્ટા મળા.
સનુએને હસવી વિજય પગલાં દરકાવી, જોરપૂર કયેર આવ્યા.
આ જમીર ક્યાંથી આવ્યું? એ બકાવથી નથી આવ્યું.

જાદર જ છે જેને અમૃત કરવાની જરૂર છે આત્મામાં જનવ
શક્તિ છે જે જ્ઞાન વર્તા, જે કોઈથી નહિ ગભરાય, કેઈનાથીય
નહિ અલ્પ

આજે માળાપ બાળકને ચીર બનાવવાને બદલે ધવર
બનાવે છે બાળક રક્તું હોય ને લેલું ન હોય તો જે
માવે આ વેદ પડી જશે. આવા વીરુતાભર્વા વાક્યો સંજ્ઞાને
છે આથી બાળકની છાતી મેસી જાય છે પછી જો મોઠો થાય,
બકાર બકાકાર દેખાય, પણ જાદરથી દરેક હોય. આવા
માણસો નાગરિક તરીકે નામમા. બાવલા નાગરિકોથી દેશનું
પણ રક્ષણ ન થાય, તો આત્માનું કષ્ટાણુ તો ક્યાંથી થાય ?

માણસની કેટલી તાકાવ છે જેનો પ્રત્યક્ષ દાખલો છે
એટમોમોમ્બ ભરકર છે કાર્બ્યુજન મોમ્બ જેથી પણ ભરકર
છે જેનામાં સંકાસની જનવ શક્તિ છે રતલ દોક સ્વલોનો
મોમ્બ લાગે માનવીનો શકાર કરી શકે છે માર્શલોના
વિસ્તારને કબજા કરી શકે છે એક નાનકડા મોમ્બમાં
જાટલી શક્તિ છે પણ જેને યોગનાર તો મનુષ્ય જ છે ને ?
તો વિચારી જુઓ. માનવીના સજ નમાં પણ જાટલી અપ્રતિમ
શક્તિ છે તો જેના સજક જેવા માનવીના આત્મામાં
કેટલી શક્તિ હોવી એકં જો ? જરૂરે આનિષ્કૃત કરનાર ચેતનામા
પ્રતિબા ન હોય તો આ અમર્ણદ શક્તિ આનિષ્કૃત કેમ પામત ?
આત્માની અપ્રતિમ તાકાવનું આ અવલોકન દર્શાવે છે.
અમરતાનો સંદેશ

આત્માની આ જનવ શક્તિઓને જેવું જાણી જાને
જેને જેવું કેન્દ્રિત કરી તેવું પોતાની મનુતા મેળવી, તે જ

મનુષ્ય થયા, અજ્ઞાન થયા, સંસારથી તે પાર પામ્યા
) એ માણસ મનુષ્યના નિમજ તત્ત્વોથી દૂર છે એ, પોતે એકાંતમાં જ્ઞાન ધરતા પણ દૂર છે અને પોતાની જ
 મીઠ પોતાને લાગે છે તે માણસ મહાત્મા તો ક્રીડે પણ
 માણસ તરીકે પણ લાલક કઈ રીતે ગણાવે ? માણસ આવો
 સીકે કઈ બાજુ છે કાલુ કે બાલ્યકાળમાં એને આત્મવિદ્યા
 મળી નથી. આત્માની અમરતાનો જ્ઞેય મળ્યો નથી. માનાપે
 એના દેહનું ભરણપોષણ કર્યું પણ આત્માનું પોષણ ન કર્યું
 દેહનું પોષણ તો કૃતરાં નિહાલ પણ કરે છે માનવીનું ગૌરવ
 બાળકોના માત્ર દેહનું પોષણ કરવામાં જ નથી. માણસનું ગૌરવ
 પોતાના સત્તાનને સંસ્કારી ને તેજસ્વી બનાવવામાં છે મારી
 આ વાત તમને આજ કદાચ કંઈ લાગશે, પણ તે સત્ય છે
 વિચારી એને આજ નહિ તો કાલે જરૂર સમજશે.

મહાકવિ પોતાના બાળકને પારણામાં જુલાવતી પણ
 માલી સિદ્ધોર્ધ્ધસિ મુદ્ધોર્ધ્ધસિ નિરંજનોઢસિ । પત્સ । તું સિદ્ધ છે
 સિદ્ધિએ તારામાં છે તું જુદ છે. જુદિ-પ્રજ્ઞા વારામાં છે તું
 નિરંજન છે. તને કંઈ વાસનાને રહે રચી શકે તેમ નથી, તું
 મુક્ત છે. તને બાંધનાર આ વિશ્વમાં એકેય વસ્તુ નથી. તું
 સ્વતંત્ર છે, મુક્ત છે, કાલકરકામાં જ ને બાળકને આવું
 મુક્તિનું બીજ સાંભળવા મળે, તે મુક્ત નેજસ્વી, ત્યાગી કે
 પ્રતાપી કેમ ન બને ? આજનો મુક્ત એ આશાની બંધોત
 નથી, પણ નિરાશાનો રહિયો છે એનામાં દુષ્ટનની ખુમારી
 નથી, પણ વાસનાની ગિમારી છે.

ને દેશના મુક્તનો વિદ્યાથી વાતાવરણમાં ઘૂંટરે છે તે

દેશની પ્રજા પીધે પીધે નિર્વીર થઈ બચ છે. પ્રજાને મહાન જાત્રાવા મુકાબો સામે આજ્ઞા ભેરજીએ એમની સામે સંયમના પ્રવીરો ભેરજીએ બનાવેલે મને લડવામાં આવે છે. એમને કેળવણી આપવામાં આવે છે. એ સ્થાનો કેવા કોના ભેરજીએ ? ત્યાં વિદ્યાર્થીઓને વિદ્યાર્થી કલા કોશ તે પાસવે ? પણ જાજ તમે ભેરજી તો વિદ્યાર્થીઓમાં પણ કટ અને ચટ સિવાય વાત નથી. આપણે કહેલેને વિદ્યાર્થીઓ કહીએ છીએ, પણ મહિને અનુકૂળ સંયમ અને પરિત્રાથી બરેલુ ચાલાવણ છે ?

અને કેળવણી શા માટે લેવામાં આવે છે તેનું ખેત્ર બિત્ર પણ વિદ્યાર્થીઓ સમજ કયા છે ? જ્ઞાત્ય વર્તન વિરુદ્ધ જ્ઞાનનું રણ વૃત્તિઓનો વિદ્યાર્થી છે જ્ઞાન મળે તો વિદ્યાર્થી આવશે ભેરજીએ, પણ જાજે એવું દેખાય છે ? વિદ્યાર્થીઓમાં શિસ્ત ને સંસ્કૃતિ છે ? જાજ માણસ વૃત્તિઓથી વિરમવા માટે નથી બહુતો. પણ વૃત્તિઓના વાંચવા કરી જિવાની માફક વધારે ને વધારે કઈ રીતે કહી શકાય એ માટે ભલે છે. સીધી જાણમાં કહીએ તો એમ કહી શકાય કે જુનો કરીને છુપાવે. કેમ, અસત્યને સત્ય જાણવું કેમ, એ ખાતેનું શિલ્પ શાક ભલે છે.

એક જાણને મેં પૂછ્યું : તમારા અભ્યાસનું ખેત્ર શું ? એ કહે : સાહેબ, ખેત્ર વળી શું ? જાજ કાલ કપડા વધી પડ્યા છે. કહીએ નહિ તો એ કપડાઓમાંથી બારી કયાથી જડે ? હવેના જમાનામાં વહીવટના અધ્યારે છુપાવ એમ નથી, બલે જ બહુનું ભેરજી, નહિ તો જીએ તેમાંથી જાણે. જાજ તો વહીવટ જાણે બચ. બલે શીજ્યા કોઈએ

તો જ કાપવાના કાચના મળે.’

તેમુ આ કેળવણી! માણસ સજે છે શા માટે? ઘોરી કષ્ટ માટે. ધીર જનના પોતાની જ સરકારની આખમાં પૂજનાળવા પૈસા રજવા છે પણ ટેકસ ટેક્સ કરવો નથી. પૈસો પોતાના મોજશોખમાં ખર્ચવો છે પણ બીજાના કાચમાં જવા દેવો નથી. આ વિદ્યાર્થી માણસ મુક્ત અને કે જાણે? જે એક મેક્ષ નાગરિક જનવાને અપેક્ષા છે તે એક લવન માટે થોભાઈ રીતે ગણાય?

મૃત્યુને છોડે તે વિદ્યા

એક સાર્થક ઉન્નતની પરીક્ષા આપી રહ્યા છે આ બધા. જે જરૂરમાં બહારગામથી એમને ત્યાં એક મહેમાન આવ્યા. એ મહેમાન ચિન્તક કના વિદ્યાર્થીના પિતા પોતાના પુત્રને જોવારે ચિન્તકની પાસે આવ્યા અને પોતાના પુત્રના અસ્વામ્યની ચાવ કરી ચિન્તકે પૂછ્યું શું સજો છે? સાહેબ, ઉન્નતની પરીક્ષા આપીને આવું મુંઝવે શું કર્યો?

બીજે મક્ષિ પછી શું કર્યો? પછી તો એ ફેસ્ટ કલાસ આવીશ તો વિદ્યાર્થી બહાર અને એમ. એ. થ. શ. એમ. એ. મક્ષને પછી શું કર્યો? પછી કોઈ સારી નોકરી મેળવીશ.

પેલા ચિન્તક તો જાતજાતની વધી રહ્યા હતા એમણે પૂછ્યું: પછી: પેલા વિદ્યાર્થી જરા યચ્છો. એને યશુ આ શું પૂછે છે? પણ ઉત્તર આપ્યા વિના આલે તેમ ન હતું એટલે એણે કહી નાખ્યું પછી પ્રશ્નમાં પચલા માંડીશું. ચિન્તકે પ્રશ્નમાં પચલા આ શબ્દ આચ્છો. શબ્દ તો ઘણે સારે છે પણ માટે વધારેમા વધારે છૂટ મેળવનારા પણ આજ

શબ્દ વાપરતા હોય છે

ચિન્તકે પૂછ્યું : ‘મોક પછી શું ? વિષયોને મન :
પછી જગી શું ? ધર્યા વળ્યું ચિતકને પોતાના પ્રમનો દોર
જલજલ હાથમાં આવતો લાગ્યો. એટલે ખીમીથી પૂછ્યું પછી
શું ? પછે વિષયો મુઝાઈ ગયો યોદો અકાચો એવે
એના પિતા સાથે એકુ એના પિતા પલ્લુ વિચારમાં તથા
હતા હવે પછી શું ?... એના પિતાની આંખમાં પલ્લુ પ્રકાશ
હતો. એટલે વિષયોને કહી નાખ્યું પછી મરી જઈ

ચિન્તકે કહ્યું જરાજર, હું એ જ કહેવા માગતો હતો
આટલા અભાસ પછી, આટલી પ્રગુણિ પછી, આટલી સાબતા
પછી પલ્લુ મરવાનું ! મરવા માટે આટલું બધું કરવાનું ? મરવું જ
હોય તો આટલો અભાસ ન કરો દેશાટન ન કરો તો પલ્લુ
મરી શકાય છે શું અજણ નથી મરતા ? અજણ પલ્લુ મરી
શકે છે વિષયોના તો એમ કહે કે—પછી અખર બનીશ, મૂલ્ય
સાથે મુદ્દ કરીશ, વૃત્તિઓ જર વિચાર મેલવીશ, છાત્રમાં
પ્રેમ, પ્રાપ્ત અને કાઢાને બરીશ, અને મૂલ્યને વરી જઈશ.
વિષયો મૂલ્યને વિતવા માટે છે એક કવિ કહે છે કહી મૂલ્ય
મુને પસવાનું જ હે પછી મૂલ્યમુને કથવાનું જ હે.

વિષયોનામાં છાત્રની છુમારી એકાએક. મુખમાં કે
દુઃખમાં, સંપત્તિમાં કે વિપત્તિમાં, સંયોગમાં કે વિયોગમાં
પોતાના આત્માની અને પોતાના જાતની મસ્તી ન છુમાને
તે જ અભાસી. તે જ વિષયોના.

પ્રકૃતિના સંસ્થને બાજુનાર માવસ હતાયો આવતા
અજણતો નથી. ધિવાયો આવતા દરિયાઈ કરતો નથી, કે

વર્ષાના આવતાં બળદાટ કરતો નથી. એ બાલે છે કે આ તો
 ચતુ ચતુના જેવ છે શિયાળામાં ટાક પડે છે પણ થઈને
 કપાસ એમાં જ તેવાર થાય છે વર્ષામાં વૃષ્ટિ થાય અને કીચક
 થાય પણ બુવાર જાજરી એમાં જ પાકે છે ઉનાગામાં તડકો
 પડે છે પણ મીઠી ફેરીએ અને લાયલુ એ ચતુમાં / પાકે છે
 તેમ દુષ્ણ, વિપત્તિ વિચોમ પણ માણસને ધ્રુવા આવે છે
 એથી માણસની કસોટી થાય છે માણસનું હીર આવ્યા મુખ
 એમાં જ પ્રગટે છે સાચો અજ્ઞાતી દુ ખને પણ કુદરતની
 પ્રિય ભેટ માની કસવા મુખે એનું આચર કરે છે એ સમજતો
 હોય છે કે આચરુ દુ ખ એ મારી ગઈકાલની મૂઠનું જ
 પરિણામ છે એક મૂઠને મુધાસ્વી દોષ તો બીજી નથી મૂઠ
 ન કરવી દુષ્ણ વખતે અકસોસ કરવો એ મૂની મૂઠમાં નથી
 મૂઠને ઉમેરો કરવા બરાબર છે

ચતુનો જેવ

પણ કેટલાક માણસો આ વાતનો વિચાર કર્યા વિના
 કેવળ દરિયાદ જ કરતા કરતા દોષ છે વરસાદ આવે તો કહે
 'આહ ! શુ વરસાદ છે !' બધે થતો જ નથી મારી નાખવા
 ટાક પડે ત્યારે કહે 'શુ ટાક પડે છે !' સામગ્રી સીસાઈ જવા
 ત્યાં પડે ત્યારે કહે 'તડકો પડે છે કાઈ તડકો !' ખરતી તો
 બરફે બગી વધી છે ! આમ શેરડાં શેયા જ કરે; પણ આ
 તો ચતુના જેવ છે એમ ન સમજે તેમ કેટલાક માણસો પણ
 છુવન અંશે શેરડાં જ શેયા દોષ છે કોઈ પુત્ર માટે તો
 કોઈ પત્ની માટે; કોઈ ધન માટે તો કોઈ ખંખા માટે પણ
 દરિયાદ કર્યા વિના જ પ્રત્યાય કરવો એઈએ, એમ ન વિચારે.

જાણ સરોજોમાં માણસને સાચી વિદ્યા મળે તો જ માણસ હવનના વત્તેને સ્પર્શી શકે અને દુઃખના વાગ્ને, પણ હવનના થઈ પકવવાનું સાધન માની, બેને સત્કારી છે વિરમ પ્રત્યોમાંથી પણ કંઈક બોધ મેળવી હવનને થી છે

આપણું કેઈ સ્વચ્છ મરી જાય છે ત્યારે આપણને કેટલો બધો શોક થાય છે ! આપણું મન દુઃખના જગાથ સાગરમાં કેવું ફૂલી જાય છે ! પણ તે પ્રસંગે આપણે સ્વચ્છ બિંદો વિચારીએ કે આ શોક શાથી આવ્યો ? આ કારણે આવ્યો ? ગામમાં આપણાં મરી જાય છે છતાં જાણે એક જાંતુ પણ નથી આવતું અને જલ્દાથી આ આપણોના સાગર કેમ છાંયડો થયો ?

મૃત્યુ એ જ એ અનિષ્ટ અને દુઃખદ કારણ હોય તો ગામમાં કેઈ મૃત્યુ પામે છે ત્યારે શોક કેમ આપણને ઘેરી વળેલો નથી ? મહેલમાં કેઈ મરી ગયું હોય છતાં તે કિંવચે સોજનમાં સિંદુરના આબુ હોય તોય સોજન કસતા શોક થતો નથી અને પોતાનું સ્વચ્છ જતાં દુઃખ રહે છે એવું કારણ શું ? એવું કારણ એ છે કે બેને જ અશ્વિત પ્રત્યે શાન કહે, જેના તરફથી કાર્મિક મળતું કર્તું તે કહે બધું થયું છે તે કહે મળવાનું નથી, એટલે એ રહે છે પણ એ કેને માટે રહે છે ? જનાર અશ્વિત માટે નહિ, પણ એ અશ્વિત તરફથી મળતું કર્તું તેને માટે. એટલે કે પોતાના જાય માટે રહે છે અને એ જાય માણસને બીજા કેઈ અશ્વિત તરફથી મળતો હોય તો તે શોક શમી જાય છે.

પીપી પીપી શોકમાં એટલે જાય છે અને માણસ મૃત્યુ

સ્થિતિએ આવી જાય છે હા આમ છતાં સ્નેહ જેની એક
પવિત્ર અને વિસ્મયજનક વસ્તુ પણ દુનિયામાં છે જે અમર અને
કામની નહિ, મૃત્યુની ભૂળી છે આ ભૂખ એક આત્મ ભ્યોત
માથી જન્મેલી છે બીજી કોઈ અસ્તિ પાસેથી તે મળતી નથી.
જ્યાંથી એ પ્રગટે છે ત્યાં જ એ વિસ્તીર્ણ થાય છે એટલે આવા
પ્રસંગોમાં માણસના હૃદય ઉપર શોકની છાયા વર્ણી ઘેરી ઘર્ષ
જાય છે અને આવા કેટલાક પ્રસંગોમાં તે માણસ કંઈ જાણી
અને કંઈ ઉન્નત અને જ્ઞાની વિચારે કે મારું પ્રિયજન એક
એવા પ્રવાસે ઉપડ્યું છે કે જ્યાં જતે મારે પણ જવાનું જ છે
એ પહેલાં જાણે છે કે પછી જાણે. એમ વિચારી સમાધાન
મેળવી લે છે જ્યારે અજ્ઞાનીને યાદ છે હવે શું થશે ? એક
અભાસ ! બાહ્ય જમણી ગર્ભ મારે લવનભર સૂરવાનું હવે
ક્યાં મળવાના છીએ ? લવન શૂન્ય ઘર્ષ મધુ અને એવા
વિચારોમાં અજ્ઞાનતા અને ઉન્નતતા વધતી જાય છે

આ અને પ્રસંગોમાં પ્રિયજન તો જનને જો સુમારેલ
છે, પણ એક સમાધાન મેળવે છે બીજો કુરે છે કવિ લજ્જાન
કહે છે When you are sorrowful look again in
your heart, and you shall see that in truth you
are weeping for that which has been your delight”
જ્યારે તમને શોક લાગે ત્યારે જળી તમારા હૃદયમાં જોજો.
અને તમને જણાશે કે સાચું જ તમે જેને માટે રડી રહ્યા
છો તે તમારા હૃદયના વિષય હતો. એટલે જે હવે આપે
જો શોક આપે જ એ શોકને ટાળવાનો માત્ર એક જ છે
અને તે આત્માનું શાંત અને પ્રકૃતિનું ધ્યાન !

આત્મજ્ઞાન ચેતાં શોક દેવો હજવો માથે ॥ જેનું જ
 એક જન્મ ત ર્ષ્યાંત તમારી સામે મૂકુ છ
 શોકના તણિયે સાન્નિત

સાચી સુખતિ સમવાન સી મહાવીરની સાચી સામગ્રી
 ગઈ હતી, એનો પતિ આત્મારામ બહાર ગયો હતો. જેના
 બંને મુખાન પુત્રો તથાજમાં સ્નાન કરવા ગયા હતા.

સુખતિએ આજ્ઞાનમાં સાંભળ્યું : અર્થા સધેચ છે, ત્યાં
 વિચેત છે. આત્મા સિવાય જન્મતી પ્રત્યેક વસ્તુ નિર્મલ પડે
 છે આજે આપણે એના માટે હસીએ છીએ, તેજ વસ્તુ જાતી
 કહે શકે છે જ્ઞાનક જને શોક એક જ ગ્રાહ્યના મે
 ખસ્યાં છે જનત સમાપિનો માત્ર એકજ છે શોકનો ત્યાગ!
 આ શોકનો ત્યાગ જ મે છે આત્માની એકલતાના સ્મરણથી."

સુખતિએ આ ઉપદેશને પાતાના દેવાની સાચીમાં
 લીધો. એનો વિચાર કરતી, એને હજનમાં વધુ મળતી,
 એ રેર જાતી, ત્યાં એકાએક સમાધાર મળ્યો :

"જેના નહાવા બેસેલા બંને દીકરા દુઝી મર્થ છે.
 પહેલા એક નહાવા પડ્યો, પછી એ તો દીકરામાં જુલો
 લગાવે. એને કાઢવા બીજે ગયો, પછી એ જુલો એકરો
 સીધને બાક્યો બંને બંને દુઝ્યા."

જુલનબેધ બે દીકરા બાજુ તો ઈશ્વરતાનું રેનું શોકમાં
 ન દુઝે! સુખતિના દેવાના કટકે કટકા વધા લાગ્યા. એ
 શોકના વાજવાતમા રેરાઈ ગઈ એને મૂર્છા જાતી, બંને
 એ ખસતી પર દુઝી પડી. થોડી વારે એ મૂર્છા હિતરતાં
 એનાં દેવા પર દાનવબનો બાજવા લાગ્યા.

અપાથી આનંદ આવે છે ત્યાં જ શોક દોષ છે અને
એ શોકના તજિશાખા જ શાંતિ દોષ છે શોકને ઉશ્મળી
નખોડ, શાંતિ ત્યાં જ જલ્યો.

મુમતિનો શોક પીએ પીએ દેશ્વચ્ચતો મયો અને એ
લગી ને લગી લિવરતી નર્ક બધા લુપનની પરમ શાંતિ દત્તી.

એલે પેતાના બને પુત્રના દેહન પથારીમાં પથરાવ્યા,
એમના પર શ્વેત વસ્ત્ર એલ્યાયુ અને પતિની પ્રતિજ્ઞા કરતી
એ વિધવામાં પૂજી ગઈ.

આત્મારામે દેશીમાં પત્ર મૂક્યો અને એનો આનંદ
લગી મયો, એને શતાવશ્યમાં કાઈક શોકની દવા લાગી.
શોક એ ઘેર આવતો ત્યારે એની પત્ની દમન્ય મુખે એનું
સ્થાવર કરતી પણ આજ તો એ ઉદાસ હતી.

આત્મારામે પૂછ્યું :- કેમ? આમ ઉદાસ કેમ? શું
ધનુ છે? તું તો બલે પરમ શોકનો સાગર લાવી છે!"

કાઈનથી એ તો પાટોચી સાથે જરા કડક મયો છે "

શોકના ભારથી નમેલા પાપોને લેચી કાન્ય મુમતિએ કયુ
આત્મારામને આશ્ચર્ય ધનુ મુમતિના સ્થાવર એ
બલનો દનો આપુ નામ મરમ થવ તોયે એની આજમા
શીતળતાનો સાાર ઉદેસનો દોષ એવી એ શાન હતી, અને
એવી જ એ શાન્તી પણ હતી.

આત્મારામે અમરાઈને પૂછ્યું :- એનું તે શું ધનુ કે
તારે કહિયો કાવો પાશ્વ."

કાલ નદિ. ચીસ વિચ મર આજમા વિનયન્ય વા
દન્ય ત્યારે કુ પાટોચીને ત્યથી મે રત્ના કયુ પદાવ્ય લાવી

જ્ઞાતમજ્ઞાન મતાં શોક કેવો હજવો જાણ છે જોતુ જ
 એક જગત રૂપાત તમારી સામે મુકુ છે
 શોકના તળિયે શાન્તિ

શાળી સુમતિ જનવાન શ્રી મહાવીરની વાણી કામજવ
 બર્ષ હતી, જેને પતિ જ્ઞાતમાયમ બદાર બધો હતો જેના
 બને કુવાન પુત્રો તળાવમાં સ્નાન કરવા ગયા હતા

સુમતિજે જ્ઞાતમાનમાં સાંજઠું નર્મ સચેત્ર છે ત્યાં
 વિચેત્ર છે જ્ઞાતમા સિવાય જનતાની પ્રત્યેક વસ્તુ નિષ્ક્રી પડે
 છે જાણે જાપણે જેના માટે હસીએ હીએ, તેજ વસ્તુ જાણતી
 કાદે રક્ષા છે જ્ઞાનદ જને શોક એક જ ગ્રાહ્યના મે
 પક્ષમાં છે જનત સમાધિનો મ્હમ એકજ છે શોકનો ત્યાગ!
 જા શોકનો ત્યાગ જ મે છે જા માની એકલતાના જ્ઞાનમાંથી."

સુમતિજે જા ઉપદેશને પાતાના દેવાની કામદીમાં
 વીસ્યો અને વિચાર કરતી, જેને હૃદયમાં વલુવા મથતી,
 એ રેર જાણી, ત્યાં એકાએક સમાચાર મળ્યા :

"જેના નકાવા ગપેલા બને કીકરા દૂળી મર્મ છે.
 પહેલા એક નકાવા પાછો, પણ એ તો કીકરામાં જૂવતો
 જુવારો. જેને કદવા બીજે મધે, પણ એ જૂવતો કીકરા
 બીજને વાજ્યો બને બને પૂજ્યા."

જુવાનએષ મે કીકરા જાવ તો કાંઈ માતાજી રેડુ શોકમાં
 ન દૂધે! સુમતિના દેવાના કટકે કટકા જવા લાગ્યા. એ
 શોકના વંચાવાતમાં રેસાઈ ગઈ જેને મૂર્ખો જાણી, બને
 એ પરતી પર હતી પડી. થોડી વાર એ મૂર્ખો ભરતી
 જેનાં દેવા પર શાનપણનો આવવા લાગ્યા.

દાપ મજનો દના અને તમર આપી રહ્યાં દપ એની
 ઇની પર જર દના પજુ થમ ; અમર ન મદ પોર ના
 ર નના મોત એના આત્મા ; આત્માન આપી રજા દના
 એ પતિને અદા દે રી મા

ફૂલ મળા પ તાલ જ ભાજોના મુનદપ પર આદા-
 રેડુ મેવન વચ આ ; દમણી ઠીપુ અને ર નના પ્રકાશાપી
 નજુદ લનથી મુમતિ ન રજુ નાથા ! આ આપણા જે
 ફલકેકજુ અંક માત્ર વજનુ રીજુ પી ; વજનુ અ ર મુખી
 આપણુ અમન જ્ય નાથખ્યા પડુ અમન અમના મમવ
 પુરો મપા અને અમણુ અમના માર્ગ તોપા આપણુ અમના
 ન દન ર આપણા ન રજા મે શ મમવ મારે આપણને
 એ મજા દના દપ અમન નિનમના પાત્રમા શાનિપુરક
 ધરવા એ આપણુ રજા વછ ઇની પા ન મોત અને રદન
 કાચ આદા ઉ પતીવ નુ આડી રડુ પા ની મજની નમી
 મીનની ગ્લનિમા આપ ; અમન વિદાવ આપી ર"

આ મારામ તા આ એ તથા દાદા માર નયો યોદી
 સજુ મરે તથા ઇનીર સ્વપ્નતા ઇચક મર્ધ ધરમા દવામા
 વાનાવરણમા અધિક સ્વચ્છતા દની અત અપિનાની અમમા
 અમનુ પૂર ધમ્મી આ નુ અંજો આ જુના પ લામાથી એમુ તા
 મુમતિની આપમા પજુ જે મીતી જેવા આમુ અમા પજુ એના
 પર છાનનીકાદી મમજણના ઉચ્ચવજ કિરણો પ્રકાશીરદ્યા દર્શા
 અદાની લપાત

આ પ્રસ મ પરમી સમજુ શકાય છે કે અમાની જ્યોતિ
 જુ કામ કરે છે જેનો આત્મા જ્યુત છે તે જ શોક પર, મોદ

હતી બાકે એ માગવા આવ્યા. મેં ન જાણ્યાં, એટલે માલુમ થયું અને કલક વધ્યો. સુમતિ બાટલું પેશપૂજક બોલી ઝાંચ્યું એના જવાબમાં જરા વિચારની છાવા હતી.

તું જે ખરી છે. પાશકા કહેવું ક્યાં સુખી રખાવ ? એને માલિક માગવા આવે ત્યારે બાપી કેવાંજ એક જો ને. ત્યાં એવી ચાલી સી બાપી વાત પર કલક કરે તો ચર્ચિત્તું ના ? કેમકે તો જ કહે એવી બા વાત છે જ, જ, જલ્દી બાપી આવ." એને કોઈ કરતાં આત્માશામે યોગે કહે. બાપી.

જરા કોણ તો રહે. તમે બાપી આવવાનું તો કહે છે પણ મને એ કેટલાં ગમે છે ! મારું મન એમાં કેટલું રમે છે એ તમે જાણો છો ? કેવાં સુદર એ રત્નકમ્બુ છે ! એનો શાદ, એની લીલી લીલી ધારીચીરી, એની એક ન જડે ! અને એનાં રત્નો પણ કેવા તેજસ્વી છે ? નાથ, મને તો એ પાછાં આવવાનું જ મન નથી થતું મનમાં શાવ છે રાણી હજી પછી ને જવાનું કહે તે જો. કહિયો તો કહિયો !' બાટલું કહેતા કહેતાં તો સુમતિનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું એની ધારે શાન હતું છતાં વિવાદ કંઈ જોઈ ન હતો !

" પણ બાકે વને થયું છે શું ? તું પાગલ તો નથી થઈને ! અને તું બા શું બોલી રહી છે ? જે વસ્તુ પાશકી છે તે કેટલા કિંમત રખાવ ? એના પર મગવા કસી, એને પેતાની માનવી અને 'મારી કહી શો કરવો એ અજ્ઞાનતા નહિ તો બીજું શું છે ? પાશકી વસ્તુ તો જેમ વહેલી અપમ તેમ શક " સિખામણ આપતાં આત્માશામે કહ્યું

સુમતિ કોઈ કંઈ એવું પતિને કામ લાગ્યો, એનો

સોફિસ્ટિસ તો પ્રાથના કરતા કહેતો. ભગવાન દુ જોઈજ માણુ છુ અયોગ્ય વસ્તુ દુ માણુ તો પણ તુ આપીશ નહિ, જોને યોગ્ય વસ્તુ દુ ન માણુ તો પણ તુ આપજો જ માણુસ જો આ રીતે વિચારે તો જોને દુ ખમાય મુખ લાગે, જોને થાય કે મુમકુ પાકમુ છે તો જોનુ જોપરેશન *apathy* અનિવાર્ય છે વેદના વેદથી વિના હા કેમ મટે? વેદનાને વેદથી વિના વિપત્તિ કેમ દો?

શ્રી મેઝીક નરકમા પણ માનસિક શાંતિ અનુભવ છે દેહને વેદના થઈ રહી છે શરીરમા આત્મ છે પણ આત્મામાં શીતલતા છે કારણ કે જો સમજે છે કે જેલું ક્યાં છે તે સોમને છે આ દેહે બીજાને દુ ખ દીધા છે તો જાણે જોને દુ:ખ મળે છે જોલું બીજાને બાળ્યા છે તો જાણે જો ચુટે બળે છે જોમા મારે શુ ? આત્મા જો દેહથી ન્વારે છે બીટીએ ઠા / મંચો ડોમ જો સજગી ઉઠે બળીને ખાખ થઈ ભય તો જોના માલિકને તુક્યાન થાય પણ જો હાડે તો નહિ ને ? કારણ કે દેહ કોઈથી ભિન્ન છે તેમ આત્મા પણ દેહથી ભિન્ન છે પણ જાણે અજ્ઞાનને લીધે આત્માનો પ્રકાર આ દેહથી હ કાર્થ ગમે છે

કાળના વિકરાળ પાશમાં બંધ થતી વસ્તુઓને જોઈને ચેકમપીબર કહે છે :—

Ruin hath taught me thus to raminate

That time will come and take my Love away

This thought is as a death which can not

chooed.

પર, વિલ્પ મેળવે છે પણ જે હવનમા કરે છે મુગ્ધ છે, તેનું કારણ આત્મજ્ઞાનનો અભાવ છે અને તેથી જ વિપત્તિ કે અવધન આવતા એ જાણી બાક છે અકર્મા બાક છે અને ધ્યેયમાંથી વિચલિત થઈ બીજા મામ ભણી રહે છે.

પણ જે માણસ અવરગેરવાથી પ્રેરાઈને કામ કરે છે હવનને સમજીને હવે છે એ અમે તેવા વિપરિત સંભોગમાં પણ જેના પર પણ વિશ્વાસ રાખ્યો હોય એવો સાચી સાચો ભેદીને આશ્રયે જાય, એવા સંભોગમાં પણ જીવનને ખોવા વિના, કમ શુભ્ય વિના, અમળ વારે જ જાય છે.

આત્મજ્ઞાની લોકોના અભિપ્રાયના આધારે નહિ, પણ પોતાના આત્માના અભિપ્રાયના આધારે અમળ વારે છે એ તો કહે છે. લોકોને હસવું હોય તો હસવા દો. મરવું હોય તો મરવા દો. પણ મારો પલ્લ અદર છે.

એન પોતાના પ્રત્યેક પગલામાં મદદ હોય છે એને પોતાની પ્રત્યેક ક્રિયામાં નિહા હોય છે અને પોતે સ્વીકારેલ ક્ષેત્ર પાછળ મમર્ષિત થવાનો એનામાં અદમ્ય હસાહ હોય છે. આવી અજ્ઞા મારે કહી શકાય કે :

I the long run be shall be happy & prosperous.

પણ જે માણસ કામ કરે છે પણ એના પરિણામની જવાબદારી લેતા અભરાય છે એ સફળ કેમ થાય ? એને દુલ્લ ભેઈ જો છે પણ કંટા નથી ખાવા અને કંટા વામે છે ત્યારે એને દુર કરવા માટે એ જ્યાં ત્યાં પ્રયત્ન કરતો રહે છે સફળતાક્રતા અને સાધના વિના સિદ્ધિ નથી, એ વાતને બધે માનવી હણજર જુદી બાક છે.

મનુ કોઈ પણ દેશનો નાગરિક થતાના દેશની આઝાદી માટે જે કરે છે તે જ મેં મારા દેશ માટે કયું છે અને તે બરાબર છે. જોમ કહી ફાસ્ટીના દોરકાને પણ ફૂલની માળા ગળીને જો બેટી પડ્યા આવી ફનાગીરી અને આવી ધુમાડી માણસમા ક્યારે આવે ? કોઈ પણ ઉદાત્ત હેતુ માટે માણસ નિષ્વ્રજ કરે છે ત્યારે જ જોનામાં અપણના આવે. આતશ પ્રગટે છે આ મસ્તી આ આનંદ, ફિરિયાથી સત્તાથી નથી મળતા. પણ આત્માની પ્રમાણિક નિઠા-આથી પ્રગટે છે અને તે પ્રસંગે મૃત્યુનો પણ જોયે પ્રકારના આનંદ માણી શકાય છે — માળો છોડી જનત બચનમાં ઉત્તર પાંખી જેવો.

માનવી અને માળો

આત્મપાંખી । તુ મનવિકારી છે જનત આકાશમાં ઉત્તર ॥ મુજબ પાંખી છે માળામાં તુ વસે છે પણ માળો જો તુ તથી માળો તારાથી ભિન્ન છે તુ તારા માળાને સ્વચ્છ અને મુદર શબજો કાગા-ઝામચ લાવીને તારા માળામાં ન ભરતો નહિ તો અવસરે તુ જ જોમા બરાઈ જઈશ. ઉત્તર પારીશ ત્યારે નહિ ઉડી શકે અને તારા માળાના દાર પણ મોટા શબજો કે કોથી ઉડી વળને તારી પાંખોને ઈશ ન થાય.

માણસો ઇટ જૂનાથી ધર જાંપે છે પાંખીજો માળો શાસથી જાંપે છે—રેકને રહેવાનો માળો ઇટ જૂના ને માટીથી જખામ પણ રે આપણા આત્માનો માળો કયો ? આ રેક જો આત્માનો માળો છે પાંખી જેમ માળાને મૂકીને ભેટે છે

But weep to have that which it fears to lose.

વિનાશી મને બા રીતે વિચાર કરતાં શીખવ્યું છે કે કાળ બાવજો ને મારી મિલતમાને પણ મારાથી ફર લાગ્યો. બા વિચાર જોકે મૃત્યુ સમાન છે કે જેને માટે દુઃખ સિવાય બીજી કોઈ માત્ર નથી કારણ કે જે વસ્તુ તેવે પ્રાપ્ત કરી છે તેને શુભાવવાનો તેને સહા ભવ રહે છે અર્પણનો. આત્મશ

પ્રકૃતિ અને માનવ હૃદયની મહત્તાને આશિષ બા મહાકવિ પણ જાહેર કરેલો જમગીન છે !

બાવી જમગીનીમાં શાંતિ ફેલ્યું બાપે ? અસ્થવ જેવી જોડણવામાં બાવજાસન ફેલ્યું બાપે ? માલુસ સમ્ભવદશ ન કાશ છવનના બાવા દુઃખદ પ્રસંગોને પણ જોકે ભુલી જ દિલ્હી જોકે ભુલ જ બાવજો—બાવજાની શકે મને પાક છે બાવજી હજમજ પદર વપ પહેલાં જોકે વાર જામે મિત્રો નાસિકે પથ ટન માટે અમેહા, ત્યાં સ્ત્રામાં શનિષ્ઠ દશામાં જોકે સાધુ કોઈ કતોલ તેના શરીર પરનાં શુભદાં પર દ્રિશ જલજલવા કંવા. ક્રિદા જોટલા બધા કંવા કે શુભદામાંથી બનદીને નીચે પડે પણ પોલા સાધુ બહુ જળશે ! નીચે જળદેહા જો દ્રિશને જાવજીને શુભદા પર મુખ્યાં કહે : જાહે, બાકર ક્યાં જતા કે ? જોઈ ઉપર, બાકર જૂના મર બાવજા. બાવી રીતે શુભદાં ખડખડે છે છતાં જો મસ્ત છે જેની મસ્તીનું કારણ જો જ કે દુઃખને સ્વેચ્છાપૂર્વક જાણીકારવાનું જેની પાસે આત્માનું દશ ન છે

જમવસિકને ફાંસીએ જામવતાં પહેલાં માફી માગવા સમજાવ્યા પણ જોજો તો દેશાધિમાનની મસ્તીમાં જોકે જ

પાત કરવી હોય તોય જોના હોય મને અને છલકો હોયો વળી
જાણ. જોકે જાણે માણસ પણ પોતાના નોકર આમળ કે પોતાના
આમિત આમળ તો હમ મારતો હોય છે પણ જોયો કાં
તેજસ્વિતા આવી અર્ધ જોય ન કહેવાય

માણસને પિછાનવાની રીત જો સમ્યક્ છે કે સમ્યક્થી
જોકે પ્રધાન સાથે વર્તો, જો જ સમ્યક્તા તમારા નોકર સાથે
પણ વર્તો અને કે ઔરવ તમારા માણસો આમળ બતાવે
જો જ ઔરવ જોકે પ્રધાન સાથે પણ રાખે

વલસાળા રોડને જોકે મુરોપિયન ફોલ કલાસને
આજો હજો શાંતિને જોયો હતો કે કોઈ જો હજોમાં બેસવા
જાવે તેની સાથે જો મુરોપિયન પૂછે IVth and 7th તમે
કોણ છો? મુરોપિયનનો આ પ્રશ્ન સામળતા જ આવનાર જાણે
જોવામાં જોકે આત્મગૌરવવાન મુવાન જાણે. જોયો બાણ
વલસાળું ત્યાં પેલો મુરોપિયન IVth and 7th! મુવાને
શાંતિથી કહ્યું: I am your father- હું તારો બાપ છું પેલો
મુરોપિયન છુટા થઈ ગયો. જોયો કહ્યું: Common. પેલો
મુવાનને પોતાની પાસે બેસાડતા જોયો કહ્યું તમારા જેવા
ઔરવવાળા અને નિશ્ચય મિત્રની મારે જરૂર હતી, કારણ કે
બીજા નિર્માણ અને હરપોક્તી સાથે બેસવામાં પણ પાપ છે
કારણની મૈત્રી નકામી, જોયો સંસ્કાર ન આવે, સંયમ પણ ન
જાણે અને પ્રતિષ્ઠા પણ ન મળે.

સોળત ઉત્તમની જોઈ જો. આપણાથી અધિક શુદ્ધ પન્ન
માણસની સોળત કરીએ તો જોના શુદ્ધ આપણામાં જાણે અને
અધમની સોળત કરીએ તો આપણા શુદ્ધ જાણે અને જોની

અને માણસ જ મરણને ઊઘીને જલાર નિહરવા બધ છે તેમ
આત્મા આ દેહને ઊઘીને પસોડના પ્રવાસે ઉપડે છે

પંખીને માથા સાથે નથી આવતો માણસને મગસો
સાથે નથી આવતો, તેમ આત્માને આ દેહ સાથે નથી જાય,
હવે પંખીને અને માણસને કેવી મમતા છે? એક બાઈને પૂછું
આ મગસો કેનો છે? એણે પોતાની છાતી પર હાથ મૂક્ય
બધ થી કહ્યું માથે છે આપ જોવા નથી? જ મહા પર માફ
જ નામ છે. એમ કહી એણે વક્તી સાથે જાંઝળી ચીંપી
પણ આ લોગા છપને વિચાર પણ નથી આવતો કે આ કેવ
વાર છે? વારા લાગ મૂડિને ગયા આપ થ મૂડિને ગયા,
અને હવે મોડા દિવસમાં તું થ મૂડિને જાણો વારા સુખા ધિન્ધ
પણ વારા જલિસસાર આ મગસના કપાઈ-કપાઈ નહિ કરવા
દે. તને તો જીવનને જમાલપુર સેવે કરશે. હવે મગસ એક
મહાકાવ છે અને કહે છે આ મારો મગસો છે.

આવી મમતાવાળા માણસો કરતાં તો પંખી ધારે કે
સમજ આવે, આમુજિ રાખ્યા વિના માણે મૂડિને જીવી બધ.
માણસ પોતાના માણ માટે કેટલી મુસીબત ધાવે છે? કેટલા
જમીન માટે કેવા વરસે જાય છે? માણની ચિંતામાં નિરાશ
વેગાએ આપણે આ મપંખી જ અડવાઈ બધ છે

માણસ બધે તો ચિંતા જાયે માણસને જ્ઞાત આરવે
એક જો કે એના દેહમાં કેઈ મદાન વસે છે ઉપર વસે છે
પરમાત્મા થાય કરે છે આપો વિચાર આવે તો માણસ કેવો
નિભાવ રહે? એના થી પર અભયતુ કેવું તેજ અમકતુ દેવ?
અત્યારે માણસની એવી સિતિ છે કે એક પ્રધાન સાથે

જ્યાં જોઈ છે સિંહ પેટાના ટોળામાં કેમ ? આ મારાથી કેમ હરે છે ? એણે મજના કરી કહ્યું : નિશ્ચય કર, રોક નહિ, આપણે એક જ કુળના છીએ તારે મારાથી હરવાનું ના હોય તું પણ મારી જેમ મજના કરી શકે ત્રાક નાખી શકે પૂછક પાછલી શકે અને મુક્ત રીતે આ જ મલમાં સ્થિરી શકે એ તું તને જોગજો તો !

પણ જેમ કાંઈ જો માને ? વરોચી વર કદીને બેઠેલી થવ જેક ક્ષણમાં કાંઈ નીકળી જાય ? જો તો નાહું અને પેટાના મેળા લેતું થઈ જતું પણ પેટા સિંહના છેલ્લા શબ્દોના પકવા જેના મનમાં રમવા લાગ્યા તું તને જોગજો મજના કરવા પ્રયત્ન કરી જો. આ શબ્દો જેના મનમાંથી કેમિય ખસે નહિ, એણે અવાજ કરવા પ્રયત્ન આદર્યો, પણ બે બે અવાજ નીકળ્યો વધુ કાળના પેટાના સહવાસથી જો પાતાનો અવાજ પણ જોઈ બેઠું કેટલું

એક સાજો સપિતા કિનારે જો સિંહબાળ પાણી પીવા ગયું ત્યારે તેણે પોતાનું પ્રતિબિંબ પાણીમાં જોયું તો પોતાનું સરીર આ છે ! તેણે નહિ, પણ પેટા સિંહ તેણે લાંબુ હવે જેને સિંહના શબ્દોમાં નિશ્ચય કઠો એણે પ્રયત્ન આદર્યો, એક વાર-જે વાર-તેણે વાર અને જેના અવાજમાં રજુકો આંખો પેટાં ભડક્યાં, સામવા લાગ્યા સિંહમાં આત્મવિશ્વાસ પ્રગટ્યો એણે જરા ભેર કહ્યું ત્યાં અરવાક અને યોગના કાળજી દારી નાખે એવી મજના જેના અવાજમાંથી પ્રગટી, અરવાક ને મેળાં હવે જ્યાં રહે ? સિંહ પોતાના સ્વપ્નને જોગજો તો તે વનજાળ મથો મુક્ત મથો.

જાપમતા જાપણમાં જાવે. સહેલા પાન સાથે મૂકેલાં ઘાસં પાન પચુ સહે છે અને જો તાજા પાનને પચુ હાથ લગાડે છે

જાપણા જાતભાની પચુ જોઈ દશા છે વિવિધાસના અને વૃત્તિજોના સગ્રામો પોતાનું સ્વરૂપ, પોતાની યજ્ઞિત અને પોતાનો પ્રકાશ ભૂલી ગયો છે

મિલક અને ઘેટાં

જોઈ સિંહચતુ જન્મુ હતુ જોની મા જોને જન્મ જાપી તરવ મરણ પામી માનિહોણા આ સિંહજાળને જોઈ ભરવાડ ભિન્ન લાન્થો અને પોતાનાં શેગની સાથે જોને પચુ વાહમાં પૂરું રૂખ પર જો મોટું લગા લામ્બુ ઘેટાં-માથા જગતમાં જરવા ભવ ત્યારે આ પચુ જોમની સાથે ભવ જો જાપાની સાથે જોવુ તો હળી બધુ કે પોતાને પચુ લજોખાતુ જોઈ માને, અને ને ને કરે ભરવાડ સિંહમરા કરે ત્યારે ઘેટાં સાથે તે પચુ ભરવાડ પાછા દોડે.

સિંહચતુ પદમ્બુ મન્મુ હોત, મુજ્જ જગતમાં લંછનું દોત, અને સિંહચતુના રૂખને પામ્બુ દોત તો જો જાન ના કરી સ્વતંત્ર રીતે અનિહાર કરી શકત, પચુ આ તે રે । માથે રમિતુ જામા મોવ કે સક્તિ કેમ પ્રગટે ?

જોઈ વાર સરિતાકિનારે આ પટા પાણી પી રહ્યાં હતાં ત્યારે પવતની શુદ્ધમાંથી કોઈ સિંહ જલાર જાન્થો અને પવતની ટોચ પર જાપી જોને જાન ના કરી, વાહ માંભળી ઘેટાં ને ભરવાડ તો લગ લગનામ્બુ આ સિંહજાળ પચુ દોડનુ ; જોજો દોડના દોડતાં પાણુ વાળીને જોવુ, ત્યાં જોનીની જાંઓ મળી ટોચ પર રહેલા સિંહને બધુ કે આ તો મારા

[૧૧]

લવન શિક્ષણ

માતા વૈરી પિતા શત્રુ ; યન જાલો મ પાટયશે ।
 ન છોષશે સપ્તામધ્ય દમમધ્ય જહાં વધા ॥
 જેણે પોતાના સત્તાનને લવન શિક્ષણ આપ્યું નથી, તે
 માતા વૈરી છે અને પિતા શત્રુ છે
 હંમેશાંની સલાખાં જેમ કાગડો શોભતો નથી તમ લવન
 શિક્ષણને નહિ પામીશ સત્તાન પણ જેવી સલાખા શોભતું નથી
 પ્રવચનનો આરભ હું એક પ્રસંગ કથાથી કરીશ
 ઘોડાં વર્ષો પહેલાંની વાત છે એક જૂદ રસ્તાની એક
 માનુ આંધી રાખી રહ્યો હતો. ત્યાં કઈને એ ગુન્વાગી પસાર
 થયા. જેમણે એમું કે પોણાસો વર્ષનો જૂદ જૂદ રાખી રહ્યો
 છે એમને હસવું આનંદુ એમણે મ્હુ ઠોસા તમને આ
 શી માયા લાગી છે ? જાજ જાવો છા તે જણાઈમરો ક્યારે અને
 એના રૂઝ તમે ખાશો ક્યારે ? ”

તમે પણ તમારા સ્વરૂપને જોજો. હવનના ઉન્નતચિત્ત પર બહી ગઈ ના કરો. ચિત્તવૃત્તિ કેળવો, તમારી આસપાસ વેરા વાદીને ભેદિત વાસનાનાં બહાર બાજવા મોકલો, તમારી ત્રાસ સાબળી હાથસા તેા હવ લઈ દોકરો જાજ મુખી ઇદ્રિયો ના સંકેવાશ્રમ્ય રહીને આત્મા પોતાનું સ્વરૂપ, પોતાની શક્તિ, પોતાનો સામ્યત પ્રકાશ બધું જ જૂઠી બધો છે અને ઇદ્રિયોની મેરણાથી વાસના પાછળ પરવશ બનીને રોકે છે એને જાણો

હવનદ્રષ્ટાઓ આપણને સંશોધિ છે બધો અને જુઓ, તમે કેવું છે ? તમારામાં કેવી અદ્ભુત શક્તિ છુપાયેલી છે ! તમે ખરો તે કરી શકો. જે દુનિયામાં મહાન થયા તે તમારા માનાજ એક કલા. સત્ત્વન શ્રી નેમિત્તપને શ્રી કૃષ્ણ પૂછ્યું ત્યારે અને સત્ત્વન શ્રી મહાવીરને મગધપતિ એલિકે પૂછ્યું ત્યારે એમણે જા જ ઉત્તર આપ્યો હતો, તમારો આત્મા પણ મારા જેવો જ છે અને મારા જેવું જ સ્થાન તમને મળવાનું છે પણ જાજ તમારો આત્મા કમિનિ આપીત છે, એટલી જ ભિન્નતા છે કમના અને વૃત્તિઓના કારણે આપણે સમજી શીએ-સિદ્ધ-ગુદ-મુખ્ય

મનુષ્યો આ પ્રવચનનો ઉપસકાર કરતાં એક જ શબ્દ કહે રહેવાની છે તમે તમારી ઇદ્રિયોનો તમારા મનનો તમારી વીરનવલી શક્તિઓનો અને તમારી જુદિનો એ રીતે ઉપયોગ કરજો કે જેથી તમારો આત્મા જાજ જ્યાં છે ત્યાંથી અવલીકાદે એક કદમ જામળ કોચ અને તમારા પ્રત્યેક નવ પ્રજાતમા આત્મ અમૃતિ કરી પ્રગતિ કોચ !

[૧૧]

હવન શિક્ષણ

માતા વેરી પિતા યજુઃ ; યન વાહો ન વાહ્યસે ।

ન શોષતે સધામધ્યે હમમધ્ય વહો યયા ॥

એણે પોતાના સત્તાનને હવન શિક્ષણ બાપ્તુ નથી, તે
માતા વેરી છે અને પિતા યજુ છે

હમોની સધામ્યા એમ કાઝડો ચોભતો નથી, તેમ હવન
શિક્ષણને નહિ પામેલ સત્તાન પણ એવી સધામાં ચોભતુ નથી.

પ્રવચનનો પ્રારંભ હું એક પ્રસંગ કથાથી કરીશ.

કોઈ વર્ષો પહેલાની ચાલ છે એક વૃદ્ધ રસ્તાની એક
બાળુ બાળો શેપી રહ્યો હતો. ત્યાં થઈને બે સન્ધ્યાસી પચાસ
વયા. એમણે એમુ કે પોણોસો વર્ષનો વૃદ્ધ વૃદ્ધ શેપી રહ્યો
છે એમને હમણુ બાપ્તુ એમણે કહ્યું એસા, તમને બા
પી માયા હાતી છે ? બાપ વાવો છે તે વૃદ્ધ થિજ્યો ક્યારે અને
એના કુલ તથા બાપ્યો ક્યારે ? "

૧૬ નમસ્તુ હસીને જે ઉત્તર આપ્યો, તે તો દુરવમાં સદા કેવરી રાજવા જેવો છે. બાઈ માગ ની વળને વાલુએ લીધેલાં વૃદ્ધા આપણાં પૂર્વજોએ રાખ્યાં, તે એની છાયા અને એના ફળનો લાભ આપણને મળ્યો. હવે આજ આપણે વાકીને જઈયું તો એના લાભ આવતી કાલની પેઢીને મળશે. આપણે ગઈ કાલ પાસેથી કાઢી લીધું હોય, તો આવતી કાલને આપણે કાઢી આપવું જોઈએ. આમ કરવું જો માયા નથી પણ માનવતા છે ॥

આ પ્રસંગ આજના પ્રસંગને અનુરૂપ છે. સમાજનો આપણા ઉપર પડેલો ઉપકાર છે. આપણે જે કેળવણી લીધી છે તેની પાછળ કેટલાય વૃદ્ધોનો કામ છે. આત્મત્યાગ છે. હું જ્યારે વૃદ્ધોને એક છું ત્યારે અગ્નિ વાવનાર વૃદ્ધ મને વાદ આવે ॥

આજે કેળવણી પામેલા, કેળવણી આ કાલ ની પાછળ સોચ આપનારાઓનો વિચાર કરી પાતે સોચ ન આવે તો કેળવણી નહિ લાગે ?

ઈમારતનો આધાર એના રત્ન-રોગ્ય નથી નથી, પણ એના પાયામાં પૂલપેલા પથરા જૂના અને ઘટેલા છે. ઈમારતની મજબુતાઈ એમ પાયાને આધારી છે તેમ આપણી ઉન્નતિ, આજ મુખી આ પ્રવૃત્તિ પાછળ જેણે સોચ આપ્યો ॥ તેને આધારી છે. આગ્રો પાપનાર તેના ફળની આશા વિના તેની ભાવી પેઢીના ભલા માટે વાગે છે તેમ આપણે પણ ભાવિ પેઢીના ભલા માટે કંઈક કરવું જોઈએ, તો જ સમાજ ઉત્થાને માત્ર આમજ વધે. એક જીવનનો પ્રકાશ બીજને આપવા

જુ ક્રે એથી એ જ્યોતની પરપરા જાળ ઠેકે.

આને કું જોઈ રહ્યો છું કે શાંતિમા જ નહિ પણ
સમાજ દેશ કે શાન્તમા—જ્યાં જુઓ ત્યાં વૃદ્ધો યુવાનોની અદાથી
કામ કરી રહ્યા છે પણ જવાહરલાલજી અને મી વિનોબાજી
યુવાનોને સરમાવે એવા જુસ્સાથી આગળ વધી રહ્યા છે
યુવાનોએ એમાંથી પ્રોત્સાહન મેળવવું જોઈએ, એ જ રીતે
જ્ઞાનની પરંપરાથી જલ્દી લાભ લેવા કોઈ તેલે આ કાવંને
આગળ વધારવા પોતાનો હિં આ આપતા આગળ વધવું જોઈએ.
એનું નામ જ સાચું વારસું છે
સિદ્ધ જોઈએ થેટા નહિ !

હોઠો આ જી કેળવણીનું વખોડે છે વિદ્યાર્થીને કાટે
પણ ખરી રીતે એ કેળવણી ખરાબ નથી, પણ એમાં
પેટેલા દુષ્કૃતિઓ આ પરિસ્થિતિ બિંબી કરી છે આ દુષ્કૃતિને
ટાળવા યુવાનોએ કમર કસવી જોઈએ સરકાર અને સંસ્થા
દવામાં બિંબુ કસવું જોઈએ.

શાંતિ એ અમારું હવન છે આશા એ અમારો પ્રાણ
છે અને હવનની સ્વચ્છતા એ અમારું સુવસ્ત્ર છે એમ
જ્યારે વિદ્યાર્થીને લાગશે, ત્યારે હોઠો કેળવણીને વખાણશે,
અને આને જ કેળવણી વખોડાય છે તે પ્રશ્ન સાને પાત્ર બનશે.

આદર્શ આદર્શ વર્ષાથી તમે આ પ્રવૃત્તિ ચલાવો છો;
પણ પ્રથમ કક્ષાએ આવે એવા કેટલા તૈયાર થયા ? ૭૫
નામ અંતિમીને દેરવે આવવું કોઈ એવો એક પણ તૈયાર
ન થયો. દેશ તો વિચારવું વડે કે આપણે ત્યાં સિદ્ધ તૈયાર
થઈ છે કે થેટા ?

પ્રાચીન ભારતની પુણ્યતીર્થ એવી તથાગિતા નાલકા
જાને વહુશીની વિદ્યાર્પિતનુ સ્મરણ કરતાં આપણુ હૃદય ગ્રીસ્વ
થી છટકાઈ બધુ છે. જ્ઞાનના પુલ જાને તેજના કુવાસ એવા
શાસ્ત્રિવાન વિદ્યાર્થીઓની આપણે કેય, આપણે ધમ આપણે
સમાજ જાને આપણે. ઇતિહાસ જીવજો છે વીનના મહાન
ધારી હુમેતશાંત એવાને જોમને ઉલ્લેખ, પોતાની સ્મૃતિ
નેપમા કરવો પડ્યો છે.

જાજના કેટલાક કુવાનો તો વાળ, કપડાં જાને જૂની
ટાપટીપથી જ ઢાંચા નથી આવતા. જાજા કુવાનો પણ પ્રથમ
કલાએ તો આવતા જ હોય છે પણ શામાં ? સિનેમા જાને
નાટકના નટ-નટીઓની પસંદગી કરવામાં. જામ ક્ષીને હું
મારા કુવાન મિત્રોને ઉતારી નથી જાડતો. હું તો જોમને જાવત
કરવા માણુ છું. ચેતના માણુ છું. આવતી કાલ ઉપર મને
પૂવું વિશ્વાસ જાને જાણ છે; કરણ કે જા કુજમાં પણ
જાતમજપણ જાન સંવેમથી શોભતા કેટલાએ જણેલા આપણી
નજર સમક્ષ છે, જે આપણી કદા જાને જાણના પ્રતીક છે.
હું તો જોડણ જ કહું છું કે જણોને દૂર કરી કેવલજીને
નિષ્કલિપ્ત બનાવો.

જાનિવાદખ કેટલાવ જણો જાને જણો પદા છે એના
ઇતિહાસ હાંથે છે. છતાં જોના હાથે પણ જોટલા જ છે.
જણોને દૂર કરી, આપણે જે દ્વારા લાલ વધાવવાનો છે જાએ
વિદ્યાર્થીઓને છ માસની ફીની જાડણી મોટી રકમી જપાવ
છે જાને વિદ્યાર્થીઓને જાખવનમાં જે સહાયતા મળે છે તે
જાતિની સંસ્થાને જાણારી છે.

હુ તેલવા કરતા બેઠવામાં માનનારો છું એ દે એ છે તેમાંથી ચારુ લેવાનું છે અને ખરાબને ઠોડવાનું છે

તમે જન્મતને સુધારવા માગો છો ? બધે સુધારો. પણ તમે બધા છો ત્યાંથી શરૂઆત કરો. તમે તમારા ઘરથી કચરો કાઢવાની શરૂઆત કરો. ઘરને વાળી કચરો બહાર બહાર લઈ બાંધે પછી શેરીનો કચરો ગામ બહાર લઈ બાંધે અને ગામનો કચરો દેશ બહાર લઈ બાંધે. દેશનો કચરો દુનિયાની બહાર લઈ બાંધે અને જ તે બેને દરિયામાં ફેંકી દે. પણ આજે તો દુનિયા ગામમાંજે આજે છે એપે માર્ગે વાલે ૩ મને થાય છે કે દેશમાં લગત વાલતી હતી ત્યારે કેટલાકે મુકાને કાંઈમાં બાંધુ લઈ બાંધે. બહાર વાળી આવતા પણ બેની માં માંડી દેવા અને ઘરનું બાંધણું વાજવાનું દેવા તો ના કહી વાલવા માંડતા તે વખતે મેંચા બાંધે દેશન હતી.

આજ માણસો દુનિયાનો કચરો વાજવા નીકળે? એ કચરો પિતાના દેશમાં લાવે દેશનો પિતાના ગામમાં ગામનો પિતાના મહેલમાં અને મહેલનો પિતાના ઘરમાં લાવે. આતું નામ જ વામ-માત્ર ? હુ તો કહું છું કે પહેલા તમારી વલને સુધારો. પછી ઘર અને ગામને સુધારો, એ રીતે ચારે બાજુથી સુધારો આવશે તો બાપણે ધમ સમા અને દેશ જરૂર મદાન અને બગવાન બનશે.

આજની કેજવલી છત્રને માગ દર્શક ત્યારે જ બને કે બ્યારે એ કેજવલીને ધમનુ માન દેશન દેવા. કેજવલીકારોએ ધમને આપો મૂક્યો ૩ આજ સભેમેમાં મુકાનોધા ધમનુ તેજ બાને ક્યાંથી ? એટલે દને આ કામ કાવિએએ અને

સમાજે ઉપાદી લેવાનું છે અને ધમનું હવામાન હિતુ કરવાનું છે એક રીતે મુખરેલી બહિષ્ અનેક રીતે ઉપયોગી થયે. મારણ કે એક જ માણસને હવનનાં કેટલાં બચે છે. ધમની દિગ્દેશ ધાર્મિક છે. શ્રુતિની દિગ્દેશ શ્રુતિજન છે. સમાજની દિગ્દેશ સામાજિક છે. રોગની દિગ્દેશ ચારીય છે અને હવનની દિગ્દેશ બહિષ્ છે. આ રીતે કેઈ પણ શ્રુતિનો એક સંસ્કારી અને સુધર્મી માણસ ધમ સમાજ દેશ અને હવનને ત્રીતરૂપ થઈ પડે છે. અને એની સંસ્કારણના સમજ વતુ છે ઉપર પડે છે.

પણ આજે આપણી આસપાસની હવામાં અમરત્વની ભાવના ક્યા છે? જે ભાવના સાથા ધાર્મિક શિક્ષણથી લાવી શકાય. આધ્યાત્મિક વિચાર વિના જે અમરત્વનો ખ્યાલ કેવું બાપે? આધ્યાત્મિક જ્ઞાન જ હવનની અસ્મિતા પ્રગટાવી શકે. એટલે દુન્યવી જ્ઞાન સાથે આધ્યાત્મિક જ્ઞાન જલ્દી મળે. એમ આપણે ઈચ્છીએ.

હમણાં એક ભાઈ બોલ્યા. જ્ઞાન દેનારા ધણાં છે. પણ દેવા જનાર નથી. આ વાક્ય ચોક્કસી અતુરભાઈને થોડા દિવસ પહેલાં ઉપવાસુ કંતુ. એમનો અનુભવ સાચો છે. પણ સાથે સાથે જે જલ્દી સાચુ છે કે જેવા તેણે તકલીફી મયો. હિમાં કરવાથી પૈસા નથી મળતા. કામ સાચુ એઈએ, નક્કર એઈએ, અને જે કામની પાછળ કામ કરનાર સાચા આત્મા એઈએ. આત્મા સાચો હશે તો સદાવતા એક નહિ તો બીજેથી જલ્દી મળી રહેશે. કામ કરી નહિ જરૂર.

આ પ્રસંગે જે એક વાત વાદ જાણે છે તે એ છે કે કેટલાક લક્ષ્મીનદનો પાતાના પૈસાને વિશ્વાસને ખાસે વાપરી રહ્યા

હે, જેના પાપે સમાજની સજ્જારિતાનો શ્વસ વર્ધ રહ્યો છે. પૈસો સારે માણે ન વપરાય અને ખરાબ માણે વપરાય વિદ્યાર્થને માટે ખરેખર તો બળજબરી છે અને અન્યાય અને માનવશોષણમાંથી આવેલ છે અને એ જેની પાસે કોઈ તેનો વિનાશ કર્યા વગર નહિ રહે.

તમ જેમને, કે રાજાઓના રાજ્ય ગયા, તો આ ખોટી રીતે આવતો અને ખોટી રીતે જતો. પૈસો કેવી રીતે ટકશે? આ સિવાય જાદૂ સમજાનની સાથે જ કુકર્મટકમ આદિ છે જે સૂચવે છે કે દુનિયામાં વાપરીને આવેલા આશ કામમાં નહિ વાપરે તો *Duty* જાદૂ બની પડે જમાનો કેવો આવ્યો! આજુબ શાંતિથી મરી પડે ન શકે! મરતી વખતે ટકસ અને મર્યા પછી પડે ટકસ! પૈસો હાથે ન જા રસ્થાનું આ પરિણામ!

અમારોમા ભારતે કે હરિદે કે નામના એક ધનપતિ મર્યા જવા એ ઉદારના પૂર્વક પૈસા વાપરવા એમના સ્વચ્છને અને મિત્રોને કહ્યું તમે પંચાન પાણીની જમ કેમ વાપરો છો? એમણે હસીને ઉત્તર આપ્યો. આ સુપત્તિ મારા બાપને અને મારા દાદાને ખર્ચ નહીં મને પણ એ ખર્ચ મારા માતલી હતી. પણ મેં વિચાર્યું કે એ મને ખર્ચ બધે તે પડેલાં હું જ એને ખર્ચ બાઉ.

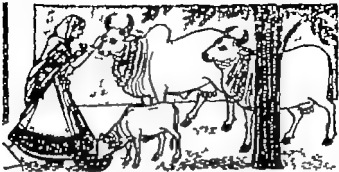
હું પણ આપને એ જ સલાહ આપું કે એ તમને ખર્ચ બધે એ પડેલા તમે એને ખર્ચ બાઉ અને એમ કંઈકથી તમે એક સામાન્ય સુપત્તિના બાજમાંથી મહાન સુપત્તિના અમર વૃક્ષને ઊભું કરશો કે જેને કાળ પણ નહિ ખર્ચ શકે.

આ મિત્રાને માટે આપને આજુબ શાંતિથી મરી પડે ન શકે!

આનાં કાર્પેમાં ઘોડામાં ઘોડા જમસ્થાન તો ઘોડાઈતું છે એક માણસ કામ કરે ત્યારે બીજે વિચારે કે એ મને ક્યાં પૂછીને કરે છે ? કરવા દો એને ! હું પણ એઈ છું કે એ કેવી રીતે કરે છે ? એમ વિચારી કામ કરનારને સહાયતા આપવાને બદલે એને તોડવા પ્રયત્ન કરે એ એના કામમાં અવરોધ નાખે, અને એ રીતે પોતાની મહેત્તા બતાવે.

પણ શાક રાખ્યો કે શબ્દભરની માણસની જલમૂર્તી તુચ્છતાથી માણસનો વિકાસ નથી થતો. પણ વિનાશ થાય છે. એકબીજાના પુરક બને. એકબીજાને ટેકો આપી અને એકબીજાને આચળ વધારે. બધાં જાપ છે, ત્યાં જાપ છે. Unity is Strength એક વાંઘ્યો કોણ તો તૂટી જાય પણ વાંઘ્યાનો સમુદાય કોણ તો ટોરકુ બને, અને તે કાઢીને પણ ભાંધી શકે એક ઇંટ કોણ તો તૂટી-ફૂટી જાય પણ ઇંટ સમુદાયમાં બોંધવાય તો બમ્મ મકાન બને અને કબરોને આક્રમ્ય આપી શકે સૈન્ય એક રોશની શરીર હાંતુ નથી, પણ એક બીજામાં વૃદ્ધિ છે ત્યારે તે વજ્ર બને છે, અને માનવીને શક્તિ છે સિંહિમાં પણ હૂરે આપે છે.

આપ સૌ પણ આવી બહેર પ્રવૃત્તિઓમાં એકબીજાની તુટીએ પ્ધાનમાં ન લેતાં શુદ્ધોને ધ્યાનમાં લઈ સંપન્ન સહકારથી કામ કરશો, તો અફર પ્રગતિ સાધશો, જાતે આપ સૌને એક જ કહેવાતું છે કે અત્યંત પૂમકુ એમ વાતાવરણને મુલાકાતી કરે છે તેમ આપ પણ આપના હૃદયને સત્તાધીની મુલાકાતી કરો ! એવી શુભેચ્છા.

[૧૨]

ગૌ પૂજા

[૧૩-૪-પાઠના દિવસે, મુળર્ક શાસ્ત્ર ગૌશાળા પાલના પિણ સહના ગ્રીક્ષ જાપિવશન ગૌશાળા પ્રદક્ષન પ્રસન્ને દલશોની માનવ મેહની સમક્ષ વડોદરાના ન્યાયમંદિરમાં આપેલુ ભાવણ]

બહેનો! જાને ભાઈભો!

વેસ વધ નને માલ્લીશ્ચાના કાચ મા છુલન જાવ લુ કરનારા મહાનુભાવો! આ વિવચમા મારી પહેલાં વલ્લુ વલ્લુ કહી જવા છતાં હી ભાઈભોનો આજક છે કે મારે પણ કહી કહેવું, તો હું આપની આજળ મારી ન્હાવા વણવીશ.

આચારિતના માલુસો ગાયની પૂજા કરે છે એના કપાળે કમકમનો ચાંદો કરે છે એનું પૂછતુ આવે લગાડે છે પણ

જેજી બાપ પોતાનું પેટ ઉઠરડે ભરે છે ગલીએ ગલીએ જમી
 જોડવાડ ખાઈ પોતાનો ઉઠરનિર્વાહ કરે છે ! આ જોખન ઈ
 બલતની ? દૂધ પીનું છે પણ સેવા કરવી નહીં ગાય દૂધ આપવી
 બંધ થાય કે બાપ કસાઈખાને ! તુ પૂછ છું કે માનું દૂધ પીનાર,
 જોનાથી પોતાના શરીરને પોષનાર, જોના વડે સચકત બનનાર
 અને જોનાથી હલન ચલનાર, જે જ માતાની ઉપેક્ષા કરનારને
 બાપ સપૂત કહેશે કે કપૂત ? જોને ઉત્તમ કહેશે કે અધમ ?
 તેવી જ રીતે ગાયનું દૂધ પીનાર, અને વસુધા જતાં જોની
 ઉપેક્ષા કરનાર, જોને કસાઈખાન પોષકનાર જો કેવો કહેવાય ?
 બાપો-નિર્દોષ પ્રાણીઓ-આને કસાઈખાનામાં કપાઈ રહ્યાં છે
 ગોમાંસ છઠેશાક વેચાઈ રહ્યું છે શું આ આપણી આગરી ?
 જે નિર્દોષ પ્રાણીઓની વેચના કરી જાણે સાચે તો ભુજો !
 જોમની મૂકવેલા મેણ સંભળે તેમ છે ! વાતો કરે કઈજ નહિ
 વળે પ્રતિજ્ઞા કરે! થેર થેર જોકે જોકે પેટી રાજો અવારે ભડી
 જે પેટીમાં કઈક નાખીને પછી નિત્ય કાચો કરવાં એક જો ભલે,
 જોકે પૈસો નાખે! પણ હો આ નિવમ પાળે તો માર મહિને
 ફેટલી મોટી રકમ ભેગી થાય ! જે રકમ ગાયી પાજરાપોળને
 જ કલિદ્રુપે, અખ દ્રુપે ગપીં જે જ સાસુ જોખન છે !
 જોમને કસાઈખાને જતી અટકાવવાં જે જ સાચી પૂજા છે !

પણ કહે છે ગાયના પૂછકામાં તેત્રીસ કરોડ દેવતા છે.
 જોનો બાપ શો ? તેત્રીસ કરોડ દેવતા એટલે તેત્રીસ કરોડ
 માનવ દૂધ છાશ પીધી જે તેત્રીસ કરોડ માનવોને પોષે છે
 પ્રજાપતિ પર માણસનાં હવનનો આધાર છે એટલે ગૌરક્ષાનો
 દુઠો લાક્ષ્મિક બાપ ઇન્દ્રિયરક્ષા થાય છે ગૌપાલન એટલે

કન્ટ્રિયપાલન કાચુ કે નાનના ગોરગ્રામી કન્ટ્રિયો આશક્ત અને
સતેજ રહે છે

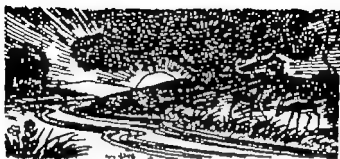
પણ જોટણ જોનાલન કરીને જ અડકી જવાનું નથી.
માનવધમ જોઈયે આગળ જાય છે ગાયોને પાળવી અને બીજા
પ્રાણીઓને કલક માને જવા દેવા જો તે સ્વાધધમ થયે માથ
ફૂધ આપે છે જોટણે જોને પાવવી, અને બીજા પ્રાણીઓ
ઉપયોગી નથી, જોટણે જોના પ્રત્યે ઉપેક્ષા કરવી જો માનવને
શોભે ખડુ ? સ્વાધ માદાનવતા છે પરમાશ્વર્ય માનવતા છે
માનવધમની ઉપાસકઅજ્ઞાકમલિકન અત્યારે મને યાદ આવેછે

જે અમેરિકાના પ્રમુખ હતા જેકવજત જે પાર્લામેન્ટમાં
જઈ રહ્યા હતા ગાડી ઝડપથી જઈ રહી હતી. જેમની
નજર ક્ષિયકમા જુની ગયેલા જોટ દુકાન પર પડી જે ક્ષિયકમાં
તરફથી રજુ હતું, બીસો પાડી રજુ હતું લોકને ગાડી ક્ષિય
રાખી દુકાન તરફ ઘોડ મૂકી ક્ષિયકમા જુની ગયેલા જે
નિરાધાર ગયુંને જોણે જજળ રીને ઉતારી લીધું ! પણ જોનો
સુ કીજ મા ખરદાર્ધ ગયો ફરી ઘેર જઈ કપડા બદલવા
જોટણે સમય નહોતો પાર્લામેન્ટનો સમય થઈ ગયો હતો
અને સમયની નિશ્ચિતતા માટે તો લોકને પ્રસિદ્ધ હતો જે
સીધો સજાગૃહમાં જાઓ સજ્યોજો ગાડીવાનને પૂછ્યું !
પ્રમુખના કપડાં જામ ક્ષિયકમાં કયા ખરદાર્ધ ? ગાડીવાનની
ચાત સાંભળી સૌ આશ્ચર્ય પામી ગયા. યાદ ! આવો દયાળુ !
બધા મળીને લોકને માન આપતાં કહેવા લાગ્યાં આપ
ખરેખર દયાળુ છો આપને પ્રત્યવાદ છે આપે દુકાનનો ઉદ્ધાર
કર્યો... ! પણ મશ સકોને અધવચ્ચેથી અટકાવી લોકને આપેલો

ઉત્તર દેશમાં કોરી રાખવા લેવો છે : જસ, બસ, જ્યેષ્ઠ મારી પ્રશ્ન સા ન કર્યો. મેં કોઈનાય પર હથા કરી નથી. તેમ મેં કોઈનો ઉદાર પક્ષ કર્યો નથી. મેં તો મારા દેશમાં સ્વંકારેલા કંટાનો જ ઉદાર કર્યો ॥ કિષ્કંધ તરફથી કુછરને ભેઈ મારા દેશમાં કાઢો ગાળ્યો. મારી ચેલનાના કંટાને કાઢવા માટે મારે કુછરને કાઢવા વિના થાશે તેમ ન હતું. કંટા કાઢવાનો કઈ ક્યાય તો હોવો જ પડે ને... માનવતાનર્યો આ ઉત્તર સાંભળી સૌ નથી પડ્યા.

આસ્તના કોઈસ તનો ઘાજો ન આપતાં, મેં અમેરિકાના પ્રમુખને ઘાજો આપ્યો. કાલુ કે આપણા રાજ્યમાં આવતું યોગુ અમેરિકાનું છે. વાતાવરણમાં અમેરિકાની હવા ભરી છે. એ હવાએ જ આ પ્રાણીનાશની હવા ફેલાવી છે. ત્યારે વિચારવાની આવશ્યકતા છે કે જહવાદની હવામાં પણ એ માનવી કેવી કુમળી હામણી પસવતો હતો. જ્યારે અખ્યાતવાદની હવાવાળા દેશમાં કવચખાતાં લોકસાઈ રહ્યાં છે. એ શુ સુખવે છે ? વિચારને માનવતા હોય તો.

[૧૩]

આદર્શ શિક્ષક

મહા હરો વરુણધારણી ધારસ મળી ન હુ વરુણસ ।
 યં હુ નાજી વરુણે હીનો નાણસ ધાનો ન હુ સુવર્ણસ ॥

—ઉપદેશભાષ્ય

કેવી રીતે જ્ઞાનના લાકડાને કાપડીને જનાર ગધેડાને
 કોનો બાર મળે છે પણ જ્ઞાનની મુચસ કે શીલગતા મળતી
 નથી, તેમ સદાચરણ વિના માત્ર જ્ઞાનને પારણ જનારને પણ
 જ્ઞાનનો બાર મળે ॥ પણ સદ્ગતિ-શિવગતિ નથી મળતી !

જાહે આપણે આદર્શ શિક્ષક સંબંધી વિચાર કરવાનો
 છે આપણા મુદ્દેકના હૃદયમાં જે જે ભાવનાઓ બને છે જે
 જે ભૂમિઓ દિવ્ય છવનના સજન માટે જાગના એવે ॥
 તેનો પકડો પડે છે જાને જાતે તે ક્ષણમાં આકાર પામે છે
 આદર્શ જોડે જવીસો જવીસામાં આપણુ મુજ ભેડુ શાકાવ,

પરંતુ એ એ કરીસો જરો મલિન કે ધ્રુવવાળો હોય તો તેમાં આપણુ પ્રતિબિંબ સ્પષ્ટ દેખાતું નથી. પ્રતિબિંબને સ્વચ્છ અને નિમળ કરીસો જ ચીલી ચકે એ પ્રમાણે આપણુ હૃદયન પણ સ્વચ્છ, સ્વચ્છ અને નિષ્કલંક હોતું એઈએ એઈ પણ માણસ આપણુ હૃદયન તપાસે તો તેને આપણામાં કંઈ ઊણપ દેખાવી ન એઈએ આપણા હૃદયનમાંથી એને પ્રકાશ મળવો એઈએ, અને એનાથી એનું હૃદયન પ્રકાશમય બની જતું એઈએ. આપણા હૃદયનમાંથી સાર તત્વો એને મળ્યાં એઈએ. તમજાં નહિ.

અવિધ્યના નાતરિફો તૈયાર કરનાર શિક્ષકોનું હૃદયન આ દિગ્દેશને પવિત્ર અને નિષ્કલંક હોતું એઈએ. હોંઝાસોએ ઠહું છે કે

Lives of great men all remind us,
We can make our lives sublime
And, departing leave behind us
Footprints on the sands of time.

મોટા માણસોની જિંદગી હૃદયનની મહત્તાને સજારી આપે છે કે એથી આપણે આપણા હૃદયનને ઊભર જામી બનાવી શકીએ અને આ અમતમાંથી નિરાશ થોડી વળતે કાઢવી થોડી પર આપણાં યુગ કાર્યોની પત્રીઓ મૂકતા અઈએ કે એને આધારે મૂકા પડેલા આપણા અંતુઓ હૃદયન-પથમાં દિ મતપૂર્વક આગળ વધી શકે એવા મોટા માણસના પત્રો અઈયુ તો આ અવસામરના અમતમાં મૂકા પડ્યાં માત્ર મળી. આ હૃદયન અતિ રૂઢ છે હૃદયન સહેલાઈથી હની અવાજ એવું નથી. અનેક ધુરંદોઓ, આંદોલો અને કુશળી

ઘડી ખીલેા ઝોળા મવી પડશે, અને તે વખતે આદ્યોનું શાકુ આપણી પાસે હશે તો જ આ છવનપાંચને વઢાવી શકાશે.

દરેક માણસે પીતાના આદ્યો નહીં કરી હેવા એક એ-
જતે એજ કામ લાગશે. આપણે બધા બીંત ઉપર સૂત્રો
લખીએ છીએ, પણ સૂત્રનું રહસ્ય છવનમાં ઉઠાવતું એક એ-
કેમ એન્જિનની પાછળ ઠગ્ગો ઢોઢી આવે છે તેમ આપણા
છવનરૂપી ઠગ્ગાને આદ્યરૂપી એન્જિન લગાવતું જરૂરી છે
કે નેથી છવનમાં વેગ આવે અને એ પ્રગટિ કરે.

એક ઠેકાણે કહ્યું છે કે તત્ત્વ એ તો પ્રકાશ છે હથ
હજાર વપતુ અધાર કોથ છતા ત્યાં એ એક દીવાસુળી સજ
બાવવામાં આવે તો તત્કાળ અધકાર દૂર થઈ જાય છે. તત્ત્વ
એ પણ પ્રકાશ છે એ આવે તે. જ સ્વચ્છ હવાનું અધાર કામ
આ પ્રકાશના આગમનથી આપણામાંથી ઘનવત્તા નાશ પામશે
અને માનવતા આવશે કશું કે માનવી દિવ્ય ચેતનાવત
પાણી છે એવું પીતાના છવનમાંથી માનવતાની હવા પેદા
કરવી એક એ

અમારે ૭ શિક્ષણ અપાર્ક રહ્યું છે તે કેટલેક જાણે
જતવને છેતરનાક-હટનાક છે ધોરી કરનારી વૃત્તિ કેળવે
એવું છે મનુષ્ય એમ વધારે જાણેલો તેમ તે વધુ પ્રપચી અને
વધુ કાવાદવાવાલો અને છે આજના કે/લાક વસીલો. બેરિસ્ટરો
અને ન્યાયાધીશોને એએ તે કહે છે કે ધોરી કરીને આવો
કે પૂન કરીને આવો, પણ સામે નાણાની કોયગી હતા આવો !
તમારો બચાવ કરવા જમી બેઠા જ છીએ. શું આ છવન છે ?

જતવાન મહાવીરજીએ કહ્યું છે કે-એમ બધે

ધનનાં લાક્ષણં ઉપાધી જતો હોય તો તેને કંઈ મુશ્કેલ મળતી નથી, પણ જાર જ મળે છે તેમ સદાજાર વિના, માત્ર જ્ઞાનનો ભાજ ઉપાધીને ફરનાર પણ એક પ્રકારનો ગમેટો જ છે.

આપણી પાસે જે જ્ઞાન છે તેનો સદુપયોગ ન કરીએ, તો તે આપણને અને જગતના લોકોને શા મમતુ ? કૌશલિયો જન્ય હવને દમ્ભાવશ માટે જળ રમે છે માંખી કે બીજા જ છુને તેમાં દમ્ભાવે છે પણ છેવટે પાતે પણ એમાં જ દમ્ભાઈ જાય છે આજટુ શિશુ પણ એની જેમ દમ્ભાવે એવું જ છે ને ? “ સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે ” આ સૂત્ર જે દીવાલ ઉપર છે તેને વધે તમારા ડિલની દીવાલ ઉપર ફેંકવો.

જે કેળવણી માણસને પોતાના હવનનો જાર બીજા ઉપર નાખીને હવતાં ચીંળવે તે કેળવણી પણ નથી અને તે કેળવર કેળવાયેલો માણસ પણ નથી. હવનમાં જોછામાં જોઈ જરિવાત સજો સાદુ હવન હવે, જોયા વિચાર રાજો યાજો જોરાક હો, અને ઉચ્ચ હવન બનાવો—એમ જે ટિપ્પણે તેનું નામ જ લાલીમ. એ કહે છે કે મગજ દ્વારા નહિ પણ હવન દ્વારા હવતાં ચીંજો.

આ જ ત્ર મુશ્કેલી તો મગજને પણ વણી ન આપવી પડે એવા જોરા શોધાયાં ॥ જ ત્ર ઉપર હંબરો રકમના સરવાળા બાકબાકી, ગુણકાર ભાગાકારવાળા છે એવા જ ત્ર મુશ્કેલી આપણે પ્રકારે કમનુ મહત્ત્વ સમજાવવાનું છે આ કામ કહેલું નથી, કફિન છે, પણ આ કફિન કામ કર્યા વિના આપણે આશો નથી, આપણને શાંતિ પણ નથી. માણસ પોતાના પત્ર ઉપર જોયો રહેતાં ચીંજે, અને કોઈના પણ આપાર વિના હવે શકે

એ જ પાશાની ફેળવળી.

જમિલ ફેળવળી તો વેલ જેવી છે, તેને ઘાડનો ટેકો
એકઝે, પરંતુ જુનિયરી ફેળવળી તો વડા ઝાડ જેવી છે
તેને ટેકાની જરૂર નથી, તે જન્યને ઇચ્છે આપે છે પછીએ
તથા માનવોને વિશ્વાસ આપે છે

આત્માની જરૂરિયાત જેમ જ્ઞાન, સવચ્છ અને તપ છે
તેમ આત્મા લવનની મુખ્ય જરૂરિયાત પણ છે. જન્ય વચ્ચે
જન્યે જોડકો છે સિવાય તમામ જરૂરિયાત વધારાની છે
જોડકા છે, માટે લવનમાં જે ખોટી જરૂરિયાત રેખાવ છે તેને
પાલન ન આપે, તેને વધારો નહિ. જરૂરિયાત ઘરાડે

દાનિમત્તાર્થને જોડવાર મિલ્લજાની આપી. તેમાં આત્મા
મામ આત્મા પણ જોડે કઠિવારી ન આપી. આજે કઠિવારી તેને
મળ્યો ત્યારે તેને દાનિમત્તાર્થને પૂછ્યું : કેમ કાઈ આત્મા
મામ જમવા આત્મા. તોય તમે ન આપ્યા ?

કઠિવારને કહ્યું : 'જેના જરૂર મુકામત છે, તેણે
દાનિમત્તાર્થને ત્યાં મુકામ જવું એકઝે ?

એ જહી જોડવાર દાનિમત્તાર્થને કોઈને પૂછ્યું :
કાન કોણ ?

એણે ઉત્તર વાળ્યો : કઠિવારે. કાણ કે જેને
પેતાને માટે જીવનની પામે દાવ પડે પડે નથી તે જ મહ
દાતા.' જે માણસને જીવનની વસ્તુ તથાની જરૂર પડે તે
પરાવરણી છે જે સ્વાચ્છની છે તે કોઈને દુરનો નથી, અને
કોઈની સ્પૃહા રાખતો નથી. આ પ્રાણુ લવન લવનાર
કોઈની જલ સામે અજુનમ મળાડે કોઈની રી ઘડે છે માત્ર

હવન હવનાચો નિષેધક કોય છે. એવું હવન હવીને તો બાકને બાકિ એવું કનન માધુ રાખી શકીને મહાત્મા જ્ઞાનદયનહ કહે છે કે જેમ દૂતરો બાથા પાણુ કરીને ઘેર ઘેર જાહે છે તેમ વધારે જરૂરિયાતવાળા માણસ પણ ઠેરઠેર ભટકતો હોય છે; પરંતુ સ્વાચ્છતા ઠોઠિયા ઘેર જતો નથી.

પહેલાં બામ્યાંના હોઠો પોતાનાં બાજઠોને શિશુ બાપાવતા; તેના બાલકામા શિશુ બાપનારને શિક્ષા કે શિક્ષા બાપના પક્ષ તેવું સ્થાન સમાજમાં સુરુતું હતું બાક તો પ્રાદેશી પણ પડુલ ગણાય છે. તે વખતે શિશુ બાપનાર બહિષ્કાર નિરપૂર્ણ હતી. બાકે તો ગામડે ગામડે અને શહેર-શહેરમાં સૂત-સેવૈયમાં શિશુ બાપાઈ રહ્યું છે પણ તે જાડી જા શિશુ બાડી પાવમાતા બાલકને રમઠે એવું છે એમાં સ્નેહ નથી વાતચત્ત નથી, મમતા નથી; માત્ર મરડો હેવાની જ ભાવના છે વધારે તેવું છે ને થોડું બાપતું છે.

કમલુ સુરોપમાંથી થોડી બહેનો ભાસ્તમાં બાડી છે તેઓ બહી રહીને ભાસ્તના કુટુંબહવનનો અનુભવ હે છે અને બહીના કુટુંબહવનનો બાલક મેળવે છે તેઓ મને મળવા બાબા ત્યારે કહે કે સુરોપમાં તો વહી માટે બહાવ્યાં પ્રાપ્તો વૈધાર કોય છે ત્યાં તેમને રાખવામાં આવે છે. જા વાત કેવી વિચિત્ર લાગે છે ! માણસમાં બધાં સુખી રસકર રહે, ત્યાં સુખી તેને જુસી લઈ પછી તેને વહ-વહ Old hooves માં મોકલી બાપતો ! કેવી ખોટી ભાવના ! સાચું શિશુ નહિ બાપે તો મને લાગે છે કે ભાસ્તમાં પણ જાણ એવો વખત આવે !

બાલુદના વહનવિધાનમાં મારે એક ભાઈ સાથે

વાતચીત કર્યું તે બાઈએ કહ્યું : ઈશ્વર કેમ જેનાતો નથી ? આ પ્રશ્ન સાંભળી મને એક ચિન્તકે આપેલો ઉત્તર યાદ આવ્યો પછી મેં કહ્યું તમને આ કામગીરી ઉપર ઈશ્વર શબ્દ લાગે ? પછી મેં કહ્યું : જ્ઞાના ઉપર એક રૂપિયો મૂકેા અને એલે જિરસામાંથી રૂપિયો કાઢ્યો અને જોતા ઉપર મૂક્યો મેં પૂછ્યું :

હવે ઈશ્વર ક્યા છે ? એલે કહ્યું : ઈશ્વર રૂપિયા નીચે દગાઈ ગયો છે બસ આ જ વાત છે ઈશ્વર-પદ્માત્મા થન નીચે દગાઈ ગયો છે આ જ રીત પચાની નીચે જેમ કમવાન દગાઈ ગયો તેમ કેળવણી નીચે માણસ દગાઈ ગયો છે આજ સમાજમાં સૌ દગાઈ પેસા પાછળ પ ચા છે જેની પાસે પેસા વધારે દોષ તેને સમાજમાં વધારે માન મળે છે આવા થનલોથી કરતાં પશુ વધારે સાચા તે પોતાના હવન સુધી મીનપદ્મે સવા બાળવે છે અને મર્ચા પછી પણ તેના ચાનકા ચી મકા દાઢકા વજેરેથી કાઈકે આપતાં બસ છે માણસનું શુ જ્ઞાન લાગે છે !

શિક્ષકો આધુનિક ભારતના ધર્મીયા છે તેના પર સૌએ મીટ માંડી છે તેની પાસે જે જાગૃત્તી શિખળ કે સુસ્કાર મેળવવા આવે છે તેઓને એવું શિલ્પ આપવું એઈએ કે શિક્ષણ દેનારને શાક કે જેમ આપવા શિલ્પ હવન હવી ગયા તેમ અમે પણ જમારુ હવન વિનાવીએ શિક્ષકે પૂજ્યમાંથી માનવ જનાવવાનો છે

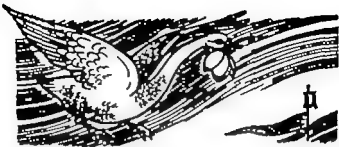
એક વખતે કોઈએ માલીના ઘડને પૂછ્યું ૫-૫, તારી કિમત કેટલી ? જવાબ મળ્યો : બે જાના બમ, બે જ જાના ? હા બે જાના. ઘડો કહેવા લાગ્યો 'આરી કિમત બે જ જાના કેમ છે તે સાંભળ્યા પ્રથમ ૬ રોક ના (૨૫

નાન્યતર જાતિ) કુભાર મને બધા પાનાંની ચિતને ઘેર હાઈ
 ગયો. ત્યાં હું માલી જાતી (નારી જાતિ) કુભારે મને જુદી પિંડ
 બનાવી આપે પર મૂક્યો, ને પુરૂષ જીમરી લીધી. જોઈએ મારો
 જાકાર થયો. કેટલોક સમય તેમાંથી કાપી નાખી મને તકમાં
 મૂક્યો. હું પુરૂષ જાતિ (વર) કુભારે મને જાતિમાં નાખ્યો,
 તેમાં જે કામ થાય કતા તે ફૂટી ગયાં જે ફૂટ્યા તેનાં કીડાં
 થયા. કીડાં શું કામ થાયે તે તમે જાણો છો ? જ્યારે કહેવાય.

તેમ જે કામ માણુ છે તેની પક્ષે જે જાણ થાય હવે
 જાતિના જે સંતોષાયાં રહ્યા તેમને કુભાર હાઈ જાણ્યો. જાને
 રસ્તા પર પ્રાપ્ત ન થયું તેને જાહેનો કંઈ જોમ ને જોમ લે છે ?
 હોવા પહેલાં ટકોરા લગાવે છે ટકોરામાં હું પાયા થયો તો મારી
 કિંમત થઈ મૂલ્ય જાહે ને જાના છે પક્ષ માત્ર સ્થાન કંઈ
 છે ? જીના માથા ઉપર, સોચી હાથ.

જા વાત જાણીને હું જો કહેવા માણુ છું કે જે જાણ
 સિદ્ધ કરી તે જો સ્થાન વિશાળથી નહિ તો કીડાં તો છે જ

[૧૪]

ધર્મ રક્ષણ

મૂલ્યવાન હીરો ચોનાની વીડીમાં જ ચોસે પિત્તળ તેને માટે અપાત્ર છે તેમ આપણું મન સુવર્ણ જેવું મૂલ્ય હોય તો જ ધમરત્ન જોયા ચોસે માટે ધમરત્ન પ્રાપ્ત કરવા પહેલાં પાત્રતા મેળવો. આપણું મન સંયમવિહીન હોય તો જો અપાત્ર ગણાય.

તો પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે કે શું આપણે અપાત્ર હીએ ? ના, આપણે આ દુનિયામાં કદાચ અપાત્ર ન પડ્યું હોઈએ, પણ જ્ઞાનીની દુનિયામાં પ્રવેશવા માટે તો મહાપુરુષોને સીંધી પાત્રતા મેળવવી પડશે જ કારણ કે દુનિયાની દૃષ્ટિએ પાત્ર બનેલો માણસ ધર્મીય જ્ઞાનીઓની દૃષ્ટિએ અપાત્ર પડ્યું હશે છે, અને પાત્રતા મેળવવા દરીયા જોડો વૂટવો પડે. આદિમક પાત્રતા સત્યાગી, વૈભવની વિપુલતાથી કે ધનથી નથી મળતી.

આત્મિક પાત્રતા વાસનાના વિજયથી સત્સમાજમથી, યવના નાશથી અને ચોર્ય વચનના બ્યવહારથી મળે છે; અને આ વસ્તુઓનો આધાર તુલસીની સૂક્ષ્મ જાણના પર છે. ૧૫૬ વસ્તુ પર નથી જ.

ફેટલીકે વાર એવું પણ એવા મળે છે કશોયે રૂપિયાના માલિકમાં ૭ પાત્રતા હોતી નથી તે એક નિષ્ઠાના એવા મળે છે એ જહારમાં સામાન્ય ને નિષ્ઠા રેખાતો માણસ જદર રાતરિવસ વાસના સામે કુદ કરતો હોય છે એ કુદ એ જ એની પાત્રતા.

પાત્ર માણસ તો જાણવું પણ જાણેલા કીધને, માથાને કે હોસને પાતાના હેથમાં વધારે કમકામ ટકવા રેતો નથી. દુલ્હનના સ્નેહની જેમ એના કસાયો પણ સવલની હોય છે.

આ જહારની પાત્રતા લાવવા માટે મનુષ્યે પિતે જ પાતાના ચોરીદાર બનવું પડે છે. કારણ કે દરેક કિસ્સાની પાછળ મનની શુદ્ધિ જ મહત્ત્વ છે. દુરુલ્લો બતરમાં જ માણસની પાત્રતા છે. આ દુરુલ્લોને કહવાની અને નવા ન પ્રવેશી જાય તેને માટે માણસને બમણી મહેનત હોયી પડે છે.

નવા દુરુલ્લો માણસોમાં ક્યારે પ્રવેશી જાય તે કહેવું મુશ્કેલ છે તેથી દરેક મનુષ્યે મહાપુરુષોની સેવા કરી, એમની પાસેથી શાજામવજ કરવું એઈએ. શાજામવજ માણસને દુરુલ્લ વરજ કરતો પાડે છે એના પર જાણતા વાસનાના રજાજને એ જાટકવે છે અને માણસને સદ્વિચારમાં રાખે છે.

માણસ સારુ સાબળે તો જીને વિચાર પણ સારા
 આવે ખરાબ વાંધે-નિચારે તો જીને નબળા વિચાર આવે
 સોબત તેવી અસર થોડાને ગ્રીહાની સાથે બાંધ્યો હોય તો
 જો શુદ્ધ બંદે ન રીજો, પણ હાત મારતાં તો જરૂર રીજો.

ઉઠરા પાસે બેસીએ તો જરૂર આવે અને જગીયામાં
 બેસીએ તો જુગનો આવે દુલ ન સાથે બેસીએ તો અધમતા
 આવે સજ્જન સાથે મૈત્રી હોય તો ઉત્તમતા આવે.

બાલ માણસોને ઉત્તમ સાધુઓની સોબત ગમતી
 નથી કારણ કે અતરમા રાજ છે અદર રાજ હોય ત્યાં
 માણ ઉપચાર નહોતો નીવડે છે

વાસના જો અદરનો રાજ છે

અપવિત્ર તત્ત્વો હરહંમેશાં આપણી આસપાસ ચાક્કર
 હઈ રહ્યા છે જો નિબળ પગની પ્રતિક્ષા કરે છે સમય મળતા
 જો આત્મા પર અડી ભેસે છે જોની સાથે માણસ ભયૂત
 હોય તો જોનું કાંઈ જ નથી ચાલતું પણ જો અપવિત્ર તત્ત્વો
 માણસને ઘેનમાં નાજે છે જોને ગાંઠેલ જનાવી હાળી પાડે છે
 આ બનની સાથે રક્ષણ આપનાર સત્સંગ છે

આ સત્કર્મ પછી બીજી વાત તે ગર્વને યાજવાની છે
 જેમ સોહાવોટરની રીંછીમાં ઓળી હોય છે તેમ માણસમાં
 પણ ગર્વની ઓળી હોય છે આ ઓળીને કોંપે અદરનું
 અધારુ બંધાર જતું નથી અને બંધારનો પ્રકાર અદર
 આવી શકતો નથી.

ગર્વ ગર્વે તો પ્રકાશ મળે

આ યોજીને ગાળવા માટે આત્મામાં લુપ્તતા લાગવી,
મહાપુરુષોને વહન કરવું જેમની નિશામાં રહેવું જેમના
પ્રત્યે સદ્ભાવ બતાવવો, આ ગર્વને ગાળવાના ઉપાય છે.

માણસ સત્સંગે રહેતો હોય ગર્વને ગાળવા સતત
પ્રયત્ન કરેતો હોય તો જેની વાણી કેવી હોય! જેના
માણસની વાણીમાં સત્ત્વ હોય, રજ્જ્વ હોય, અને મધુ હોય.

સત્ત્વ જેટલો પ્રકાશ આપનારી,

રજ્જ્વ જેટલો ચોખ્ખતા લાવેલી

મધુ જેટલો મિષ્ટાન્નિધી.

આવી વાણીવાળો માનવી ધર્મરત્નને માટે જરૂર
વાળ બધાનું.

શ્રી અવન-મણિ સહવાચનમાળા ટ્રસ્ટ

અમદાવાદ

૨૨૨૨ નીતિપ્રેક્ષ વાચન આપવાની મનોકામના સાથે જાહેરાત આ ટ્રસ્ટની સંખ્યાત છે. ૨ ૧૩થી થઈ છે. ૭ વર્ષની સંખ્યાતો જોતાં, લેખકોની શુભેચ્છા નીચેનાં અને વાચકોની અપાર મમતા જોતાં, એ સંખ્યાતો વધારે અગત્ય અનુભવે છે.

૭ વર્ષના સંવાદનમાં મારા રૂપિયા સાર્વજનિક પરમાર્થ એક નામ સારુ પુસ્તકાલય ખુલ્લું થઈ ગયું છે તે આ નાના પુસ્તકાલયને વસાવી મળ્યાં થશેમાં માન્યપ ને પુન-પુન વચ્ચે આપુ કુળ એક સાથે મેસીને વાંચતું ને ૨૨૨૨૨ મેનું જામે તેનું છે એ વખતે જાણશે ધર્મીય જો આ પુસ્તકાલય સંજો જાણે છે.

દેશિક પુસ્તકોની નીચી મોટી અને સેલી આપત્તિ થઈ થઈ છે પુસ્તકો તેમ જોમ પૂરાં જતાં જાય છે તેમ તેમ નવી આપત્તિઓ આપવાની અસમ્મતા રાખેલી છે.

નવા પ્રકારે વાંચની ઈચ્છા સંખ્યાત (છ. ૨ ૧૩)એ પ્રકારે તરીકે નામ નોંધાવવાની હશે એ તે પ્રકારે ૨ ૧૩થી થઈ વર્ષનાં પુસ્તકો મળી જાય છે.

આપનું સંવાદન મોટી આપત્તિ અને સાથે આ નીતિપ્રેક્ષની પરખનાં પાન નીચેનાં પાન પ્રકારે જનાવીને ૨૨૨૨-૨૨૨૨.

આપનાર્થે મ. શાહ
અમદાવાદ

नीतिप्रधानी हेतु नमो भगवते वासुदेवाय।

११) एतन्-प्रति मन्त्रयनमगता इत्यादि।

4231

५. अथवा : १ (२ अं.)

10 77 : (2. 4. 101)

— १५५ —

१. अक्षय्याय नमः २. अक्षय्याय नमः

ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ, ਡੇਢੀ ੧੦੮

1 2104 8 49 2 114 8 10 3-0

219 4 26 6 4 2

१. कर्मणि कृत् २. कर्मणि कृत् ३

1. ਮਾਧਾਬਨਮ ਗੁਰੂ ਜਿਉਂ ੨੮

॥ अथ भक्त्या

१५ नव दिस २०१८

१ अमरावत न्यायधीश श्री अरुण ५ ३ १

૨ શીખરના પાંચી ૧૧ ૩૨ નવો ૩

। ७११ ७।१ ५१७१ ७१७१ ७१ १ १

॥ मद्रासमार्गे मज्जी वृत्त श्री गुरुभ्यो नमः ॥ २ ॥

૧. ૬૫ મને પુણ્ય ૧ અર્જિત્યુ અને ૭૧૫ ૨--

१. विमलसुखाचार्यजी काव्यज्ञान

→ दोनो चाली " → Y

૩૯મું વર્ષ : વિ. સ. ૨૦૧૫

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખકનું નામ	કિંમત
૦૧	પ્રેમનું મંદિર	શ્રી. નવસિખ્ખુ	૩-૫
૦૨	જગત્પ્રધાન	શ્રી. ગુણવતરાય બાવર્ધ	૩-૦
૦૩	હવે તો જાણી	મુનિશી ચંદ્રપ્રસાદચૌધરી	૨-૦
૦૪	શ્રી નેમ-ગુણસુત	શ્રી. નવાબહેન હામર	૨-૫
૦૫	૫ અંગે બાબો મોર	શ્રી. ત્રિવિખ્ખુ	૧-૫
૦૬	રામ અને વિરાગ	શ્રી રતિલાલ દેવર્ધ	૧-૨૫
૦૭	જિનુમાં સિન્ધુ	મુનિશી ચંદ્રપ્રસાદચૌધરી	૦-૬૫
			<hr/> ૧૪-૪

૪૦મું વર્ષ : વિ. સ. ૨૦૧૬

૧	સસારસેતુ	શ્રી. નવસિખ્ખુ	૩-૫
૨	સુવાચનભાણા મેઘી રબી		૩
૩	માતૃદેવો ભવ	શ્રી. મુખીશ	૧-૫
૦૪	ત્યાગની વેણી	શ્રી. મુ. વ. શાહ	૧-૫
૦૫	૫ વીંધેર વિમલ	શ્રી. ત્રિવિખ્ખુ	૧-૫
૬	મૂઠી પર સુન્દર દુભારી	શ્રી. નવસિખ્ખુ	૧-૫
૭	અપી મોર	શ્રી. ત્રિવિખ્ખુ	-૦૫
			<hr/> ૧૪-૨૫

૫ મું વર્ષ : વિ સ ૨૦૧૭

૦૧	રાત્રી કે અખતવાત્રી ભા-૧	શ્રી અસિમખુ	૩-૧
૦૨	"	ભા-૨	૩-૧
૩	નકશા કે મોતી	શ્રી પ્રવુલ્કાર શસ્ત્રી	૨-
૪	ધર્મશત્રુના અજવાળાં મુનિશ્રી મહાશયવરજી		૩-૫
૫	કસ્મણ્ય મુર્તિ		૧-૦
૬	પાણી પરવાળાં		૧-૧
૦૭	પ્રેક્ષાંતી પરજી		૦-૧
			<hr/>
			૧૫-૧

૬ મું વર્ષ : વિ સ ૨૦૧૮

૧	અર્ધવર્ગી વાસ્ત	શ્રી અસિમખુ	૩-૦
૨	નરકેસરી	"	૪-૦
૩	સુવાચનમાળા એકી ૫	"	
૪	સેવિત્રી રસાવજી		-
૫			
૬			
૭	ક્રમભેદ પ્રજાતે		૦-૭૫
			<hr/>

એક વર્ષના પુસ્તકો પેસ્ટમાં બી પી.બી મેળવવામાં રૂ. ૧-૫
પૈસા અર્જ થાય છે

વધુ વર્ષના પુસ્તકો સામગ્રી મંગાવવાથી રૂ. ૧૦ પાછા થવા દ્વારા મેળવવામાં
આવે છે જેમાં અર્જ કલ્કે ૦૪ એકાદી થાય છે

અ હી વ્રુ

રાજપ્રભ (મીના રાજ્યદ ના મૂળ વચ્ચેનો મનોરથપે એવેથો સ્થલ)	૫-૨૫
મીના રાજ્યદ છવન કથાતિ	૧-૨૫
મુખ વિષે વિચાર (મીના રાજ્યદ)	૨-૨
પવિત્ર સંદેશ મુ. નામસિંહ	૨-૨
મીના કીપાળ શી નામસિંહ	૨-૬
મહાનમાં પર્મ મુનિશી મદમસાચર	૨-૨૫
મીના રાજ્યદ (મીના નામસિંહ)	૨-૫૫

- આ પુસ્તકની નીચે નામસિંહ ૭૫૫ ૭

* " નીચે નામસિંહ ૭૫૫ ૭

" નીચે નામસિંહ ૭૫૫ ૭

+ મીના નામસિંહ ૭૫૫ ૭.

સ રકારી થરનો શાશુગાર

સુદર દર્શન થાગ મેદાઓ.

૧ ભ. મુખસાચર, ૨ ભ. પાર્શ્વનાથ ૩ ભ. મદાચીર,

મત્તેકના કિ છુટા કાકના ૦-૧૨ ન. પૈસા

શી નમરકારમત્રનુ રળીન કાક તદ્દન નવીન આક્રમક
મત્તેકના ૦-૧૫ ન. પૈસા.

સિદ્ધાચળ સહિત ૧૯ તીથેના

સુઠર ફોટો

ગુરુ નામના ૦-૨૦ ન પૈસા

કૌન સદ્વિચારા બાજી સુધીમાં બધોય પ્રકારના
જાપૂત ત્રિગી, દ્વિગી ત્રિગી સાથે નવી જાણતી
પાંદિત શ્રીવીરવિજયજી કૃત

શ્રી સ્નાત્રપૂજા

જાણી પુસ્તિકા કાઢી ૩૨ પેટ ૮૪ પાનામાં છે. પંચ
કળાનાં, વધુ સિદ્ધાચળનાં ત્રિગી ત્રિગી, બાળકોનાં
ને સ્નાત્રનાં દ્વિગી ત્રિગી જાણી શી સ્નાત્રજી વધુ
પંચજાણી વેળા વેળા જાણી શ્રી સ્નાત્રનાં જાણી છે.

કિંમત ૦-૫૫ ન પૈ

સોનેરી સુવાઠયો

શેષ વાંચવા શેષ, હવેને સદ્વિચાર ને ખર્ચામેશો
જાણી સુઠર કિતોપરેશનાં જાણી સોજ પ્રકારનાં જાણી
જાણી જાણી પ્રકારનાં કિં જાણી કાઢના -૧૨ ન પૈસા

જાણી જાણીના પુસ્તિકા કાઢી-પ્રકારના માટે જાણી

જાણી શ્રી જાણી-પાણી સુવાચનમાણી
કિંમત ૦-૫૫ ન પૈ, શ્રીજાણી વધી જાણી

